



Antopäivä 24.09.2021

Dnrot 21688/03.04.04.04.16/2020
21851/03.04.04.04.16/2020
21891/03.04.04.04.16/2020
21924/03.04.04.04.16/2020
21936/03.04.04.04.16/2020
21966/03.04.04.04.16/2020
21971/03.04.04.04.16/2020
21972/03.04.04.04.16/2020
21973/03.04.04.04.16/2020
21981/03.04.04.04.16/2020
21982/03.04.04.04.16/2020
21984/03.04.04.04.16/2020
21993/03.04.04.04.16/2020
22029/03.04.04.04.16/2020
22037/03.04.04.04.16/2020
22079/03.04.04.04.16/2020
22081/03.04.04.04.16/2020
22082/03.04.04.04.16/2020
22084/03.04.04.04.16/2020
22093/03.04.04.04.16/2020
22099/03.04.04.04.16/2020
22108/03.04.04.04.16/2020

Asia

Maakuntakaavaa koskevat valitukset

Valittajat

- 1) Kulosaarelaiset ry – Brändöborna rf
- 2) Massax Oy
- 3) Anna Fromond
- 4) Laajasalo-Degerö Seura ry
- 5) Finest Bay Area Development Oy
- 6) Ernst Grönblom, Markus Vähäkuopus, Jukka Häkkinen, Merja Louhelainen, Zina Kranck, Märten Kranck, Jaakko Timonen, Sami Suvanto, Jukka Suvanto, Minna Päivärinta, As Oy Sommarhem Kirkkonummi, Kirsi Pylvänäinen, Ossi Pylvänäinen, Natassa Aaltonen, Tony Aaltonen, Joanna Brandt, Janina Haapanen, Juha Saari ja Tuula Saari
- 7) Suomen luonnonsuojeluliiton Uudenmaan piiri ry
- 8) Luoman Kyläyhdistys – Kirkkonummi ry
- 9) Kyrkslätts Natur och Miljö rf

- 10) Länsi-Uudenmaan museo
- 11) Museovirasto
- 12) Espoon ympäristöyhdistys ry
- 13) Kirkkonummen kunta
- 14) Erik Eklund
- 15) Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
- 16) Rikard Korkman
- 17) Jan Koskinen, Annina Pudas, Anne Wetterhoff, Marie-Sophie Wetterhoff, ja Bengt Ölander
- 18) Maria Himmanen, Bror Åvall ja Anders Åvall Martin Åvallin kuolinpesän osakkaina
- 19) Andreas Ehrnrooth, Anna Ehrnrooth, Claes Ehrnrooth, Maria Ehrnrooth, Catarina Furuhjelm, Nina Furuhjelm ja Robert Furuhjelm
- 20) Annina Pudas
- 21) MTK-Uusimaa ry, SLC-Nyland r.f. (Nylands svenska producentförbund NSP) Metsänhoitoyhdistys Länsi-Uusimaa ry, Metsänhoitoyhdistys Uusimaa ry, ja Skogsvårdsföreningen Skogsreviret r.f.
- 22) Harri Taberman

Päätös, josta valitetaan

Uudenmaan liiton maakuntavaltuusto 25.8.2020 § 20

Maakuntavaltuusto on hyväksynyt Helsingin seudun vaihemaakuntakaavan Uusimaa-kaava 2050 -kokonaisuudesta ja kumonnut päätöksessä tarkemmin ilmenevällä tavalla voimassa olevat Uudenmaan maakuntakaavat siltä osin kuin ne sijoittuvat Helsingin seudun vaihemaakuntakaavan alueelle.

Valituksissa esitetyt vaatimukset

1) Kulosaarelaiset ry – Brändöborna rf

Päätös on kumottava Kulosaaren alueella osoitettujen tiivistämistavoitteiden osalta. Taajamatoimintojen kehittämistoimintojen ja pääkaupunkiseudun ydinvyöhykkeen kaavamerkinnät ovat yleisemminkin liian tarkkarajaisia ja velvoittavat liiaksi tiivistämään alueita. Merkinnöissä ei ole huomioitu tehtyjä selvityksiä ja jo kartoitettuja kulttuuriympäristöjä, eikä ole otettu jo tehtyjä kartoituksia huomioon.

Kulosaaren olemassa oleva huvila-alue on valtakunnallisesti arvokas rakennettu ympäristö, ja lajissaan ainutlaatuinen. Kulosaaren merkittävä tiivistäminen tulee tapahtua jo rakennetun ympäristön ehdoilla. Maakuntakaavaa tulee tulkita ympäristö- ja kulttuuriarvot huomioiden. Ainoa merkittävä uudisrakentamisen kohde Kulosaassa voisi olla se osa saarta, jonka Itäväylä ja metrorata nyt kokonaan vievät. Tällöin tulisi soveltaa niin sanotun modernin puutarhakaupungin mallia.

Pääkaupunkiseudun ydinvyöhykkeellä ja taajamatoimintojen merkintäalueella tulisi selkeämmin tuoda esiin, että kulttuuriympäristöjen arvot on huomioitava. Maakuntakaavassa olisi välttämätöntä luoda periaatteet olevan rakenteen tiivistämiselle siten, että alueille ominainen kaupunkirakenteellinen periaate ja eri elementtien välinen suhde tulee huomioiduksi.

Kulosaaren huvila-alue kuuluu valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen luetteloon (RKY). Merkintä on ristiriidassa pääkaupunkiseudun ydinvyöhykemerkinän kanssa ja ristiriidassa myös taajamatoimintojen vyöhykkeen merkintää koskevan tehostamisen ja tiivistämisen vaatimuksen kanssa. Kaavamerkintöjä ei tulisi ulottaa Kulosaaren huvila-alueelle, eikä uudempaan osaan, joka on arvokasta aluearkkitehtuuria.

Ydinvyöhykkeen merkintä ei ole toteutettavissa Kulosaassa rikkomatta kulttuuriperinnön ja tai viheralueiden arvoja, merkintöjä ja velvoitteita. Huvila-alue on rakentunut pientalovaltaisena, sittemmin suojeltuna alueena. 1960-luvun aluearkkitehtuuri on inventointien mukaan arvokas. Yksityiskohtainen kaavoitus ei ole mahdollinen ilman, että kulttuuriarvoja rikotaan RKY-merkinnän vastaisesti.

Kaavaprosessin aikana tiivistämisen ja tehostamisen vaatimusta on tiukennettu edelleen, eikä kuulemisissa ja lausunnoissa ole ollut mahdollista ottaa kantaa näihin muutoksiin. Kaavoituksessa ei ole selvitetty riittävästi Kulosaaren merkitystä kulttuurihistoriallisesti arvokkaana huvilakaupunginosana, eikä uudempaa arvokasta aluearkkitehtuuria. Maakuntakaavoituksessa ei ole huomioitu eikä inventoitu alueen uudempaa pääasiassa 60-luvulle sijoittuvaa yhtenäistä kokonaisuutta, jossa nimenomaan kerrostaloalueen puistot ja metsiköt ovat olennaisia professori Kivisen suunnittelemaalle kokonaisilmeelle. Aiempia inventointeja ei ole huomioitu.

Maakuntakaavoituksessa ei ole selvitetty, eikä tehty ajantasaista inventointia eikä huomioitu kulttuuriympäristöä etenkin uudemman kulttuuriperinnön osalta valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden edellyttämällä tavalla. Maakunnallisesti arvokkaita alueita ei ole päivitetty kaavatyön yhteydessä. Esimerkiksi Vanhan Herttoniemen osalta maakunnallinen merkintä on olemassa, mutta vastaavia alueita ei ole päivitetty.

Kaavaluonnos on olennaisesti muuttunut sen jälkeen, kun kuulemismenettely oli järjestetty, mutta sitä ei ole laitettu uudelleen nähtäville. Maakunta- ja valtuuston kolmeen osaan jaettu etäkokous ei täyttänyt kuntalain kokouskäytäntöjä.

2) Massax Oy

Päätös on kumottava Sipoon Linnanpellon alueella puuttuvan maa-aineshuollon kehittämisalue -aluemerkinnän osalta. Voimassa olevan maakuntakaavan merkintä EOk-alueesta on palautettava.

Yhtiö (entiseltä nimeltään Vekko Oy) on ostanut Honkala II-tilan 753-402-28-1 vuonna 2005. Lainvoimaisessa Sipoon yleiskaavassa 2025 tila on osoitettu maanottoalueeksi EO sekä voimassa olevassa Uudenmaan maakuntakaavassa EOk-alueeksi. Yleiskaavan EO-alueesta tila muodostaa ainoastaan pienen osan, noin 6 %. Ympäristövaikutusten arviointi maa-ainesten ottamista varten tilalle on tehty. Ensimmäinen ottohakemus tilalta on jätetty Sipoon kuntaan vuonna 2007, kunta jätti hakemuksen kuitenkin kirjaamatta.

Uudenmaan liiton vastineessa yhtiön muistutukseen Uusimaa-kaava 2050 ehdotuksen mukaan maa-aineshuollon kehittämisalueiden aluevalinnat perustuvat siihen, että näillä alueilla on tai on suunniteltu sellaisia maa-aineshuollon toimintoja, jotka täyttävät ympäristövaikutusten arviointia koskevan lain kriteerit kiven, hiekan tai soran oton ja/tai ylijäämämaiden käsittelyyn ja loppusijoituksen osalta. Massax Oy:n alue Sipoon Linnanpellon alueella täyttää nämä kriteerit.

Hyväksytyssä Uusimaa-kaava 2050-kaavassa tilaa ei ole osoitettu maa-aineshuollon kehittämisalueeksi. Sitä vastoin pari kilometriä pohjoiseen Pornaisten kunnan alueella NCC:n alue on osoitettu maa-aineshuollon kehittämisalueeksi. NCC:n alueelle ei ole voimassa olevassa Pornaisten kunnan yleiskaavassa eikä voimassa olevassa maakuntakaavassa varausmerkintää maa-ainesten ottoalueesta.

Tilan sijainti on liikenteellisesti ja asutukseen nähden hyvä. Linnanpellon kallioita on tutkittu GTK:n toimesta vuonna 2006. GTK:n tulkinnan mukaan hyvin vähän pegmatiittista graniittia sisältävän, tonaliittista tehdyn murskeen lujuus on I–II-luokkaa (TVH1988). Linnanpellon kallioista on mahdollisuus valmistaa kiviainesta raideliikenteen ja maantieverkoston päällysrakenteisiin. Kallion laatu on siis huomattavasti parempi kuin pääkaupunkiseudun alueella yleensä.

Kaavaa laadittaessa ei ole pidetty silmällä alueiden käytön taloudellisuutta ja sitä, ettei maanomistajalle aiheudu kohtuutonta haittaa. Sipoon kunnan ja Rudus Oy:n 20.2.2008 päivätty sopimus antaa Rudus Oy:lle huomattavia kiviainesten ottomahdollisuuksia. Kunnan intressi onkin estää mahdollisuuksien mukaan kilpailevien alan yritysten tulo markkinoille. Sipoon kunta on käyttänyt jopa etuosto-oikeuttaan, kun valittajan sisaryhtiö osti noin 9,5 hehtaarin määrää alan maanottotarkoituksiin sopimusalueen vierestä.

3) Anna Fromond

Päätös on kumottava siltä osin kuin sillä on osoitettu Ämmäsuon jätteenkäsittelyalueen lounaispuolisen alueen ja Loojärven pohjoispuolisen

alueen väliin sekä Fromondin omistamien metsä- ja maatalouskäytössä olevien kiinteistöjen alueelle sijoittuva siirtoviemärin yhteystarvetta koskeva kaavamerkintä.

Valituksenalaisesta kaavamerkinnästä aiheutuu maanomistajalle kohtuutonta haittaa, eikä sen vaikutuksia tai toteutumismahdollisuuksia ole selvitetty. Valittaja omistaa Espoossa kiinteistöjä, jotka jäävät siirtoviemärin yhteysviemäriä osoittavan kaavamerkinnän alle.

Maakuntakaavoituksen ohjausvaikutus siirtää laajan osan maankäytön ohjauksesta kunnista maakuntaliitolle. Kaava-alueella ei enää juuri ole valkoisia alueita. Maakuntakaavamääräysten detaljitaso ei juuri anna kuntakaavoittajalle liikkumavaraa. Lainsäätäjän tarkoitus on kuitenkin maankäyttö- ja rakennuslakia säädettäessä ollut, että maakuntakaava olisi yleispiirteinen.

Kaavamerkintä rajoittaa kiinteistöjen käyttöä. Koska kyse on kehittämisperiaatemerkinästä, sijainnin sopivuutta seudulliselle siirtoviemärille ei ole selvitetty maakuntakaavoittajan toimesta. Vaarana onkin, ettei soveltuvuutta selvitetä myöskään yleis- taikka asemakaavan vaiheissa. Siirtoviemärimerkinnoistä ei ole kaavaselostuksessa muuta tietoa kuin että yksi kaavakartalla esitetyistä uusista hankkeista on varautuminen Blominmäki-Vihti siirtoviemäriyhteyteen.

Kaavamerkintä ei täytä maankäyttö- ja rakennuslain sisältövaatimuksia. Kaava-aineiston perusteella jää epäselväksi, miksi maakuntakaavaan on ollut tarve ottaa siirtoviemärin yhteystarpeen osoittava kaavamerkintä, jos tarkoituksena on, että siirtoviemäriä koskeva tarveselvitys tehdään vasta myöhemmässä vaiheessa. Uudenmaan liiton edustaja on antanut ymmärtää, että merkintä on otettu kaavaan Uudenmaan elinkeino- liikenne ja ympäristökeskuksen (ELY-keskus) suullisesti esittämän pyynnön johdosta.

Pyynnön perusteena on Uudenmaan liiton ilmoituksen mukaan ajatus siitä, että jätevesien käsittely suuremmassa yksikössä voisi mahdollisesti olla vesiympäristön kannalta parempi vaihtoehto. Uudenmaan ELY-keskuksen pyynnöstä, sen taustoista taikka perusteista ei löydy kirjallista aineistoa, eikä keskitetyn jätevesien käsittelyn ympäristövaikutuksia ole Uudenmaan liiton antaman tiedon mukaan millään tavalla selvitetty. Vuonna 2019 toteutettujen ympäristöhallinnon pintavesien ekologisen tilan arvioinnissa rannikkoalueiden ekologinen tila luokiteltiin laajasti tyydyttäväksi.

Päätös on yhteisön vesipolitiikan puitteista 23.10.2000 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (2000/60/EY) 4 artiklan 1 kohdan sekä vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain (Vesienhoitolaki, 1299/2004) 21 §:n 1 momentin sekä EUT:n Weser-tuomion (C-461/13) vastainen. Kaavamerkintää ei voida perustella sillä, että jätevesienkäsittelyn keskittäminen Blominmäkeen olisi vesiympäristölle parempi vaihtoehto, eikä Blominmäen lisäkapasiteetille voida nyt voimassa olevan lainsäädännön perusteella myöntää ympäristö- tai vesitalouslupaa. Käytännössä Weser-tuomio tarkoittaa, että on erittäin epätodennäköistä, että Blominmäen

jätevesipuhdistamon kapasiteettiä voitaisiin lisätä, ottaen huomioon myös, ettei vesienhoitolain 23 § suoraan sovellu olemassa olevan toiminnan kehittämiseen. Jotta vesienhoitolain 23 §:n mukaista poikkeusta voitaisiin myöntää uudelle pilaavalle toiminnalle, niin rannikkovesien pitäisi lähtökohtaisesti olla erinomaisessa tilassa. On epätodennäköistä, että rannikkovesien erinomainen tila saavutetaan vuoteen 2050 mennessä.

Turha kaavamerkintä rajoittaa kohtuuttomasti kaavamerkinnän vaikutusalueella asuvien mahdollisuuksia suorittaa muun muassa maanalaisia rakennustöitä, esimerkiksi rakennusten lämmityksen vaihto fossiilisia polttoaineita hyödyntävistä lämmitystavoista maalämpöön.

Maakuntakaavoituksen on perustuttava riittäviin selvityksiin ja vaikutusarviointeihin, joissa arvioidaan sekä hyödyt että haitat. Uudenmaan liitto varaa melko laajan alueen ilman minkäänlaista selvitystä ja vaikutusarviointia. Mikäli Uudenmaan ELY-keskus edelleen katsoo, että kaavamerkintä on tarpeen, sen on esitettävä asiasta perusteltu kirjallinen mielipide, joka sisältää selvitykset kaavamerkinnän hyödyistä ja haitoista. Vesihuollon yleinen kehittämisvastuu kuuluu kunnalle vesihuoltolain 5 §:n mukaisesti.

Loojärven pohjoispuolella sijaitsee vanha Niemen kyläalue sekä Niemen kartano (Niemis gård). Samoin Loojärven itäpuolella sijaitsee Espoon kartanon kulttuurimaisema, joka on tunnistettu maakunnallisesti ja seudullisesti arvokkaaksi kulttuuriympäristöksi sekä järven eteläreunassa Urbergan kartanomaisema, joka on tunnistettu Espoon pohjois- ja keskiosien yleiskaavan selvityksissä paikallisesti arvokkaaksi kulttuuriympäristöksi.

Ämmässuon jätteenkäsittelykeskuksen eteläpuolella sijaitsevassa metsässä on luonnonsuojelulain 49 §:n mukainen luontodirektiivin liitteessä IV (a) tarkoitettuihin eläinlajeihin kuuluvien yksilöiden eli liito-oravien lisääntymis- ja levähdyspaikka, joiden hävittäminen ja heikentäminen on kielletty. Siirtoviemäriin sijoittaminen alueelle on kyseenalaista paitsi sen tarpeellisuuden sekä toteuttamiskelpoisuuden osalta, mutta myös erityisesti siltä osin kuin kaavamerkintä sijoittuu ekologiselta tilaltaan huonon Loojärven läheisyyteen.

4) Laajasalo-Degerö Seura ry

Päätös on ensisijaisesti kumottava siltä osin kuin Vartiosaari on maakuntakaavassa sisällytetty taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeeseen. Vartiosaari on jätettävä Taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeen kehittämisperiaatemerkin kattaman alueen ulkopuolelle, jolloin Vartiosaarta jää koskemaan ainoastaan Virkistyskäytön kohdealue kehittämisperiaatemerkin ja valtakunnallisesti arvokkaan rakennetun kulttuuriympäristön alueeseen (RKY) pohjautuva ominaisuusmerkintä Kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeä alue. Toissijaisesti päätös tulee kumota Vartiosaaren osalta kokonaan. Laajasalon ja Vartiosaaren osalta puuttuvat kaavakartan viheryhteysmerkinnät tulee korjata. Viheryhteysmerkinnät tulee osoittaa Laajasalon etelärannoille Hevossalmen

rantoja myöten sekä Laajasalon itärannalle liikuntapuiston ja Vartiosaaren välille.

Heikki Vestmanin esityksen pohjalta hyväksytty pöytäkirjamerkintä, jonka mukaan "Maakuntavaltuusto toteaa, että maakuntakaavan valkoisilla alueilla on mahdollisuus joka tapauksessa paikallisesti merkittävään yhdyskuntarakentamiseen ja asemakaavoitukseen" ja että "Kunnilla on lisäksi valkoisilla alueilla mahdollisuus taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeeseen tai olemassa olevaan taajamarakenteeseen tukeutuvaan asemakaavoitukseen", on todettava mitättömäksi tai selkeästi ei-oikeusvaikutteiseksi.

Vartiosaaren liittämässä taajamatoimintojen kehittämisvyöhykemerkinän kattamaan alueeseen Uusimaa 2050 kaavakokonaisuuden Helsingin seudun vaihemaakuntakaavassa ei ole noudatettu maankäyttö- ja rakennuslain mukaisia maakuntakaavan laatimisperusteita.

Taajamatoimintojen kehittämisvyöhyke -kehittämisperiaatemerkinä ei ole riittävä merkintä huolehtimaan ja edistämään valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden toteuttamista maankäyttö- ja rakennuslain 24 §:n 2 momentin tarkoittamalla tavalla. Merkinän tarkoituksena on tehostaa alueen yhdyskuntarakennetta ja merkintä jättää vastuun alueen valtakunnallisestikin merkittävien kulttuuriympäristöarvojen turvaamisesta yleis- ja asemakaavoituksen varaan. Valtakunnallisesti merkittävänä kulttuuriympäristönä Vartiosaaren erityisarvot tulee kuitenkin turvata jo maakuntakaavassa. Maakuntakaavoitusta koskevan ohjeistuksen mukaan maakuntakaavatasolla ratkaistavia asioita ei voida siirtää muulle alueiden käytön suunnittelulle, vaan ne tulee selvittää ja ratkaista maakuntakaavoituksen yhteydessä. Kulttuuriympäristöarvojen turvaamiseksi Vartiosaari olisi nykyisen maakuntakaavan mukaisesti tullut rajata taajamatoimintojen kehittämistä tarkoittavan merkinän ulkopuolelle.

Vartiosaaren yhdyskuntarakenteen kehittämisellä ja tehostamisella ei ole erityistä merkitystä koko maakunnan kehittämisen kannalta. Vyöhykkeen rajaus on virheellinen ja vastoin maankäyttö- ja rakennuslain 25 §:n 4 momenttia, jonka mukaan maakuntakaavassa tulee osoittaa vain valtakunnallisesti, maakunnallisesti tai ylikunnallisesti tarpeellisia aluevarauksia.

Taajamatoimintojen kehittämisvyöhyke -kehittämisperiaatemerkinä muuttaa Vartiosaaren nykyistä kaavoitustilannetta ilman, että muutoksen vaikutuksia on arvioitu ja kuvattu riittävästi maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n ja 29 §:n edellyttämällä tavalla.

Maakuntaliitto ei ole ottanut kantaa muistutuksiin Vartiosaaren osalta kuin varsin yleisellä tasolla. Vuorovaikutuksen kaavan valmistelun aikana ei voida katsoa toteutuneen riittävästi maankäyttö- ja rakennuslain 65 §:n edellyttämällä tavalla.

Laajasalon ja Vartiosaaren puuttuvat kaavakartan viheryhteysmerkinnät vaarantavat alueen arvokkaat ekologiset luontoarvot ja virkistysverkot sekä

niihin liittyvät liikkumis-, virkistys- ja ulkoilumahdollisuudet. Siten kaavan valmistelun näiden osalta ei voida katsoa perustuneen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n määrittelemiin maakuntakaavan sisältövaatimuksiin.

Uudenmaan maakuntahallituksen 2. 3.2020 hyväksymässä yhteisessä vastineessa kaikkiin Vartiosaarta koskevista muistutuksiin todettiin, että muistutukset eivät anna aihetta muuttaa kaavaehdotuksia siten, että Vartiosaari jätettäisiin taajamatoimintojen kehittämisvyöhykemerkinän kattaman alueen ulkopuolelle. Vastineen lähestymistapa on väärä.

Maankäyttö- ja rakennuslain tarkoittamaa ylikunnallista alueidenkäytöllistä merkitystä Vartiosaarella on ennen kaikkea valtakunnallisesti merkittävänä kulttuuriympäristönä. Lisäksi saarella on merkitystä maakunnallisen virkistysalueverkoston kehittämisessä. Taajamatoimintojen kehittämisvyöhyke merkinnän mukaisessa yhdyskuntarakenteen kehittämisessä ja tehostamisessa Vartiosaarella ei ole sellaista seudullista vaikutusta, joka puoltaisi tämän edistämistä tai turvaamista maakuntakaavassa. Vartiosaaren arvioitu asukasmäärä vastaisi pääkaupunkiseudun nykyisestä väestöstä ainoastaan noin 0,5 % ja Helsingin väestömäärästä 1 %, johon löytyy riittävästi tonttimaata myös muualta. Vartiosaaren rakennettua kulttuuriympäristöä ja siihen läheisesti liittyviä maakunnallisestikin merkittäviä maisema-, luonto- ja virkistyskäyttöarvoja voidaan sen sijaan säilyttää ja turvata ainoastaan Vartiosaarella.

Jos Vartiosaaren osoitettaisiin taajamatoimintojen kehittämisvyöhykemerkinä, sitä ei enää käsiteltäisi Helsingin uutta yleiskaavaa laadittaessa tai nykyistä muutettaessa niin sanottuna valkoisena alueena, vaan sinne voisi osoittaa tiheää rakentamista. Tällaisen merkinnän vaikutuksia Vartiosaaren maakunnallisesti merkittävien maisema-, luonto- ja kulttuuriperintöarvojen turvaamiseen ja vaalimiseen ei kaavan valmistelussa ole arvioitu. Koska maakuntakaavan tehtävän ja tarkoituksen huomioivia 9 §:n 1 momentin edellyttämiä selvityksiä kyseisen merkinnän vaikutuksista Vartiosaaren maakunnallisesti merkittävien maisema-, luonto- ja kulttuuriperintöarvojen turvaamiseen ja vaalimiseen ei kaavan valmistelussa ole tehty, on merkintä poistettava.

Muuta perusteltua syytä Vartiosaaren sisällyttämiselle taajatoimintojen kehittämisvyöhykemerkinän alueeseen on vaikea nähdä kuin, että Vartiosaari voitaisiin rakentaa uudeksi asuinalueeksi jo kertaalleen Vartiosaaren kohdalla kumotun Helsingin 2016 yleiskaavan linjausten mukaisesti. Syynä ei voida käyttää maakuntahallituksen hyväksymässä vastineessa mainittua maakuntakaavan edellyttämää tarkkuutta taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeiden rajauksissa, koska Vartiosaaren kohdalla tilanne ei oleellisesti poikkea lähellä sijaitsevasta Villingin saaren tilanteesta, jota koskevat täsmälleen samat merkinnät, mutta Villinki on jätetty välittömästi sen viereen rajoittuvan taajamatoimintojen kehittämisvyöhykemerkinän kattaman alueen ulkopuolelle. Myös Vartiosaari sijoittuu taajamatoimintojen kehittämisvyöhykemerkinän kattaman alueen reunaan, ja olisi maakuntakaavan edellyttämän tarkkuuden rajoissa hyvin voitu jättää sen ulkopuolelle.

Päällekkäiset merkinnät maakuntakaavassa ovat sallittuja, mutta kaavamääräyksiä koskevan ohjeistuksen mukaan niiden on oltava johdonmukaisia, eivätkä ne saa olla ristiriidassa keskenään.

Ympäristöministeriön ohjeistuksen mukaan tällaisissa tapauksissa on erityisen tärkeää huolehtia siitä, että kaava on sisällöltään johdonmukainen eivätkä päällekkäiset merkinnät, kuten eivät myöskään niihin liittyvät määräykset, ole keskenään ristiriidassa.

Valittaja on viitannut Vartiosaaren yleiskaavoituksen ja osayleiskaavoituksen yhteydessä saatuun aineistoon ja Helsingin kaupungin antamiin vastineisiin. Näiden perusteella ei voida mitenkään olettaa, että jättämällä lopulliset ratkaisut ja tulkinnat Uusimaa 2050 kaavaehdotuksen selkeästi ristiriitaisista kaavamerkinnöistä kuntatason kaavoituksen ratkaistavaksi, Vartiosaaren valtakunnallisesti ja alueellisesti merkittävät tavoitteet voidaan riittävästi turvata. Siksi ne pitää riittävästi turvata maakuntakaavan tasolla.

5) Finest Bay Area Development Oy

Päätös on kumottava merkinnän Liikennetunnelin ohjeellinen linjaus sekä sitä koskevan kaavamääräyksen osalta. Asia on palautettava Uudenmaan liitolle uudelleen käsiteltäväksi. Uudenmaan liitto velvoitettava korvaamaan valittajan oikeudenkäyntikulut hallinto-oikeudessa laillisine korkoineen.

Valittajayhtiö suunnittelee Suomen ja Viron välille rautatietunnelia. Hankkeen ympäristövaikutusten arviointimenettely (YVA-menettely) on ollut käynnissä samaan aikaan Uudenmaan vaihemaakuntakaavan valmistelun kanssa. Luonnoksena nähtävillä olleessa vaihemaakuntakaavassa esitettiin kaavakartalla kolme vaihtoehtoista ohjeellista linjausta Tallinnan tunnelille. Luonnosvaiheen jälkeen Uudenmaan liiton viestintä- ja sosiaalisen median kanavissa sekä kokousmateriaaleissa julkaistiin yhtiön suunnitteleman hankkeen vastaisia näkemyksiä ja virheellisiä tietoja. Ehdotusvaiheessa nähtävillä olleessa maakuntakaavassa kolme linjausta oli vaihtunut yhteen, Helsingin keskustan ja Pasilan kautta kulkevaan linjaukseen. Yhtiön hankkeen linjauksia ei osoitettu hyväksytyssä vaihemaakuntakaavassa, vaan siinä osoitetaan ainoastaan Helsingin keskustan kautta kulkeva linjaus.

Hyväksytyssä ohjeellisessa Helsingin kautta kulkevasta vaihtoehdossa kaavan hyväksymisajankohtana käytössä olleet selvitykset ovat olennaisesti puutteelliset. Yhtiön suunnittelemista vaihtoehdoista oli jo tuolloin YVA-menettelyyn ja esisuunnitteluun perustuen saatavilla ja Uudenmaan liiton tiedossa tarkemmat selvitykset, joille ei annettu menettelyssä vastaavaa painoarvoa kuin Helsingin kautta kulkevaa linjausta koskeville selvityksille. Uudenmaan liitto ei ole tarkastellut hanketta tältäkin osin puolueettomasti.

Uudenmaan liiton tiedottaminen hankkeesta on ollut puolueellista, virheellistä ja yksipuolista. Yhtiön hanke ja sen linjaukset on tiedotteissa ja sosiaalisen median julkaisuissa esitetty negatiivisessa valossa. Uudenmaan liiton kannalle vastakkaisia näkemyksiä ei ole selostettu lainkaan.

Uudenmaan liiton internet-kotisivuilla julkaistuissa Olli Keinäsen kirjoittamissa artikkeleissa käsitellään valittajan rautatietunnelihanketta Suomen ja Viron välillä. Artikkeleista saatetaan havaita, että kirjoittajan asennoituminen kyseistä hanketta kohtaan on kielteistä. Tosiseikoista esitetään virheellisiä käsityksiä ja kiistanalaisia tosiseikkoja esitetään riidattomina. Hankekehittäjän motiivit esitetään kielteisessä sävyssä. Kirjoittaja on myös herätellyt keskustelua ja jakanut linkkejä Uudenmaan liiton kotisivuilla julkaistuihin artikkeleihinsa yhteisöpalvelu Twitterissä. Esimerkiksi Uudenmaan liiton aluesuunnittelun johtaja on ottanut vahvasti kantaa maakuntakaavaehdotuksessa esitettyyn tunneliin. Uudenmaan liitto poisti 15.–16.5.2019 yllä mainitut artikkelit kotisivuiltaan valittajan maakuntajohtaja Ossi Savolaiselle osoittaman kirjallisen vaatimuksen johdosta, mutta twiittejä ei kuitenkaan poistettu.

Maakuntajohtaja, joka toimi esittelijänä maakuntahallituksen maakuntakaavaa koskevassa päätöksenteossa, on myös julkisesti 2.3.2019 Helsingin Uutisissa ottanut voimakkaasti kielteisen kannan valittajan tunnelilinjausvaihtoehtoon. Kyseinen artikkeli julkaistiin juuri ennen maakuntahallituksen päätöksentekoa yhdestä linjausvaihtoehdosta 20.5.2019. Myös 20.8.2019 maakuntahallituksen kokouksessa yksi linjausvaihtoehto päätettiin säilyttää kaavaehdotuksen aineistossa. Menettely on hallintolain 6 §:n ja 28 §:n 1 momentin 7 kohdan vastaista.

Uudenmaan liitto on pyrkinyt puolueellisesti rajaamaan linjausvaihtoehtojen tasapuolista käsittelyä ja esittänyt vääristelevää tietoa hallitukselleen. Esimerkiksi ministeriöiden lausuntoja on tulkittu ja viestitty erittäin löyhästi ja niitä on vasta yhtiön pyynnöstä korjattu jälkikäteen. Uudenmaan liiton tiedottaminen on antanut maakuntakaavoitus- menettelystä harhaanjohtavan kuvan siten, että vuorovaikutus osallisten kanssa ei ole voinut toteutua lain tarkoittamalla tavalla maankäyttö- ja rakennuslain 6 §:n ja 62 §:n mukaisesti.

Julkaisemalla Keinäsen kirjoitukset virallisilla kotisivuillaan sekä jakamalla linkkejä artikkeleihin ja ottamalla kantaa asiaan Twitterissä Uudenmaan liitto on rikkonut räikeästi hyvän hallinnon oikeusperiaatteita. Artikkeleissa selvästi vastustetaan tai ainakin kyseenalaistetaan valittajaa hankekehittäjänä ja arvostellaan yhtiön esittämiä linjausvaihtoehtoja. Kirjoitukset ilmentävät oikeuskäytännön tarkoittamaa ennakkoasenteellisuutta, minkä johdosta Keinänen on ollut esteellinen maakuntakaavoitustyössä, koska hänen puolueettomuutensa on vähintäänkin vaarantunut. Samasta syystä esteellisiä ovat olleet myös muut sosiaalisessa mediassa tunnelikeskusteluun osallistuneet Uudenmaan liiton virkamiehet. Maakuntajohtajan medialle antamat lausunnot osoittavat samaa ennakkoasenteellisuutta kuin Keinäsen blogikirjoittelu ja sitä kannattaneiden viranhaltijoiden ja päätöksentekijöiden eri tavoin julkisesti ilmaisema kannatus Keinäsen kirjoituksille.

Helsinki-Tallinna-tunnelihankkeesta on tehty sekä julkishallinnon toteuttama FinEst Link -hankkeella toteutettu selvitys, jossa on tarkasteltu rautatietunnelin linjausta reitillä Helsingin keskusta–Pasila–Aviapolis. Valittaja puolestaan on selvittänyt kolmea linjausvaihtoehtoja, joista yksi on edellä mainittu Helsingin keskusta–Pasila–Aviapolis. Muut vaihtoehdot ovat

Keilaniemi/Otaniemi–Ilmala–Aviapolis ja Keilaniemi/Otaniemi–Aviapolis, jotka ovat olleet Uudenmaan liiton harkitsemissa vaihtoehtoja vielä luonnosvaiheessa. Kaavaehdotuksessa jäljellä on kuitenkin ollut enää Helsingin kautta kulkeva linjaus sen sijaan, että kaavassa olisi esitetty kaikki vaihtoehdot mahdollistavat varaukset. Maakuntakaava ei perustu sen merkittävät vaikutukset arvioivaan suunnitteluun ja selvityksiin, kun yhtiön vaihtoehdot on jätetty esittämättä hyväksytyssä kaavassa tai kun kaavaan on Helsingin kaupungin ajamana poliittisin perustein otettu vain yksi, Helsingin kautta kulkeva linjaus.

Uudenmaan liitto on käyttänyt perusteluissaan voimakkaasti Uudenmaan liiton itsensä osin rahoittamaa ja koordinoimaa FinEst Link -hanketta korostaen sitä ylivertaisena. Tosiasiallisesti hankkeessa tarkastellusta linjauksesta on käytössä puutteelliset tiedot. Yhtiön tuottamat selvitykset ovat huomattavasti kattavammat kuin FinEst Link -hankkeen selvitys. Kuitenkin kaikkein vähiten selvitetty linjaus valittiin kaavassa osoitettavaksi.

Valittajan laatimissa selvityksissä Espoon kautta kulkevia linjausvaihtoehtoja on selvitetty kattavasti. Valittaja on tutkinut myös Helsingin kautta kulkevaa reittiä, koska se haluaa avoimesti tutkia ja verrata useita vaihtoehtoja. Tällä hetkellä Helsingin kautta kulkeva reitti vaikuttaa kokonaistaloudellisesti heikoimmalta, vaarallisimmalta toteuttaa ja matkustaja/käyttäjäkokemuksen kannalta huonoimmalta.

Ainoastaan yhden linjauksen esittäminen maakuntakaavassa voi ratageometriaan liittyvien reunaehtojen vuoksi vaikuttaa linjauksiin paitsi Suomessa myös Virossa. Maakuntakaavassa ei olisi myöskään tällä perusteella pitänyt riittävien selvitysten puuttuessa rajata linjauksia ainoastaan yhteen.

Ympäristövaikutuksia ei ole riittävästi arvioitu kaavaa laadittaessa. Kaavaa koskeva ehdotus oli 21.3–24.5.2019 lausuntovaiheessa, ja siinä esitettiin Tallinnaan johtavasta rautatietunnelista ainoastaan Pasilan ja Helsingin keskustan kautta kulkeva linjaus, joka myös otettiin hyväksytyyn kaavaan. Hankkeen YVA-menettelyä koskeva ennakkoneuvottelu pidettiin 20.6.2018. YVA-ohjelman kuulemisvaihe oli puolestaan meneillään 1.4.–24.5.2019 eli osittain samanaikaisesti kuin kaavaehdotuksen lausuntovaihe, käsiteltiin niin sanotun nollavaihtoehdon ja edellä mainittuun kaavaan otetun vaihtoehdon lisäksi kahta reittivaihtoehtoa, VE 1a ja VE1b, joiden hankekehittäjänä valittaja toimii. Vaihtoehdolla VE 1a tarkoitetaan rautatietunnelin reittiä Helsinki-Vantaan lentoasemalta Keilaniemen/Otaniemen kautta Hramtsowin matalalle sijoitettavalle keinosaaressa ja siitä edelleen Tallinnaan. Vaihtoehdolla VE 1b puolestaan tarkoitetaan rautatietunnelin reittiä Helsinki-Vantaan lentoasemalta Ilmalan ja Keilaniemen/Otaniemen kautta Ulkomatalan alueelle sijoitettavalle keinosaaressa ja siitä edelleen Tallinnaan. Linjausvaihtoehtojen lukitseminen vain yhteen ennen YVA-menettelyn loppuun saattamista johtaa siihen, että koko menettely menettää merkityksensä.

Valittajan selvityksessä ympäristövaikutuksia oli selvitetty kaikille linjausvaihtoehdoille, mutta tästä huolimatta kaavamääräys on tehty puutteellisen ja pelkästään suppean FinEst Link -selvityksen perusteella.

Maakuntakaava on laadittu rautatietunnelimerkinnän osalta liian tarkasti, sillä tunnelin sijainti on kaavassa päätetty siten, ettei jatkokaavoituksessa ole mahdollista sijoittaa tunnelimerkintää muualle, jos jatkoselvityksissä ilmenee syytä suunnitella hanke eri linjauksella. Ylipäätään Helsinki-Tallinna-tunnelihankkeen YVA-menettely olisi tullut suorittaa loppuun ennen linjausvaihtoehdon lukitsemista kaavalla.

Kaavaselostuksessa on lisäksi todettu, että Tallinnan rautatietunneli on merkitty maakuntakaavaan ohjeellisella merkinnällä, joka ei edellytä YVA-menettelyn soveltamista kaavan laatimisen yhteydessä. Uudenmaan liitto on ilmeisesti yrittänyt ohittaa YVA-menettelyn kaavamerkinnän ohjeellisuuden perusteella. Vaikka merkintä onkin ohjeellinen, on Uudenmaan liitto kuitenkin tosiasiallisesti tehnyt päätöksen linjausvaihtoehdosta, vaikka merkintä olisi tullut tehdä yhteystarvenuolena kaikkien linjausvaihtoehtojen osalta. Samalla Uudenmaan liitto on laiminlyönyt YVA-menettelyn huomioon ottamisen täysin. Tälläkin perusteella kaava on hyväksytty vailla asianmukaisia selvityksiä, sillä on ilmeistä, etteivät FinEst Link -hankkeesta saadut selvitykset riitä kaavapäätöksen perusteeksi, kun hankkeessa on tullut suorittaa YVA-menettely.

Kun kaavaan ei poliittisesti ollut mahdollista sisällyttää kaikkia esillä olleita ja selvityksenalaisia linjauksia, ei siihen olisi tullut sisällyttää mitään niistä, ja asia olisi tullut jättää vastaiseen vaihemaakuntakaavaan.

6) Ernst Grönblom asiakumppaneineen

Päätös on kumottava Espoon ja Kirkkonummen rajalle Luoman ja Mankin alueelle sijoittuvan raskaan raideliikenteen varikko -merkinnän osalta. Päätöksen täytäntöönpano on kiellettävä. Alueella on toimitettava katselmus. Uudenmaan liitto on veloitettava korvaamaan muutoksenhakijoiden oikeudenkäyntikulut.

Merkintä on maankäyttö- ja rakennuslain ja luonnonsuojelulainsäädännön vastainen. Sen vaikutuksia ei ole selvitetty riittävästi. Vaikutusten arviointi jäisi yksityiskohtaisen kaavoituksen varaan. Vaikutusarviointit ovat puutteelliset alueen asuinolosuhteiden, kulttuuriympäristön ja luonnonympäristön erityisarvojen, rakennettavuuden ja tulvariskien osalta. Vaikutuksia Espoonlahti-Saunalahti -Natura-alueen suojeluarvoihin ja vesiluontoon ei ole selvitetty luonnonsuojelulain ja luontodirektiivin sekä vesienhoitolain ja vesipuidedirektiivin edellyttämällä tavalla.

Varikko-merkintä ei vastaa kaavaselostuksessa ilmaistuja tavoitteita luontoarvojen turvaamisen asumisen, kulttuuriympäristön tai elinkeinojen toimintaedellytysten kannalta. Varikkovaraus on osoitettu alueella, jossa maakuntakaavan suunnittelumääräyksen vaatimuksia ei voi täyttää.

Alue on valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokasta kulttuuriympäristö- aluetta, jonka arvot ilmenevät maakuntakaavasta. Alueen pohjoisosassa kulkee luonnontilainen puro (Luomanpuro/Bobäck bäcken), johon varikkoon tarvittavalla maanrakentamisella olisi ilmeisiä kielteisiä vaikutuksia puron alajuoksun tilaan. Luoman puro on kunnostettu meritaiminen kutupuroksi 2018–2020. Hankkeessa ovat mukana Uudenmaan ELY-keskus, Kirkkonummen kunta, Virtavesien hoitoyhdistys, WWF, K-ryhmä ja Luoman kyläyhdistys. Puro on myös potentiaalinen saukkojen kulkuyhteys.

Alueen metsäalueista osa on potentiaalisia lepakoiden elinympäristöjä ja alueen läpi kulkee myös liito-oravan liikkumiselle hyvin soveltuva yhteys. Luomanpuro on lepakoille sovelias alue. Alueella on tehty lepakohavaintoja. Myös Väyläviraston selvityksessä todetaan lisäselvitystarve sekä saukon, lepakoiden että liito-oravien elinympäristöjen osalta.

Alueelle sijoittuu myös paikallisesti arvokkaita luontotyyppikuvioita: kostea runsasravinteinen lehto (Luoman puron radan ja Kehä III:n välisellä osuudella), vanha sekapuustoinen lehtomainen kangas (Luomakujan eteläpuolella) sekä kaksi muuta lehtomaisen kankaan kohdetta.

Väyläviraston selvityksen mukaan Luoman alue on vanhaa merenpohjaa eikä sovellu hyvin varikon raiteiston ja rakennusten rakentamiseen. Kaavan suunnitteluasiakirjojen mukaan kohteen rakennettavuusluokka on 6 eli huonoin mahdollinen. Happaman sulfaattimaan esiintymisen todennäköisyys on alueella suuri ja näistä voi aiheutua haitallisia vaikutuksia eliöille sekä yleisesti veden laatuun. Kaava-aineistosta ei käy ilmi tietoja alueen alimmasta rakennuskorkeudesta eikä sen merkityksestä kustannusvertailussa. Alueen kuivatus on vaikeaa tai mahdotonta. Osa Mankin varikkoalueesta kuuluu merkittävään tulvariskialueeseen. Hulevesien hallinnan mahdollisuudet ovat heikot. Hanke olisi todennäköinen riski pohjavesiolosuhteille.

Rantaradan länsipuoleisille selännerinteille sijoittuu lähes koko varikkoalueen osuudella pientaloasutusta ja vanhoja tilakeskuksia. Varikko sijoittuisi alle 50 metrin päähän lähimmistä pientaloista. Varikon maisemavaurio, melu- ja valohaitat heijastuisivat laajalle, avoimessa pelto- ja merenlahtimaisemassa ja estäisivät myös alueen virkistyskäytön osana Espoonlahtea ympäröivää laajempaa aluetta. Varikkoalueen ja Kehä III -väylän yhteisvaikutukset nostaisivat pysyvästi alueen melutasoa. Varikon valaistus muuttaisi asuinympäristön valo-olosuhteet ympäri vuorokauden ja vuoden, mutta sen merkitystä ympäristön kannalta ei ole juurikaan selvitetty.

Rantaradan ja Kehä III:n väliin sijoittuva varikkoalue muuttaisi olennaisesti myös kulttuuriympäristöön kuuluvaa avointa Espoonlahdelle laskeutuvaa viljelymaisemaa. Varikon rakennuspaikka olisi maisemallisesti erittäin näkyvä ja maisemavaikutuksiltaan merkittävä. Maantäytöt, erityyppiset suoja- ja meluaidat, hallirakenteet ja mahdolliset suojaistutukset estäisivät kulttuurimaisemalle tyypilliset pitkät näkymät.

Varikon sijaintivaihtoehtoja ei ole mahdollista selvittää enää kuntakaavoituksessa ko. kuntaa laajemmalla alueella. Maakuntakaavan tarkoitus huomioon ottaen varikon sijoitusvaihtoehdot tulee maakuntakaavoituksessa selvittää maakunnallisella tasolla ottaen huomioon kaavoituksen lähtökohdaksi olevat ennusteet Uudenmaan kehittämisestä.

Kaava ei täytä maakuntakaavan sisältövaatimuksia valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden, luonnonsuojeluohjelmien, tarkoituksenmukaisen alue- ja yhdyskuntarakenteen, alueiden käytön ekologisen kestävyyden, kestävän liikenteen ja teknisen huollon, elinkeinoelämän toimintamahdollisuuksien ja luonnonarvojen, kulttuuriperinnön ja maiseman vaalimisen osalta.

Valituksenalainen varikkovaraus on ristiriidassa valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden kanssa. Varikkovaraus paitsi vaarantaa vaikutusalueen luonnonarvot, heikentää merkittäväällä tavalla laajalti vaikutusalueen asumisolosuhteita ja asumisympäristön laatua eikä turvaa tarkoituksenmukaista alue- ja yhdyskuntarakennetta.

Kaava rikkoisi vaatimusta, jonka mukaan kaavaa laadittaessa on myös pidettävä silmällä alueiden käytön taloudellisuutta, elinkeinojen toimintaedellytyksiä ja sitä, ettei maanomistajalle tai muulle oikeuden haltijalle aiheudu kohtuutonta haittaa. Alueen ominaispiirteiden ja kulttuuriarvojen säilyttämiselle on tärkeää, että maanviljelyksen edellytykset säilytetään.

Espoonlahti-Saunalahti -Natura 2000 -alue sijoittuu varikkoalueen eteläpuolelle lähimmillään vain 50 metrin etäisyydelle varikkoalueen rajauksesta. Valituksenalainen kaavamerkintä sijoittuu Espoon ja Kirkkonummen rajalla sijaitsevan kaksiosaisen Natura 2000 -alueen läheisyyteen. Pinta-alaltaan suurempi osa, Espoonlahti, koostuu ruovikkoisesta merenlahdesta sekä metsälehmusvaltaisen jalopuulehdon, niittyjen ja hakamaan muodostamasta maa-alueesta (Fiskarsinmäki), joka on ollut laidunkäytössä 1970-luvun loppuun saakka. Lahteen laskee kolme pientä jokea. Espoonlahdella on merkitystä vesi- ja kosteikkolinnuston pesimäalueena sekä muutonaikaisena levähdyspaikkana. Lahdella levähtää muun muassa runsaasti laulujoutsenia ja uiveloita.

Saunalahden osa-alue on otettu mukaan meriuposkuoriaisen (*Macrolea pubipennis*) maailman ainoan tunnetun pysyvän populaation esiintymispaikkana. Laji on Suomen lajien uhanalaisuusluokituksessa vuonna 2019 luokiteltu silmällä pidettäväksi. Lajia uhkaavat erityisesti vedenlaadun muutokset, matalien rantavesien umpeenkasvu, ruoppaaminen ja vesirakentaminen. Saunalahden rantavedestä ja -niityiltä on myös tavattu ainakin 1960- ja 1970-luvuilla myös muutamia silmälläpidettäviä, taantuneita kovakuoriaisia. Niiden nykyisestä esiintymisestä alueella ei ole tietoa.

Alueen pohjoisosassa sijaitseva Fiskarsinmäen lehto- ja niittyalue sekä osa rantaruovikkoa on rauhoitettu asetuksella Espoonlahden luonnonsuojelualueeksi (22 ha). Tästä pieni osa oli mukana valtakunnallisessa

lehtojensuojeluohjelmassa. Fiskarsinmäki on myös valtakunnallisesti merkittävä jalopuulehto ja siellä elää useita muitakin uhanalaisia ja harvinaisia lajeja kuten luontodirektiivin liitteen II laji katkokynsisammal, joka on Suomessa luokiteltu sekä valtakunnallisesti että Uudellamaalla erittäin uhanalaiseksi. Lajilla on Suomessa vain muutama esiintymä.

Kaavan vaikutuksia Natura 2000 -alueiden suojeluarvoihin on arvioitu selvityksessä Uudenmaan liiton julkaisuja E 227–019 sekä "Uusimaa-kaava 2050 Espoonlahti-Saunalahti Natura 2000 -alueen Natura-arviointi ", Uudenmaan liiton julkaisuja E 227–019. Tehdyissä Natura-arvioinneissa heikentäviä vaikutuksia ei ole suljettu pois. Jälkimmäisessä selvityksessä todetaan muun muassa, että ko. Natura-alueen luoteispuolella olevalla kohdemerkinnällä osoitettu raskaan raideliikenteen varikko aiheuttaa rakentamisen ja käytön aikana mahdollisesti hulevesistä, melusta, tärinästä ja valaistuksesta johtuvia heikentäviä vaikutuksia ympäristöönsä.

Luoman vaihtoehdolla todetaan suuremmat melu-, tärinä- ja valovaikutukset Natura-alueeseen kuin Mankin vaihtoehdolla. Luoman vaihtoehto sijaitsee merkittävästi lähempänä Natura-aluetta (lähimmillään alle 100 metrin etäisyydellä alueen rajasta, Kehä III:n toisella puolella) kuin Mankin vaihtoehto (lähimmillään noin 350 metrin etäisyydellä alueen rajasta, rantaradan toisella puolella). Selvityksessä todetaan, että muun muassa meluvaikutuksista ei vielä ole perusteellista selvitystä.

Molempien alueiden läpi kulkee nykyisin avo-ojia ja vesi valuu kummaltakin alueelta Espoonlahteen, joten ilman huolellisia toimenpiteitä sekä rakennustöiden aikaiset että valmiin varikon hulevesien vaikutukset voivat heikentää Espoonlahden veden laatua. Natura-alueen ympäristöön kaavailtu lisärakentaminen mukaan lukien raskaan raideliikenteen varikko johtaa vedenlaadun heikkenemiseen lisääntyvän ravinnekuormituksen johdosta, ellei hulevesien käsittelyä hoideta asianmukaisesti esimerkiksi viivytys- ja erotusaltailla. Vedenlaatua huonontavilla tekijöillä, erityisesti hulevesillä, sekä mahdollisesti toteutettavilla ruoppauksilla voi olla heikentäviä vaikutuksia luontodirektiivin liitteen II mukaisiin lajeihin lukeutuvan meriuposkuoriaisen esiintymiin, jotka ovat edellä mainittujen toimenpiteiden vaikutusalueella. Ravinnekuormituksesta johtuva järviruokoosiintymien laajeneminen kaventaa meriuposkuoriaiselle soveliaan elinympäristön määrää.

Maakuntakaavaehdotuksesta todetaan voivan aiheutua luontodirektiivin liitteen I mukaisille luontotyypeille epäsuoria, vähäisiä tai kohtalaisia heikentäviä vaikutuksia, jotka voivat syntyä lähiseudun rakentamisen aikaansaaman virkistyskäytön todennäköisen kasvun sekä uuden raskaan raideliikenteen varikon johdosta.

Natura-selvityksen mukaan Natura-alueen lähiympäristössä tapahtuvista muutoksista voi aiheutua epäsuoria heikentäviä vaikutuksia Natura-alueen perusteena oleville luontotyypeille ja lajeille. Selvityksen mukaan lievennystoimilla voitaisiin todennäköisesti ehkäistä haitalliset vaikutukset. Päätelmä on kuitenkin ilmeisen puutteellinen, koska vaikutusten arvioinnissa ei ole otettu huomioon maaperän heikosta rakennettavuudesta johtuvaa haittaa

ja erityistä maanrakentamisen tarvetta ja toisaalta suunnittelualueen sijaintia tulvavyöhykkeellä ja sulfidisavivyöhykkeellä.

Natura-selvityksessä todetaan myös, että meriuposkuoriaisen toimeentulon ja vesialueen Natura-luontotyyppien laadun kannalta keskeisintä on vedenlaadun heikkenemisen estäminen. Vaikutuksia lajin elinympäristön kannalta ei kuitenkaan ole arvioitu maanrakentamisen kokonaisvaikutukset huomioiden. Myöskään vaikutuksista linnustoon ja kasvillisuuteen ei ole esitetty arviota.

Arvioinnin päätelmä, jonka mukaan kaava ei merkittävästi heikentäisi Espoonlahti-Saunalahti -Natura-alueen valinnan perusteena olevia luontoarvoja tai alueen eheyttä, pohjautuu ilmeisen puutteelliseen arviointiin, eikä täytä luonnonsuojelulain 65 §:ssä ja sen taustalla velvoittavan luontodirektiivin 6 artiklassa asetettuja vaatimuksia varovaisuusperiaate huomioon ottaen. Heikentäviä vaikutuksia Natura-alueen suojeluarvoihin ja alueen muihin luonnonsuojeluarvoihin ei voida sulkea pois luonnonsuojelulain ja luontodirektiivin edellyttämällä tavalla. Päätös on luonnonsuojelulain 64 a §:n heikentämiskiellon vastainen.

EU-oikeuden ensisijaisuudesta johtuen luonnonsuojelulakia on sovellettava ja vaikutusarviointi tehtävä luontodirektiivin mukaisesti objektiivisen ekologisen tiedon perusteella varovaisuusperiaate huomioon ottaen. Valituksenalaisen kaavan Natura-arvioinnissa Luoman ja Mankin raskaan liikenteen varikkovarausten vaikutuksia Espoonlahti-Saunalahti -Natura-alueen suojeluarvoihin ja vesiluontoon ei ole selvitetty ja arvioitu luonnonsuojelulain ja luontodirektiivin edellyttämällä tavalla. Vaikutusten arvioinnissa on jätetty huomiotta suojeluarvoihin kohdistuvat pitkän aikavälin vaikutukset ja riskit. Varikkovarausten sijoittelussa tulvariskin merkitys on sivuutettu, eikä tulvariskin merkitystä ole otettu huomioon myöskään Natura-arvioinnissa.

Arvioinnissa on sivuutettu myös alueen heikon rakennettavuuden tarvittavan rakentamisen mittavuuden sekä maaperän ominaisuuksien merkitys ja tekijöiden yhteisvaikutus. Puutteellisenakin tehty arviointi kuitenkin osoittaa, että kaavan hyväksymiselle ei ole edellytyksiä, koska Natura-alueen suojeluarvoihin kohdistuvia heikentäviä vaikutuksia ei voida sulkea pois luonnonsuojelulain ja luontodirektiivin tarkoittama varovaisuusperiaate huomioon ottaen (mm. EU-tuomioistuimen ratkaisu C-127/02, Waddensee).

Riittävän arvioinnin ja heikentämiskiellon merkitystä korostaa myös suojeluarvojen harvinaisuus, esimerkiksi Saunalahden osa-alue on otettu mukaan Natura 2000 -alueverkostoon meriuposkuoriaisen maailman ainoan tunnetun pysyvän populaation esiintymispaikkana.

Varikkovaraus ei noudata vesienhoitoa koskevan lainsäädännön oikeuskäytännön mukaisia vaatimuksia ympäristöriskeistä eikä ympäristöriskien ja varovaisuusperiaatteen osalta vahvistunutta oikeusohjetta, joka ilmenee korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjaratkaisusta KHO 2019:166. Silloinkin, kun arvioidaan maakuntakaavan vaikutuksia esimerkiksi Natura-alueen suojeluarvoihin tai vesistöjen tilaan, huomioon on otettava,

voiko toiminnasta aiheutua kielletty seuraus tai sellainen riski toiminnan elinkaaren aikana.

Päätöksentekomenettely ei ole täyttänyt hallinto-oikeudellisia vaatimuksia. Päätöksen valitusosoitus on ollut harhaanjohtava.

Olisi kohtuutonta, mikäli valituksesta aiheutuvat kustannukset jäisivät valittajien kannettavaksi.

7) Suomen luonnonsuojeluliiton Uudenmaan piiri ry

Päätös on kumottava lainvastaisilta osiltaan. Päätöksen täytäntöönpano on kiellettävä. Maakuntakaava on kumottava siltä osin kuin päätöksellä kumotaan huomattava määrä voimassa olevien maakuntakaavojen suojelualuevarauksia ja viheryhteysmerkintöjä. Päätös on kumottava Espoon Myntinmäen uuden raideliikenteeseen tukeutuvan taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeen merkinnän osalta kokonaan. Päätös on kumottava myös Luoman ja Mankin raideliikenteen varikkoalueen merkinnän osalta kokonaan.

Espoon Histan alueen taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeen merkintä on kumottava kokonaisuudessaan valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden ja maankäyttö- ja rakennuslain vastaisena. Histan alueen rakentamisen vaikutuksia Histan ja Nuuksion kansallispuiston luontoarvoille ei kaavaselostuksessa tai muutoinkaan ole selvitetty. Yhdyskuntarakenteen kehittäminen rataan tukeutuen niin, että sillä olisi kaavaselostuksessa esitetty positiivinen vaikutus Histan ympäristöön, ei ole mahdollista. Riittävät luontoselvitykset olisi tullut laatia ja ottaa huomioon jo maakuntakaavan laatimisen yhteydessä. Näin olisi varmistuttu siitä, onko Espoon Histan alueelle sen ainutlaatuisten luontoarvojen vuoksi ylipäätään mahdollista rakentaa raideliikenneyhteyttä ja asemaa. Alueen käytön ekologiseen kestävyys ja luonnonarvojen vaalimiseen ei ole kiinnitetty riittävästi huomiota. Alue on irrallaan yhdyskuntarakenteesta.

Uusimaa 2050 -kaavassa kumotaan huomattava määrä voimassa olevien maakuntakaavojen suojelualuevarauksia. Kumoamisratkaisun aluekohtaisia perusteluja ei ole esitetty kaava-aineistoissa, joten osallisilla ei ole mahdollisuutta arvioida ratkaisujen perusteita. Ainoa poistojen yksilöinti sisältyy kaavaselostuksen liitekarttaan. Edes poistettujen kohteiden nimiä ja pinta-aloja ei löydy kaavan ehdotusvaiheen aineistosta. Kumottujen suojeluvarausten joukossa on esimerkiksi lehto- ja puronvarsikohteeksi laaja Lohjan Munkkaanoja-Kruotinoja, jonka luontoarvot on aikaisemmin todettu jopa valtakunnallisesti merkittäviksi.

Suojeluvarausten kumoaminen on maakuntakaavoituksen sisältövaatimusten mukaisen luonnonarvojen huomiointivelvoitteen vastainen. Se ei myöskään edistä luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaiden alueiden säilymistä tai huolehdi valtakunnallisesti arvokkaiden luonnonperinnön arvojen turvaamisesta valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaisesti. Sen perusteita ei ole selvitetty riittävästi.

Viheryhteysien maakunnallinen tarve korostuu tilanteessa, jossa viheralueita jää kasvavan asutuksen paineen alle. Uudellamaalla ja aivan erityisesti pääkaupunkiseudulla on tarve panostaa maakuntakaavatasolla viheryhteysien turvaamiseen asianmukaisin kaavamerkinnoin. Viheryhteysillä on kasvava merkitys myös luonnon ilmastonmuutokseen sopeutumisessa. Uusimaa 2050 -kaavan oli alun perin tarkoitus kehittää maakunnan viherverkoston, ei mahdollistaa sen heikentämistä. Kaavakokonaisuudessa on täysin sivuutettu viheryhteysien kehittäminen poistamalla ilman erillisselvitystä ja viheryhteyskohtaisia perusteluja merkittävä osa aiemmassa maakuntakaavassa esitetyistä viheryhteystarvemerkinnoista, varsinkin pääkaupunkiseudun kasvualueilta. Ekologisten yhteysien turvaaminen on tärkeää jo maakuntakaavan tasolla, eikä tätä voida jättää pelkästään yksittäisten kuntien päätöksenteon varaan. Päätös heikentää olennaisesti maakunnallisesti ja valtakunnallisesti merkittävien ekologisten yhteysien ja muiden merkittävien viheryhteysien turvaamista kaavoituksessa. Muutos on merkittävä etenkin yhdistettynä virkistysalueiden muuttuneeseen osoittamistapaan kaavassa.

Joissakin tapauksissa Uusimaa 2050 -kaavoissa voimassa olevaan maakuntakaavaan verrattuna hieman eri kohtaan osoitettu uusi viheryhteystarvemerkinä toteuttaa myös voimassa olevan maakuntakaavan kumottavaksi esitetyn viheryhteystarvemerkin funktion. Tämä koskee eräitä Itä-Uudenmaan liikenneväylien poikki esitettyjä viheryhteystarvemerkinjä. Yli 90 tapauksessa kumottavaksi esitetyn merkin tehtävää ei kuitenkaan täytä mikään muu merkinä.

Kaava-aineistosta puuttuu selvitys, jossa olisi kumottavaksi esitettyjen viheryhteystarvemerkinöiden osalta viheryhteyskohtaisesti arvioitu ja dokumentoitu ne tekijät, joiden takia kyseinen merkinä on katsottu perustelluksi kumota. Dokumentoimatta on jätetty myös mahdolliset, rakentamisesta johtuvat olennaiset muutokset viheryhteyden arvossa, mikä olisi riittävä asiaperuste aikaisemmin maakunnallisesti arvokkaaksi todetun yhteyden osoittamatta jättämiselle Uusimaa 2050 -kaavassa.

Viheryhteystarvemerkinjä on poistettu erityisesti pääkaupunkiseudun viherkehän alueelta, jossa kasvupaine ja siten tarve maakuntakaavan kautta tapahtuvalle viheryhteysien suojaamiselle on kaikkein suurin. Ratkaisu ei huomioi maakuntakaavan sisältövaatimuksia eikä huolehdi riittävästi valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden edellyttämästä viherverkoston jatkuvuudesta.

Espoon Myntinmäen uuden raideliikenteeseen tukeutuvan taajamatoimintojen kehittämisvyöhyke mahdollistaa sen, että alueelle voidaan kuntakaavoituksessa kaavoittaa uusi, nykyisestä yhdyskuntarakenteesta irrallaan oleva kaupunginosa, joka hävittäisi lähes sata hehtaaria luonnonarvoiltaan erittäin merkittäviä metsiä.

Niin sanotun Mynttilän metsän (Högaberget) luontoarvot on todettu vähintään maakunnallisesti merkittäviksi Uudenmaan liiton omassa luontokohteiden arvottamisselvityksessä. Arvojen merkittävyys on todettu myös Espoon kaupungin omissa konsulttiselvityksissä. Luontoarvoja voi alueen biotooppien

laadun ja näiden arvokkaiden biotooppien kattaman alueen laajuuden vuoksi pitää valtakunnallisesti merkittävänä. Alueen lajistonsuojelullisesta erityismerkityksestä on saatu lisätietoja keväällä 2020 tehdyillä lajiharrastajien maastokäynneillä. Alueelta on muun muassa paikallistettu Espoon tähän mennessä merkittävien tiedossa oleva erittäin uhanalaisen lahokaviosammalen (*Buxbaumia viridis*) esiintymiskeskittymä. Lajin esiintymiä havaittiin kahdessa päivässä peräti 110 kappaletta. Lisäksi alueelta tehtiin havaintoja runsaasta joukosta muita vaateliaita tai jopa uhanalaisia metsälajeja.

Maakuntakaavassa osoitettu raideliikenteeseen tukeutuva taajamatoimintojen kehittämisvyöhyke sisältää koko merkinnän ydinmerkityksen kannalta keskeisen ajatuksen siitä, että Myntinmäkeen tulee asema, jonka ympärille tulee tehokasta uutta rakentamista. Ratkaisu on tehty tilanteessa, jossa Espoo-Salo -ratayhteyden asemien järkevästä määrästä Espoon osalta ei ole vielä olemassa riittävän laadukasta valtakunnallista vaikutusarviointia.

Luontoarvojen riittävän selvittämisen ja suojelun tulee toteutua jo maakuntakaavassa. Myntinmäen luontoarvot on kuitenkin sivuutettu ja jätetty yksityiskohtaisemman kaavoituksen varaan. Esitetty ratkaisu on luontoarvojen huomioinnin osalta vakavassa ristiriidassa niin maakuntakaavan sisältövaatimusten kuin valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden luontoarvojen vaalimisveloitteen kanssa. Lisäksi kaavaratkaisu ei perustu riittäviin selvityksiin ja vaikutusarviointeihin edes asemanseudun teknistaloudellisen toteutettavuuden osalta.

Mankin ja Luoman lähekkäiset varikkoaluevaihtoehdot Espoon ja Kirkkonummen rajalla sijaitsevat tulvariskialueella ja maakunnallisesti arvokkaassa kulttuuriympäristössä. Varikoiden kaltaisten teollisen mittakaavan toimintojen sijoittuminen tällaiselle alueelle olisi ristiriidassa kaavamerkinnän tarkoituksen kanssa.

Tulvariskialueella on suuri merkitys Luoman ja Mankin varikon toteuttamiskelpoisuuden arvioinnissa. Varikko sijaitsisi Espoonlahti-Saunalahti -nimisen Natura 2000 -alueen välittömässä läheisyydessä, Espoonlahden vesialueen valuma-alueella. Tämä on jo itsessään merkittävä riski Natura-alueeseen kohdistuvien hulevesi- ja muiden päästöjen suhteen. Sijainti tulvariskialueella lisää riskiä vielä huomattavasti. Espoonlahti-Saunalahden Natura-alueen keskeisiin suojeluperusteisiin kuuluu vedessä elävän meriuposkuoriaisen esiintyminen.

Uusimaa 2050 -maakuntakaavakokonaisuutta varten on laadittu Natura-arvio edellä mainittuun Natura-alueeseen kohdistuvista, kaavan toteuttamisen aiheuttamista vaikutuksista. Arvio on kuitenkin tehty puutteellisiin ja osin virheellisiin tietoihin ja olettimiin perustuen, eikä sitä johtopäätöksineen ja suosituksineen näistä syistä voida pitää asianmukaisena, lain vaatimukset täyttävänä Natura-arviointina. Puutteellisuudestaankin huolimatta kyseisessä Natura-arvioinnissa on kuitenkin tunnistettu merkittäviä kaavan toteuttamisen aiheuttamia, Natura-alueeseen kohdistuvia heikentäviä vaikutuksia, joiden lieventämiseksi arviossa esitetyt toimenpiteet eivät ole käytännössä toimivia.

Espoonlahti on paitsi Natura-alueita, myös muun muassa kotimaisen lintuvesien suojeluohjelman perusteella perustettua luonnonsuojelualuetta. Varikkoalueen epäsuoratkin vaikutukset alueen linnustoon olisi tällä perusteella tullut selvittää. Kaava ei siten tältäkään osin perustu riittäviin selvityksiin.

Natura-arvioinneissa ei ole otettu riittävästi huomioon tulvariskialueita. Niiden merkitys on kasvamassa ilmastonmuutoksen takia, joten rakentamisen pitkänkin aikavälin vaikutukset tulee ottaa huomioon. Tämä merkitsee sitä, että tulvariskejä ei ole riittävää tarkastella vain suhteessa rakentamiseen. Tarvitaan myös arviointia rakentamisen ja tulvariskien yhteisvaikutuksista luonnonarvoihin. Asiassa ei ole käytetty riittävästi varovaisuusperiaatetta.

Vaikka Espoonlahti-Saunalahtea ei ole Natura-verkostossa luokiteltu luontodirektiivialueeksi, se on kotimaisessa lintuvesien suojeluohjelmassa. Siksi sen lintueden laadun turvaamisessa olisi tullut ottaa huomioon myös linnut vähintään maakuntakaavan sisältövaatimusten ja valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden kautta.

Uusimaa 2050 -kaavassa esitetyillä varauksilla on suuri merkitys varikkotoimintojen sijoittumispaikan kannalta. Kuntakaavoissa asiaa ei enää pohdita muiden vaihtoehtojen osalta. Tässä suhteessa ei ole ollut riittävää hyväksyä kaavaan kaikkia mahdollisia varikon sijoituspaikkoja vedoten kaavan varsin yleiseen Natura-alueiden turvaamiseen liittyvään suunnittelumääräykseen ja lieventämistoimiin, joiden toimivuus ylipäänsä, ja erityisesti tulvatilanteissa on erittäin epätodennäköistä.

8) Luoman Kyläyhdistys - Kirkkonummi ry

Päätös on kumottava Espoon ja Kirkkonummen rajalle Luoman ja Mankin alueelle sijoittuvan raskaan raideliikenteen varikko -merkinnän osalta. Alueella on toimitettava katselmus. Päätöksen täytäntöönpano on kiellettävä. Uudenmaan liitto on veloitettava korvaamaan muutoksenhakijan oikeudenkäyntikulut.

Valituksessa on muun ohella esitetty seuraavaa: Raskaan raideliikenteen varikko- merkintä on maankäyttö- ja rakennuslain ja luonnonsuojelulain-säädännön vastainen. Sen vaikutuksia ei ole selvitetty riittävästi. Merkintä on valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden vastainen. Vaikutusten arviointi jäisi yksityiskohtaisen kaavoituksen varaan. Vaikutusarviointit ovat puutteelliset alueen asuinolosuhteiden, kulttuuriympäristön ja luonnonympäristön erityisarvojen, rakennettavuuden ja tulvariskien osalta.

Varikko-merkintä ei vastaa kaavaselostuksessa ilmaistuja tavoitteita luontoarvojen turvaamisen, asumisen, kulttuuriympäristön tai elinkeinojen toimintaedellytysten kannalta. Vaikutuksia Espoonlahti-Saunalahti -Natura-alueen suojeluarvoihin ja vesiluontoon ei ole selvitetty luonnonsuojelulain ja luontodirektiivin sekä vesienhoitolain ja vesipuitedirektiivin edellyttämällä tavalla.

Vaikka Luoman ja Mankin alue kuuluu alueeseen, jolla happaman sulfaattimaan esiintymisen todennäköisyys on suuri, kaavan valmistelussa ei ole huomioitu sulfaattimaiden kaivamisen vaikutuksia Espoonlahden vesialueen ja sen eläimistön tilaan ja Natura-alueeseen eikä alueen suunnittelussa ja kustannuslaskelmissa ole huomioitu sulfaattimaiden esiintymisen takia tarvittavia toimia. Muitakaan alueen rakennettavuuteen liittyviä näkökohtia ei ole huomioitu asianmukaisesti.

Kaavassa esitettyjen vaihtoehtojen toteuttamiskelpoisuutta ei ole voitu varmistaa, koska varikkovarauksen vaikutusten selvittäminen on jätetty olennaisin osin yksityiskohtaisemman kaavoituksen vaiheeseen.

Kaavan valmistelu on ollut menettelyllisesti puutteellista. Varikkovarauksen sisällyttäminen kaavaan vasta ehdotusvaiheessa ilman lausuntomahdollisuutta on estänyt vuorovaikutteisen maakunnallisen varikon sijoituspaikkojen vaihtoehtotarkastelun.

Kaavan valmistelussa varikkovarauksen vaihtoehtotarkastelu pohjautuu keskeisesti Väyläviraston selvitykseen, jossa on tarkasteltu kolmea näennäistä vaihtoehtoa varikon sijainnille, Luomaa ja Mankkia Espoon ja Kirkkonummen rajalla sekä Vuohimäkeä Kirkkonummella. Tosiassiallisesti Mankki ja Luoma muodostavat yhden toisiinsa rajautuvan vaihtoehdon niin sijainnillisesti kuin vaikutuksiltaan. Niiden erillinen tarkastelu on harhaanjohtavaa. Vuohimäen vaihtoehto on suljettu pois ilman asiallisia perusteluja. Kaavaselostuksessa varikoiden rakentaminen todetaan välttämättömäksi seudullisen junaliikenteen toimivuuden ja lisäämisen kannalta ja niillä katsotaan olevan suuri yhteiskunnallinen merkitys. Kun otetaan huomioon varikkovarauksen esitetty tarve, sen mittakaava ja vaikutusalue sekä maakuntakaavan aikajänne ja tavoitteet, varikkovarauksen sijaintivaihtoehtoja on tarkasteltava maakunnallisessa laajuudessa aitojen ja huolellisesti valmisteltujen vaihtoehtojen pohjalta.

Koska valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet sisältävät tulvariskejä koskevan tavoitteen, olisi maakuntakaavassa tullut huomioida tulvariskit. Luoman varikkoalue sijoittuu noin 50 metrin etäisyydelle Natura-alueesta. Natura-selvityksessä ei ole kuitenkaan tarkasteltu esimerkiksi alueen maaperän heikosta rakennettavuudesta ja ominaispiirteistä johtuvien mittavien maanrakennustöiden vaikutuksia vesiluontoon ja Natura-arvoihin.

Mankin varikkoalue aiheuttaisi pysyviä muutoksia asuinympäristön luonto- ja maisema-arvoihin. Lisäksi varikko aiheuttaa äänimaailman ja valomaailman pysyvän muutoksen. Lähimmät asuin- ja lomarakennukset sijaitsevat alle 100 metrin päässä alueesta.

Espoonlahti-Saunalahti -Natura 2000 -alue sijaitsee noin 300 metriä varikkoalueesta etelään. Selvityksen mukaan varikolla voisi olla Natura-alueeseen vähäisiä melusta ja lisääntyneestä valosta johtuvia vaikutuksia. Varikosta ei selvityksen mukaan todennäköisesti aiheutuisi vaikutuksia pinta- ja pohjavesiin, sillä varikolle toteutettaisiin aluekohtaiset hulevesijärjestelyt. Selvityksessä ei kuitenkaan ole tarkasteltu mm. alueen maaperän heikosta

rakennettavuudesta ja mm. sulfaattisavesta johtuvien mittavien maanrakennustöiden vaikutuksia vesiluontoon, pohjaveteen ja Natura-arvoihin.

Varikon sijaintivaihtoehtoja ei ole selvitetty kattavasti maakunnallisella tasolla muun ohella, koska Vuohimäen vaihtoehdon kustannuksia on liioiteltu.

Mankin ja Luoman vaihtoehdon toteuttamisedellytyksistä ei ole selvitetty riittävästi muun ohella geologian, pohjavesiolosuhteiden, pintavesiolosuhteiden, rakennettavuuden, kuten esimerkiksi rakentamiskorkeuden ja hulevesien hallinnan osalta. Alueen rakentamisen edellyttämä kuivatus ja merenpinnan alentaminen on erittäin vaikeaa tai mahdotonta. Pohjaveden pinnan taso on lähellä meren pintaa, maaperä on huonosti vettä johtavaa ja kuivattamiseen tarvittavaa viettoa meren pinnan tasoon nähden ei ole. Alueen suunnittelussa eikä Natura-arvioinnissa ja siitä annetuissa lausunnoissa ei ole huomioitu, että hulevesien hallinnan mahdollisuudet ovat Luoman ja Mankin alueen olosuhteista johtuen heikot eikä riittävää hulevesien hallintaa ole varmuudella mahdollista toteuttaa. Kaavan valmistumisen jälkeen varikkoalueiden suunnitelmia on tarkennettu, mutta niissä ei edelleenkään ole huomioitu hulevesien hallintaa eikä sen vaatimaa tilavarausta.

Kaavaselostuksessa korostetaan suunnittelun tavoitteina ilmastonmuutoksen hillinnän ja ilmastonmuutokseen sopeutumisen kannalta kestäviä ratkaisuja sekä alue- ja yhdyskuntarakenteen kehittämistä olemassa olevaan rakenteeseen tukeutuen, alueiden arvokkaiden ominaispiirteiden ja luonnon, maiseman ja kulttuuriympäristön arvojen huomioimista. Nämä tavoitteet on kuitenkin sivuutettu varikkovarauksen sijoittelussa tulvariskialueelle.

Kaavaselostuksen mukaan kaavaratkaisu luo edellytyksiä kulttuuriympäristön kannalta tärkeiden alueiden säilymiselle ja kehittämiselle ja ehdotetut kaavamerkinnät edellyttävät valtakunnallisten ja maakunnallisten maisema- ja kulttuuriympäristöarvojen säilyttämistä ja yhteensovittamista muun maankäytön kanssa. Varikkovaraus ei sopeudu myöskään edellä mainittuihin tavoitteisiin, mikä ilmenee myös asiantuntijaviranomaisten kaavaehdotuksesta jättämistä muistutuksista.

Varikon sijoittaminen nyt esitetylle paikalle merkitsisi jo muutamien vuosien kuluessa sitä, että varikko sijaitisi taajaman sisässä.

Varikkovaraus on otettu kaavaehdotukseen vasta luonnosvaiheen jälkeen eikä osallisilla siten ole ollut tosiasiallista mahdollisuutta osallistua ja vaikuttaa kaavoitusmenettelyyn, vaikka varaus tarkoittaa vaikutuksiltaan laaja-alaista toimintaa, joka muuttaisi toteutuessaan erityisen merkittävän kulttuuri- ja luontoympäristön teolliseksi ympäristöksi. Viranomaisneuvotteluja alueellisten museoiden (Espoon kaupunginmuseo, Länsi-Uudenmaan Museo) tai Museoviraston kanssa ei ole pidetty kaavamerkintään liittyen.

Kaavan hyväksymisestä 25.8.2020 päätettäessä on syntynyt vaikutelma, että puheenjohtaja ei ole sallinut muutosesityksiä käsiteltävän normaalilla tavalla, kun kannatetut ehdotukset äänestettiin ensin toisiaan vastaan ja voittanut

esitys pohjaesitystä vastaan. Merkinnän poistosta on äänestetty koko maakuntakaavan uudelleenvalmisteluun lähettämistä vastaan. Ilmoituksen yhteydessä on korostettu, että mikäli kaava lähetetään uudelleenvalmisteluun, niin kaavan valmistuminen viivästyy yli vuodella. Menettely on perus- ja ihmisoikeuksien, maankäyttö- ja rakennuslain sekä hallinnollisten säännösten vastaista.

Yleispiirteisyydestään huolimatta maakuntakaavan tulee perustua riittäviin selvityksiin voidakseen ohjata yksityiskohtaisempaa kaavoitusta. Maakuntakaavan yleispiirteisyys koskee vain kaavassa osoitetun maankäytön esittämistarkkuutta, josta siitäkin tehdään kohdesuojelussa tai muussa kohdekohtaisessa maankäytössä poikkeuksia tarkentavaan suuntaan. Kaavan sisältövaatimusten täyttymistä ei voida varikkovarauksen osalta varmistaa.

Valituksenalainen kaava ei täytä maakuntakaavan sisältövaatimuksia muun muassa valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden, luonnonsuojeluohjelmien, tarkoituksenmukaisen alue- ja yhdyskuntarakenteen, alueiden käytön ekologisen kestävyyden, kestävän liikenteen ja teknisen huollon, elinkeinoelämän toimintamahdollisuuksien (mm. maatalous) ja varsinkaan luonnonarvojen kulttuuriperinnön ja maiseman vaalimisen osalta.

Varikon rakentaminen vaarantaa maakunnallisesti tärkeän viheryhteyden ja vaarantaa alueen virkistyskäytön. Se johtaa ristiriitaan VATT:ien kohtien 1, 3, 4 ja 5 kanssa ja loukkaa samalla kaavan sisältövaatimuksia. Laaja varikkoalue estäisi viheryhteyksien säilymisen ja toteutumisen.

Luoman ja Mankin kylien kulttuuriympäristön avoimeen peltomaisemaan esitetty varikkoalueen mahdollistava merkintä on ristiriidassa maakuntakaavan luonnon- ja kulttuuriympäristön säilyttämistä koskevien merkintöjen kanssa. Alue on maakuntakaavan mukaan Maakunnallisesti ja/tai valtakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristö, jonka valtakunnallisesti arvokas osa on "Suuri Rantatie" (osa Kuninkaantie -nimisestä historiallisesta matkailutiestä). Kulttuuriympäristön kokonaisuuteen kuuluu asetuksella (480/85) suojeltu arkkitehtien Gesellius & Saarinen & Lindgren entisen ateljeekodin rakennukset ja niiden ympäristö. Kulttuuriympäristöä koskeva merkintä ulottuu Vitträsk-järven eteläosasta Luomanlahden luonnonsuojelualueille.

Vitträsk-järven rannalta Luoman lahdelta ulottuva maakunnallisesti arvokas kulttuuriympäristö käsittää entiset valtakunnallisesti merkittävät RKY 1993 -alueet (Luoman kylä ja Hvitträsk ympäristöineen sekä Majvikin huvila-alue). Kulttuuriympäristö-merkintä jatkuu kuntarajan yli. Luoman maakunnallisesti arvokas kulttuuriympäristö on osa ylikunnallista kulttuuriympäristöä, joka jatkuu Espoon puolella Espoonjokilaakson maisema-alueena.

Osa varikosta sijoittuu Suvimäki-Majvikin alueelta tehtyyn edellistä täydentävään inventointiin, jonka mukaan varikon alle jää Porkkalan vuokra-aikaisten rakenteiden jäännöksiä. Maakuntakaavaehdotuksen päällekkäiset merkinnät, jotka koskevat varikkoa ja kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeää aluetta, ovat ristiriidassa, eivätkä perustu varikkoaluetta koskeviin riittäviin selvityksiin.

Suunniteltu junavarikon alue on pääasiallisesti aktiivisessa maatalous-tuotannossa. Avoimen ja hoidetun peltomaiseman ylläpitäminen edellyttää ammattimaisen ja nykyaikaista teknologiaa soveltavan maanviljelyn ehtojen säilymistä. Tästä syystä kaavoitusratkaisun yhteydessä pitää selvittää erityisesti vaikutuksia alueen perheviljelmien elinkelpoisuuteen. Tätä ei ole selvitetty lainkaan. Sekä Mankin että Luoman alueella toimii useita perheviljelmiä. Myös alueen majoitus- ja ravintolatoimintaa käsittävä yritystoiminta kärsisi merkittävästi, mikäli alueen rauhallinen, luonnonmukainen ja meluton ympäristö turmeltuisi.

Natura 2000 -alueen Espoonlahti-Saunalahti (FI 0100027), ja siihen kohdistuvien vaikutusten osalta on esitetty samat valitusperusteet kuin valituksessa 6.

Olisi kohtuutonta, mikäli valituksesta aiheutuvat kustannukset jäisivät valittajan kannettavaksi.

9) Kyrksläatts Natur och Miljö rf

Päätös on kumottava Espoon ja Kirkkonummen rajalle Luoman ja Mankin alueelle sijoittuvan raskaan raideliikenteen varikko -merkinnän osalta. Lisäksi päätös on kumottava jäljempänä lueteltujen seikkojen osalta. Uudenmaan maakuntaliitto on velvoitettava korvaamaan yhdistyksen oikeudenkäyntikulut.

Yhdistys on lausunut muun ohella seuraavaa:

Kaava on laadittava uudelleen siten, että se esitetään uudestaan kartoilla, jotka ovat luettavissa tietokoneohjelmilla. Kaavasta on poistettava ne merkinnät, jotka soveltuvat paremmin yksityiskohtaisessa kaavoituksessa esitettäväksi. Kaava on valmisteltava uudelleen siten, että se perustuu ajantasaisiin tilastoihin ja ennusteisiin. Ilmastomuutos, pakolaiskriisit ja talouden romahtaminen on otettava paremmin huomioon kaavan valmistelussa. Pääkaupungin siirtämistä kauemmaksi rannikosta on harkittava. Tulviin on varauduttava.

Helsingin suunnitelmallinen kasvu on pysäytettävä. Koko Uudenmaan aluetta on kehitettävä. Helsingin ja Tampereen välistä yhteyttä ei tule priorisoida. Teitä on osoitettava rannikon myötäisesti niin, etteivät kaikki väylät kulje Helsingin kautta.

Sarvvikista Långvikin suuntaan osoitettu taajamatoimintojen alue Luomassa on kumottava. Myös muut vastaavat alueet on osoitettava selkeämmin. Ei voida vain olettaa, että nykyinen kasvu jatkuu. Tien numero 51 liikennemäärät on korjattava.

Koko Uudenmaan aluetta tulee kehittää muun ohella luonnon, satamien, keskustojen ja rautateiden osalta.

10) Länsi-Uudenmaan museo

Luoman alueelle osoitettu Raskaan raideliikenteen varikko -merkintä on kumottava ristiriitaisena alueen kulttuuriympäristöarvojen kanssa.

Täysin uutta ja alueen muiden merkintöjen ja ominaisuuksien kanssa ristiriidassa olevaa kaavamerkintää ei voida osoittaa kaavassa sen käsittelyn viime vaiheissa siitä asianmukaisesti neuvottelematta.

Merkintä on osoitettu Kirkkonummen Luomassa alueelle, joka on sekä ajantasaisissa kulttuuriympäristöselvityksissä että voimassa olevassa maakuntakaavassa että uudessa maakuntakaavassa osoitettu maakunnallisesti arvokkaaksi kulttuuriympäristöksi. Varikkoalueen merkintä on siten ristiriidassa Luoman alueen kulttuuriympäristöarvojen ja maakuntakaavassakin osoitetun maakunnallisesti merkittävän kulttuuriympäristön Luoman kylä ja Vitträskin ympäristö -merkinnän kanssa. Alue on myös osittain valtakunnallisten inventointien mukainen kulttuuriympäristö (Suuri Rantatie, Hvitträskin ateljeehuvi).

Alueelle esitetty Raskaan raideliikenteen varikko -merkintä on jyrkässä ristiriidassa alueen arvojen ja alueelle osoitettujen muiden merkintöjen kanssa. Kyseisellä Luoman kulttuuriympäristön alueella on maisemaan, kulttuuriympäristöön ja viheryhteyksiin liittäviä arvoja, joihin esitetty varikkoalue tulisi vaikuttamaan haitallisesti.

Luoman kylän kulttuurihistoriallinen ja maisemallinen arvo perustuu alueen vanhojen ja vielä toimivien maatilojen muodostamaan kyläasutukseen ja sen ympärille syntyneeseen avoimeen peltoviljelymaisemaan Suuren rantatien (RKY-kohde) ja meren risteyskohdassa. Varikon sijoittaminen Luoman kylän nykyisille vuosisatoja vanhoille ja yhä viljelykäytössä oleville peltoalueille meren ja kylän välissä muuttaisi aluetta peruuttamattomasti. Varikkotoiminnan aiheuttaman peltoalueiden menetyksen vuoksi tilojen toiminta vaikeutuisi, osa vanhan viljelymaiseman perustaa murtuisi ja maisema muuttuisi luonnon- ja viljelymaisemasta teolliseksi maisemaksi, minkä seurauksena alueen maisema- ja kulttuuriympäristöarvot tuhoutuisivat.

Museon näkemyksen mukaan varikkotoimintaa on mahdoton sovittaa yhteen alueen vaalittavien maisema- ja kulttuuriympäristöarvojen kanssa ilman, että maisema- ja kulttuuriympäristöarvot menetetään.

Rakennuspaikka on maisemallisesti näkyvä ja siksi maisemavaikutuksiltaan epäsuotuisa, maaperältään huonosti rakennettava, ja ahdas, mikäli uudelle toiminnalle tulisi laajennustarvetta. Virkistyskäyttöön alueella on lisäksi viheryhteyksiin ja ainakin tilojen elinkeinotoimintaan liittyvään limittyviä arvoja, joihin myös varikkotoiminnan melu ja valo vaikuttaisivat maisemaa ja ympäristöä epäedullisesti muuttaen.

Varikkoalueen merkintä ei edistä maankäyttö- ja rakennuslain mukaisten maakuntakaavan sisältövaatimusten ja valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden toteutumista kulttuuriympäristöarvojen osalta, vaan

on niiden vastainen. Kulttuuriympäristö on paikkaan sidottu eikä sen arvoja voida turvata muualla. Varikkotarve voidaan sitä vastoin ratkaista muillakin sijainneilla. Tästä syystä varikkomerkintä ei sovellu Kirkkonummen Luomaan ja se tulee poistaa kaavasta.

Kaavaehdotus oli lausunnoilla 21.3.–24.5.2019, jolloin merkintää ei vielä ollut. Se lisättiin kaavaehdotukseen vasta, kun se tuli nähtäville 8.10.–8.11.2019. Merkintä ei ollut esillä kaavan aiemmissa käsittelyvaiheissa. Kaavaan ei voida lisätä tällaisia merkittäviä täysin uusia merkintöjä käsittelyn loppuvaiheessa niistä asianmukaisesti neuvottelematta.

11) Museovirasto

Päätös on kumottava Vartiosaaren alueen osalta.

Helsingin seudun vaihemaakuntakaava osoittaa Helsingissä sijaitsevan Vartiosaaren taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeeksi, virkistyskäytön kohdealueeksi sekä kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeäksi alueeksi. Vartiosaarta koskeva maakuntakaavaratkaisu on taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeen osalta ristiriidassa elinvoimaista luonto- ja kulttuuriympäristöä koskevien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden kanssa eikä se sovi lainmukaisesti yhteen valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita. Se ei täytä myöskään maakuntakaavan sisältövaatimusta maiseman, luonnonarvojen ja kulttuuriperinnön vaalimisesta.

Vartiosaari kuuluu RKY 2009 -inventointiin osana Helsingin höyrylaivareittien kesähuvila-asutusta. Vartiosaaren kulttuuriympäristöarvot liittyvät olennaisesti rakennusten ja rakennetun alueen sisään jäävän luonnonympäristön muodostamaan kokonaisuuteen ja yhteisvaikutukseen, erityisesti saarelle 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alkupuolella muodostuneeseen merelliseen huvilakulttuuriin. Helsingin lähisaaristoon höyrylaivareittien varteen syntynyt huvila-asutus kertoo pääkaupunkilaisten 1800-luvulla alkaneesta kesäasumiskulttuurista. Ennen huvilakautta Vartiosaaresta tunnetaan torppa-asutusta 1800-luvun alkupuolelta.

Kokonaisuudessaan RKY-aluetta oleva Vartiosaari on laaja ja eheä huvilayhdyskunta, joka on säilyttänyt merellisessä suurmaisemassa ehjän topografisen ja metsäisen silhuettinsa. Saarella on noin 50 huvilaa ja loma-asuntoa sekä lisäksi noin 100 muuta huvilakulttuuriin liittyvää rakennusta. Vartiosaari on maisemallisesti merkittävä elementti Helsingin itäisessä saaristossa mereltä ja mantereelta katsoen. Strömsinlahden ja Vartiokylänlahden suulla sijaitseva saari liittyy usean kaupunginosan, kuten Jollaksen, Laajasalon, Tammisalonsa ja Marjaniemen rantamaisemaan sekä useisiin vesireitteihin.

Vartiosaaren huvilat ovat aikansa merkittävää arkkitehtuuria. Rakennuskanta on kehittynyt vähitellen 1800-luvun lopulta alkaen käsittäen huviloiden ja kesäasuntojen ohella myös muutamia ympärivuotisia torppareiden ja tilanhoitajien asuin- ja talousrakennuksia. Kallioselänteiden rajaamat suoalueet

saaren keskiosissa raivattiin 1900-luvun alussa viljelykäyttöön. Edelleen tänä päivänä saaren kulttuuriympäristön monimuotoisuutta lisää sisäosien kärrytien reunustama maatalousalue peltoaukeineen, niittyineen ja hakamaineen sekä muutamane asuin- ja talousrakennuksineen. Höyryaluksia varten rakennettiin kivi- ja hirsiarkkulaitureita, joiden ääreen saatiin rakentaa myös uimahuone. Huviloiden yhteydessä on säilynyt toistakymmentä yhteyslaituria. Osa saaren teistä on kivipengerryksin vahvistettuja. Kivirakenteita esiintyy myös huvilakulttuurin ajanviettopaikkoihin kiinteästi liittyviin metsäpolkuihin. Yläluokkaisesta huvilakulttuurista alkanut lomanvietto- ja virkistyskäyttö ovat jatkuneet Vartiosaareen tähän päivään asti heijastaen myös rakennusperinnössä näkyvää yhteiskunnallista muutosta.

Vartiosaaren kulttuuriympäristöarvot liittyvät olennaisesti luonnon, maiseman ja rakennusten muodostamaan kokonaisuuteen. Saari on maastoltaan ja luonnonoloiltaan monipuolinen. Topografisesti hyvin vaihtelevan maaston korkein kohta ns. Viikinkikalliolla on 32 metriä merenpinnan yläpuolella. Saaren kallioisilta lakialueilta avautuu näkymiä kauas avomerelle Helsingin edustan saaristomaiseman yli. Edelleen ainoastaan vesiteitse saavutettavan saaren säilyminen pääosin lomanvietto- ja virkistyskäytössä on turvannut rakennusperinnön säilymisen ja hienovaraisen täydentämisen perinteitä jatkaen. Saari on myös luonnonolosuhteiltaan ja maisemiltaan edelleen hyvin lähellä sitä tilaa, joka vetosi aikanaan saarelle hakeutuneisiin huvilasukkaihin.

Luonnonympäristö sekä pienimuotoiseen maanviljelyyn varatut alueet ovat siten erottamaton osa saaren rakennettua kulttuuriympäristöä. Ilman elämyksellistä ja monimuotoista luontoa sekä vaikuttavia maisemia saareen ei olisi koskaan muodostunut näin laajaa ja edelleen yhtenäisenä säilynyttä huvilakulttuurin ilmentymää. Huvilayhdyskunnan syntyyn ja kehitykseen vaikuttaneet lähtökohdat, perinteiden jatkuminen sekä säilyneisyys ovat perustelleet koko saaren sisällyttämistä RKY-aluerajaukseen.

Edellä esitetyn mukaisesti Helsingin seudun vaihemaakuntakaavassa Vartiosaareen kehittämisperiaatemerkinnällä osoitettu taajamatoimintojen kehittämisvyöhyke sekä ominaisuusmerkinnällä osoitettu kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeä alue ovat ratkaisemattomassa ristiriidassa keskenään.

Jos Vartiosaarta kehitetään maakunnallisesti merkittävänä taajamatoimintojen vyöhykkeenä sille suunnittelumääräyksissä asetettujen edellytysten mukaisesti, ei maankäyttöä ole tosiasiasa mahdollista suunnitella valtakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön erityiset arvot turvaten. Siitä huolimatta, että taajamatoimintojen vyöhyke voi kaavamääräysten mukaan sisältää myös rakentamattomia tai virkistysalueita, sen kehittäminen joukkoliikenteeseen perustuvana, tiiviinä ja riittävän tehokkaana alueena johtaa siihen, ettei Vartiosaaren valtakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön liittyviä arvoja voida sovittaa riittävällä tavalla yhteen. Tämän lisäksi taajamakehitys heikentäisi olennaisesti myös maakunnallista ekologista verkostoa Kruunuvuorenpuistosta Yliskylään ja Vartiosaareen, edelleen Ramsinniemen kautta Kallahdenniemen, Meri-

Rastilaan, Mustavuorella ja Sipoonkorpeen. Vartiosaaren osoitettu virkistyskäytön kohdealue ei riitä turvaamaan ketjun katkeamattomuutta tehokkaan taajamarakentamisen rinnalla.

Maakuntakaava on luonteeltaan yleispiirteinen eikä sen karttamerkintöjä tule tulkita sellaisenaan, vaan yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tarkentaen. Kehittämisperiaatteet ovat perinteisiin aluevarauksiin verrattuna vieläkin suuntaa antavampia osoittaen alueidenkäytön ja toimintojen alueellisen ulottuvuuden periaatetasoisesti. Koska vesialueiden rajaama Vartiosaari on maa-alueeltaan tiukasti rajattu, asettaa se itsessään rajat taajamalle. Saaren sitova topografia ei siten suo mahdollisuutta jättää riittävästi rakentamiselta vapaata aluetta, mitä taas saaren kulttuuri-, luonto- ja virkistysarvojen turvaaminen ilman muuta edellyttää. Tilanne on erilainen kuin mantereella sijaitsevilla jo olevan taajamarakenteen reunustamilla alueilla, joilla taajakehitystä voidaan edistää kustannustehokkaasti pienemmälläkin maa-alalla. Vartiosaaren sijaitessa täysin eristyksissä ja erillään olevasta taajamarakenteesta vailla infrastruktuuria merkitsee sen taajamakehitystä väistämättä mittavaa aluerakentamista, jotta sillat ja joukkoliikennetilat olisivat kannattavia.

Maakunnallisesti merkittävää taajamarakennetta ei ole mahdollista toteuttaa vain pienelle osaa saarta eikä mahdollista ratkaista yksityiskohtaisemmassa kuntakaavoituksessa siten, että saaren kulttuuriympäristöön liittyvät arvot ja taajamatoimintojen myötä olennaisesti tehostettava kaupunkirakenne olisivat yhteen sovitettavissa. Tällaisenaan maakuntakaava ohjaa Vartiosaaren maankäytön suunnittelua ratkaisemattomaan ristiriitatilanteeseen. Toisaalta maakuntakaava ohjaa merkitykseltään maakunnallisen mittaluokan taajamarakentamiseen, mutta sen toteuttamismahdollisuudet ovat kuitenkin kulttuuriympäristöä huomioon ottavien kaavamääräysten puolesta kyseenalaiset. Tilanne on kuntakaavoituksen kannalta epäselvä. Maakunnallisen taajamakehityksen salliminen johtaa varmasti siihen, että kulttuuriympäristön huomioimisesta pyritään joustamaan. Sen sijaan, että yksityiskohtaisemmalle maankäytön suunnittelulle asetetaan paineita edistää saaren kulttuuriympäristön kannalta ylimitoitettua taajamakehitystä, olisi jo maakuntakaavassa selkeästi ohjattava kuntakaavoitusta sellaiseen maltilliseen rakentamiseen, mikä soveltuu saaren luonteeseen ja valtakunnallisiin arvoihin.

Uudenmaan 4. vaihemaakuntakaavan todetaan olleen ohjeena kulttuuriympäristöteeman ratkaisemisessa. Vartiosaari on siinä osoitettu RKY-alueeksi sekä maakuntakaavan valkoiseksi alueeksi. Uuden kaavaratkaisun mukainen taajamatoimintojen kehittämisvyöhyke sen sijaan heikentää olennaisesti kulttuuriympäristön arvojen säilymistä edellytyksiä. Tästä syystä kehittämisvyöhykettä koskeva kaavaratkaisu on kumottava. Museovirasto toteaa selvyyden vuoksi, että Vartiosaarta ei ole tarpeen jättää uudelta rakentamiselta täysin vapaaksi. Päinvastoin sitä voidaan mainiosti kehittää ottaen huomioon saaren rakennusperintö, luonnonympäristö sekä niiden säilymistä edistävät ja perinteitä jatkavat käyttötavat, jotka liittyvät saaren maltilliseen rakentamiseen.

Mikäli Vartiosaari jätetään taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeen ulkopuolelle, olisi sinne edelleen mahdollista osoittaa kuntakaavoituksessa täydennysrakentamista. Yksityiskohtaisempaa suunnittelua ohjaisivat tällöin kuitenkin maakuntakaavan yleiset suunnittelumääräykset sekä kulttuuriympäristöjen ominaisuusmerkintää ja virkistyskäytön kohdealuetta koskevat suunnittelumääräykset. Tällainen ratkaisu mahdollistaisi saaren kulttuuri-, luonto- ja virkistysarvoihin soveltuvan kehityksen. Toisaalta Vartiosaaren maa-alueen koko (80 hehtaaria), luonto ja virkistyskäyttö mahdollistaisivat sen osoittamisen aluevarausmerkinnällä myös maakunnallisesti merkittäväksi virkistysalueeksi kaavatyölle asetettujen periaatteiden mukaisesti. Tällöin alueelle voisi suunnittelumääräyksen mukaan rakentaa lähinnä yleistä virkistyskäyttöä palvelevia rakennuksia ja rakenteita, mikä tietysti turvaisi tehokkaasti saaren luonnonarvoja. Molemmat ratkaisutavat mahdollistavat saaren rakennetun kulttuuriympäristön ja luonnonympäristön arvojen huomioon ottamisen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa toisin kuin hyväksytty maakuntakaavaratkaisu.

Valituksenalaisessa maakuntakaavassa valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden yhteensovittaminen ei toteudu Vartiosaareissa kuin vain näennäisesti. Taajamarakentamisen ja kulttuuriympäristön yhteensovittaminen on pyritty hoitamaan kulttuuriympäristön arvojen turvaamista edellyttävillä kaavamääräyksillä. Kaavaratkaisun luodessa valtavan kovat paineet maankäytön tehostamiseen johtaa se väistämättä kulttuuriympäristön erityisten arvojen turvaamista edellyttävien määräysten väljään tulkintaan RKY-alueelle soveltuvasta kehityksestä. Kuntakaavoituksen ohjauksen näkökulmasta maakuntakaavaratkaisussa ei ole varmistettu, onko taajamalle asetettuja kehittämisperiaatteita mahdollista toteuttaa kulttuuriympäristön tarveltymättä. Ongelmallista on se, että maakuntakaavassa edellytetty kulttuuriympäristön turvaaminen ja maakunnallisesti merkittävä taajamakehitys merkitsevät Vartiosaaren luonne huomioon ottaen toisensa poissulkevia tavoitteita.

Vartiosaaren kaltaisella rajatulla alueella, joka on kokonaisuudessaan valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö, joudutaan kaavamääräyksen tulkinnan vuoksi tilanteeseen, jossa taajamarakenteen vieminen saareen ei ole enää mielekästä eikä se voi toteutua laajuudeltaan maakunnallisesti merkittävänä. Kaavaratkaisussa ei tulisi luoda tieteen tahtoon tilanteita, joissa osoitettua maankäyttöä tai kehittämisperiaatetta ei ole selvästikään mahdollista toteuttaa kulttuuriympäristön arvoja tarvelemättä. Maakuntakaava ei tällöin ohjaa Vartiosaarta koskevaa kuntakaavoitusta valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden edellyttämällä tavalla, koska se ei selkeästi aseta reunaehdot Vartiosaaren rakentamiselle taikka sen rakentamisen ja valtakunnallisesti merkittävän rakennetun ympäristön arvojen turvaamisen yhteensovittamiselle. Vartiosaareen onkin osoitettu taajamarakentamisen mahdollisuus vastoin kaavatyössä laadittuja periaatteita, jotka sinällään ovatkin erittäin asianmukaiset.

Vartiosaaren liittäminen taajamarakenteeseen ja joukkoliikenneverkostoon vaatisi hyvin mittavia infrastruktuurihankkeita mm. siltojen rakentamiseksi. Yhdyskuntarakenteen eheyttämisen sijaan saareen ulotettava taajamarakenne merkitsisi yhdyskuntarakennetta hajauttavaa kehitystä.

Elinvoimaisen luonnon- ja kulttuuriympäristön sekä luonnonvarojen turvaamisen osalta kaavaratkaisun todetaan osoittavan valtakunnallisesti ja/tai maakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöt. Tämä ei kuitenkaan riitä. Kulttuuriympäristöä koskeva ominaisuusmerkintä ei turvaa arvojen säilymistä, mikäli aluevaraukset tai kehittämisperiaatteet johtavat kulttuuriympäristön ominaisluonteen kanssa olennaisessa ristiriidassa olevaan kehitykseen.

Juuri Vartiosaaren RKY-alueeseen liittyvää valtakunnallista alueidenkäyttötavoitetta ei voi ratkaista missään muualla maakunnassa. Sen sijaan Uudenmaan ja pääkaupunkiseudun kasvuun perustuvan asuntotuotannon turvaaminen on ratkaistavissa vaihtoehtoisin sijainnein. Taajamarakentaminen kerrostalovaltaisine asuinalueineen ja joukkoliikenneverkostoineen tuhoaisi saaresta ne ominaispiirteet, joiden perusteella se on valikoitunut valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi. Jos alueeseen kohdistuu useampia valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita sekä maakunnallisia ja paikallisia tavoitteita, kaavoituksen yhtenä tehtävänä on sovittaa yhteen eri tavoitteet siten, että valittu vaihtoehto edistää mahdollisimman hyvin valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden toteutumista. Tämä ei toteudu valituksenalaisessa kaavaratkaisussa.

12) Espoon ympäristöyhdistys ry

Yhdistys on valituksessaan yhtynyt Suomen luonnonsuojeluliiton Uudenmaan piiri ry:n valitukseen ja vaatinut lisäksi, että päätös kumotaan siltä osin kuin maakuntakaavan ohjausvaikutus Natura-alueiden suojeluarvojen turvaamiseksi niihin kykeytyvässä maankäytössä ei toteudu sekä siltä osin kuin päätös ei toteuta tärkeiden vesistöjen suojelua ja tilan turvaamista niiden lähi- ja valuma-alueiden maankäytössä.

Päätös on ohjausvaikutukseltaan puutteellinen tärkeiden, maisema-, kulttuurimaisema- ja virkistysarvojen huomioinnissa erityisesti tärkeiden vesistöjen yhteydessä. Päätöksestä puuttuu luonnon monimuotoisuuden varjelemisen ja lajikadon pysäyttämisen käytännön toteutumiseksi edellytettävän maankäytön ja sen kokonaissuunnittelun riittävä ohjausvaikutus. Päätös ei huomioi riittävästä tulvaherkkiä alueita

Päätös on kumottava sen harmailla eli oikeastaan niin sanotuilla valkoisilla alueilla maankäyttöä ohjaavien suunnittelumääräyksen osalta siltä osin kuin ne eivät ole riittäviä toteuttaakseen alemman kaavoituksen ohjausvaatimusta.

Lisäksi valituksessa on vaadittu, että Kytön saarelle ja sen lähisaarille tulee osoittaa näiden alueiden luonnon turvaava kaavamerkintä ja -määräys ja että hallinto-oikeus kumoaisi tämän takia vaihemaakuntakaavan ja/tai palauttaisi maakuntakaavan koko Espoon Suvisaariston osalta uuteen valmisteluun.

Yhdistys on perustellut vaatimuksiaan seuraavasti: Natura-alueiden turvaamisessa maakuntakaavan oikeusvaikutuksellinen ohjausvaikutus rajoittuu ainoastaan yleiseen kaavamääräykseen ja sen yhteen kappaleeseen, joka on käytännössä vastaavien lakitekstien suoraa ja yleistasoista lainausta. Se ei siten kiinnitä konkreettista huomiota maakuntakaavan alueella

sijaitsevien lukuisten, ja jo eri tavoin alemman kaavatason prosesseissa suojelun toteutumisen suhteen ongelmalliseksi todettujen Natura-alueiden ominaispiirteisiin ja tarpeisiin.

Esimerkiksi Vestran suot, lehdot ja vanhat metsät Natura-alueen Espoon puolella olevan Tremanskärin suon osa-alueen osalta on laadittu jopa tätä aluetta koskenut erillisselvitys. Erillisselvitys tunnistaa kuitenkin tiedossa olevana hankkeena vain Espoon voimassa olevan yleiskaavan, muttei lainkaan nähtävillä olevaa uutta Pohjois- ja Keski-Espoon yleiskaavaa.

Matalajärven (FI0100092) osalta ei ole katsottu tarpeelliseksi tehdä erityisselvitystä, vaikka Matalajärvi on valtakunnallisesti arvokas suojelualue sekä SCI- että SPA-statuksilla. Maakuntakaava ei kuitenkaan täälläkään tunnista yhtään hanketta, jolla olisi merkittäviä vaikutuksia eikä siten mainitse nykyistä saati uutta yleiskaavaa tai vireillä olevia lukuisia asemakaavoja tai valtavaa teollisuusaluetta Hepokorvessa osin järven valuma-alueella. On selvää, että Natura-vaikutusarvion tulisi tunnistaa ennen muuta sellaiset tiedossa olevat hankkeet, jotka tulevat käytännössä määrittelemään vaikutukset Natura-alueelle. Maakuntakaava ei kuitenkaan sisällä sellaisia, todellista ohjausvaikutusta omaavia kaavamääräyksiä, joita voitaisiin pitää minimitasona yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa.

Maakuntakaavan ainoa vesistöjen ja vesien tilan suojelun toteutumista koskeva määräys on erittäin ylimalkainen ja vailla ohjausvaikutusta. Sen mukaan yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on edistettävä vesiensuojelua ja pyrittävä parantamaan vesien ekologista tilaa. Jotta vesistöjä voidaan toteuttavassa suunnittelussa suojella, tulee niitä tarkastella yhdessä valuma-alueet huomioiden.

Koska maakuntakaava ei kuitenkaan tunnista Matalajärvelle tai muillekaan alueille suunniteltua runsasta maankäyttöpainetta, tämä kysymys ei saa kaavamääräyksissä konkreettista huomiota. Esimerkiksi Matalajärvellä valuma-alueen vireillä olevissa yleis- ja asemakaavoissa hulevedet ollaan johtamassa tietoisesti Natura-vesistöön. Muita vastaavia, suunnitellun valuma-alueen uhkaavan maankäyttöpaineen kohteena olevia vesistöjä ovat ainakin Lippajärvi, Vanhankylän pitkäjärvi ja Bodominjärvi sekä niiden kautta Espoonjoki uhanalaisine taimenkantoineen.

Maisema-, kulttuuri- ja virkistysalueiden huomiointia käsittelevä kaavamääräys on ylimalkainen, eikä sisällä sellaisia määrittelyitä, jotka takaisivat arvojen vaalimisen alemmassa kaavoituksessa. Ohjausvaikutuksen puute näkyy tiedossa olevissa hankkeissa Espoossa. Tältä osin esimerkkeinä on mainittu Espoonjokivarsi ja Bodom-järvi.

Kaava ja erityisesti sen harmaita alueita koskevat määräykset eivät tunnista riittävästi lajikatoa tai luonnon monimuotoisuuden huomiointia, eikä esimerkiksi Pohjois- ja Keski-Espoon yleiskaavan yhteisvaikutusta valtakunnallisten kohteiden arvojen huomiotta jäämisellä vireillä olevissa kaavoissa. Kaavamääräysten tulee olla täsmällisempiä. Harmaille alueille on

lisättävä tarpeellisia oikeusvaikutteisia määräyksiä. Nykyiset eivät ole riittävän ohjaavia.

Kaavan alueella Espoossa on huomattavia tulvariskejä, joiden torjuminen tulee huomioida myös maakuntakaavassa konkreettisilla kaavamääräyksillä.

Kytön saari lähisaarineen sijaitsee kaukana avomerellä ja on maankäyttölähtökohdiltaan sellaista aluetta, että loma-asutusta ei sinne voida hyväksyä. Aikaisemmissa maakunnan vaihekaavoissa rakentaminen oli estetty siten, että kaavaan oli merkitty ulkomeriraja, jonka ulkopuolelle ei hyväksytty lomarakentamista. Nyt Kytön kohde on jätetty ilman kaavamerkintää ja erityismääräyksiä. Tiedossa on, että osayleiskaavan valmistelu on vireillä. Kytön saari lähiluotoineen on osoitettava merkinnällä suojelu tai virkistys.

13) Kirkkonummen kunta

Päätös on kumottava siltä osin kuin Luoman ja Mankin alueille on osoitettu raskaan raideliikenteen varikko -merkintä. Päätöksen täytäntöönpano on kiellettävä.

Varsinaiset seutuja koskevat kaavaluonnokset laadittiin ja ne olivat nähtävillä 8.10–9.11.2018 ja niistä pyydettiin lausunnot kunnilta, viranomaistahoilta ja järjestöiltä. Tässä valmisteluvaiheessa eivät raskaan raideliikenteen varikot nousseet esiin. Tämän jälkeen Uusimaa-kaavan ehdotusvaiheen kokonaisuus oli lausunnoilla kunnissa 21.3.–24.5.2019. Raskaan raideliikenteen varikkojen tarve oli tässä vaiheessa esitetty kaavaehdotuksen tausta-aineistona liitettyssä materiaalissa. Varikkoa koskevat kohdemerkinnät on lisätty pääkartalle edellä mainitun lausuntomahdollisuuden jälkeen. Uusimaa-kaavan 2050 seutuja koskevat vaihekaavaehdotukset olivat julkisesti nähtävillä ajalla 8.10–8.11.2019, jolloin raskaan raideliikenteen varikko -kohdemerkinnät oli osoitettu Helsingin seudun vaihemaakuntakaavan pääkartalla. Merkinnän siirtämisellä pääkartalle haluttiin selvästikin varmistaa tällöin selvityksen alla olevien varikkosijaintien toteuttamismahdollisuus. Ratkaisun jälkeen laadittiin kaavamerkintöjen vaikutuksista Natura-arviointoja, joissa Uudenmaan liiton mukaan oli arvioitu, muun ohessa, Espoonlahti-Saunalahti Natura 2000 -aluetta. Myöhemmin arviointiraporttia oli täydennetty Espoonlahti-Saunalahti Natura 2000 -alueen osalta. Tämä tehtiin sen jälkeen, kun kaavaehdotukseen oli jo lisätty raskaan raideliikenteen varikoiden kohdemerkinnät Kirkkonummen kunnassa ja sen rajalla.

Kirkkonummen kunta antoi kaavaehdotuksesta muistutuksen 4.11.2019, jossa todettiin, että rantaradan varteen sijoituvaksi valmistellun varikon sijaintivaihtoehtoja on selvitetty vuosien 2018–2019 aikana ja siinä yhteydessä on arvioitu kolmea vaihtoehtoista sijaintipaikkaa; Kirkkonummen Vuohimäkeä, Luoman aluetta sekä Kirkkonummen ja Espoon rajalle sijoituvaa Mankin nimellä kulkevaa vaihtoehtoa. Kyseinen selvitys ei antanut riittävää tietoa, jotta lopullinen valinta varikon paikasta olisi voitu tehdä. Kunta on korostanut, että kaavakarttaan ei tulisi merkitä varikkoa ennen riittävien selvitysten valmistumista. Muistutuksen keskeinen sisältö oli, että

kunta ei hyväksy raideliikenteen varikon merkinnän sijoittamista Kirkkonummen kunnan alueelle (Luomaan) eikä Mankkiin.

Huomionarvoista asiassa on, että edellä todetun Espoonlahti- Saunalahti Natura 2000 aluetta koskevan Natura-arvioinnin ja siitä annetun ELY-keskuksen lausunnon pohjalta raskaan raideliikenteen kohdemerkintää koskevaan kaavamääräyksen sisältöön tehtiin merkittävä lisäys Uusimaakaava 2050 kokonaisuuden nähtävillä olon 8.10.–8.11.2019 jälkeen. Tämä tapahtui siis ennen kaavan viemistä hyväksymiskäsittelyyn maakuntahallitukseen 27.4.2020 ja maakuntavaltuustoon 9.6.2020.

Kaavamääräyksestä aiheutuu kunnalle velvoitteita yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa. Siitäkin syystä jo maakuntavaiheessa olisi tullut selvittää ja hoitaa kuntoon kaavan perustana olevat ratkaisut. Kunnalle on nyt jäämässä kohtuuton työ yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa.

Varikon osoittaminen Luoman/Mankin alueelle on ollut kunnan kannalta menettelyä, jossa informointi on ollut puutteellista, eikä valmistelu ole ollut vuorovaikutteista ja avointa. Viranomaisen tulee toimia avoimesti ja yhteistyöhakuisesti. Tätä edellyttää hallinnon informointivelvoite. Maakunnan liiton on maankäyttö- ja rakennusasetuksen 15 §:n mukaan tiedotettava kunnille vireillä olevista suunnitelmista ja muista kuntien alueiden käytön suunnitteluun, rakennettuun ympäristöön ja rakentamisen ohjaamiseen vaikuttavista toimenpiteistä. Informointi ja vuorovaikutus ei ole toteutunut varikkoalueen suunnitelman kohdalla.

Lisäksi raskaan raideliikenteen varikon kohdemerkintää koskevan kaavamääräyksen sisältöön tehdyt merkittävät lisäykset Uusimaakaava 2050 kokonaisuuden nähtävillä olon 8.10.–8.11.2019 jälkeen lisäävät kuntaan kohdistuvia velvoitteita yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa. Nämä konkretisoituvat erityisesti selvitysten ja arviointien laatimisessa, mutta myös lisäävät suunnittelussa huomioon otettavien, keskenään selkeästi ristiriitaisten ja jopa mahdottomien tavoitteiden yhteensovittamistarvetta.

Kirkkonummen kunnalla ei ole ollut tämän suuntaisia ajatuksia alueen käytöstä, vaan alue on tämänhetkisessä yleiskaavassa ajateltu maatalous- ja metsätalouskäyttöön. Päätös on kunnan kannalta pelkästään sen oman kaavoituksen ylittävää, isomman viranomaisen vallankäyttöä.

Kaavassa ei ole kiinnitetty riittävästi huomiota alueen käytön tarkoituksenmukaisuuteen tai ekologiseen kestävyys. Alueen muuttaminen varikoksi on vahingollista myös alueen perinteisen metsä- ja maatalouselinkeinon kannalta.

Luoman ja Mankin alueiden maaperä on valtaosin savea ja huomattavalta osin myös sulfaattipitoista maaperää. Alueet sopivat äärimmäisen huonosti raskaita rakenteita ja raskasta käyttöä vaativaan rakentamiseen. Paitsi ympäristöä rasittavaa, on maarakentaminen alueelle myös huomattavan kallista.

Erityisesti Luoman alue on kulttuuriperinnöltään maakunnallisesti arvokasta ja osin valtakunnallisesti arvokasta. Mankin alueen käytöllä olisi kielteinen vaikutus Espoonlahteen ja sen Natura-alueeseen. Luoman ja Mankin alueet ovat osa Espoonjokilaaksoa. Alueella virtaa myös Luomanpuro, jolla on tärkeää ja edelleen kasvavaa merkitystä meritaimenen lisääntymisessä. Varikkohanke uhkaa mainittuja pienimuotoisia ja herkkiä vesialueita sekä haittaa tärkeiden vesialueiden kestävästä käytöstä ja ekologista kestävyyttä.

14) Erik Eklund

Päätös on kumottava siltä osin kuin kiinteistölle 92-418-2-19 on osoitettu suojelualue (SL).

Valittaja harjoittaa maa- ja metsätaloutta ammatikseen. Vantaan yleiskaavassa vuodelta 2007 Eklundin metsäpalstalla Josvaholmin alueella on pieneltä osin SL-merkintä. Uusimaa maakuntakaavassa SL-merkintää on laajennettu huomattavasti. SL-merkinnän kattamat alueet ovat talousmetsää, eivätkä ne täytä suojelukriteereitä. Eklund on investoinut alueeseen. Merkinnän myötä nämä investoinnit menevät hukkaan.

Kaavan vaikutuksia SL-alueiden osalta ei ole selvitetty ja arvioitu maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n edellyttämällä tavalla riittävästi. Kaava-aineiston mukaan kaavassa oleva Josvaholmin SL-merkintä perustuu Uusimaa-kaavan 2050 luontoselvityksiin (Faunatica Oy 2019). Faunatican selvityksessä mainitaan kohteen tausta-aineisto, mutta selvityksen liitteestä 1 ilmenee, että Josvaholmin kohdetta ei ole tarkistettu maastossa, minkä vuoksi selvitystä ei voi pitää riittävänä osoituksena alueen luontoarvoista. Kaava-aineistoon ei ylipäätään sisälly selkeää selvitystä edellytyksistä muodostaa SL-alueet luonnonsuojelulain mukaiseksi luonnonsuojelualueeksi.

Kaavaselostuksen mukaan kaavassa osoitetut suojelualueet sekä erilaiset suojavyöhykkeet voivat asettaa kyseisten alueiden ja niiden lähiympäristöjen maankäytölle tai alueilla liikkumiselle rajoitteita tai reunaehtoja. Kaavaan sisältyykin suunnittelumääräys, jonka mukaan suojelualueeksi osoitetulle alueelle ei saa suunnitella toimenpiteitä, jotka vaarantavat tai heikentävät niitä luonto- ja ympäristöarvoja, joiden perusteella alueesta on muodostettu suojelualue tai tavoitteena on siitä sellainen perustaa.

Maakuntakaavan suojelualuemerkinnällä tulee olla selkeä juridinen peruste, joka on muodostunut luonnonsuojelulain mukaisessa menettelyssä. Maankäyttö- ja rakennuslaki ei salli, että maakuntakaavoituksella perustetaan suojelualueita. Suojelualueet on perustettava luonnonsuojelulain mukaisessa menettelyssä.

Laki ei edellytä, että yksityishenkilöiden tulisi tuntea tai noudattaa maakuntakaavaa. Valittajan käsityksen mukaan metsälaki ei ole voimassa maakuntakaavan suojelumerkinnän saaneella alueella. Se tarkoittaa, että maanomistajaa ei sido metsälain vaatimus metsänkayttöilmoituksen tekemisestä ennen aiottua kasvatushakkuuta, uudistushakkuuta, metsätuhon johdosta tehtävää hakkuuta ja muuta hakkuuta sekä erityisen tärkeiden

elinympäristöjen käsittelyä. Suojelumerkinnän saaneella alueella metsänomistajaa ei myöskään sido metsälain vaatimukset monimuotoisuuden säilyttämisestä ja erityisen tärkeiden elinympäristöjen vaalimisesta. Metsän uudistamisvelvoite ei liioin ole voimassa. Metsätuholaki ei myöskään ole voimassa. Kestävän metsätalouden mukaiset rahoitusmahdollisuudet ja kannustinjärjestelmät eivät nekään ole käytettävissä näillä alueilla.

Kaavamääräyksen käytönrajoitukset estävät SL-alueella normaalin metsätalouden harjoittamisen. Maakuntakaavan suojelumerkinnällä on näin ollen erittäin suuri juridinen ja taloudellinen merkitys valittajalle ja se aiheuttaa hänelle maanomistajana kohtuutonta haittaa.

Päätös on myös perustuslain mukaisen omaisuudensuojan vastainen. Päätös rajaa oikeutta käyttää valittajan omaisuutta niin laajasti, että käytönrajoitus rinnastuu pakkolunastukseen. Päätös ei kuitenkaan takaa hänelle minkäänlaista korvausta määräämisoikeuden menettämisestä. Perustuslaki edellyttää, että omaisuuden ottaminen yleiseen tarpeeseen tapahtuu lain voimalla ja täyttä korvausta vastaan. Päätös on myös suhteellisuusperiaatteen vastainen, koska ei ole valittu keinoa, joka olisi maanomistajalle suotuisin.

15) Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Taajamatoimintojen kehittämisvyöhykettä koskevan suunnittelumääräyksen viimeinen kappale, joka koskee merkitykseltään seudullisten vähittäiskaupan suuryksiköiden koon alarajoja muilla taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeillä, on kumottava. Päätöksen täytäntöönpano on kiellettävä.

Toimivia yhdyskuntia ja kestäväää liikkumista koskevissa valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa todetaan muun muassa, että *edistetään palvelujen, työpaikkojen ja vapaa-ajan alueiden hyvää saavutettavuutta eri väestöryhmien kannalta. Edistetään kävelyä, pyöräilyä ja joukkoliikennettä sekä viestintä-, liikkumis- ja kuljetuspalveluiden kehittämistä. Merkittävät uudet asuin-, työpaikka- ja palvelutoimintojen alueet sijoitetaan siten, että ne ovat joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn kannalta hyvin saavutettavissa.*

Maakuntakaavan yleisissä suunnittelumääräyksissä todetaan mm., että ympärivuotista asumista sekä työpaikkarakentamista on ohjattava ensisijaisesti maakuntakaavassa osoitettuihin keskuksiin, pääkaupunkiseudun ydinvyöhykkeelle, taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeille sekä palvelukeskittymiin. Keskusten välisten liikenneyhteyksien kehittämistä on tuettava erityisesti joukkoliikenteeseen perustuen.

Olemassa olevia taajamia tulee kehittää niiden maankäyttöä täydentäen ja tehostaen ja niiden toiminnallista rakennetta monipuolistaen. Taajama-alueiden yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on edistettävä kävelyä, pyöräilyä ja joukkoliikennettä sekä päivittäisten palveluiden saavutettavuutta.

Maakuntakaavassa on määritelty seudullisuuden alaraja maankäyttö- ja rakennuslain 71 b §:n 2 momentin perusteella.

Taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeellä pääkaupunkiseudulla (Espoo, Helsinki, Kauniainen ja Vantaa) alarajat ovat: Keskustahakuinen kauppa (päivittäistavaran kauppa ja muun erikoistavaran kauppa) 10 000 k-m² ja paljon tilaa vaativa erikoistavaran kauppa 30 000 k-m²

Muilla taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeillä alarajat ovat: Keskustahakuinen kauppa (päivittäistavaran kauppa ja muun erikoistavaran kauppa) 10 000 k-m² ja paljon tilaa vaativa erikoistavaran kauppa 10 000 k-m².

Palvelukeskittymissä alaraja on 6 000 k-m². Taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeen ulkopuolella seudullisuuden alaraja on 4 000 k-m². Edellä mainitun vyöhykkeen ulkopuolella sijaitsevan kaupan alueilla keskustahakuisen kaupan alaraja on 4 000 km².

Kaavaa varten laaditussa kaupan selvityksessä E220-2019 todetaan, että pääkaupunkiseudun ulkopuolella on alaraja korkea useassa kunnassa, jos tarkastellaan kunnan asukasmäärää ja sillä oletuksella, että koko alaraja toteutuu yhden toimialan keskittymänä. Jos paikallinen keskus toteutuisi päivittäistavarakauppana, sille ei riittäisi laskennallisesti paikallista ostovoimaa Mäntsälässä tai tätä pienemmissä kunnissa.

Keskustakaupan alaraja (10 000 k-m²) on korkea Mäntsälässä ja tätä pienemmissä kunnissa, jos kyse on päivittäistavarakaupasta. Jos paikallinen keskus toteutuisi erikoiskauppana, sille ei riittäisi laskennallisesti paikallista ostovoimaa Mäntsälässä tai tätä pienemmissä kunnissa.

Keskustakaupan alaraja 10 000 k-m² on korkea Karkkilassa ja tätä pienemmissä kunnissa, jos kyse on erikoiskaupasta. Kauniainen kuuluu pääkaupunkiseudun asiointialueeseen, jossa kuntarajat ovat asiointissa merkityksettömät.

Puolessa Uudenmaan kunnista 10 000 k-m² on liian korkea asukasmäärään nähden päivittäistavarakaupan osalta. Erikoiskaupan osalta asia on näin lähes puolessa kunnista.

Edelleen kaupallisen selvityksen yhtenä johtopäätöksenä todetaan, että pienissä kunnissa ei riitä omaa ostovoimaa 10 000 k-m²:n suuruisille päivittäistavarakaupan tai erikoiskaupan keskittymille. Todennäköisesti ei tämän kokoisia keskittymiä kuntiin rakennu.”

Päivittäistavarakaupan ja erikoistavarakaupan samanlaisten seudullisuuden alarajojen perustuminen kaupalliseen vetovoimaan on maankäyttö- ja rakennuslain 71 b § vähittäiskaupan sijainninhajauksen säännösten vastaista.

Edellä mainittujen seikkojen lisäksi kaupallinen selvitys osoittaa, että Loviisan ja Raaseporissa Karjaan osalta lähtökohdaksi otettu koko kunnan asukasmäärä taajaman lähialueen asukkaiden sijaan on kyseenalainen päivittäistavara- ja erikoiskaupan osalta. Lohjan Lempolan osalta näin on puolestaan päivittäistavarakaupan osalta.

Raaseporissa on kaksi keskusta (Tammisaari ja Karjaa) ja neljä palvelukeskittymää (Tenhola, Pohja, Fiskari ja Mustio). Lohjalla on puolestaan kaksi keskusta (Lohja ja Virkkala) ja neljä palvelukeskittymää (Karjalohja, Sammatti, Nummi ja Saukkola). Loviisassa on yksi keskusta ja kolme palvelukeskittymää (Koskenkylä, Liljendal ja Strömforsin ruukki).

Keskustojen ja keskittymien palvelujen turvaamisen ja kehittämisen kannalta maakuntakaavan kaupan ratkaisun seudullisen alarajan perustuminen koko kunnan asukasmäärään taajamien lähialueen asukasmäärän sijaan ei toteuta maankäyttö- ja rakennuslain tarkoitusta keskustojen ensisijaisuudesta vähittäiskaupan sijainteina eikä toimivia yhdyskuntia ja kestäväää liikkumista koskevia valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita, joiden mukaan tulee mm. edistää palvelujen hyvää saavutettavuutta eri väestöryhmien kannalta. Merkittävät uudet palvelutoimintojen alueet tulee sijoittaa siten, että ne ovat joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn kannalta hyvin saavutettavissa.

Kaupan ratkaisu edellä mainituilta osilta on sitä koskevien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden vastainen ja maankäyttö- ja rakennuslain 71 b §:n vastainen, koska suunnitellulla maankäytöllä on merkittäviä haitallisia vaikutuksia keskusta-alueiden kaupallisiin palveluihin ja niiden kehittämiseen. Asiassa ei myöskään ole varmistettu, että alueelle sijoittuvat palvelut ovat mahdollisuuksien mukaan saavutettavissa joukkoliikenteellä ja kevyellä liikenteellä. Suunniteltu maankäyttö ei edistä sellaisen palveluverkon kehitystä, jossa asiointimatkojen pituudet ovat kohtuulliset ja liikenteestä aiheutuvat haitalliset vaikutukset mahdollisimman vähäiset.

16) Rikard Korkman

Päätös on kumottava Espoon ja Kirkkonummen rajalle Luoman ja Mankin alueelle sijoittuvan raskaan raideliikenteen varikko -merkinnän osalta. Päätöksen täytäntöönpano on kiellettävä. Alueella on toimitettava katselmus. Uudenmaan liitto on velvoitettava korvaamaan muutoksenhakijan oikeudenkäyntikulut.

Päätös tekisi perheviljelyn mahdottomaksi alueella ja johtaisi yksittäisten perheiden ja elinkeinonharjoittajien kannalta kohtuuttomaan tilanteeseen. Alueella viljellään pääosin viljaa, mutta siellä on myös muuta maa- ja hevostaloutta. Toimintamahdollisuudet alueella heikkenisivät olennaisesti päätöksen johdosta. Kaavan vaikutuksia perheviljelyyn ei ole selvitetty riittävästi. Maiseman säilyminen edellyttää, että maatalouden toimintaedellytykset alueella säilyvät.

Varikon alle jäisi kolmasosa valittajan omistaman tilan alueesta eli noin 8 hehtaaria ja alueen mahdollinen myöhempi laajentaminen veisi vielä suuremman osan peltoalasta. Varikko uhkasi maatalouden kannattavuutta muun ohella kasvavien yksikkökustannusten johdosta. Maatalouden toimintaedellytysten heikentäminen olisi ristiriidassa ilmastonmuutoksen torjumiseen liittyvien tavoitteiden kanssa. Varikon vaikutusta läheiseen pohjavesialueeseen ei ole selvitetty.

Varikko sijaitsisi 300 metrin päässä Espoonlahden Natura-alueesta. Natura 2000 -vaikutusten arviointia ei ole tehty asianmukaisesti. Perusteellista ympäristövaikutusten arviointia ei ole tehty. Ympäristöministeriön tai museoviranomaisten lausuntoa ei ole pyydetty hankkeen vaikutuksista Natura 2000 -alueeseen. Selvityksiä liito-oravista, lepakoista tai saukoista ei ole tehty. Rakentamisaikaisia luontovaikutuksia ei ole selvitetty riittävästi. Hankkeen linnustovaikutukset ovat niin ikään selvittämättä. Alueella on kesällä 2020 pesinyt esimerkiksi kalasääksi, merikotka ja laulujoutsen. Hanke uhkasi taimenen vaellusreittejä. Hankkeen vaikutuksia alueelta aikaisempien selvitysten mukaan löytyvään meriuposkuoriaiseen ei ole selvitetty. Näistä syistä varovaisuusperiaatetta ei ole riittävästi noudatettu kaavan valmistelussa.

17) Jan Koskinen asiakumppaneineen

Valittajat ovat valituksessaan esittäneet samat vaatimukset ja olennaisilta osin perustelleet vaatimuksiaan samalla tavalla kuin Luoman Kyläyhdistys - Kirkkonummi ry valituksessa 8.

18) Maria Himmanen, Bror Åvall ja Anders Åvall Martin Åvallin kuolinpesän osakkaina

Päätös on kumottava siltä osin kun kiinteistölle 92-418-5-15 on merkitty suojelualue (SL). Määräajassa jätetyn valituksen perusteluissa on pyydetty saada täydentää valituksen perusteluja viimeistään 13.11.2020 mennessä.

19) Andreas Ehrnrooth asiakumppaneineen

Päätös on kumottava siltä osin kuin Espoon Mynttilän/Myntinmäen alueelle on osoitettu päärata ja uuden raideliikenteeseen tukeutuvan taajamatoimintojen kehittämisvyöhyke.

Kiinteistöyhtymä omistaa noin 60 hehtaaria metsää Espoossa, Dämman- ja Kvarnträskjärvien pohjoispuolella, muun muassa kiinteistöt, joiden rekisteriyksiköt ovat Römåla 49-416-3-346, Römåla III 49-437-1-44, Römåla IV 49-437-2-43. Espoon kaupunki omistaa järvien eteläpuolella sijaitsevat alueet, jotka nykykaavassa ovat virkistysaluetta. Mynttilä (kylän nimi) ja Myntinmäki (aseman nimi) muodostavat yhtenäisen alueen.

Raideliikenneyhteydelle tällä alueella on vuosien saatossa ollut eri yhteyksissä esillä eri vaihtoehtoja. 2000-luvun alussa kaavailtiin asemaa Forsbackaan, osittain muutoksenhakijoiden alueelle, sittemmin se siirtyi alustavissa suunnitelmissa Myntinmäkeen, sitten tehtiin Espoon kaupungin POKE-visio jossa taajama oli jälleen Forsbackassa (2015). Vielä syksyllä 2016 yleisötilaisuuksissa esitettiin Forsbackan visio, mutta samoihin aikoihin tehdyssä liikenneselvityksessä oli jo siirretty asema Mynttilään. Keväällä 2017 tuotiin Espoon kaupunkisuunnittelulautakunnan tiedoksi maankäyttösuunnitelma, jossa asema oli siirretty Mynttilään, ilman varsinaista päätöstä tai selvityksiä tai asemavaihtoehtojen vertailua. Espoon tällä hetkellä nähtävillä olevassa pohjois- ja keskiosien yleiskaavaehdotuksessa asema on osoitettu Mynttilään.

Maakuntakaavassa on nyt osoitettu Mynttilän alueelle muun muassa päärata. Maakuntakaavan linjaus merkitsisi, että länsirata kulkisi kaupungin mailla ensin Espoon golfkentän ja Gumbölenjoen yli sillalla, sitten pätjän maan päällä, sen jälkeen tunnelissa maakunnallisesti arvokkaan luontoalueen alta Stampforsenille saakka ja sieltä sillan yli ja pohjoiseen 3–15 metriä syvässä kuilussa.

Maakuntakaavassa Mynttilä/Myntinmäki on merkitty uudeksi raideliikenteeseen tukeutuvaksi taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeeksi. Verrattuna nykyiseen maakuntakaavaan, kehittämisvyöhykettä on laajennettu itään päin virkistysalueen kustannuksella, ja nuoli, joka osoittaa viheryhteystarpeen, on siirretty pohjoiseen päin. Näitä muutoksia ei ole mitenkään perusteltu, ja ne ovat ristiriidassa tehtyjen ympäristöselvitysten kanssa.

Mynttilän alueella on runsaasti luontoarvoja, joiden vuoksi Espoon pohjois- ja keskiosan yleiskaavaehdotuksessa on jouduttu tinkimään asukasmäärästä niin paljon, ettei saada aikaan aseman vaatimaa asukasmäärää, noin 10 000 henkilöä.

Kaavan vaikutuksia ei ole selvitetty ja arvioitu riittävästi kaavaratkaisun raideyhteyskokonaisuuden suhteen. Vaihtoehtoja valitulle raidelinjaukselle ei ole selvitetty, eikä Mynttilän ja Myntinmäen alueen luontoarvoja ole kaavaratkaisussa otettu huomioon.

Alueen luontoarvoista on tehty runsaasti selvityksiä, ja ns. Mynttilän metsän (Högaberget) luontoarvot on todettu vähintään maakunnallisesti merkittäväksi Uudenmaan liiton omassa, 10.9.2019 päivitettyssä luontokohteiden koosteraportissa. Luontoarvojen merkittävyys on myös vahvistunut Espoon kaupungin omissa konsulttiselvityksissä.

Keiron Oy:n selvitys 30.10.2019 ei ole ollut perusteena maakuntakaavan valmistelussa. Keiron Oy:n selvitys ja karttapiirros havainnollistavat luontoarvojen ja liito-oravayhdyskunnan sijoittumisen alueella.

Maakuntakaavaselistuksessa todetaan, että taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeellä yhdyskuntarakenteen tulee kokonaisuutena katsottuna olla riittävän tehokas, jotta kestävään yhdyskuntarakenteeseen liittyvät tavoitteet voidaan saavuttaa. Huomioon ottaen alueiden luontoarvot, on kyseenalaista, onko tämä tavoite ylipäätään saavutettavissa. Asemanseudun teknistaloudellisen toteutettavuuden osalta kaavaratkaisu ei myöskään perustu riittäviin selvityksiin ja vaikutusarviointeihin.

Kaavaselistuksessa myönnetään, että rakentamispaineet ja luonnonympäristön tilaa heikentävät vaikutukset kohdistuvat erityisesti nykyisten taajamien sisällä oleville rakentamattomille luonnon- tai virkistysalueille, mutta myös kokonaan uusille raideliikenteeseen tukeutuville rakentamattomille alueille. Kaavaselistuksen osiossa ympäristön voimavarat ja vetovoima on suunnitteluperiaatteisin kirjattu muun muassa, että ympäristön voimavaroja ja vetovoimaa

ylläpidetään ohjaamalla kasvu tukeutuen olemassa olevaan rakenteeseen. Tämä on ristiriidassa maakuntakaavan aluumerkintöjen kanssa.

Luontoselvityksestä ilmenee muun muassa, että alueella esiintyy luonnonsuojelulain 49 §:ssä tarkoitettuja, Euroopan yhteisön lajisuojelun alaisia lajeja, kuten liito-oravia, joiden lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kielletty. Rakentaminen ja muut toimenpiteet tällaisilla alueilla vaatii aina ELY-keskuksen poikkeamisluvan.

Maakuntakaavassa ei myöskään ole otettu riittävästi huomioon valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita, erityisesti kohtia 1.2. ja 3.4.

20) Annina Pudas

Päätös on kumottava Espoon ja Kirkkonummen rajalle Luoman ja Mankin alueelle sijoittuvan raskaan raideliikenteen varikko -merkinnän osalta.

Perusteluinaan Pudas on viitannut Luoman Kyläyhdistyksen ry:n valituksen perusteluihin ja lausunut lisäksi muun ohella seuraavaa: Riittäviä selvityksiä varikon vaikutuksista asumiseen ei ole tehty. Asumisviihtyvyyden ja -terveyden heikentyminen olisi merkittävää useiden kiinteistöjen osalta. Varikon vaikutusalue ulottuisi laajalle Lasilaakson, Mankin, Luoman ja Masalan kyliin. Osa asuinrakennuksissa sijaitsee vain n. 20 metrin etäisyydellä rata-alueesta. Varikon aiheuttamat melun, tärinän ja valon häittävähäädätkset ympäri vuorokauden olisivat kohtuuttomat. Kyse on kulttuurihistoriallisesti arvokkaasta alueesta, jolla sijaitsee pääosin vanhoja rakennuksia. Niitä rakennettaessa ei ole ollut käytössä sellaisia melun- ja tärinätorjuntakeinoja, joilla nykyrakentamisessa voidaan vähentää rakennusten sisälle ulkopuolelta tulevaa melua ja tärinää. Varikosta aiheutuisi alueen asukkaille huomattavaa terveyshaittaa sen johdosta, että meteliä tulisi myös yöaikaan, jolloin se vaikuttaisi alueen asukkaiden nukkumiseen häiritsevästi. Massiivisen varikkoalueen rakentaminen kauniiseen ja arvokkaaseen maalaismiljööseen alentaisi alueen kiinteistöjen arvoa huomattavasti ja todennäköisesti ajaisi ihmisiä muuttamaan muualle.

Maakuntakaavan tulisi turvata elinkeinon ja ammatinharjoittamista. Varikon rakentaminen heikentäisi merkittävästi valittajan yritystoimintaa muun muassa muuttamalla alueen imagoa ja henkeä. Kulttuurihistoriallisesti arvokkaalla alueella Suuren Rantatien varrella sijaitsevan jo 1600-luvun lopulta olevan Ingvast-nimisen tilan peltoaukea turmeltuisi täysin, jos välittömään läheisyyteen, n. 100 m etäisyydelle 1800-luvun saunarakennuksesta rakennettaisiin ruma teollisuusalueomainen ympäri vuorokauden toiminnassa oleva varikko. Varikkohanke romuttaisi myös maatilan tulevaisuuden kehittämissuunnitelmat.

Väyläviraston omista selvityksistä käy ilmi, että Mankin ja Luoman alue soveltuu erittäin huonosti rakennettavaksi. Selvityksissä ei ole huomioitu riittävästi valumavesien hallinnan merkittäviä haasteita. Vesien hallinta on sivuutettu ja virheellisesti jätetty yksityiskohtaisemman kaavoituksen varaan myöhemmin selvitettäväksi. Pohjaveden korkeuden ollessa lähellä maanpintaa

ja maanpinta lähellä merenpintaa on todellinen vaara, että Espoonlahden vesialue lukuisine luontotyypeineen ja ekosysteemeineen vaarantuu. Mittavien maanrakennustöiden aiheuttamien maaperässä tapahtuvien muutosten vaikutuksia luonnolle ei ole riittävästi tutkittu. Varikon vaikutukset tulisi selvittää rakentamisvaiheen lisäksi koko sen elinkaaren ajalta. Herkän merenranta-alueen muutoksensietokykyä ei ole tutkittu riittävästi ja vaarana on peruuttamaton luonnon turmeleminen. Vaarana on myös pohjavesialueen pilaantuminen.

Tehdyt kustannusvertailut eri varikkovaihtoehtojen välillä sisältävät virheellisyyskysymyksiä, ja ovat siten päätöksentekijöitä johdattelevia. Niissä ei ole huomioitu vuosittaisia korjauskustannuksia, joita Mankin ja Luoman alueella tulisi aiheutumaan erittäin huonon rakennettavuuden johdosta. Kustannusvertailuissa ei ole huomioitu myöskään erittäin suurta riskikerrointa, joka aiheutuu maaperän huonosta rakennettavuudesta.

Mankin puolella alue on osittain inversioaluetta ja se voi voimistaa varikon hajuhaittaa. Hanketta koskeva ympäristö- ja luontovaikutusten arviointi on ollut puutteellista. Natura-arviointia ei ole tehty asianmukaisesti.

Erittäin uhanalaisen meriuposkuoriaisen elinolot Espoonlahdella vaarantuisivat monen muun alueen eläinlajin lisäksi. Suojellun Luoman puroon reunamalla olevien lepakoiden lisääntymis- ja levähdyspaikat on luontodirektiivin perusteella turvattava. Varikolla olisi myös tuhoisia ja peruuttamattomia vaikutuksia alueen luonnon monimuotoisuuteen, meritaimenelle ennallistettuun varikkoaluetta halkovaan Luoman puroon ja lintualueeseen. Se katkaisisi myös tärkeän ikaikaisen viheryhteyden Natura-alueen ja Kirkkonummen ja Espoon metsäalueiden välillä.

Harvinaisen hyvin säilynyt arvokas perinnemaisema Suuren Rantatien varrella avoimessa peltomaisemassa turmeltuisi täysin varikon vaikutuksesta. Euroopan neuvoston jäsenvaltiot Suomi mukaan lukien ovat allekirjoittaneet maisemayleissopimuksen, jonka mukaan maisemaa pidetään yksilön ja sosiaalisen hyvinvoinnin tärkeänä osatekijänä ja katsotaan, että jokaisella on sen suojeluun, hoitoon ja suunnitteluun liittyviä oikeuksia ja velvollisuuksia.

Luoma, Mankki ja osittain Masalan kylät jakautuisivat kahtia ja merenrantaan pääsy estyisi useiden kilometrien matkalta. Merenrannassa oleva virkistysalue on merkittävä osa alueen asukkaiden suosittuja luonnollisia ulkoilureittejä ja tärkeä alueen ihmisten hyvinvoinnin kannalta.

21) MTK-Uusimaa ry asiakumppaneineen

Päätös on kumottava ja palautettava uuteen valmisteluun. Kaavoitusprosessissa ei ole noudatettu maankäyttö- ja rakennuslain velvoitteita vuorovaikutteisesta kaavoitusprosessista eikä kielilain vaatimuksia. Kaavan vaikutukset ovat niin merkittäviä valittajien edustamalle maanomistajaryhmälle, että siitä olisi tullut tiedottaa laajemmin ja henkilökohtaisesti.

Uudenmaan maakuntakaava tuo mukanaan erittäin merkittäviä muutoksia maa- ja metsätalousmaan omistajille muun ohella laaja-alaisten suojelualuumerkintöjen (SL) johdosta. Maakuntakaavan suojelumerkinnällä on suuri oikeudellinen ja taloudellinen merkitys, minkä vuoksi kaikkia maanomistajia, joiden kiinteistöt sisältyvät suojelualueeseen, olisi tullut informoida ja kuulla henkilökohtaisesti. Koska näin ei ole menetelty, toimintatapa ei ole ollut riittävästi osallistava ja avoin maanomistajia kohtaan.

Asiassa ei ole kuultu niitä maanomistajia suoraan, joiden oikeuksia ja velvollisuuksia kaavan vaatimukset koskevat. Maanomistajien kohtelu ei myöskään tässä suhteessa ole ollut tasapuolista, kun kunnille ja valtiolle on varattu suoraan mahdollisuus maanomistajan roolissa ottaa kantaa maakuntakaavan suojelualue-esityksiin viranomaisneuvotteluissa.

Uusimaa-kaavaa varten tehtyjen luontoselvitysten raporttia ei ollut saatavilla kaavan ollessa luonnosvaiheessa lausunnolla, eikä myöskään myöhemmin järjestetyissä maanomistajatilaisuuksissa. Selvityksiä, joihin SL-rajaukset perustuvat, ei ole ollut kohtuudella saatavilla vielä ehdotuksen nähtävillä ollessakaan. Kaavaan osallisten eli maanomistajien on näin ollen ollut liki mahdotonta saada kohdekohtaista tietoa SL-rajauksista riittävän ajoissa, jotta he olisivat aidosti pystyneet riittävällä tavalla perehtymään kaavaehdotuksen perusteisiin ja vaikuttamaan mailleen tuleviin rajauksiin ja rajoituksiin.

Uudenmaan liiton olisi tullut koota alueiden perusteena olevat luontoselvitykset osaksi kaava-aineistoa jo luonnosvaiheessa niin, että kaavan osalliset olisivat voineet tutustua perusteellisesti aineistoihin. Uusien suojelualuevarauksien osalta olisi pitänyt olla yhteydessä alueiden yksityisiin maanomistajiin jo ennakolta, ennen kaavan lausuntovaiheita.

Uudenmaan maakuntakaavaselostuksessa ei myöskään ole kaavaprosessin aikana esitetty maankäyttö- ja rakennusasetuksen 10 §:n edellyttämiä tarpeellisia tietoja, jotta maanomistajat olisivat voineet arvioida kaavaehdotuksen vaikutuksia taloudellisiin ja kulttuurisiin seikkoihin lainkohdassa vaadituin tavoin. Erityisesti suojelualueita koskeva kokonaisuus on valmistelun osalta selvästi puutteellinen ja epäselvä. Maa- ja metsätalous on osa Uudenmaan elinkeinotoimintaa, eikä esimerkiksi suojelualuumerkintöjen vaikutusta tähän elinkeinoon ole käsitelty kaavassa ollenkaan.

Kaavaa koskevat taustamateriaalit ja selvitykset ovat pääsääntöisesti olleet saatavilla vain suomeksi. Vain virallinen kaava-aineisto siis kaavakartat, merkinnät ja määräykset ja kaavaselostus ovat olleet nähtävillä olon aikana saatavilla myös ruotsiksi. Kielilain 32 §:n mukaan valtion ja kunnallisen viranomaisen yleisölle suunnatussa tiedottamisessa on kaksikielisessä kunnassa käytettävä suomen ja ruotsin kieltä. Uudenmaan liitto ei ole kaavaprosessissa huolehtinut ruotsinkielisen väestön tiedonsaantitarpeesta, kun heidän oikeusasemaansa merkittävästi vaikuttaneet taustaselvitykset eivät ole olleet saatavilla ruotsin kielellä. Uudenmaan maanomistajista merkittävästi suurempi osuus on ruotsinkielisiä kuin väestöstä muuten, joten aineistoissa

käytetyillä kielillä on ollut suuri merkitys ruotsinkielisten maanomistajien kannalta.

Kaavan vaikutuksia ei ole selvitetty ja arvioitu riittävästi ja riittävän ajoissa. Kaavaratkaisu SL-merkintöjen osalta ei ylipäänsä perustu riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin. Kaavaselostuksen mukaan kaavassa olevat SL-merkinnät perustuvat muun muassa Uusimaa-kaavan 2050 luontoselvityksiin, (Faunatica Oy 2019), valtakunnallisen soidensuojelun täydennysehdotuksen inventointiin (Uudenmaan ELY-keskus 2014), muihin ajantasaisiin luontoinventointitietoihin ja kuntakaavoitustietoihin sekä Uudenmaan 4. vaihemaakuntakaavaan. Suojelualueita osoitetaan enemmän kuin voimassa olevissa maakuntakaavoissa. Kaava-aineistoon ei kuitenkaan sisälly selkeää selvitystä edellytyksistä muodostaa SL-alueet luonnonsuojelulain mukaisiksi luonnonsuojelualueiksi.

Kaavaselostuksen mukaan kaavassa osoitetut kulttuuriympäristö-, pohjavesi-, suojelu-, MLY- ja melualueet sekä arvokkaat geologiset muodostumat sekä erilaiset suojavyöhykkeet voivat asettaa kyseisten alueiden ja niiden lähiympäristöjen maankäytölle tai alueilla liikkumiselle rajoitteita tai reunaehtoja. Kaavaan sisältyykin suunnittelumääräys, jonka mukaan suojelualueeksi osoitetulle alueelle ei saa suunnitella toimenpiteitä, jotka vaarantavat tai heikentävät niitä luonto- ja ympäristöarvoja, joiden perusteella alueesta on muodostettu suojelualue tai tavoitteena on perustaa siitä sellainen.

Soidensuojelun täydennysehdotus ei muodosta riittävää selvitystä ja perustetta sille, että siinä esiintyvät alueet sisällytetään kaavaan suojelualueiksi. Soidensuojelun täydennysohjelman inventoinnit on saatu päätökseen 2014. Tarkoituksena oli toteuttaa uusi luonnonsuojelulain mukainen luonnonsuojeluohjelma valtioneuvoston periaatepäätöksellä. Silloinen vastuuministeri keskeytti ohjelman toteuttamisen 2015 ja ilmoitti, että haluaa tutkia mahdollisuuden toteuttaa soidensuojelua vapaaehtoisuuteen perustuen. Valtion maiden osalta soidensuojelua jatkettiin, mutta yksityisten omistamat suot jätettiin tuolloin odottamaan vapaaehtoisuuteen perustuvaa suojelumallia. Soidensuojelun täydennysohjelma olisi ollut ensimmäinen luonnonsuojelulain mukainen suojeluohjelma 20 vuoteen. Viimeisin ohjelma tehtiin 1996.

Soidensuojelun täydennysohjelman kohteet (SSTE-kohteet) on tosin inventoitu, mutta kohteiden suojelun toteutuksesta ei ole valtioneuvoston periaatepäätöstä. Koska suojeluohjelmaa ei ole, ei kohteita tule sisällyttää kaavaan. Nykyisen hallitusohjelman mukaan suojelua edistetään vain maanomistajien vapaaehtoisuuden pohjalta. Kaikkia SSTE-kohteita ei voida katsoa suojeltavaksi tarkoitetuiksi. Soidensuojelun täydennysohjelman mukaiset kohteet ovat olleet esillä myös muiden maakuntakaavojen valmistelussa. Monissa muissa maakuntaliitoissa on päädytty ratkaisuun, jossa näitä kohteita ei joko sisällytetä maakuntakaavaan tai ne osoitetaan määräaikaikaisina. Kansalaisten yhdenvertaisuus, joka on perustuslaissa taattu, ei toteudu, jos maamme maakuntaliitot toteuttavat maakuntakaavoitusta erilaisin perustein.

Osoituksena siitä, että suojelualuemerkinnät ovat perustuneet puutteellisiin selvityksiin, toimii osaltaan se seikka, että moni maanomistaja on saanut muutoksia läpi, kun on pystynyt osoittamaan, että merkintä tai aluerajaus on perustunut vanhoihin tai puutteellisiin tietoihin. SL-aluerajauksiin on ollut sisällytettyinä alueita, jossa esimerkiksi viimeisinä vuosina on toteutettu päätehakkuu, harvennettu taimikko tai kasvatusmetsä. Esimerkkejä tällaisista alueista on mainittu esimerkiksi Suomen riistakeskuksen muistutuksessa. Vain erityisen valveutuneet maanomistajat ovat pystyneet reagoimaan merkintöihin ja todistustaakka on kääntynyt maanomistajalle, vaikka maakunnan liiton velvollisuus on selvittää ja arvioida kaavan vaikutukset riittävän perusteellisesti. Kaava asettaa maanomistajat eriarvoiseen asemaan, kun niiden maanomistajien maille, joilla ei ole ollut mahdollisuutta reagoida asiaan, on jäänyt väärin perustein osoitettuja suojelualueita. Kun maanomistajiin ei ole oltu suoraan yhteydessä, on kaavan valmistelussa ollut mahdotonta selvittää, mitä vaikutuksia SL-merkinnällä on maa- ja metsätalouden harjoittamiseen näillä alueilla.

Maakuntakaavan suojelualuemerkinnällä tulee olla selkeä juridinen peruste, joka on muodostunut luonnonsuojelulain mukaisessa menettelyssä, kuten korkeimman hallinto-oikeuden oikeuskäytännöstä ilmenee. Maankäyttö- ja rakennuslain mukaista ei ole, että maakuntakaavoituksen myötä perustetaan suojelualueita. Suojelualueet on perustettava luonnonsuojelulain mukaisessa menettelyssä.

SL-merkintöjä koskevat kaavamääräykset ovat sekä maanomistajien että muidenkin toimijoiden kannalta epäselviä, eivätkä siten täytä kaavan oikeusvaikutusten selkeyden vaatimusta muun ohella korkeimman hallinto-oikeuden oikeuskäytännön valossa.

Muutoksenhakijoiden käsityksen mukaan metsälaki ei ole voimassa maakuntakaavan suojelumerkinnän saaneella alueella, mikäli maakuntakaava on ainoa alueella oleva kaava. Tämä tarkoittaa, että maanomistajaa ei sido metsälain vaatimukset metsänkäyttöilmoituksen tekemisestä, eikä vaatimukset monimuotoisuuden säilyttämisestä ja erityisen tärkeiden elinympäristöjen vaalimisesta. Metsän uudistamisvelvoite ei myöskään ole voimassa, eikä laki metsätuhojen torjunnasta. Kestävän metsätalouden mukaiset rahoitusmahdollisuudet ja kannustinjärjestelmät eivät nekään ole voimassa näillä alueilla.

Kaavamääräyksen käytönrajoitukset estävät SL-alueilla normaalin metsätalouden harjoittamisen, sekä mahdollisuuden saada kemera-rahoitusta ja kannustimia kestävän metsätalouden harjoittamiseen. Maakuntakaavan suojelumerkinnällä on näin ollen erittäin suuri juridinen ja taloudellinen merkitys SL-alueiden maanomistajille. Oikeusvaikutuksiltaan epämääräisillä kaavamääräyksillä on vaikutusta myös puun myyntimahdollisuuksille. Puun ostajat karttavat suojelumerkinnän saaneita alueita, vaikka suojelukriteerit eivät täytyisikään.

SL-merkinnät yksityisten maanomistajien alueilla aiheuttavat maanomistajille kohtuutonta haittaa ja määräykset ovat siten lain vastaisia. Jo pelkästään se

seikka, että kohtuullisuusarviointia maanomistajien mahdollisuudelle käyttää omaisuuttaan ei ole tehty, on omiaan tekemään kaavasta lain vastaisen. Ilman riittäviä selvityksiä ei kohtuullisuutta ole voitu edes arvioida siten, kuin maankäyttö- ja rakennuslaki edellyttää. Maanomistajakohtaisia arvioita taas ei ole voitu tehdä, koska maanomistajiin ei ole oltu asian tiimoilta yhteydessä. Maakuntakaavan mittakaava kuitenkin tarkoittaa sitä, että suojelumääräys on lähtökohtaisesti aina maanomistajalle kohtuuton, jos alueelle ei ole perustettu suojelualuetta luonnonsuojelulain mukaisessa menettelyssä.

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden kohdan 3.4. mukaan tulee luoda edellytykset bio- ja kiertotaloudelle sekä edistää luonnonvarojen kestävää hyödyntämistä. Tavoitteet linjaavat, että huolehditaan maa- ja metsätalouden kannalta merkittävien yhtenäisten viljely- ja metsäalueiden sekä saamelaiskulttuurin ja -elinkeinojen kannalta merkittävien alueiden säilymisestä. Maakuntakaavassa ei ole otettu valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita huomioon.

Kansalaisten yhdenvertaisuus ei toteudu, kun maakuntaliitot toteuttavat kaavoitustehtävänsä erilaisin perustein. Päätös rajaa omistajan oikeutta käyttää omaisuuttaan niin laajasti, että tosiasiallinen käytönrajoitus rinnastuu pakkolunastukseen. Päätös ei kuitenkaan takaa maanomistajalle minkäänlaista korvausta määräämisoikeuden menettämisestä. Perustuslaki edellyttää, että omaisuuden ottaminen yleiseen tarpeeseen tapahtuu lain nojalla ja täytyä korvausta vastaan. Näistä ehdoista kumpikaan ei maakuntakaavan suojelualueratkaisussa täyty. Eryisten luontoarvojen suojelu tulee toteuttaa luonnonsuojelulain tai eräiden muiden lakien määrittämällä tavalla. Maakuntavaltuuston päätös ei toteuta perustuslain maanomistajalle suomaan omaisuuden suoja.

Lisäksi on huomioitava, että mikäli SL-merkinnän saanut alue tai osa siitä ei täytä muun lainsäädännön mukaisia suojelukriteereitä, niin alue on kaavamerkinnän takia tosiasiallisesti suojeltu, eikä maanomistaja saa siitä mitään korvausta.

Maakuntaliiton lailla säädettyihin tehtäviin ei kuulu luonnonsuojelupolitiikan harjoittaminen, vaan ainoastaan luonnonsuojelulain mukaisten valtioneuvoston päätösten pitäminen ohjenuorana kaavaa laadittaessa. Kohteet, jotka eivät täytä suojelulainsäädännön suojelukriteerejä, ovat lain vastaisia suoraan perustuslain 2 §:n 3 momentin nojalla. SSTE-kohteiden tuominen mukaan maakuntakaavoitukseen on lain vastaista.

Yksilön oikeuksista ja velvollisuuksista ei voida määrätä yksinomaan kaavoituksella, vaan perusteiden rajoituksille on löydyttävä muusta lainsäädännöstä, jossa myös tarkkarajaisuus vaatimus ja omaisuudensuojaa ilmentävät korvauskysymykset on ratkaistu perustuslain mukaisesti.

Hallinnossa vallitseva suhteellisuusperiaate tulee ottaa huomioon myös maakuntakaavoituksessa. Suhteellisuusperiaatteeseen sisältyy heikomman osapuolen suoja, jonka mukaan viranomaisen tulee valita se keino, joka on

maanomistajalle suotuisin. Näin ei SL-alueita koskevissa ratkaisuissa ole tehty.

22) Harri Taberman

Suojelualuumerkintä 934 Kauhalan metsät ja suot on valittajan omistamien, Kirkkonummen kunnan Kauhalan kylässä sijaitsevien tilojen 257-445-3-11 ja 257-445-2-20 osalta kumottava. Virkistysaluemerkintä on kumottava kiinteistön 257-445-2-20 osalta.

Virkistysalueeksi on merkitty osa tilan peltoalueesta. Maakuntahallitus on vastineessaan muistutukseen todennut, että virkistystä ei ole tarkoituksenmukaista ohjata alueille, joissa harjoitetaan intensiivistä maa- ja metsätaloutta. Jo tällä perusteella merkintä tulee poistaa tilalta.

Vetoaminen rajojen tarkentumiseen kunnan yleis- ja asemakaavoituksessa ei ole riittävää, sillä maakuntakaava on kuitenkin perusta yleiskaavan laadinnalle. Kyseinen merkintä rajoittanee esimerkiksi mahdollisuutta rakentaa alueelle.

Suojelualueeksi merkityt alueet tiloilla 3-11 ja 2-20 ovat normaalisti hoidettua talousmetsää. Alueet ovat aivan suojelualan reunalla, joten alueiden poistaminen suojelualueesta ei vaaranna suojelualan perustamista naapurikiinteistölle. Asiassa ei ole ilmoitettu, millä perusteella alueet on merkitty suojelualueeksi, sillä kyseisillä alueilla ei ole mitään tavanomaisesta talousmetsästä poikkeavaa.

SL-merkintä aiheuttaa kohtuutonta haittaa valittajalle, koska kaavamääräyksen käytönrajoitukset estävät jatkossa normaalin metsätalouden harjoittamisen. Metsälaki ei olisi enää jatkossa voimassa näillä alueilla, minkä vuoksi ei olisi mahdollista saada metsätalouden kannustinjärjestelmän mukaisia tukia. Maakuntakaavan suojelumerkinnällä on näin ollen suuri juridinen ja taloudellinen merkitys ja se aiheuttaa maanomistajalle kohtuutonta haittaa.

Suojelumerkintä talousmetsäalueilla, joilla suojelukriteerien täyttymistä ei ole yksiselitteisesti voitu osoittaa, sotii perustuslain kohtaa vastaan, jossa turvataan oikeus hyödyntää omaisuuttaan. Merkintä ei muutoinkaan noudata perustuslain vaatimuksia, koska suojelumerkintä käytännössä tarkoittaa maanomistajan kannalta suojelupäätöstä. Mikäli suojelukriteerit eivät täyty tarkemman tarkastelun perusteella, ei maanomistaja saa korvausta.

Maakuntakaavan voimaantuloa koskeva määräys

Uudenmaan liiton maakuntahallitus on päätöksillään 16.11.2020 § 116 ja 7.12.2020 § 128 käsitellyt Uusimaa-kaavan 2050 kokonaisuutta koskevien päätösten täytäntöönpanoa. Maakuntahallitus on päätöksellään 7.12.2020 § 128 määrännyt Helsingin seudun vaihemaakuntakaavan tulemaan voimaan maankäyttö- ja rakennuslain 201 §:n nojalla ennen kuin se on saanut lainvoiman.

Täytäntöönpanon kieltämistä koskeva päätös

Hallinto-oikeus on 22.1.2021 tekemällään välipäätöksellä H187/2021 kieltänyt maakuntavaltuuston päätöksen täytäntöönpanon.

Asian käsittely ja selvittäminen

Uudenmaan liiton maakuntahallitus on antanut lausunnon, jossa se on vaatinut, että valitukset jätetään siltä osin tutkimatta kuin ne kohdistuvat tarkoituksenmukaisuuskysymyksiin ja muutoin hylätään ja että oikeudenkäyntikuluvaatimukset hylätään.

Maakuntahallitus on lausunut valitusten johdosta muun ohella seuraavaa:

Maakuntakaavaprosessia ja -päätöksentekoa koskevat väitteet

Kielelliset oikeudet

Uudenmaan liitto on kaksikielinen kuntayhtymä. Liiton hallintosäännön 41 § nojalla ruotsiksi on käännettävä mm. maakuntavaltuuston esityslistat ja pöytäkirjat liitteineen sekä maakuntakaavat. Uusimaa-kaavan kokonaisuuden vaihemaakuntakaavoissa kaava-aineisto (kaavakartat, merkinnät, määräykset ja kaavaselostus) on käännetty ruotsiksi. Kaavan taustaselvityksistä on tuotu kaavaselostukseen kaavaratkaisujen kannalta keskeiset asiat.

Kaava-aineistojen lisäksi on toimitettu tarkempia tietoja ruotsiksi käännettynä osallisille, jotka ovat lisätietoja ruotsiksi pyytäneet. Tällä tavoin toimien on huolehdittu ruotsinkielisen väestön tiedonsaantitarpeista kielilain 32 § mukaisella tavalla.

Osallisten henkilökohtainen kuuleminen ja muu vuorovaikutus ei edellytä osallisten henkilökohtaista kuulemista maakuntakaavan valmistelussa. Vuorovaikutuksen menettelytapojen valinnassa on kiinnitettävä huomiota mm. kaavoitettavan alueen ja kaavan vaikutusalueen laajuuteen sekä osallisten määrään. Erityisesti osallisten määrä on ollut suuri valituksen alaista kaavaa valmisteltaessa. Kaavasta muistutuksen tehneille on laadittu ja lähetetty maakuntahallituksen 14.2. tai 2.3.2020 hyväksymä perusteltu vastaus muistutuksessa esitettyihin näkökohtiin.

Ns. pöytäkirjamerkintä ja huomion kiinnittäminen päätöksentekoon

Maakuntavaltuusto hyväksyi 9.6., 15.6. ja 25.8.2020 pidetyssä kokouksessa valtuutettu Vestmanin ehdottaman ns. pöytäkirjamerkinnän, joka kuuluu seuraavasti: ”Maakuntavaltuusto toteaa, että maakuntakaavan valkoisilla alueilla on mahdollisuus joka tapauksessa paikallisesti merkittävään yhdyskuntarakentamiseen ja asemakaavoitukseen. Kunnilla on lisäksi valkoisilla alueilla mahdollisuus taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeeseen tai olemassa olevaan taajamarakenteeseen tukeutuvaan asemakaavoitukseen”. Pöytäkirjamerkinnästä äänestettiin kaikkien kolmen Uusimaa-kaavaan 2050 kuuluvan vaihemaakuntakaavan (§ 20–22) käsittelyssä, joissa se myös

hyväksyttiin. Uudenmaan liitto näkee, että pöytäkirjamerkintä ei ole ristiriidassa kaavaselostuksen kanssa, eikä se myöskään ole osa oikeusvaikutteista kaava-aineistoa. Maakuntavaltuuston tarkoituksena oli täsmentää vaihemaakuntakaavojen tulkintaa, mikä ei kuitenkaan ole oikeudellisesti sitovaa.

Uudenmaan liitto toteaa, että liiton hallintosäännön 73 § mukaan maakuntavaltuuston kokouksessa käsittelemättä jääneet asiat voidaan siirtää jatkokokoukseen, johon ei tarvitse antaa eri kutsua. Kokouksesta poissa olleille lähetetään sähköinen viesti jatkokokouksen ajasta ja paikasta. Liitto on näin menetellyt. Maakuntavaltuuston kokouksessa 9.6.2020 käsittelemättä jääneet asiat siirrettiin jatkokokoukseen 15.6.2020 ja siinä edelleen käsittelemättä jääneet asiat siirrettiin jatkokokoukseen 25.8.2020 edellä mainitun hallintosäännön määräyksen mukaisesti. Kokous on pöytäkirjattu yhdeksi kokoukseksi sisältäen kaksi jatkokokousta.

Kuntalain väliaikaisen muutossäännöksen 99a § nojalla maakuntavaltuuston kokous voidaan pitää sähköisenä kokouksena teknisellä tiedonvälitystavalla. Mainittu maakuntavaltuuston kokous pidettiin ns. hybridikokouksena siten, että osa valtuutetuista osallistui kokoukseen paikan päällä kokouspaikassa (Helsingin kaupungin valtuustosalin) ja osa sähköisen yhteyden kautta. Hallituksen esityksen (HE 47/2020 vp) mukaan kuntalain 99a § mahdollistaa myös hybridikokouksen pitämisen edellä mainitulla tavalla.

Päätöksentekomenettely maakuntavaltuuston kokouksessa

Maakuntavaltuusto äänesti jatkokokouksessaan 25.8.2020 Helsingin seudun vaihemaakuntakaavaan sisältyvän Mankki-Luoman raskaan rautatievarikon merkinnän poistamisesta, josta valtuutettu Vuornos teki seuraavan kannatetun ehdotuksen: ”Läntisen varikon sijaintipaikka Mankki-Luoma alueella poistetaan maakuntakaavasta ja käynnistetään läntisen varikon useiden sijaintipaikkavaihtoehtojen selvitystyö, jonka pohjalta varikon sijaintipaikka tuodaan erikseen päätettäväksi.”

Ennen äänestystä käydyssä keskustelussa aluesuunnittelun vastuualueen johtaja Vikman-Kanerva totesi asiantuntijapuheenvuorossaan, että varikkomerkin poistaminen kaavoituksen tässä vaiheessa on olennainen muutos ja tarkoittaa käytännössä vaihemaakuntakaavan palauttamista uudelleen valmisteluun MRA 32 § nojalla. Tämä edellyttää kaavaehdotuksen asettamista uudelleen nähtäville, jos sitä on olennaisesti muutettu sen jälkeen, kun se on asetettu julkisesti nähtäville. Vikman-Kanervan lausunnon ja käydyssä keskustelun pohjalta puheenjohtaja totesi, että valtuutettu Vuornosin ehdotuksen hyväksymisen tarkoittaa de facto vaihemaakuntakaavan palauttamista uudelleen valmisteluun. Sen perusteella puheenjohtaja teki asian palauttamista uuteen valmisteluun koskevan äänestystapaesityksen sekä äänestysesityksen siten, että pohjaehdotus on JAA (varikkomerkin säilyttäminen) ja asian palauttaminen uuteen valmisteluun on EI (varikkomerkin poistaminen). Maakuntavaltuusto hyväksyi puheenjohtajan ehdotuksen ja suoritti äänestyksen sen mukaisesti. Maakuntavaltuusto

hyväksyi pohjaehdotuksen äänin 48/23, tyhjiä 0. Siten tehty päätös oli maakuntavaltuuston enemmistön tahdon mukainen.

Maakuntavaltuuston päätöksen valitusosoituksen virheellisyys

Hallintolaki ei velvoita viranomaista selostamaan valitusaikojen laskemiseen liittyviä säännöksiä. Hyvän asiakaspalvelun toteuttamiseksi Uudenmaan liitto on valitusosoituksessa maininnut, että sovellettavaksi tulee maankäyttö- ja rakennuslain 188 §. Kyseisessä pykälässä säädetään sovellettavaksi tulevan myös kuntalain 140 §. Uudenmaan liitto on viitannut valitusosoituksessaan maankäyttö- ja rakennuslain 188 §:ään, koska se on muutoksenhakijoiden kannalta keskeisin säännös. Valittaja tai valittajan asiamies ei ole vaatinut uutta valitusosoitusta. Siten menetellessään hän on itse todentanut, etteivät hänen mainitsemansa valitusosoituksen virheellisyydet ole niin merkittäviä, että olisi tarpeen pyytää uutta valitusosoitusta Uudenmaan liitolta.

Raskaan raideliikenteen varikko

Suunnittelun lähtökohdat ja merkinnän tarve

Ilmastonmuutokseen vastaaminen on yksi aluesuunnittelun ja Uusimaakaava-kokonaisuuden tärkeimmistä tavoitteista. Uusimaa-ohjelma 2.0:n mukaisesti Uudenmaan tavoitteena on olla hiilineutraali maakunta vuoteen 2035 mennessä. Myös monet Uudenmaan kunnat ovat sitoutuneet kunnianhimoisiin ilmastotavoitteisiin. Uudellamaalla tehtävien toimenpiteiden vaikutus koko Suomen päästökehitykseen on hyvin merkittävä johtuen muun muassa väestön ja liikenteen määrästä ja kasvusta. Kaavakokonaisuuden periaatteiden ja yleisten suunnittelumääräysten mukaan alueidenkäytön suunnittelussa on edistettävä ilmastonmuutoksen hillinnän kannalta kestäviä ratkaisuja. Liikenteen päästöt kattavat Uudellamaalla noin kolmanneksen kuntien päästöistä. Merkittävin osa liikenteen päästöistä tulee henkilöautoista ja tieliikenteestä, jossa on suurin päästövähennyspotentiaali. Raideliikenne on puolestaan entistä tehokkaampi ja vähäpäästöisempi ratkaisu rataverkon sähköistämisen ja kalustoinvestointien myötä. Ilmaston kannalta kestäväntä on käyttää hyödyksi olemassa olevia ratoja ja tiivistää nykyisiä asemanseutuja.

Helsingin seudun raideliikenteellä on huomattava vaikutus koko seudun liikenteen ja yhdyskuntarakenteen kestävyYTEEN. Tulevaisuuden lähiliikenne tarvitsee lisää uutta junakalustoa, mikä vastaavasti vaatii lisää varikkotiloja huollolle ja oman uuden varikon kaluston säilyttämiselle. Rantaradan liikennettä operoidaan tällä hetkellä Ilmalan varikolta käsin. Kun Espoon kaupunkirata rakennetaan Leppävaarasta Kauklahteen, syntyy tarve toteuttaa kaupunkiliikennettä palveleva varikko rantaradan varrelle. Varikoiden rakentaminen on välttämätöntä seudullisen junaliikenteen toimivuuden ja lisäämisen kannalta, joten niillä on suuri merkitys yhteiskunnan ja yleisen edun kannalta. Helsingin seudun vaihemaakuntakaavassa on varauduttu kaupunkiliikenteen tulevaisuuden tarpeisiin osoittamalla raskaan raideliikenteen tarvitsemat varikkoalueet. Raideliikenteen varikkoina osoitetaan junaliikenteen nykyinen varikko Ilmalassa sekä tulevat varikot

Keravalla sekä rantaradalla Kirkkonummen ja Espoon rajalla Luoman ja Mankin alueille.

Junaliikenteen suosio on jatkuvassa kasvussa ja lähijunaliikenteen alue on laajenemassa, kun Helsingin seudun liikenne (HSL) -kuntayhtymään liittyy uusia kuntia ja uusia ratakankkeita valmistuu. Länsimetron ei olla nykytiedon mukaan jatkamassa Kivenlahtea lännemmäksi, eikä tällaista varausta ole esitetty Helsingin seudun vaihemaakuntakaavassa. Nykyinen HSL:n lähijunaliikenteen käytössä oleva junakalusto ei kuitenkaan riitä vuorovälien tihentämiseen, junien pidentämiseen ja uusien ratakankkeiden mahdollistamaan junatarjontaan. Jos junaliikenteen kasvu jatkuu yhtä vahvana kuin viime vuosina, kaikki matkustajat eivät mahtuisi juniin enää 2020-luvun puolivälissä aamuruuhkan aikana nykyisellä kalustolla. Junakalustoa on siis lisättävä, ja kaluston määrän kasvu lisää varikkokapasiteetin tarvetta. Uuden kaluston hankintaa ei voida käynnistää ennen kuin uuden ja nykyisen kaluston kunnossapidon edellytykset on varmistettu.

Väylävirasto on todennut, että uudet raskaan raideliikenteen varikot ovat välttämättömiä Helsingin seudun lähijunaliikenteen kehittämisessä, jotta voidaan vastata seudun kasvuennusteiden mukaisen asukas- ja työpaikkamäärän tarpeisiin. Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymä HSL on todennut maakuntakaavaehdotuksen nähtävilläolon yhteydessä lähettämässään kannanotossa (6.11.2019): ”Varikko rantaradalla mahdollisimman lähellä Espoon kaupunkiradan päätepistettä on välttämätön, jotta kasvava junaliikenne voidaan järjestää ja lisääntyvä kalusto säilyttää ja huoltaa operoinnin kannalta järkevillä paikoilla.” Varikoiden tarvetta on käsitelty myös Helsingin seudun MAL-työssä, joka on lähtökohtana Helsingin seudun vaihemaakuntakaavan liikennetarkaisulle. Helsingin seudun uusimassa MAL-sopimuksessa 2020–2031 on sovittu, että kunnat ja HSL ratkaisevat yhteistyössä Väyläviraston kanssa tarvittavien lähijunaliikenteen uusien varikoiden sijoittumisen Rantaradan, Kehäradan ja Pääradan suunnissa. Kunnat laativat yhteistyössä Väyläviraston kanssa tarpeelliset suunnitelmat varikoiden toteuttamiseksi sekä ratkaisevat varikoiden toteuttajan, suunnittelijan, rakentajan ja omistuksellisen rakenteen. Sijaintikunnat laativat varikoiden vaatimat maankäyttö- ja rakennuslain mukaiset kaavat.

Vaikutusten arviointi sekä selvitykset ja niiden tarkkuustaso

Helsingin seudun vaihemaakuntakaavan laatimisen yhteydessä on tunnistettu tarve uusille raskaan raideliikenteen varikoille, mukaan lukien rantaradan varikko. Varikon toteuttamisen edellytyksiä on arvioitu maakuntakaavan yleispiirteisellä tarkkuustasolla. Käytössä on ollut maakuntakaavatasoiset selvitykset alueen olosuhteista.

Kaavajärjestelmän luonteeseen kuuluu, että yleispiirteisemmässä kaavassa osoitettu maankäyttöratkaisu täsmentyy ja jäsenyyt tarkemmaksi yksityiskohtaisempia kaavoja laadittaessa. Kaavajärjestelmän toimivuuden kannalta on tärkeää, että tästä kaavatasojen välisestä työnjaosta huolehditaan niin, että kaavatasojen välinen ohjaus on tarkoituksenmukaista, kohdentuu

oikeisiin asioihin ja on riittävän joustavaa ottaen huomioon kaavojen aikajänteet ja tehtävät suunnittelujärjestelmässä.

Kaavaratkaisua taustoittavat laajat selvitykset, jotka on keskeisiltä osiltaan raportoitu osana kaava-aineistoa. Alkuperäiset selvitykset ovat saatavana verkossa ja niihin on viitattu kaava-aineistossa. Kaavaa laadittaessa on tarkasteltu raideliikennejärjestelmää kokonaisuutena, johon varikkoalueet olennaisesti kuuluvat. Selvitykset riittävät toteuttamiskelpoisuuden varmistamiseen. Maakuntakaavan laatimisessa ei edellytetä riskiarviota, vaan riskejä arvioidaan jatkosuunnittelussa. Myös rakentamisesta aiheutuvia vaikutuksia arvioidaan kuntakaavoituksessa ja alueen muun tarkemman suunnittelun yhteydessä.

Vaihemaakuntakaavaehdotusta laadittaessa on ollut käytettävissä tiedot potentiaalisista varikkoalueista ja varikkoalueiden sijainnilta edellytettävistä ratateknisistä reunaehdoista. Rantaradan varikon sijainti perustuu Väyläviraston selvitykseen ”Lähiliikennevarikkoselvitys Espoon ja Kirkkonummen alueella” (2019). Vuonna 2017 valmistuneessa selvityksessä tarkastelussa olivat rantaradan osalta mukana Luoma ja Mankki ja vuonna 2019 valmistuneessa selvityksessä oli tarkastelussa Luoman ja Mankin lisäksi myös Vuohimäki. Jatkotoimenpiteenä selvityksessä esitettiin varikkosuunnitelmien tarkentamista Mankin ja Luoman alueiden osalta.

Selvitykset ovat osoittaneet, että uusien varikkojen liikenteellisesti parhaat mahdolliset sijainnit ovat kaupunkiraitteiden päissä eli pääradalla Keravan kohdalla ja rantaradalla Kaukalahden aseman länsipuolella. Kalustosiirtojen ollessa mahdollisimman lyhyitä, ei varikkoliikenne vie kaukoliikenteen kapasiteettia ja kaluston siirtokustannukset pysyvät kohtuullisina. Helsingin seudun vaihemaakuntakaavassa on esitetty vain rantaradan ja pääradan varrelle sijoitettavien raskaan liikenteen raidevarikoiden tarve, koska ehdotusvaiheen kaavaratkaisua laadittaessa Kehäradan varikon tarve ei ollut tullut vielä esiin. Väylävirasto on arvioinut eri varikkovaihtoehtojen kustannuksia selvityksessään. Kustannuksia ei ole arvioitu uudelleen kaavaprosessin yhteydessä. Helsingin seudun vaihemaakuntakaavassa esitettyyn vaihtoehtoon on päädytty Väyläviraston selvityksen ja vuorovaikutuksen perusteella.

Erilaisissa vuorovaikutustilanteissa ja muun muassa Helsingin seudun vaihemaakuntakaavasta tehdyissä muistutuksissa on nostettu esiin useita paikkoja, joiden on arveltu soveltuvan varikon sijoittamiseen. Varikon sijoittaminen ESA-radan varteen, esimerkiksi Ämmäsuolle, ei ratkaisisi lähitulevaisuuden varikon tarvetta. Varikolle tulisi rakentaa oma raide, jotta varikkosiirrot eivät häiritsisi ESA-radan liikennettä. Lisäksi tulisi rakentaa runsaasti tilaa vievä kolmioraide ESA-radan ja rantaradan liittymäkohtaan, jotta siirrot varikon ja Kaukalahden aseman välillä olisivat mahdollisia. On myös epätodennäköistä, että ESA-rata toteutuu riittävän aikaisin, jotta se voisi palvella lähijunaliikenteen vaatiman varikon tarpeita.

Myös Kehäradan varrelta on selvitetty varikolle potentiaalisia alueita. Kehäradalla ei kuitenkaan ole ratayhteyttä länteen, mistä syystä siellä ei voisi säilyttää rantaradalla käytettävää kalustoa eikä varikko palvelisi rantaradan

tarpeita. Yhteys Kehäradalta rantaradalle edellyttäisi tilaa vievän ja kustannuksia vaativan kolmioraitteen rakentamista Huopalahteen.

Rantaradan varikon sijaintivaihtoehtoja rajoittavat varikon vaatima suuri tilantarve ja rantaradan nykyinen geometria. Rantaradan varsi on rakennettu tiiviisti Helsingin ja Espoon asemien välillä, mikä rajoittaa varikon vaatiman riittävän suuren alueen löytämistä. Lisäksi varikolle erkaantuminen vaatii suoraa rataosuutta. Rantaradalla on nykyisin vähän riittävän pitkiä suoria osuuksia ja nekin sijaitsevat pääosin asemien kohdalla. Asemien kohdalta erkaantuminen ei ole mahdollista, koska se aiheuttaisi huomattavia rajoituksia aseman käytölle. Uusien suorien osuuksien rakentaminen rantaradalle edellyttäisi suuria muutoksia nykyiseen rataan, millä olisi laajoja vaikutuksia alueen infrastruktuuriin ja maankäyttöön.

Ilmalan varikkoa ei ole mahdollista laajentaa lähijunaliikenteen tulevaisuuden tarpeita vastaavaksi, koska varikko rajautuu asuntorakentamiselle kaavoitettuihin alueisiin, joiden rakentaminen on jo alkanut. Ilmalan varikolta ei pääse Pissararadan valmistuttua suoraan Pissararadan raiteille vaan varikkoliikenteen täytyisi kulkea Helsingin päärautatieaseman kautta. Lisäksi kaukoliikenteen kasvavat tarpeet lisäävät painetta siirtää lähiliikenteen kaluston huoltoa Ilmalasta muualle.

Valinta Väyläviraston selvittämien vaihtoehtojen välillä on tehty kaavaehdotuksen laadinnan yhteydessä vuonna 2019 sen hetkisen parhaan ja tuoreimman tiedon mukaan. Varikon keskeiset toteuttajatahot ovat Väylävirasto sekä varikon yksityiskohtaisemmasta kaavoituksesta vastaava tai vastaavat sijaintikunnat. Maakuntakaavamerkinnän suunnittelumääräyksellä ei voida kuitenkaan velvoittaa kuntaa tai muuta viranomaista maakuntakaavaa toteuttavan suunnittelun aloittamiseen.

Varikon mahdolliset vaikutukset ja niiden huomioiminen

Yksittäisen varikon vaatiman raiteiston, halli- ja muiden rakenteiden ja muiden liitännäisalueiden mitoituksista ei ole tehty vielä tarkempia suunnitelmia. Varikon tarkka sijainti ja laajuus ratkaistaan jatkosuunnittelun, selvitysten ja vaikutusten arvioinnin perusteella yhteistyössä kuntien ja muiden sidosryhmien kanssa. Rakennettavuus, eli esimerkiksi maaperään liittyvän toteuttamiskelpoisuuden tai teknistaloudellisen toteutettavuuden arviointi, otetaan huomioon yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa. Myös ylijäämämassojen läjitys tai muu käsittelytapa sekä tulvariski on mahdollista ottaa huomioon varikon suunnittelussa ja toteutuksessa. Suunnittelun ratayhteyden, aseman, asemanseudun tai varikon maaperään liittyvän toteuttamiskelpoisuuden tai teknistaloudellisen toteutettavuuden arviointi eivät ole maakuntakaavoituksessa ratkaistavia asioita.

Kulttuuriympäristö ja maisema

Luoman alueen kulttuuriympäristön ja maiseman arvot on otettu huomioon osoittamalla alueelle Helsingin seudun vaihemaakuntakaavassa kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeä

alueominaisuusmerkintä, joka ei ole alueen pääasiallista käyttötarkoitusta osoittava aluevarausmerkintä, vaan se kertoo alueen erityisominaisuuksista. Ominaisuusmerkintä osoittaa, että kyseisellä osa-alueella vyöhykkeen kehittämiseen liittyy valtakunnallisia tai maakunnallisia intressejä tai reunaehtoja, jotka tulee ottaa huomioon kyseisen osa-alueen tarkemmassa suunnittelussa. Merkintä ei ole suojelumerkintä eikä sitä koske ehdollinen rakentamisrajoitus.

Varikon sijaintia on tarkasteltu suhteessa alueen kulttuuriympäristöön ja maisemaan Väyläviraston selvityksessä ”Lähiliikenteen varikko Kirkkonummella ja Espoossa” (2019) sekä Uudenmaan liitossa Helsingin seudun vaihemaakuntakaavan ehdotusvaiheessa laaditussa ”Kooste rantaradan varikkoa koskevista tarkasteluista liittyen maisemaan, kulttuuriympäristöön ja viheryhteyksiin (9.10.2019).” Uudenmaan liiton laatima tarkastelu on tehty suhteessa maakuntakaavan yleispiirteiseen suunnittelutasoon.

Alueella on selvityksissä todettuja useita maakunnallisia kulttuuriympäristöarvoja. On kuitenkin huomattava, että vaikka varikko voi heikentää ympäröivän maaseutumaisen ympäristökokonaisuuden yhtenäisyyttä, alueen kulttuuriympäristöt koostuvat useista eri alueista ja kohteista. Suurin osa Luoman kylän rakennuskannasta on perinteisesti tukeutunut selännealueisiin ja Suuren rantatien varrelle. Alueesta on muodostunut jo aikojen saatossa liikenteellinen solmukohta. Liikenneväylät Kehä III ja rantarata halkaisevat jo nyt maisemaa, jota rajaa Suuri Rantatie ylempänä selänteellä. Luoman alueen eteläosassa on jo jonkin verran myös luonteeltaan teollista, modernia ja suurimittakaavaisempaa rakentamista.

Jos varikko rakennetaan alueelle, kaikkia alueen kulttuuriympäristön ja maiseman arvoja ei voida kokonaisuudessaan turvata. Alueelle osoitettu kulttuuriympäristömerkintä koskee laajaa aluetta ja varikon rakentaminen muuttaa alueen luonnetta yhdellä sen osa-alueella. RKY2009 -kohteisiin, Suureen rantatiehen tai kauempana Luoman kylästä sijaitsevaan Hvitträskin ateljeehuvilaan ja sen lähiympäristöön ei varikolla ole suoria vaikutuksia. Suurimmat vaikutukset voidaan arvioida kohdistuvan avoimiin viljelymaisemiin sekä tilakeskuksiin suhteessa niiden ympäristöön. Viljelymaisema muuttuu osittain tuotantomaisemaksi. Varikkoalueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa voidaan kuitenkin sovittaa tulevia toimintoja kulttuuriympäristöön ja pienentää haittavaikutuksia ottamalla huomioon maisemallisia tekijöitä, kuten tärkeitä näkymiä ja rakentamisen suhdetta ympäristöön.

Luonnonsuojelu ja vesiensuojelu

Raskaan raideliikenteen varikon kohdemarkintään liittyen on tehty luonnonsuojelulain mukainen Natura-vaikutusten arviointi koskien Espoonlahti-Saunalahti Natura 2000 -aluetta. Uudenmaan liitto sai 9.10.2019 Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta luonnonsuojelulain 65 §:n mukaisen lausunnon arvioinneista, jotka koskevat Uusimaa-kaava 2050 vaikutuksia Natura 2000 -verkoston alueisiin. Arviointiraporttia oli täydennetty Espoonlahti-Saunalahti Natura 2000 -alueen osalta sen jälkeen,

kun kaavaehdotukseen oli lisätty raskaan raideliikenteen varikoiden kohdemerkinnät. Lausunnossaan ELY-keskus katsoo, että Uusimaa-kaava 2050 ei yksistään tai myöskään tarkasteltuna yhdessä muiden hankkeiden ja suunnitelmien kanssa merkittävästi heikennä Espoonlahti-Saunalahti Natura 2000 -alueen suojelun perusteena olevia luonnonarvoja, kun arvioinnissa kuvatut lieventämistoimet toteutetaan yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa.

Valmistelun aikana käytössä olleiden luontoaineistojen perusteella viheryhteydelle on eri toteuttamisvaihtoehtoja ja mahdolliset melun ja valon viheryhteyttä heikentävät vaikutukset tulee selvittää ja ratkaista tarkemmin yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa.

Elinolot, asutus ja elinkeinot

Väyläviraston selvityksessä on tehty alustavaa arviointia varikon vaikutuksista. Selvityksen mukaan rantaradan varikko sijoittuu Kehä III:n melualueelle, joten vaikutus lähiympäristön melutilanteeseen on vähäinen. Varikon tuottama melu on vähäistä junien alhaisten nopeuksien vuoksi. Eniten melua tuottavat huoltotoiminnot on mahdollista sijoittaa sisätiloihin. Myös tärinävaikutukset ovat pieniä junien alhaisten nopeuksien vuoksi ja ne on mahdollista torjua pohjarakennerekursiivilla. Varikolla voi olla valosta johtuvia vaikutuksia, jotka on mahdollista ottaa huomioon varikkoalueen valaistuksen suunnittelussa. Tarkempia vaikutusten arviointeja kuten hajuhaittoihin liittyviä selvityksiä ei tehdä maakuntakaavoituksen yhteydessä.

Varikon sijaintia suhteessa asutukseen on yleispiirteisesti kuvattu sekä Väyläviraston että Uudenmaan liiton selvityksissä.

Raskaan raideliikenteen varikon rakentamisella on myönteisiä seudullisia vaikutuksia elinkeinoelämään, kun raideliikenteen toimintaedellytykset paranevat, jolloin lähiliikennettä voidaan kehittää ja lisätä. Edellytykset maatalouselinkeinon harjoittamiseen alueella heikkenevät, kun varikon rakentamisen vuoksi menetetään viljelyalaa. Alueen matkailuelinkeinoille varikko voi aiheuttaa haittaa, kun alueen maisema ja virkistyskäytön mahdollisuudet muuttuvat. On kuitenkin otettava huomioon maakuntakaavan tehtävä yleistä etua palvelevana seudullisena suunnitelmana, kun arvioidaan varikon tarvetta, sen toteuttamisen reunaehtoja ja mahdollisia vaikutuksia.

Varikkomerkintä kaavaprosessissa

Varikkomerkinnän osalta maankäyttö- ja rakennuslain mukainen kuuleminen on suoritettu asettamalla kaavaehdotus 8.10.– 8.11.2019 nähtäville, jolloin osallisilla ja myös viranomaisilla on ollut mahdollisuus laatia muistutus. Lisäksi Uudenmaan liitto on järjestänyt kokoukset kaavaehdotuksen varikkoratkaisusta keväällä 2019 viranomaisilta saatujen lausuntojen ja kaavaehdotuksen syksyn 2019 nähtävilläolon välissä, ennen 2. viranomaisneuvottelua. Kesällä 17.6.2019 ja 20.6.2019 järjestettyihin kokouksiin osallistuivat Uudenmaan ELY-keskus, Väylävirasto, Helsingin seudun liikennekuntayhtymä HSL, Kirkkonummen kunta sekä Vantaan, Espoon ja Keravan kaupungit. Uudenmaan liitto osallistui myös Väyläviraston

järjestämiin varikkoselvityksen yleisötilaisuuksiin lokakuussa 2019. Uudenmaan liiton edustaja esitteli tilaisuuksissa maakuntakaavaratkaisua ja vastasi esitettyihin kysymyksiin.

Kaavaehdotuksen nähtävilläolon jälkeen varikkomerkinäköä koskevaa suunnittelumääräystä täydennettiin. Suunnittelumääräyksen täydentäminen ehdotuksen nähtävilläolon jälkeen ei ole sellainen olennainen muutos, joka edellyttäisi kaavaehdotuksen asettamista uudelleen nähtävillä, sillä vastaava ohjausvaikutus oli jo olemassa kaavan yleisten suunnittelumääräysten kautta. Muutos ei myöskään ollut niin merkittävä, että kuntaa olisi ollut tarpeen kuulla asiasta vielä erikseen.

Hista ja Myntinmäki

Uusien asemanseutujen Myntinmäen, Histan ja Lempolan osalta kaavassa on asianmukaisesti otettu huomioon ja kaavamerkinnöillä ja -määräyksillä turvattu valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittävät luonto- ja virkistysarvot sekä kulttuuriympäristöarvot. Kaava perustuu kaavan merkittävät vaikutukset arvioivaan suunnitteluun ja sen edellyttämiin tutkimuksiin ja selvityksiin.

Uusimaa-kaavan kokonaisuuden tavoitteena on ohjata kasvua kestävin kulkumuodoin hyvin saavutettavissa oleville alueille ja keskuksiin. Kasvu ohjataan ensisijaisesti pääkaupunkiseudulle, asemansetuille ja muihin joukkoliikenteen solmukohtiin, kuten valituksessa mainituille Espoon Myntinmäen ja Histan sekä Lohjan Lempolan alueille.

Uudenmaan 2. vaihemaakuntakaavassa on osoitettu Raideliikenteeseen tukeutuva asemansetudun kehittämisalue -kehittämisperiaatemerkinäkö Espoon Myntinmäkeen ja Lohjan Lempolaan ja Raideliikenteeseen tukeutuva taajamatoimintojen alue -kehittämisperiaatemerkinäkö Espoon Histaan. Espoon Myntinmäen ja Lohjan Lempolan osalta maakuntakaava edellyttää alueen maankäytön ratkaisemista maakuntakaavoituksessa ennen alueen yksityiskohtaisempaa suunnittelua.

Uusimaa-kaavan kokonaisuudessa Myntinmäen, Histan ja Lempolan alueet on kaikki osoitettu Uusi raideliikenteeseen tukeutuva taajamatoimintojen kehittämisvyöhyke- kehittämisperiaatemerkinäköllä. Näiden vyöhykkeiden toteuttaminen voi alkaa jo ennen kuin alueella on asema tai sen toteuttaminen on varmistunut. Poikkeuksena ovat Espoon Histan ja Lohjan Lempolan alueet, joiden toteuttaminen tulee kytkeä uuden raideliikenneyhteyden ja aseman sitovaan toteuttamispäätökseen. Muut uudet asemansetudut, kuten Espoon Myntinmäki, muodostavat olemassa olevalle maakunnallisesti merkittävälle taajama-alueelle luontevan, edullisen ja tarkoituksenmukaisen täydentymisvyöhykkeen joko nykyiseen rakenteeseen ja infraan suoraan linkittyen tai parhaana kehitymissuuntana olevalle rakenteelle. Nämä alueet sijaitsevat olemassa olevan yhdyskuntarakenteen reunalla tai sisällä, jolloin alueet voidaan helposti sijoittaa olemassa olevaan rakenteeseen ja joukkoliikenneverkkoon.

Uusien raideliikenteeseen tukeutuvien taajamatoimintojen kehittämisyöhykkeiden toteutus tulee ajankohtaiseksi vasta sitten, kun nykyisen rakenteen tehostamisen lisäksi alue- ja yhdyskuntarakenteen laajentamiselle uusille alueille on todelliset edellytykset ja tarve. Kaavalla on kuitenkin haluttu varmistaa, että tulevilla, uusilla asemanseuduilla säilyvät pitkälläkin tähtäimellä toteuttamisedellytykset riittävän tiiviille, aidosti raideliikenteeseen tukeutuville taajamille, jotka voidaan rakentaa energiatehokkaiksi ja joiden avulla on mahdollista ilmastoviisaan joukkoliikenteen järjestäminen.

Uudenmaan 2.vaihemaakuntakaavassa on osoitettu päärata- merkinnällä valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittävä rata eli Helsingistä Turkuun johtava nopea raideyhteys, jonka linjattiin Espoo-Salo – oikoradan alustavan yleissuunnitelman perusteella. Raideyhteys on osoitettu myös Varsinais-Suomen maakuntakaavassa. Uusimaa-kaavan kokonaisuudessa uusi raideliikenteeseen tukeutuva taajamatoimintojen kehittämisyöhyke -merkintä mahdollistaa Lohjalle kaukojunan aseman pääradan varteen sekä uudet asemanseudut Espooseen, Kirkkonummelle ja Vihtiin. Pääradan sijaintiin ei maakuntakaavatyön yhteydessä ole voinut vaikuttaa. Maakuntakaavassa on osoitettu mahdollisuus myös Lohjan keskustaan järjestettävälle lähiliikenteen raideyhteydelle.

Valituksessa 7 esitetyt viittaukset pääkaupunkiseudun ydinvyöhykkeeseen ja MAL2019-suunnitelmaan sisältävät osin epärelevanttia tietoa ja antavat väärän kuvan Uusimaa-kaava -kokonaisuuden ja MAL-työn suhteesta ja kaavakokonaisuuden sisällöstä. Pääkaupunkiseudun ydinvyöhykkeen kehittämisperiaatemerkinällä osoitetaan pääkaupunkiseudun muuta taajamatoimintojen kehittämisyöhykettä tehokkaammin rakennettavat taajama- ja keskustatoimintojen alueet, jotka tukeutuvat kestäväan liikennejärjestelmään ja tukevat verkostomaisen kaupunkirakenteen kehittymistä.

Espoon Hista ja Myntinmäki kuuluvat Helsingin seudun vaihemaakuntakaavan suunnittelualueeseen, jonka merkintöihin sisältyy valituksessa viitattu Pääkaupunkiseudun ydinvyöhykkeen kehittämisperiaatemerkinä. Pääkaupunkiseudun ydinvyöhykkeen runko on muodostettu valitsemalla vyöhykkeeseen ne alueet, joissa MAL2019 -suunnitelman joukkoliikenteen runkoverkon 2050 ympärille muodostettu vyöhyke sekä MAL2019-suunnitelman ensisijaiset vyöhykkeet menevät päällekkäin. Hista ja Myntinmäki eivät sisälly maakuntakaavassa kyseisen Pääkaupunkiseudun ydinvyöhykkeen merkintään, koska MAL2019-suunnitelmassa kyseiset uudet asemanseudut ovat uuteen joukkoliikenneinvestointiin kytkeytyviä vyöhykkeitä, jolla tässä tapauksessa viitataan ESA-rataan.

Maakuntakaavan periaatteiden mukaan kasvua ohjataan Helsingin seudulla ensisijaisesti maakuntakaavassa osoitettuihin keskuksiin, pääkaupunkiseudun ydinvyöhykkeelle sekä taajamatoimintojen kehittämisyöhykkeille. Näiden ulkopuolella tapahtuvan asuin- ja työpaikkarakentamisen tulee ensisijaisesti sijoittua olemassa olevan yhdyskuntarakenteen yhteyteen. Uusien asemanseutujen toteutus tulee ajankohtaiseksi vasta, kun nykyisen rakenteen tehostamisen lisäksi uusien alueiden avaamiselle on todellinen tarve. Tätä

ajoitusta korostaa Histassa uuden raideliikenteeseen tukeutuvan taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeen määräys, joka edellyttää, että toteuttaminen tulee kytkeä uuden raideliikenneyhteyden ja aseman sitovaan toteuttamispäätökseen.

Ottaen huomioon maakuntakaavan tavoitevuoden 2050, Histan ja Myntinmäen esittäminen MAL2019 -suunnitelmassa uusina joukkoliikenteeseen kytkeytyvinä vyöhykkeinä on samansuuntainen maakuntakaavassa alueille osoitetun uuteen raideliikenteeseen tukeutuvan taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeen merkinnän kanssa. MAL-suunnittelualueella olevat raidehankkeet vastaavat Uusimaa-kaava 2050:ssä esitettäviä uusia tai parannettavia ratayhteyksiä.

Uusi raideliikenteeseen tukeutuva taajamatoimintojen kehittämisvyöhyke - merkinnän suunnittelumääräyksen lisäksi Myntinmäen, Histan ja Lempolan aluetta koskevat Uusimaa-kaavan 2050 kokonaisuuden yleiset suunnittelumääräykset sekä taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeen suunnittelumääräys muutoin kuin kaupan osalta. Kaikkia uusia raideliikenteeseen tukeutuvia taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeitä koskevan määräyksen mukaisesti kaupan toteuttaminen ja sen seudullisuuden alarajan muutos on sidottu tiukemmin uuden raideyhteyden ja aseman sitovaan toteuttamispäätökseen kuin asemanseudun muu toteuttaminen, koska kaupan määräys koskee kaikkia uusia asemanseutuja. Tämä osaltaan tukee kestävän asiantiliikenteen edellytyksiä uusilla asemanseuduilla.

Kehittämisperiaatemerkinällä osoitetun uuden raideliikenteeseen tukeutuvan taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeen alueelle, kuten taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeenkin alueelle sijoittuva aluevaraus-, kohde-, viiva- tai ominaisuusmerkintä osoittaa, että kyseisellä osa-alueella vyöhykkeen kehittämiseen liittyy reunaehtoja, jotka tulee ottaa huomioon kyseisen osa-alueen tarkemmassa suunnittelussa. Tästä voi seurata, että vyöhykkeen kyseisellä osa-alueella yhdyskuntarakennetta ei tehosteta, vaikka se onkin koko vyöhykettä kokonaisuutena tarkasteltaessa merkinnän keskeinen tavoite.

Vaikka Myntinmäessä virkistysalueen rajausta on länsiosastaan hieman supistettu, ei Helsingin seudun vaihemaakuntakaavan ratkaisu heikennä virkistykseen soveltuvien alueiden riittävyttä virkistysalueen laajuus ja maakuntakaavan yleispiirteisyys huomioon ottaen. Lisäksi samassa virkistysaluekokonaisuudessa on aiempaa maakuntakaavaa enemmän aluetta osoitettu virkistysalueena.

Myntinmäen alueen itäpuolella sijaitsevan maakuntakaavan virkistysalueen rajausta on osoitettu maakuntakaavan edellyttämällä tarkkuudella. Maakuntakaavan virkistysalueet ovat yleispiirteisiä kaavamerkintöjä, jotka tarkentuvat yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa. Virkistysalueen rajauksen suoristaminen Myntinmäen kohdalla noudattaa kaavan yleispiirteistä esitystapaa ja säilyttää Espoon keskuspuiston pohjoisen yhteyden Nuuksiin maakunnallisesti merkittävänä virkistysalueena ja ekologisena yhteytenä. Virkistysalueen ja uuden raideliikenteeseen tukeutuvan taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeen tavoitteiden yhteensovittamisen kannalta rajauksen

muutos ei muuta kaavan sisällöllistä tulkintaa suhteessa kuntakaavoituksen ohjaamiseen.

Myntinmäen viheryhteystarve -merkinnän siirtäminen aikaisempaa linjausta pohjoisemmaksi ei heikennä viheryhteyden toimivuutta eikä muuta merkinnän ohjausvaikutusta suhteessa kuntakaavoitukseen. Maakuntakaavan viheryhteystarvemerkinä osoittaa viheryhteyden ohjeellisen linjauksen ja merkintää koskeva suunnittelumääräys turvaa lajiston liikkumismahdollisuudet, virkistys- ja ulkoilumahdollisuudet sekä maisema- ja luontoarvojen säilymisen.

Maakuntakaavan laadinnassa on hyödynnetty eri tavoin koottua luontotietoa, jonka soveltuvuus on todettu joko Uudenmaan liitossa tai sen on tarkistanut asiantuntijatyönä luontoselvityksiin erikoistunut konsultti ja tarvittaessa tietoja on täydennetty maastoselvityksin. Kaikkien alueiden osalta ei ole ollut perusteltua tehdä uusia maastotöitä. Vaikutusten arvioinnissa on tarkasteltu ekologisen verkoston kokonaisuutta. Arviointitulosten ja kaavan tavoitteiden yhteen sovittamisen perusteella kaavaratkaisujen kokonaisuus on katsottu riittäväksi luontoarvojen huomioon ottamisen kannalta. Kaavaratkaisun taustalla olevat selvitykset ovat olleet saatavilla kaavan tausta-aineistoissa.

Kaavatyön aikana on ollut käytettävissä myös kuntakohtaisia tarkempia tietoja. Esimerkiksi Myntinmäen ja Histan osalta on Espoon kaupunki laatinut Espoon pohjois- ja keskiosien yleiskaavaa, jonka laadinnan yhteydessä tehdyt selvitykset on saatu Uudenmaan liiton tietoon.

Suunnitellun ratayhteyden, aseman tai asemanseudun maaperään liittyvän toteuttamiskelpoisuuden tai teknistaloudellisen toteutettavuuden arviointi tai valtakunnan tason arviointi uuden ylimaakunnallisen ratayhteyden asemien määrästä eivät ole maakuntakaavoituksessa ratkaistavia asioita.

Yksi valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista on turvata kansainvälisesti ja valtakunnallisesti merkittävien liikenne- ja viestintäyhteyksien jatkuvuus ja kehittämismahdollisuudet. Yhteyksien jatkuvuus ja solmupisteiden kehittämismahdollisuudet on tärkeä varmistaa Suomen kilpailukyvyyn kehittämiseksi. Espoosta Salon kautta Turkuun suunniteltu ESA-rata, joka on osa Pohjois-Euroopan TEN-T verkkoa ja Etelä-Suomen liikennejärjestelmän kehityskäytävää, on valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittävä rata. Raideyhteys mahdollistaa kestävämpää liikkumista laajemmin Länsi-Uudellamaalla ja uudella rataosuudella myös Helsingin seudulla ja parantaa näin kestävien kaupunkiympäristöjen kehittämispotentiaalia käytävän varrella.

Viheryhteystarvemerkinnot

Kaikkia Uudenmaan 4. vaihemaakuntakaavan viheryhteystarpeita ei osoiteta Uusimaa-kaavan kokonaisuudessa. Kumotut viheryhteystarvemerkinnot on jätetty pois, koska ne eivät enää vastaa kyseisen merkinnän osoittamisen perusteita. Uusimaa-kaavan kokonaisuuteen sisältyvissä vaihemaakuntakaavoissa viheryhteystarpeina on osoitettu ekologisesta ja virkistyksestä verkostosta ne maakunnalliset yhteystarpeet, joiden toteuttaminen ja

kehittäminen on erityisen tärkeää muusta maankäytöstä johtuvien muospaineiden ja estevaikutusten takia. Ekologisen verkoston osalta kaavaratkaisussa on hyödynnetty uutta tietopohjaa ekologisen verkoston kytkeytyneisyydestä (Uudenmaan ekologiset verkostot Zonation-analyysien perusteella, Uudenmaan liitto 2018).

Toinen keskeinen muutos Uudenmaan 4. vaihemaakuntakaavan on se, että viheryhteystarpeiden yksityiskohtaisempaa suunnittelua ohjataan aikaisempaa enemmän kaavamääräyksillä. Tämä kokonaisuus käsittää kaikkia vaihemaakuntakaavoja koskevat yleiset suunnittelumääräykset, viheryhteystarve -merkintää koskevan suunnittelumääräyksen, taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeen suunnittelumääräyksen, teiden ja ratojen ohjeellisia linjauksia sekä liikenteen yhteystarvetta koskevat suunnittelumääräykset. Tämän kokonaisuuden voidaan katsoa olevan ohjausvaikutukseltaan vähintään yhtä voimakas kuin aiemman maakuntakaavan ekologista ja virkistyksellistä verkostoa koskeva ratkaisu.

Taajamien sisäisiä viheryhteystarpeita ei ole pääsääntöisesti merkitty kaavakartalle, vaan niiden toteuttamista ohjataan taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeen määräyksellä. Merkintää koskee muun muassa seuraava suunnittelumääräys: ”Vyöhykkeen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee turvata luonnon- ja kulttuuriympäristön erityisten arvojen säilyminen sekä edistää ekologisen verkoston kytkeytymistä vyöhykkeen ulkopuoliseen viherrakenteeseen. Tiivistettäessä yhdyskuntarakennetta on kiinnitettävä huomiota vyöhykkeen arvokkaihin ominaispiirteisiin ja elinympäristön laatuun. Lisäksi tulee turvata riittävät virkistysmahdollisuudet sekä virkistysyhteydet vyöhykkeen sisällä ja sen ulkopuolelle. Erityistä huomiota on kiinnitettävä kaavassa osoitettuja viherrakenteen osia yhdistäviin Helsingin seudun viherkehälle ja ranta-alueille suuntautuviin sekä merenrannan suuntaisiin yhteyksiin.”

Uudenmaan 4. vaihemaakuntakaavassa osoitettuja yhteystarpeita ei ole perusteltua palauttaa Uusimaa-kaavan kokonaisuuteen. Kaavaratkaisun merkinnöillä ja määräyksillä turvataan maakunnallisesti ja valtakunnallisesti merkittävät ekologiset ja virkistykselliset yhteydet myös Laajasalon ja Vartiosaaren osalta. Ratkaisu huomioi maakuntakaavan sisältövaatimukset.

Ympäristöarvojen turvaaminen

Maakuntakaavan valmistelun lähtökohtana on ollut kaavan kokonaisuuden laatiminen tietyn hetken tilanteessa, jonka mukaan kaavakartalle on osoitettu tietyt kaavaselostuksessa eriteltyt asiat. Ne aiemmissa maakuntakaavoissa osoitetuista suojelualueista, jotka eivät enää vastaa suojelualuemerkinnän osoittamisen perusteita, on jätetty Uusimaa-kaavakokonaisuudesta pois.

Maakuntakaavan laadinnassa on hyödynnetty eri tavoin koottua tietoa, jonka soveltuvuus on todettu joko Uudenmaan liitossa tai sen on tarkistanut asiantuntijatyönä luontoselvityksiin erikoistunut konsultti ja tarvittaessa tietoja on täydennetty maastaselvityksin. Kaikkien alueiden osalta ei ole ollut perusteltua tehdä uusia maastotöitä. Vaikutusten arvioinnissa on tarkasteltu

ekologisen verkoston kokonaisuutta. Arviointitulosten ja kaavan tavoitteiden yhteen sovittamisen perusteella kaavaratkaisujen kokonaisuus on katsottu riittäväksi luontoarvojen huomioon ottamisen kannalta. Kumoaminen ei poista alueiden mahdollisten luontoarvojen muuta suojaa ja mahdollisuutta toteuttaa alueille luonnonsuojelualueita. Suojelualueita osoitetaan Uusimaa-kaava kokonaisuudessa enemmän kuin aiemmissa maakuntakaavoissa. Uusina osoitettuja alueita on yhteensä n. 14 500 ha. Aiemmissa maakuntakaavoissa osoitettuja luonnonsuojelualuemerkinöjä on kumottu ja jätetty osoittamatta yhteensä n. 2 500 ha. Kaavaselostuksessa on yleisesti kerrottu suojelualueiden merkitsemisen perusteet, jotka kattavat myös ratkaisut jonkin alueen poistamisesta. Lisäksi kumottavat alueet on esitetty liitekartalla V2. Tämä on katsottu osallisten kannalta riittäväksi tavaksi toimia.

Pienialaisia, eli alle 5 hehtaarin kokoisia tai alle 200 metriä leveitä (esim. jokivarret) suojelualueita ei osoiteta Uusimaa-kaavakokonaisuudessa. Ratkaisun keskeiset perusteet ovat tavoite kaavakartan selkeydestä ja maakuntakaavan tehtävä yleispiirteisenä suunnitelmana. Alle 5 hehtaarin kohteilla tai kapeilla alueilla ei ole vastaavaa merkitystä maakuntatason alueidenkäytön ohjauksen kannalta kuin laajemmilla alueilla. Jo toteutuneilla pienialaisilla suojelualueilla on suoja luonnonsuojelulain mukaisten päätösten kautta ja osa alueista on hankittu valtiolle luonnonsuojelua varten. Yleisten suunnittelumääräysten mukaisesti yksityiskohtaisemman suunnittelun yhteydessä on otettava huomioon ympäristön arvokkaat ominaispiirteet ja turvattava luontoarvot. Tämä määräys koskee myös pienialaisia luonnonsuojelullisesti arvokkaita kohteita. Luontoinventoinneissa tunnistetut maakunnallisesti arvokkaat alueet tulee ottaa huomioon yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa myös suoraan maankäyttö- ja rakennuslain mukaisesti. Luonnonsuojelulain mukainen luonnonsuojelualan perustaminen on osalla näistäkin alueista mahdollista. Liitekartassa V3 esitetään maakunnallisesti arvokkaat luontokohteet, joita ei esitetä kaavakartalla.

Maakuntahallitus on kaavaa laadittaessa harkintavaltansa puitteissa voinut päättää, että kaavassa osoitetaan maankäyttö- ja rakennuslain mukaisin oikeusvaikutuksin kooltaan kaavan tarkastelutarkkuuteen ja mittakaavaan soveltuvia kohteita. Kun lisäksi otetaan huomioon, että jo toteutettujen luonnonsuojelualueiden tiedossa olevat luontoarvot on joka tapauksessa otettava sekä selvityksinä että lähtökohtina huomioon yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa, maakuntakaava ei ole maakuntakaavoituksen sisältövaatimusten mukaisten luonnonarvojen huomiointivelvoitteen vastainen.

Luonto on muuttuva kokonaisuus ja suojeltavia luontoarvoja koskevat tiedot tarkentuvat koko ajan. Maakunnallisia luontoarvoja voi sijaita muuallakin kuin tämän kaavatyön yhteydessä tunnistetuilla alueilla. Luontoarvoihin liittyviä suunnittelumääräyksiä sisältyy koko kaava-alue koskevien yleisten suunnittelumääräysten lisäksi taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeen merkintään, teiden ja ratojen ohjeellisen linjauksen merkintöihin, liikenteen yhteystarvemerkinöihin, Puolustusvoimien käytössä oleva luonnonsuojelullisesti arvokas alue -merkintään sekä Puolustusvoimien alue, jonka toissijainen käyttötarkoitus on luonnonsuojelualue -merkintään.

Perusteet viheryhteystarvemarkintöjen kumoamisille

Kaikkia 4. vaihemaakuntakaavassa osoitettuja viheryhteystarpeita ei osoiteta Uusimaa-kaavakokonaisuudessa. Kumotut viheryhteystarvemarkinnat eivät enää vastanneet viheryhteystarvetta koskevan merkinnän uudistettuja osoittamisen perusteita, mistä syystä ne on jätetty pois.

Uusimaa-kaavakokonaisuudessa viheryhteystarpeina on osoitettu ekologisesta ja virkistyksellisestä verkostosta ne maakunnalliset yhteystarpeet, joiden toteuttaminen ja kehittäminen on erityisen tärkeää muusta maankäytöstä johtuvien muutospainneiden ja estevaikutusten takia. Ekologisen verkoston osalta kaavaratkaisussa on hyödynnetty uutta tietopohjaa ekologisen verkoston kytkeytyneisyydestä (Uudenmaan ekologist verkostot Zonation-analyysien perusteella, Uudenmaan liitto 2018).

Toinen keskeinen muutos aiempiin maakuntakaavoihin on se, että viheryhteystarpeiden yksityiskohtaisempaa suunnittelua ohjataan aikaisempaa enemmän kaavamääräyksillä. Tämän kokonaisuuden voidaan katsoa olevan ohjausvaikutukseltaan vähintään yhtä voimakas kuin aiempien maakuntakaavojen ekologista ja virkistyksellistä verkostoa koskeva ratkaisu.

Helsingin seudun muuta Uttamaata suuremmat kasvu- ja rakentamispaineet on otettu huomioon kaavaratkaisussa muun muassa osoittamalla aikaisempaa enemmän ja pidempiä viheryhteystarpeita laajojen suojelu- ja virkistysalueiden välille. Suuri osa Uudenmaan ekologisista yhteyksistä voi toteutua tai säilyä ilman niiden osoittamista maakuntakaavassa.

Natura-alueiden turvaaminen

Natura 2000 -verkoston alueet osoitetaan maakuntakaavoissa ympäristöhallinnon paikkatietoaineiston ja valtioneuvoston päätöksiin mukaisina alueina. Natura-alueita ohjataan kaavan yleisillä suunnittelumääräyksillä, joissa todetaan, että yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on otettava huomioon Natura 2000 -verkostoon kuuluvat tai siihen kuuluviksi ehdotetut alueet, turvattava alueiden yhtenäisyys, arvioitava suunnitelmasta alueelle kohdistuvat vaikutukset ja huolehdittava, ettei merkittävästi heikennetä niitä luonnonarvoja, joiden perusteella alue on ehdotettu tai sisällytetty Natura 2000 -verkostoon. Suunnitelman vaikutukset ja hyväksymisedellytykset tulee arvioida siten kuin luonnonsuojelulaissa on säädetty.

Uusimaa-kaavakokonaisuuden alueelle sijoittuu yli 100 Natura-verkostoon kuuluvaa aluetta. Niiden yhteenlaskettu pinta-ala on noin 180 000 hehtaaria. Kaikkien alueiden osalta on tehty arviointi siitä, vaikuttaako kaavaratkaisu merkittävästi heikentävästi alueen Natura-arvoihin. Kaavoja laadittaessa on otettu huomioon Natura-alueiden sijainti suhteessa muuhun maankäyttöön. Rakenteeltaan ja arviointitarkkuudeltaan noudattaa arviointi aiemmissa Uudenmaan maakuntakaavoissa käytettyä tapaa. Arvioinnit on todettu laajuudeltaan ja sisällöltään riittäviksi, jotta luonnonsuojelulain edellyttämät johtopäätökset on voitu tehdä.

Ns. kynnysarvioinnin tehtävänä on selvittää, voidaanko maakuntakaava hyväksyä ehdotuksen mukaisena ilman luonnonsuojelulain 65 §:n tarkoittamaa yksityiskohtaista luontotyyppi- ja lajikohtaista selvitystä. Arvioinnin tarkoitus on luoda riittävä tietopohja, jotta em. arviointitarvetta koskevat johtopäätökset voidaan tehdä. Uusimaa-kaavan aikana on laadittu erikseen myös tarkempia Natura-kynnysarviointeja ja Natura-arviointeja. Tarkempiin Natura-kynnysarviointeihin ja Natura-arviointeihin on valittu ne Natura-alueet, joihin kohdistuu Uusimaa-kaavassa merkittävimpiä maankäyttöpaineita, joista yksi kohde on valituksessa mainittu Vestran suot. Uudenmaan ELY-keskus on antanut luonnonsuojelulain mukaisen lausunnon tehdyistä Natura-arvioinneista. Sen johtopäätösten mukaan ehdotus ei yksistään tai tarkasteltuna yhdessä muiden tiedossa olevien hankkeiden tai suunnitelmien kanssa todennäköisesti merkittävästi heikennä luonnonsuojelulain tarkoittamalla tavalla Matalajärven Natura-alueen valinnan perusteena olevia luonnonarvoja.

Yleismääräys ja merkintäkohtaiset suunnittelumääräykset liittyvät yksityiskohtaisempaa suunnittelua ja muuta viranomaistoimintaa koskeviin oikeusvaikutuksiin. Määräyksillä ohjataan ensi sijassa kuntien kaavoitusta ja muuta viranomaisten alueiden käyttöä koskevaa suunnittelua.

Vesistöjen ja vesien tilan suojelun toteutuminen

Valituksessa mainitut Natura-alueita ja vesistöjä koskevat arvot on otettu huomioon kaavan yleisissä suunnittelumääräyksissä. Maakuntakaavan yleispiirteisyys mahdollistaa erilaisia, paikalliset tarpeet ja olosuhteet huomioon ottavia toteuttamisvaihtoehtoja, jotka arvioidaan ja ratkaistaan yksityiskohtaisemman suunnittelun sekä lupaharkinnan yhteydessä myös valituksessa viitatus vesistöjen suojelun osalta. Luonnonsuojelulaissa säädetään Natura 2000 -verkostoon kuuluvia alueita koskevista velvoitteista, jotka koskevat myös kuntakaavoitusta.

Maisema-, kulttuuri- ja virkistysalueiden huomiointi

Maisema- ja kulttuuriympäristöarvot on kaavaratkaisussa turvattu myös osoittamalla Kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeä alueet. Virkistysarvot on huomioitu kaavaratkaisussa yleisillä suunnittelumääräyksillä koskien taajamia, saaristoa sekä Helsingin seudun viherkehää. Lisäksi virkistysalueiden yksityiskohtaisempaa suunnittelua ohjataan virkistysalue ja virkistyskäytön kohdealue merkinnöillä ja niitä koskevilla määräyksillä, kuten valituksessa mainitulla Bodomjärven alueella.

Luonnon monimuotoisuuden huomiointi maankäytön ohjauksessa

Luonnon monimuotoisuutta edistäviä kaavamerkintöjä ovat muun muassa: Suojelualue- ja Natura 2000-alue, Virkistysalue, Virkistyskäytön kohdealue, Viheryhteystarve sekä Metsätalousvaltainen alue, joka on laaja, yhtenäinen ja ekologisen verkoston kannalta merkittävä. Luontoarvoihin liittyviä suunnittelumääräyksiä sisältyy koko kaava-aluetta koskevien yleisten suunnittelumääräysten lisäksi useisiin muihinkin merkintöihin.

Uusimaa-kaavan kokonaisuuden vaikutusten arvioinnissa on tarkasteltu ekologisen verkoston kokonaisuutta ja katsottu kaavaratkaisujen kokonaisuus riittäväksi luontoarvojen huomioon ottamisen kannalta. Kumoaminen ei poista alueiden mahdollisten luontoarvojen muuta suojaa ja mahdollisuutta toteuttaa alueille luonnonsuojelualueita. Suojelualueita osoitetaan enemmän kuin aiemmissa maakuntakaavoissa. Uusina osoitettuja alueita on yhteensä 14 500 ha.

Luonto on muuttuva kokonaisuus ja suojeltavia luontoarvoja koskevat tiedot tarkentuvat koko ajan. Maakunnallisia luontoarvoja voi sijaita muuallakin kuin tämän kaavatyön yhteydessä tunnistetuilla alueilla. Kuntakaavoja laadittaessa ja muussa yksityiskohtaisemmassa alueiden käytön suunnittelussa on tehtävä maakuntakaavan selvityksiä tarkemmat luontoselvitykset.

Kytön ulkosaari

Maakuntakaavassa ei ole osoitettu Kytön saarelle maakuntakaavamerkintöjä, vaan sen alueidenkäyttöä ohjataan kaavan yleisillä suunnittelumääräyksillä. Kytön saarella on kaksi luonnonsuojelualuetta, mutta niitä ei osoiteta maakuntakaavassa, koska ne ovat alle 5 hehtaarin kokoisia. Maakuntakaavassa virkistysalueiksi on osoitettu ensisijaisesti valtion, kuntien ja Uudenmaan virkistysalueyhdistyksen omistama tai hallinnoimia alueita. Näillä alueilla yleiselle virkistykselle ja sen kehittämiseksi on katsottu olevan parhaat edellytykset pitkällä aikavälillä. Kytön saari on yksityisessä omistuksessa eikä sitä ole perusteltu osoittamaan vaihemaakuntakaavassa virkistysalueena tai virkistyskäytön kohdealueena.

Luontoarvojen osoittaminen maakuntakaavassa

Uusimaa-kaavan kokonaisuuden kaavaratkaisut on laadittu aiempien maakuntakaavaratkaisujen, selvitysten ja vuorovaikutuksen pohjalta kokonaisuutta ajantasaistaen ja selkiyttäen. Uudet vaihemaakuntakaavat tarkistavat, täydentävät ja uudistavat aiemmin tehtyjä ratkaisuja. Valmistelu pohjautuu myös edeltävien maakuntakaavakierrosten yhteydessä tehdyille luontoarvojen tarkasteluille. Aiempien maakuntakaavojen suojelualueita koskeva kaavaratkaisu osoitetaan Uusimaa-kaavan kokonaisuudessa ajantasaistetuilla ja tarkistetuilla tiedoilla. Merkinnän esitystapa ja kaavaratkaisun periaatteet ovat vastaavat kuin aiemmissa Uudenmaan maakuntakaavoissa.

Myös uudet suojelualuemerkinnot ovat perusteltuja, ottaen huomioon alueita koskevat luontotiedot, tarpeen täydentää voimakkaassa muutoksessa olevan Uudenmaan suojelualueverkostoa sekä merkintöjen oikeusvaikutusten luonteen ja niiden toteuttamistavan.

Valtakunnallisesti arvokkaiden soiden osalta suojelualuemerkinnot perustuvat soidensuojelun täydennysehdotuksen valmistelun yhteydessä tuotettuun luontotietoon ja paikkatietoaineistoon. Suojelualuemerkinnot on osoitettu soidensuojelun täydennysehdotuksen rajaukset, koska ne ovat luontoarvoiltaan valtakunnallisia sekä luonnonsuojelulain kautta toteutettavaksi soveltuvia. Osa

valtakunnallisesti arvokkaista suoalueista oli mukana jo kaavan luonnosvaiheessa. Nämä kohteet ovat joko luonnonsuojelulain kautta toteutuneita, valtion omistuksessa tai kuntakaavassa suojelualueeksi osoitettuja. Muiden valtakunnallisesti arvokkaiden suoalueiden lisäämistä kaavaehdotukseen ovat lausunnoissaan esittäneet mm. ympäristöministeriö sekä Uudenmaan ELY-keskus. Ympäristöministeriö toteaa lausunnossaan, että kaavaehdotusta tulee jatkovalmistelussa täydentää siten, että soidensuojelun täydennysehdotuksen valtakunnallisesti arvokkaat suokohteet osoitetaan yhtenäisesti koko maakunnan alueella. Uudenmaan ELY-keskus on ilmoittanut, että sillä on valmius toteuttaa nämäkin kohteet luonnonsuojelulain mukaisesti.

Soidensuojelun täydennysehdotuksen kohteiden suojelualuemerkinnot perustuvat siis luontotietoon alueiden valtakunnallisesta arvosta ja niiden soveltuvuuteen luonnonsuojelualueeksi, sekä tarpeeseen käsitellä suojelualueiden verkostoa Uudellamaalla suhteessa maakunnan voimakkaisiin maankäytön muutospaineesiin. Perusteena ei ole valtakunnallinen luonnonsuojeluohjelma, jota ei ole, kuten valituksissa huomautetaan. Valtioneuvoston linjaus soidensuojelun täydennysohjelmasta tai soidensuojelutyöryhmän tekemät linjaukset vuodelta 2015 eivät muuta sitä tilannetta, että alueilta on tiedossa valtakunnallisia luontoarvoja ja luonnonsuojelulaki soveltuu niiden toteuttamiskeinoksi.

Metsien monimuotoisuutta edistävän METSO-ohjelman suojelutavoitteesta on jääty jälkeen, mikä on monimuotoisuuden kannalta erityisen huolestuttavaa juuri eteläisen Suomen alueella (Kymmenen vuotta METSOa väliarviointi 2019). Vapaaehtoisuuden ottaminen lähtökohdaksi hallitusohjelmassa tai muussa luonnonsuojelun edistämisessä ei muuta maankäyttö- ja rakennuslain kaavan laadinnan velvoitteita. Suojelualuemerkinä ei myöskään suoraan aseta mitään velvoitetta yksityiselle toimijalle. Maanomistajalla säilyy oikeus kieltäytyä luonnonsuojelun perustamisesta. Aluetta koskevat rajoitukset ohjaavat viranomaisia ottamaan huomioon maankäyttöä koskevissa lupaprosesseissa alueen luontoarvot.

Kaavaratkaisut myös eri maakuntien maakuntakaavoissa voivat poiketa toisistaan samankin tietolähteen perusteella tehtävien johtopäätösten osalta, jos maakuntien suunnittelutilanteet, tavoitteet ja tarpeet ovat siltä osin erilaisia. Alueen sijainti valtakunnallisessa aluerakenteessa ja maakunnan yhdyskuntarakenteessa vaikuttaa kaavaratkaisuun. Maanomistajien tasapuolinen kohtelu tarkoittaa, että maanomistajia kohdellaan vastaavassa paikassa tasapuolisesti. Maakuntien välillä saattaa lisäksi olla maanomistajien kohtelussa eroja, jotka johtuvat kaavojen erilaisista tavoitteista. Perustuslain mukaista kansalaisten yhdenvertaisuuden toteutumista tämä ei estä, koska maankäyttö- ja rakennuslain periaatteet ovat myös perustuslain mukaisia. Luonnon monimuotoisuuden turvaaminen edellyttää Uudellamaalla myös uusien suojelualueiden osoittamista. Yksittäisen maanomistajan maanomistuksen laajuus ei ole vaikuttanut suojelualueiden kaavaratkaisuihin.

Uudet suojelualuemerkinnot eivät ole kaavassa maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 2 momentin vuoksi, vaan 28 §:n muiden sisältövaatimusten vuoksi.

Suojelualuumerkinnällä on siten juridinen peruste. Merkinnällä osoitettavan alueen ei tarvitse olla jo luonnonsuojelulain mukaisessa menettelyssä käsitelty. Suojelualuumerkinnällä ohjataan viranomaisten toimintaa ja turvataan luontoarvoja, jotka soveltuvat luonnonsuojelualan perustamiseen. Luonnonsuojelualan perustaminen eli kaavamerkinnän toteuttaminen tapahtuu luonnonsuojelulain mukaisella menettelyllä.

Luontoarvot ja edellytykset luonnonsuojelualueeksi muodostamiseen

Maakunnallisten luontoarvojen selvittäminen on tehty maakuntakaavan laadinnan edellyttämällä tarkkuudella ja painottaen maankäytön muutospainalueita. Suojelualueiden rajausten perusteet käyvät ilmi kaavaselostuksesta ja kohdekohtaisesti selostuksen liiteaineistosta 2. Alueiden maakunnallisuuden arvottamisessa on käytetty yhtenäistä kriteeristöä. Kaavaselostukseen sisältyy riittävän selkeä selvitys myös edellytyksistä muodostaa suojelualuumerkinnöistä luonnonsuojelualueita.

Valituksessa 21 viitatus Metsäkeskuksen raportin (30.10.2020) perusteella muuta kuin varttunutta tai vanhempaa metsää (415 ha + 344 ha = 759 ha) on noin 1/9 uusista suojelualuevarauksista (759 ha / 6850 ha), eli esimerkiksi 9 ha kohteesta 1 ha. Tämä vastaa maakuntakaavan tietolähteiden ja merkintöjen rajausten yleispiirteisyyttä. Lisäksi rajaukset tarkentuvat tältä osin toteuttamisvaiheessa.

Osallisuusprosessin yksi tavoite on saada mahdolliset puutteet kaavan valmistelussa esiin ja reagoida niihin muutoksilla ennen kaavan hyväksymistä. Koska kaava on yleispiirteinen ja tarkentuu toteuttamisvaiheessa, on mahdollista, että mukana saattaa olla myös alueita, joissa jokin osa voi olla luontoarvoiltaan heikentynyt ennen toteuttamista. Käytettävissä olleet tiedot ovat olleet riittävä peruste osoittaa suojelualuumerkintä maakuntakaavaan. Näin menetellen luontoarvojen tilaa ei viranomaisten lupakäsittelyillä tai kaavoituksen yhteydessä heikennetä lisää ennen luonnonsuojelulain mukaista toteuttamismenettelyä, jossa rajaus ja rajoitteet tarkentuvat.

Vaikutusten arviointi

Uusimaa-kaavan kokonaisuuden valmistelun yhteydessä on arvioitu vaikutuksia eri merkintöjen osalta myös maa- ja metsätalouden näkökulmasta Uudenmaan liiton omana työnä. Kaavaselostukseen on sisällytetty mm. merkintäkohtaiset yhteenvedot vaikutuksista. Oikeusvaikutuksia on lisäksi kuvattu ehdotusvaiheessa nähtävillä olleessa kaavaselostuksessa sekä 5.5.4 Suojelualueet -kohdassa tulkintaohjeina, että erikseen kootusti luvussa 6 Uusimaa-kaavan oikeusvaikutukset.

Yhtenäisten viljely- ja metsäalueiden osalta voidaan todeta, ettei maakuntakaavaratkaisu heikennä juurikaan alueiden yhtenäisyyttä. Peltojen käytettävyyden osalta mahdollisia vaikutuksia aiheutuu Uusimaa-kaavan kokonaisuudesta hyvin pienelle alalle (uusilla suojelualuumerkinnöillä yhteensä n. 20 ha), ja lisäksi luontoarvoiltaan merkittävien peltöjen käyttö maataloudessa voi useimmiten ainakin osittain jatkua. Aiemmissa

maakuntakaavoissa MLY-merkinnällä (metsätalousvaltainen alue, joka on laaja, yhtenäinen ja ekologisen verkoston kannalta merkittävä) osoitetuille alueille sijoittuu suojelualuumerkinnöistä n. 610 ha hajaantuen moniin eri alueisiin. MLY-merkintöjen kokonaispinta-ala Uusimaa-kaavan kokonaisuudessa on n. 94 000 ha.

Pieni osuus Uudenmaan metsistä on osoitettu uusina suojelualuumerkintöinä toteutettavaksi luonnonsuojelualueina. Merkittävät vaikutukset metsätalouteen kohdistuvat suuruusluokaltaan n. 2 400 ha alueelle, joka on alle 0,5 % maakunnan metsämaasta (521 000 ha). Metsätalouden edellytyksiä tukevat erityisesti MLY-merkinnät ja maa- ja metsätalouden edellytyksiä turvataan myös yleisellä suunnittelumääräyksellä.

Uusien suojelualuumerkintöjen toteuttamisen vaikutusta metsätalouden käytössä olevan maa-alan pienenemiseen voi verrata kaavassa osoitettujen rakentamista ohjaavien merkintöjen ratkaisuun, joka säästää maa-alaa rakentamiselta (n. 26 000 ha vähemmän taajamatoiminnoille osoitettua alaa). Taajamatoimintojen ohjauksen keskittyessä aiempaa voimakkaammin olemassa olevaan taajamarakenteeseen, on metsien ja peltojen osuus taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeillä vähäisempi kuin aiempien kaavojen laajemmilla taajamatoimintojen alueilla. Metsien osalta vähennys on 5 % ja peltojen osalta 2 %. Lisäksi on otettava huomioon maa- ja metsätalouden elinkeinojen riippuvuus luonnon monimuotoisuudesta, jota kaavan suojelualuumerkinnät osaltaan tukevat. Yhteenvetona on arvioitavissa, että maa- ja metsätalouden toimivan kilpailun edellytyksiä kaavaratkaisut eivät kokonaisuudessaan merkittävästi heikennä.

Suojelualuumerkintä rajoittaa maankäyttö- ja rakennuslain mukaisella tavalla maankäytön muutoksia viranomaisten lupaprosessia edellyttävissä toimenpiteissä sekä ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua suojaamaan luontoarvoja. Suojelualuumerkinnän toteuttamista on viranomaisten pyrittävä edistämään kuten muutakin maakuntakaavan toteuttamista. Näin ollen valtiolle muodostuu edistämisvelvollisuus alueiden toteuttamiseksi luonnonsuojelualueina, mukaan lukien maanomistajalle luonnonsuojelulain mukaisesti maksettavat korvaukset.

Suojelualueiden toteuttaminen

Maakuntakaavan suojelualueiden toteuttamisvelvollisuus kuuluu Uudenmaan ELY-keskukselle. Kaavaa varten on suojelualueiden toteuttamisedellytyksistä keskusteltu ELY-keskuksen kanssa ja Uudellamaalla ELY-keskuksella on tarvittavat valmiudet toteuttaa kaikki maakuntakaavaan merkittävät uudet suojelualuevaraukset. Jos alueelle laaditaan yksityiskohtaisempi kuntakaava, voi maakuntakaavan suojelualuumerkintä tarkentua myös kuntakaavan ratkaisuilla. Suojelualueiden toteuttamisessa tarvittavaa tarkempaa luontotietoa tuottaa niin ikään ELY-keskus.

Suojelualuumerkinnän toteuttaminen eli perustaminen luonnonsuojelualueeksi edellyttää luonnonsuojelulain mukaista menettelyä. Menettelystä vastaa ELY-keskus ja sen voi käynnistää myös maanomistaja ottamalla yhteyttä ELY-

keskukseen. Menettelyyn kuuluu neuvottelu ja sopiminen yhdessä maanomistajan kanssa suojelualan rajauksesta, aluetta koskevista rauhoitusmääräyksistä ja korvauksesta. Vaihtoehtoisesti maanomistaja voi tarjota suojelualuetta hankittavaksi valtion omistukseen tai suojelu voidaan toteuttaa myös määräaikaisella sopimuksella. Suojelualan rajausta ja luonnonsuojelulain 10 §:n edellytysten täyttymistä tarkastellaan toteuttamisvaiheessa tapauskohtaisesti tarkemmin, tarvittaessa myös maastokäyntien avulla. Tässä yhteydessä maakuntakaavan suojelualuumerkinnän rajausta tarkentuu. Suojelualan toteutuminen edellyttää, että maanomistaja ja ELY-keskus pääsevät sopimukseen toteuttamistavasta, rajauksesta ja korvauksesta.

Jos jokin osa maakuntakaavassa suojelualuumerkinnällä osoitetusta alueesta ei sisällä luonnonsuojelulain kautta suojaa tarvitsevia luontoarvoja, se tulee jättää pois merkintää toteuttavasta luonnonsuojelualan perustamispäätöksestä ja sen rajauksesta. Perustamispäätöksestä pois jääneellä maakuntakaavan suojelualan osalla ei ole syytä rajoittaa toimenpiteitä suojelualuumerkintään liittyvin perustein, jos kyseinen suojelualue on riittävästi toteutunut kaavan tavoitteiden mukaisella tavalla. Tulkinnaa maakuntakaavan tavoitteiden toteutumisesta tekee Uudenmaan liitto, joka tarvittaessa antaa lausunnon taholle, joka suunnittelee toimenpiteitä suojelualuumerkinnän alueelle. Uudenmaan liitto voi myös päivittää maakuntakaavan laadinnan kautta suojelualuumerkinnän rajauksen vastaamaan alueen toteuttamisen yhteydessä tarkentuneita tietoja.

Suojelualuumerkinnän oikeusvaikutukset ja vain viranomaisten toimintaa koskeva suunnittelumääräys ohjaavat vain merkinnän aluetta ja vain siltä osin, kuin kyseessä on arvot, joiden perusteella alueesta on tavoitteena perustaa suojelualue (eli rajoitteiden rajauksen on mahdollista tarkentua toteuttamisen kautta ja tarkemmassa suunnittelussa). Valituksissa esitetty kaavaselostuksen kohta rajoitteista lähiympäristöön on mukana luvussa 7.1. kaavan kokonaisvaikutusten arvioinnissa, mutta muutoin lähiympäristöt on liitetty merkintäkohtaisissa arvioinneissa tällä tavalla vain kulttuuriympäristöihin, joita asia koskee. Suojelualuumerkinnän vaikutus ei siis koske merkinnän lähiympäristöä suoraan. Suojelualuumerkintä voi vaikuttaa ympäröiviin alueisiin vain välillisesti tarkemman maankäytön suunnittelun kautta, jossa voidaan ottaa ko. arvojen sijainnit huomioon, esimerkiksi osoittamalla virkistysaluemerkintä samaan kokonaisuuteen, jos kyseinen ratkaisu on muuten perusteltu kuntakaavassa.

Maanomistajiin kohdistuvat vaikutukset

Suojelualuumerkinnästä ei aiheudu velvollisuuksia maanomistajille, eikä merkintä maanomistajan oikeuksiakaan koske suoraan. Luonnonsuojelulain mukainen toteuttamisen menettely, kuntakaava tai lupakäsittelyt tarkentavat kaavaratkaisun vaikutuksen. Näissä menettelyissä kuullaan maanomistajia yksityiskohtaisella tavalla.

Uudenmaan maakuntakaavoituksessa on vastattu luontoarvojen vaalimisen sisältövaatimukseen aiemmillä maakuntakaavakierroksilla maanomistajalle

suotuisammilla tavoilla, ensin ottamalla huomioon arvokkaat kohteet muissa kaavaratkaisuissa (2. vaihemaakuntakaava), sitten osoittamalla arvokkaat kohteet luo-alueina ominaisuusmerkinnällä, mitkä saadun palautteen perusteella jätettiin kuitenkin pois kaavaehdotuksesta (4. vaihemaakuntakaava). Näiden käsittelytapojen osoittauduttua riittämättömiksi suhteessa maakunnan maankäytön kokonaisuuteen, on Uusimaa-kaavan 2050 kokonaisuuden valmistelun lähtökohdaksi otettu suojelualuumerkinnän käyttäminen myös uusilla luontoarvoiltaan vähintään maakunnallisilla alueilla, kuitenkin ilman tiukemmin ohjaavaa suojelumääräystä.

Suojelualuumerkinnässä ei siis ole kyseessä maanomistajaa suoraan koskeva suojelumääräys, vaan suunnittelumääräys. Se ei koske yksilön oikeuksia ja velvollisuuksia eikä yksityistä toimijaa, vaan ohjaa yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa ja viranomaisia erityislainsäädännössä säädetyissä lupaprosesseissa ottamaan luontoarvot huomioon kullekin prosessille kuuluvalla tavalla. Uudenmaan maakuntakaavoituksessa on siten toimittu suhteellisuusperiaatteen mukaisesti ja valittu Uusimaa-kaavan kokonaisuuteen käytettäväksi merkintätapa siinä laajuudessa, joka rajoittaa yksityisen toimijan oikeuksia mahdollisimman vähän, luoden samalla kuitenkin viranomaisille velvollisuuden luontoarvojen turvaamiseen ja kohteiden toteuttamiseen luonnonsuojelulain kautta maanomistajalle maksettavine korvauksineen.

Uudenmaan liitolla on maakuntakaavaa laatiessaan velvollisuus noudattaa maankäyttö- ja rakennuslain määräyksiä. Sen arviointi, johtaako maankäyttö- ja rakennuslain soveltaminen maakuntakaavoituksessa mahdollisesti valittajien käsityksen mukaisiin negatiivisiin seuraamuksiin perustuslain näkökulmasta, ei ole Uudenmaan liiton harkintavallassa oleva asia, vaan on lainsäädännöllinen kysymys.

Kohtuutonta haittaa ei suojelualuumerkinnöistä aiheudu, koska kaava ei suoraan estä esimerkiksi maa-alan käyttämistä maa- ja metsätalouteen ja maanomistajalla on myös mahdollisuus valita korvaukset luonnonsuojelulain mukaisen menettelyn kautta. Kaavamerkinnän tarkoitus ja suunnittelumääräys eivät rajoita toimintaa alueella muutoin, kuin siltä osin, missä suojeltavia luontoarvoja on. Metsälain ja maankäyttö- ja rakennuslain rajapinta ei ole tässä asiassa yksiselitteinen, mutta Uudenmaan liitto on varautunut noudattamaan tiukkaa tulkintaa, eli kaavaratkaisun vaikutuksesta voi seurata tilapäisesti tilanne, jossa toteuttamisesta vastaava ELY-keskus on todennut, että jotain osa-alueita ei perusteta luonnonsuojelualueeksi, mutta alueella ei myöskään voida soveltaa metsälakia. Tässä tilanteessa on kuitenkin kyse tilapäisestä haitasta metsätaloudelle sikäli, että kun kaavan päivitystarvetta ilmenee, on mahdollista laatia vaihemaakunta kaava suojelualuumerkintöjen osalta ja päivittää merkintöjen rajat vastaamaan toteutustilannetta.

Puun myyntimahdollisuuksiin mahdollisesti aiheutuvat vaikutukset eivät ole kaavan oikeusvaikutuksia. Jos yksityiset toimijat haluavat omasta tahdostaan varmistua luontoarvojen suojaamisesta, asia ratkeaa maanomistajan osalta neuvottelemalla ELY-keskuksen kanssa alueella suojeltavien arvojen tarkat rajat ja rajoitteet. Jos jollain alueella ei ole tarvetta rajoitteille, niin

Uudenmaan liitolta saa lausunnon kaavamerkinnän tulkinnasta eli siitä, ettei rajoitteita ole, esimerkiksi puun myyntiä varten.

Vuorovaikutus kaavan laadinnan aikana

Uusimaa-kaavan kokonaisuus on laadittu maankäyttö- ja rakennuslain edellyttämällä tavalla nähtävillä olojen, vuorovaikutuksen ja osallisten muun kuulemisen osalta huolehtien maanomistajien tasapuolisesta kohtelusta. Osallisilla on ollut mahdollisuus antaa mielipiteensä osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta, valmisteluaineistosta, kaavaluonnoksista sekä muistutus kaavaehdotuksista. Nähtävilläoloista on kuulutettu osallistumis- ja arviointisuunnitelman mukaisesti Uudenmaan liiton verkkosivuilla, Uudenmaan liiton ja jäsenkuntien virallisilla ilmoitustauluilla sekä Uudenmaan liiton ilmoituslehdissä. Muita osallistumismahdollisuuksia ja tiedotusta maakuntakaavaprosessin eri vaiheissa on kuvattu tarkemmin kaavaselostuksen luvussa 8 sekä kaavakokonaisuuden prosessia luvussa 10.4. Palautetta valmistelijoille on voinut jättää koko kaavaprosessin ajan.

Valituksessa 14 mainitun kiinteistön alueelle sijoittuu kaavassa suojelualue 873 Josvaholm, joka on vähintään maakunnallisesti arvokas luontokokonaisuus. Suojelualuemerkinnän maakunnalliset luontoarvot perustuvat selvitykseen Uusimaa-kaava 2050 - Luontoselvityskohteiden maakunnallinen arvo. Koosteraportti (Uudenmaan liitto 2019). Lisäksi suojelualue on osa maakunnallista ekologista käytävää, joka on tunnistettu Uudenmaan ekologiset verkostot Zonation-analyysien perusteella (Uudenmaan liitto 2018) -selvityksessä.

Valituksessa 18 viitataan suojelualueeseen 869 Sotilaskorpi. Suojelualuemerkinnän maakunnalliset luontoarvot perustuvat selvitykseen Uusimaa-kaava 2050 - Luontoselvityskohteiden maakunnallinen arvo. Koosteraportti (Uudenmaan liitto 2019). Kyseiselle kiinteistölle osuu merkinnästä noin 23 ha, joka on noin puolet merkinnän alueesta ja kattaa lähes koko kiinteistön metsäalan.

Valitus 22 kohdistuu suojelualueeseen 934 Kauhalan metsät ja suot. Suojelualuemerkinnän maakunnalliset luontoarvot perustuvat selvitykseen Uusimaa-kaava 2050 - Luontoselvityskohteiden maakunnallinen arvo. Koosteraportti (Uudenmaan liitto 2019). Lisäksi valitus kohdistuu Helsingin seudun vaihemaakuntakaavassa osoitettuun Kakarberget nimiseen virkistysalueeseen. Kyseinen virkistysalue on osoitettu voimassa olevassa Uudenmaan 4. vaihemaakuntakaavassa. Helsingin seudun hyväksytyssä vaihemaakuntakaavassa virkistysalueen rajausta on valituksessa mainitulta osaltaan pysynyt samana.

Espoon ympäristöyhdistys ry:n valitus

Tulvariskien huomiointi maankäytön ohjauksessa

Kaavatyön lähtökohdissa ja kaavan tavoitteissa on tunnistettu ilmastonmuutoksen vaikutukset alueiden käyttöön ja yhdyskuntarakenteeseen.

Ilmastonmuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen on Uusimaa-kaavan kokonaisuuden läpileikkaava teema, joka on huomioitu kaavaratkaisussa monella tapaa. Sään ääri-ilmiöihin ja tulviin varautumista ohjataan kaavan yleismääräyksen sekä taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeiden merkintään liittyvän kaavamääräyksen kautta. Kaava tukee rakentamattomien maa-alueiden säilymistä, mikä edesauttaa hiilinielujen ja -varastojen säilymistä sekä varautumista tulviin. Vesistöalueiden ja merenrannikon tulvariskien hallinnan suunnittelusta vastaavat ELY-keskukset. Hulevesitulvariskien hallinnan suunnittelu kuuluu kuntien tehtäviin.

Maakuntakaavamerkintöjen ulkopuoliset alueet

Kaavamerkintöjen ulkopuolisilla alueilla tarkempaa alueidenkäytön suunnittelua ohjaavat maakuntakaavan oikeusvaikutteiset yleiset suunnittelumääräykset. Uusimaa-kaavan kokonaisuudessa kaavamääräyksillä on merkittävämpi rooli tarkemman alueidenkäytön suunnittelun ohjauksessa verrattuna aiempiin maakuntakaavoihin. Yleiset määräykset edellyttävät esimerkiksi alue- ja yhdyskuntarakenteen kehittämistä olevaan rakenteeseen tukeutuen, ympärivuotisen asumisen sekä työpaikkarakentamisen ohjaamista ensisijaisesti maakuntakaavassa osoitettuihin keskuksiin, pääkaupunkiseudun ydinvyöhykkeelle, taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeille ja palvelukeskittymiin. Yleisissä määräyksissä edellytetään myös, että maakuntakaavassa osoitettujen keskusten, palvelukeskittymien ja taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeiden ulkopuolella tapahtuvan asuin- ja työpaikkarakentamisen tulee ensisijaisesti sijoittua olemassa olevan yhdyskuntarakenteen yhteyteen. Lisäksi edellytetään muun muassa laajojen yhtenäisten luonnon- ja kulttuurimaisema-alueiden huomioon ottamista ja rakentamattomien alueiden pirstomisen ja pinta-alan pienentämisen välttämistä erityisesti taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeiden ulkopuolisilla alueilla.

Kyrkslätts Natur och Miljö rf:n valitus

Maakuntakaavan paikkatietoaineistot

Alueidenkäytön suunnittelujärjestelmässä maakuntakaava on kaavatasoista yleispiirteisien ja yleispiirteisyys koskee sekä kaavan mittakaavaa, sisältöä, esitystapaa että tulkintaa. Maakuntakaavan mittakaava ja esitystapa vastaavat maakuntakaavalle asetettuja vaatimuksia ja sen tehtävää maankäytön suunnittelujärjestelmässä. Kaavan yksityiskohtainen tarkastelu ei ole kaavan mittakaava ja tarkoitus huomioiden tarkoituksenmukaista.

Vaihemaa-kaavoja on kaavaprosessin eri vaiheissa voinut tarkastella pdf-tiedostoina, joiden tarkkuus on riittävä maakuntakaavan tehtävä ja esitystavan yleispiirteisyys huomioon ottaen. Kaava-aineistot ovat lisäksi olleet nähtävillä Uudenmaan liiton karttapalvelussa, jossa niitä on voinut katsella suuremmassa mittakaavassa. Pdf-tiedostot ja karttapalvelu toimivat yleisesti saatavilla olevilla tietokoneohjelmilla ja verkkoselaimilla.

Kaikille avoimia esittelytilaisuuksia on ollut useita, alkaen valmisteluvaiheen aineiston nähtävilläolosta keväällä 2017. Laajimmillaan kaavaehdotuksen nähtävilläolon yhteydessä syksyllä 2019 järjestettiin 6 avointa yleisötilaisuutta, 2 kunkin seudun eri keskuksissa. Tilaisuuksissa osalliset ovat voineet tutustua kaava-aineistoon liiton asiantuntijoiden avustuksella. Uudenmaan liittoon yhteydessä olleille osallisille on toimitettu pyynnöstä lisätietoja maakuntakaavaratkaisusta.

Maakuntakaavan sisältö

Uusimaa-kaava 2050 on nimitys uudennlaiselle maakuntakaavan kokonaisuudelle, joka koostuu kolmesta oikeusvaikutteisesta vaihemaakuntakaavasta: Helsingin seudun, Itä-Uudenmaan ja Länsi-Uudenmaan vaihemaakuntakaavoista. Uusimaa-kaavan kokonaisuus kokoaa yhteen kaikki maankäytön keskeiset teemat, jotka tulee maakuntakaavalla ratkaista. Kaavakokonaisuuden alustavasti sisällytetyt teemat on esitetty maakuntahallituksen hyväksymässä osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa, ja kaavojen sisältöä on tarkennettu kaavatyön edetessä yhteistyössä alueen kuntien ja muiden viranomaisten kanssa. Vaihemaakuntakaavojen laatiminen seuduittain on mahdollistanut eri seutujen tavoitteiden ja ominaispiirteiden paremman huomioimisen kaavatyön valmistelun aikana ja niitä laadittaessa on huomioitu Uusimaa kokonaisuutena, painottaen seutujen erityispiirteitä. Seutujen erilliset vaihemaakuntakaavat on mahdollistanut kunkin seudun kaavan joustavan käsittelyn omana prosessinaan. Täten eri seutujen maakunnallisiin kehittämistarpeisiin on kyetty reagoimaan mahdollisimman nopeasti.

Maakuntakaavan tausta-aineisto ja selvitykset

Kaavaratkaisua taustoittavat laajat selvitykset, jotka on keskeisiltä osiltaan raportoitu osana kaava-aineistoa. Alkuperäiset selvitykset ovat saatavana verkossa ja niihin on viitattu kaava-aineistossa.

Uusimaa-kaavan kokonaisuus perustuu kaavatyön alkuvaiheessa tulevaisuustarkastelussa laadittuihin väestöskenaarioihin. Kaavaratkaisuiden taustalla on Uudenmaan rakennemallit 2050 -työ, jossa tarkasteltiin kolmea erilaista Uudenmaan aluerakenteen ja liikennejärjestelmän kehityssuuntaa vuoteen 2050. Vaikutusten arvioinnin perusteella rakennemallityössä kuvatut keskittyvä ja monikeskittyvä malli näyttävät toteuttavan kaavan tavoitteita parhaiten, joten kaavaratkaisut perustuvat näihin malleihin. Uusimaa-kaavan kokonaisuudessa Uudenmaan kasvu sijoittuu ensisijaisesti kestävä kasvun vyöhykkeille. Näillä vyöhykkeillä on muita alueita paremmat edellytykset kestäväälle liikkumiselle ja palvelujen hyvälle saavutettavuudelle, ja ne perustuvat pääosin jo olemassa olevaan aluerakenteeseen.

Uusimaa-kaavan tavoitteiden toteuttamiseksi kasvua ohjataan ensisijaisesti pääkaupunkiseudulle, keskuksiin, asemanseuduille sekä muihin joukkoliikenteen solmukohtiin. Näillä alueilla tulee kiinnittää huomioita erityisesti väestökehityksen edellyttämän monipuolisen asuntotarjonnan, kestävä liikumisen sekä elinkeino- ja yritystoiminnan edellytysten

luomiseen. Maankäyttöä tulee tehostaa etenkin keskuksissa ja niiden lähivaikutusalueilla, mikä tukee palvelujen ja kestävä liikunnan toimintaedellytyksiä. Keskuksia kehitetään monipuolisina asumisen, työpaikkojen, vähittäiskaupan ja muiden palvelujen keskittyminä.

Kaavaratkaisu perustuu uusimpaan käytettävissä olevaan tietoon maakuntakaavan mittakaava ja tarkoitus huomioiden myös suojelualueiden, viheryhteyksien ja virkistysalueiden osalta. Maakuntakaavan laadinnassa on hyödynnetty eri tavoin koottua luontotietoa, jonka soveltuvuus on joko todettu Uudenmaan liitossa tai sen on tarkistanut asiantuntijatyönä luontoselvityksiin erikoistunut konsultti ja tarvittaessa tietoja on täydennetty maastonselvityksin. Suojelualueina osoitetaan toteutunutta suojelualueverkostoa täydentäviä, vähintään maakunnallisesti arvokkaita luontokohteita, joilla on arvioitu olevan perusteet toteutua luonnonsuojelualueina. Alueet perustuvat Uudenmaan liiton tekemien luontoselvitysten tuloksiin, kuntakaavoituksen yhteydessä tuotettuihin luontoselvityksiin sekä muihin tietoihin vähintään maakunnallisista luontoarvoista.

Ilmastonmuutoksen huomioiminen maakuntakaavassa

Uudenmaan tavoitteena on olla hiilineutraali maakunta vuoteen 2035 mennessä. Kaavatyön lähtökohdissa ja kaavan tavoitteissa on tunnistettu ilmastonmuutoksen vaikutukset alueiden käyttöön ja yhdyskuntarakenteeseen. Ilmastonmuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen on Uusimaa-kaavakokonaisuuden läpileikkaava teema, joka on huomioitu kaavaratkaisussa monella tapaa. Sään ääri-ilmiöihin ja tulviin varautumista ohjataan kaavan yleismääräyksen sekä taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeiden merkintään liittyvän kaavamääräyksen kautta. Kaava tukee rakentamattomien maa-alueiden säilymistä, mikä edesauttaa hiilinielujen ja -varastojen säilymistä sekä varautumista tulviin. Vesistöalueiden ja merenrannikon tulvariskien hallinnan suunnittelusta vastaavat ELY-keskukset. Hulevesitulvariskien hallinnan suunnittelu kuuluu kuntien tehtäviin.

Pääkaupunkiseudun kehittäminen

Koko Suomen kannalta merkittävä on erityisesti pääkaupunkiseudun, Tampereen sekä Turun seutujen muodostama Etelä-Suomen kasvukolmio, jonka sisäisten ja muualle Suomeen ulottuvien liikenneyhteyksien kehittäminen on tulevaisuudessa tärkeää.

Keskeinen suunnitteluperiaate on yhdyskuntarakenteen tehostaminen kestävin kulkumuodoin hyvin saavutettavilla alueilla keskuksiin ja nykyiseen yhdyskuntarakenteeseen tukeutuen. Kaavaratkaisu perustuu keskuksien ja taajamarakenteen nykytilan tarkasteluun, arvioon keskuksien ja taajamien tulevaisuuden kehitysnäkymistä, kuntien alueidenkäytön suunnitelmiin, taustaselvityksiin sekä kaavan valmistelun aikana käytyyn laajaan vuorovaikutukseen. Taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeiksi on osoitettu suurimpien keskusten ympäriltä ne alueet, jotka ovat jo nykyään tai joilla on parhaat edellytykset kehittyä kestävä ympäristön periaatteiden mukaisiksi.

Valituksessa mainittu Kantvik on osoitettu Helsingin seudun vaihemaakuntakaavassa satama-merkinnällä ja Kilpilahden jalostamo Porvoossa on osoitettu Itä-Uudenmaan vaihemaakuntakaavassa merkinnällä Teollisuus- ja varastoalue, jolla on/jolle saa sijoittaa merkittävän, vaarallisia kemikaaleja valmistavan tai varastoivan laitoksen. Rannikon suuntaisesti on osoitettu myös useita muita satamia sekä tuotannon ja logistiikkatoimintojen kehittämisalueita.

Taajamarakenne Sarvvikista länteen

Maakuntakaavassa ei ole osoitettu taajamatoimintojen alueita valituksessa mainitulle Sarvvikista Långvikiin ulottuvalle alueelle. Maakuntakaavaprosessin käynnistämisestä päättää maakuntahallitus. Kaavaratkaisu ei perustu mihinkään tiettyyn väestöennusteeseen eikä kaava ole luonteeltaan mitoittava. Maakuntakaava ei aseta mitoitusvaatimuksia kuntien kaavoitukselle. Kaavan taustaselvitykset ovat antaneet riittävät ja riittävän ajantasaiset tiedot kaavan laatimista varten, eikä niitä ole perusteita laatia uudelleen. Seuraavan maakuntakaavaprosessin käynnistämisestä päättää maakuntahallitus.

Vartiosaari

Vartiosaarella ei ole keskusta, asemanseutua eikä tehokasta joukkoliikenneyhteyttä ja alueella on vain vähäisessä määrin rakentamista. Alue ei myöskään sisälly pääkaupunkiseudun ydinvyöhykkeisiin, jolla kehittämisperiaatemarkinnällä osoitetaan pääkaupunkiseudun muuta taajamatoimintojen kehittämisvyöhykettä tehokkaammin rakennettavat taajama- ja keskustatoimintojen alueet, jotka tukeutuvat kestävään liikennejärjestelmään ja tukevat verkostomaisen kaupunkirakenteen kehittymistä.

Kaavaselostuksessa on kuvattu, miten valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ja maakuntakaavan sisältövaatimukset on otettu huomioon Helsingin seudun vaihemaakuntakaavassa. Maakuntakaava on laadittu maankäyttö- ja rakennuslain 24 § mukaisesti myös Vartiosaaren osalta. Kaavamerkinnoilla ja -määräyksillä on turvattu valtakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöarvot sekä maakunnallisesti merkittävät luonto- ja virkistysarvot.

Vartiosaaren liittyvien kulttuuriympäristö- ja virkistysarvojen turvaaminen on mahdollista toteuttaa yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa. Kehittämisperiaatemarkinnan alueelle sijoittuvat muut kaavamerkinnot määräyksineen asettavat tarkemmalle suunnittelulle reunaehdoja kyseisellä osa-alueella. Vyöhykkeen yhdyskuntarakenteen suunnittelu tapahtuu kuntakaavoituksen kautta ja toteutuu eri alueidenkäyttömuotojen muodostamana kokonaisuutena. Maakuntakaavasta ei aiheudu merkittäviä haitallisia vaikutuksia kulttuuriympäristön arvoille eikä tämä siten ole ollut esteenä maakuntakaavan hyväksymiselle. Kaavaratkaisu on myös toimiviin yhdyskuntiin ja kestävään liikkumiseen liittyvien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukainen.

Liikennetunnelin ohjeellinen linjaus (Tallinna-tunneli)

Liikennetunnelin ohjeellisen linjauksen osoittaminen poliittisessa päätöksenteossa

Helsingin seudun vaihemaakuntakaavassa on ns. Tallinna-tunnelille osoitettu liikennetunnelin ohjeellinen linjaus, joka kulkee Helsingin päärautatieaseman ja Pasilan aseman kautta Helsinki-Vantaan lentoasemalle. Linjaus perustuu tehtyihin selvityksiin sekä kaavan vuorovaikutusmenettelyihin ja maakuntahallituksen ja -valtuuston tekemiin päätöksiin.

Maakuntahallituksen päätöksentekoprosessi Tallinna-tunneliin liittyen on selostettu seuraavassa: Maakuntahallitus oikeutti 17.9.2018 § 166 Uudenmaan liiton toimiston lähettämään Uusimaa-kaava 2050/Helsingin seudun vaihemaakuntakaavan luonnoksen lausunnoille ja asettamaan sen nähtäville. Samassa yhteydessä maakuntahallitus merkitsi tiedoksi seutujen vaihemaakuntakaavojen luonnosten periaatteet taajamien kehittämisvyöhykkeiden, liikenteen ja logistiikan sekä elinkeinojen ja kaupan osalta. Pöytäkirjassa on Tallinna-tunnelia koskeva osuus, joka kuuluu seuraavasti: ”Uusimaa-kaavassa osoitetaan Tallinna-tunnelin vaihtoehtoinen ohjeellinen linjaus. Tavoitteena on esittää tunnelin vaihtoehtoiset suunnitteluratkaisut ja saada niistä kommentteja kaavaluonnoksen nähtävilläolon vaiheessa. Kaavaluonnoksessa esitetään tunnelivaihtoehtoina FinEst Link -projektin Helsingin ja Pasilan kautta kulkeva linjaus sekä FinEst Bay -projektin kaksi Espoon Keilaniemen kautta kulkevaa linjausta.”

Kaavan valmisteluvaiheessa syksyllä 2018 nähtävillä olleessa maakuntakaavaluonnoksessa oli näin ollen esillä kolme vaihtoehtoista linjausta Tallinna-tunnelille. Valmisteluvaiheen nähtävilläolon yhteydessä kaavasta saatujen lausuntojen ja selvitysten pohjalta maakuntahallitukselle esitettiin 21.1.2019 § 5 Tallinna-tunnelin osalta toimenpide-ehdotus, jossa tunnelille esitettiin osoitettavaksi kaavassa vain Helsingin kautta kulkeva linjausvaihtoehto, seuraavasti: ”Tallinna-tunnelista esitetään vain Helsingin keskustan ja Pasilan kautta kulkeva linjausvaihtoehto. Tämä on vaihtoehtoista ainoa, joka kulkee liikenteen valtakunnallisten solmukohtien kautta ja kytkee näin tunnelin riittävän hyvin osaksi valtakunnallista liikennejärjestelmää.”

Maakuntahallitus merkitsi tehdyn valmistelun tiedoksi. Kokouksessaan 25.2.2019 se päätti siirtää asian käsittelyn ylimääräiseen kokoukseen. Ylimääräinen kokous pidettiin 11.3.2019 § 26, jossa maakuntahallitus päätti äänestyksen jälkeen seuraavasta ratkaisusta Tallinna-tunnelilinjauksen kaavaratkaisun osalta: ”Muutokset kaavaluonnokseen siten, että Tallinna-tunnelista esitetään vain Helsingin keskustan ja Pasilan kautta kulkeva linjausvaihtoehto. Tämä on vaihtoehtoista ainoa, joka kulkee liikenteen valtakunnallisten solmukohtien kautta ja kytkee näin tunnelin riittävän hyvin osaksi valtakunnallista liikennejärjestelmää. Lisäksi tämä vaihtoehto liittyy Rail Balticaan ja sisältää sekä henkilö- että tavaraliikenteen.” Siten Helsingin keskustan ja Pasilan kautta kulkeva Tallinna-tunnelin linjaus perustuu maakuntahallituksen äänestyksen perusteella tekemään poliittiseen tarkoituksenmukaisuusharkintaa sisältävään päätökseen. Virkamiestyönä tehty

päätöksenteon valmistelu on ollut objektiivisesti perusteltavissa. Valittajan edustamat tunnelilinjausvaihtoehdot on otettu huomioon riittävästi ja yhdenvertaisesti kaavan laadinnan aikana.

Uudenmaan liiton viestintä valittajan tunnelihankkeesta

Ympäristöministeriön kannan osalta valittajan edustaja on 19.8.2019 kirjeitse informoinut maakuntahallituksen varsinaisia jäseniä sekä maakuntajohtajaa aiheenaan Tallinna-tunnelin linjaukset. Uudenmaan liitto toistaa tässä maakuntahallitukselle 9.9.2019 § 109 asiassa annetun selvityksen.

Tiedotteessa 10.6.2019 on tunnelihankkeesta sanottu seuraavasti: "Tallinna-tunnelin Helsingin kautta kulkevalla linjauksella vahva kannatus. Helsingin, ja Vantaan kaupungit sekä ympäristöministeriö kannattavat Tallinnan rautatietunnelille vain yhtä, Helsingin keskustan ja Pasilan kautta kulkevaa linjausta Uusimaa-kaavaan. Myös Helsingin seudun liikenne HSL on jo aiemmin ottanut kantaa yhden, koko seudun joukkoliikennettä tukevan linjauksen puolesta". Uudenmaan liiton tiedotteen 10.6.2019 sanamuoto ympäristöministeriön kannasta on ollut epätarkka ja sitä on korjattu virheen huomaamisen jälkeen seuraavasti: "Tallinna-tunnelin Helsingin kautta kulkevalla linjauksella vahva kannatus. Helsingin ja Vantaan kaupungit kannattavat yhtä, Helsingin keskustan kautta kulkevaa linjausta Uusimaa-kaavaan. Ympäristöministeriö pitää perusteltuna, että kaavaehdotuksessa esitetään Tallinna-tunnelille vain yksi ohjeellinen linjaus. Myös Helsingin seudun liikenne HSL on jo aiemmin ottanut kantaa yhden, koko seudun joukkoliikennettä tukevan linjauksen puolesta". Uudenmaan liiton verkkosivuilla edelleen löytyvään tiedotteeseen on tehty asiaa koskeva seuraava korjausmerkintä: "Tiedotteen alkua on tarkistettu 21.8.2019 vastaamaan paremmin ympäristöministeriön alkuperäistä lausuntoa."

Väite siitä, että liiton julkaisutoiminta on täysin yksipuolista, koska Uudenmaan liiton kannalle vastakkaisia näkemyksiä ei selosteta lainkaan, on paikkaansa pitämätön. Juuri kyseessä olevassa 10.6.2019 tiedotteessa kerrotaan nimenomaisesti, että Espoo, Kauniainen, Tuusula, GTK ja Finest Bay Area esittävät kaavaan kolmea vaihtoehtoista linjausta. Tiedotteessa on selostettu tarkemmin sekä Espoon että GTK:n linjauksia. Myös muissa Uudenmaan liiton tiedotteissa valittajan rautatietunnelihanketta on käsitelty neutraaliin sävyyn. Tämän lausunnon oheismateriaalina ovat tiedotteet 11.3.2019, 21.3.2019, 20.5.2019 ja 10.6.2019.

Uudenmaan liitto korostaa, että maakuntahallituksen päätöksenteko ei ole lausuntojen osalta perustunut tiedotteisiin, vaan liitolle toimitettuihin lausuntoihin, jotka ovat olleet kokousaineistossa liitteenä päätöksentekijöiden käytettävissä.

Uudenmaan liiton verkkosivuilla julkaistut artikkelit valittajan tunnelihankkeeseen liittyen

Valittajan näkemyksen mukaan johtavan asiantuntijan Olli Keinäsen kirjoittamissa blogi- artikkeleissa 3.4.2019, 11.4.2019 ja 2.5.2019, jotka

Uudenmaan liitto oli julkaissut kotisivuillaan ja Facebook -artikkeleissa, joissa käsiteltiin valittajan Tallinna-rautatunnelihanketta ja tunnelin rakentamista yleisemmin, on asennoiduttu kielteisesti valittajan rautatunnelihankkeeseen sekä esitetty sen kannalta kielteisiä seikkoja. Uudenmaan liitto painottaa, että Keinänen oli tarkoittanut artikkelit keskustelun avauksiksi ja oli nimenomaisesti pyytänyt palautetta niihin. Artikkelit oli kirjoitettu selkeästi blogin muotoon, varustettu kirjoittajan kuvalla ja ne oli myös otsikoitu blogeina kuten artikkeli 3.4.: "BLOGI / Olli Keinänen: Yksityisen tunnelihankkeen kannattavuusperusteet keskusteluun"

Lisäksi artikkelien kirjoitustyyli oli keskusteleva ja pohdiskeleva ja valittajan hankkeen arvioinnin lisäksi ne ottivat kantaa myös laajemmin ylipäänsä Tallinna-tunnelin toteuttamisen mahdollisuuksiin ja järkevyyteen sekä mahdolliseen tunnelin yksityiseen toteuttamiseen.

Uudenmaan liiton verkkosivuilla maakuntakaavoituksen viranomaistoiminta on sijoitettu selkeästi "Aluesuunnittelu" pääotsikon alle. Pääotsikon alaotsikkona on "Valmistelussa: Uusimaa-kaava 2050". Myös muutoin otsikot ovat siten muotoiltuja, että niistä välittömästi ilmenee lukijalle kyseessä olevan viranomaistoiminnan. Blogiartikkelit sen sijaan olivat sijoitettuna "Uutishuone" otsikon alle eri yhteyteen. Blogiartikkeleissa ei myöskään ole esimerkiksi linkkejä maakuntakaavoituksen verkkosivuille eikä maakuntakaavan sivuilta blogeihin. Uudenmaan liiton näkemyksen mukaan artikkelit olivat selkeästi erotettavissa liiton toteuttamasta virallisesta maakuntakaavoitusmenettelystä. Valittajan asianajajat ovat 14.5.2019 päivätyllä kirjelmällä vaatineet artikkeleiden välitöntä poistamista Uudenmaan liiton verkkosivuilta. Maakuntajohtaja päätti 15.5.2019 poistaa artikkelit Uudenmaan liiton verkkosivuilta, jotta voitiin täysin varmistaa, etteivät ne millään muotoa voi sekoittaa maankäyttö- ja rakennuslain mukaiseen viranomaistoimintaan.

Uudenmaan liitto korostaa, että Keinänen artikkelit on julkaistu vasta sen jälkeen, kun maakuntahallitus on tehnyt edellä mainitun päätöksen 11.3.2019 vain yhden Helsingin keskustan ja Pasilan kautta kulkevan ohjeellisen tunnelilinjauksen osoittamisesta Helsingin seudun vaihemaakuntakaava ehdotuksessa.

Virkamiesten toiminta sosiaalisessa mediassa

Uudenmaan liitto toteaa, että liiton virkamiesten kannanotot sosiaalisessa mediassa (Twitter ja Facebook), joissa on tuettu ("tykätty") Helsingin kautta kulkevaa Tallinna tunnelin linjausta, on tehty ajallisesti vasta sen jälkeen, kun maakuntahallitus on 11.3.2019 päättänyt Helsingin keskustan ja Pasilan kautta kulkevasta linjausehdotuksesta. Liiton virkamiehet ovat siis sosiaalisessa mediassa suhtautuneet myönteisesti Helsingin päärautatieaseman kautta kulkevaa linjausvaihtoehtoa koskeviin julkaisuihin vasta maakuntahallituksen asiasta tekemän päätöksen jälkeen. Vastaavasti on toimittu myös muiden uusien kansallisten raideyhteyksien (Turun tunnin rata, Suomi- rata ja lentorata, Itä- rata, Pisara- rata ja Espoon kaupunkirata) osalta. Edellä mainitun lisäksi liitto toteaa, ettei sosiaalisen median käytöstä ja virkamiesten

sananvapaudesta suhteessa siihen ole olemassa tarkempia velvoittavia säännöksiä, joita liiton virkamiehet olisivat voineet tässä yhteydessä rikkoa.

Väite virkamiesten esteellisyydestä

Uudenmaan liitto korostaa, että Uusimaa-kaava 2050 on erittäin laaja kokonaisuus. Se koostuu Helsingin seudun, Länsi-Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan itsenäisten vaihemaakuntakaavojen kokonaisuudesta. Siihen kuuluu useita teemakokonaisuuksia. Liikkuminen ja logistiikka teemaan sisältyy puolestaan 21 kaavamerkintää, joista yksi oli Liikennetunnelin ohjeellinen linjaus -merkintä (Tallinna-tunnelin ohjeellinen linjaus). Raideliikenteen osalta maakuntakaavassa on ollut tarpeen tehdä linjauksia myös mm. rautatievarikoiden osalta.

Maakuntajohtaja Ossi Savolainen on maakuntahallituksen esittelijä. Lähtökohtaisesti hänen tehtäviinsä maakuntajohtajana kuuluu maakuntakaavan valmistelua koskeva viestintä ja eri ratkaisuvaihtoehtojen arviointi ja niiden taustojen selvittäminen julkisuudessa. Tallinna-tunnelin osalta hän on voinut selvittää tunnelin rakentamisen edellytyksiä ja eri linjausvaihtoehtojen vaikutuksia ja toteutumisen mahdollisuuksia myös julkisuudessa.

Hallintolain mukaan ennakkokäsitys siitä, miten asia tulee ratkaista, ei sellaisenaan aiheuta esteellisyyttä. Myöskään julkiset kannanotot eivät aiheuta esteellisyyttä hallintotoiminnassa. Myös virkamiehet nauttivat perustuslain takaamasta yhdistys- ja sananvapaudesta. He voivat vedota perustuslain turvaamaan yhdistys- ja sananvapauteen, eikä sen käyttäminen sinällään aiheuta virkamiehen esteellisyyttä. Maakuntajohtajalle ei ole ollut asiasta erityistä henkilökohtaista hyötyä tai vahinkoa, eikä luottamuksen hänen puolueettomuuteensa asiassa voida muutenkaan katsoa valituksessa esitetyillä perusteilla vaarantuneen. Hän ei ole ollut esteellinen esittelemään asiaa maakuntahallitukselle.

Aluesuunnittelun vastuualueen johtaja, Merja Vikman-Kanerva, on ottanut Tallinna-tunnelin linjauksiin kantaa sosiaalisessa mediassa ajallisesti vasta sen jälkeen, kun maakuntahallitus on tehnyt 11.3.2019 ratkaisun Helsingin kautta kulkevasta linjauksesta. Hänen toimintansa ei muodosta sellaista yllä mainitun esteellisyyssäännöksen edellyttämää erityistä syytä, jonka takia hän olisi ollut esteellinen osallistumaan maakuntakaavoitukseen.

Hallintotoiminta ei ole oikeudenkäyntiä, eivätkä sitä koske siihen liittyvät esteettömyysvaatimukset.

Blogi -kirjoitusten kirjoittaja, johtava asiantuntija Olli Keinänen, oli tuolloin osa-aikaeläkkeellä oleva asiantuntija, joka työskenteli yksinomaan hänelle osoitetuissa erillisissä hanketehtävissä. Hän ei millään muotoa ole osallistunut vaihemaakuntakaavan valmisteluun.

Väite hyvän hallinnon periaatteiden vastaisesta toiminnasta

Virkamiestyönä tehty päätöksenteon valmistelu on ollut objektiivisesti perusteltavissa. Valittajan edustamat tunnelilinjausvaihtoehdot on otettu huomioon riittävästi ja yhdenvertaisesti kaavan laadinnan aikana. Taustaselvitysten ja valmisteluvaiheessa saatujen lausuntojen ja tehtyjen vaikutusten arviointien pohjalta Uudenmaan liiton virkamiehet esittivät maakuntahallitukselle yhtä, Helsingin keskustan ja Pasilan kautta kulkevaa tunnelilinjausta hyväksyttävien liikenteellisten perusteiden pohjalta.

Uudenmaan liitto näkee, ettei sen viestintä ole ollut yksipuolista tai että sen asiantuntijan kirjoittamat blogi -artikkelit olisivat sekoittuneet viranomaistoimintaan. Päätöksenteon avoimuus hallintoasioissa edellyttää keskustelun mahdollisuutta eri ratkaisujen hyvistä ja huonoista puolista. Taustatekijöiden selventäminen ja niihin liittyvät kannanotot tai osallistuminen sosiaaliseen mediaan eivät myöskään ole johtaneet virkamiesten esteellisyyteen päätöksenteon valmistelussa.

Uudenmaan liitolla ei ole mitään hanketta tai hankevalmistelua, joka olisi kilpaileva valittajan rautatietunnelihankkeen kanssa. Siten liitolla ei ole mitään omaan toimintaansa liittyvää tarvetta suosia erityisesti joitakin tunnelin linjausvaihtoehtoja tai suhtautua kielteisesti joihinkin vaihtoehtoihin. Edellä esitetyn perusteella Uudenmaan liiton toiminta on ollut hallintolain 6 § hyvän hallinnon oikeusperiaatteiden mukaista. Uudenmaan liiton viranhaltijat ovat käyttäneet toimivaltaansa vain hyväksyttäviin tarkoituksiin. Virkamiesten toiminta ei ole saattanut vaaraan heidän puolueettomuuttaan. Heillä ei ole ollut sen laatuista ennakoasennetta, jonka perusteella heitä voitaisiin pitää esteellisinä hallintolain 28 §:n 1 momentin 7 kohdan nojalla.

Valittajan väitteet koskien ympäristövaikutusten arviointia

Uudenmaan liiton näkemyksen mukaan Tallinnan liikennetunnelin ohjeellinen linjaus- merkintä vaihemaakuntakaavassa ei edellytä YVA-menettelyn suorittamista. Siten myöskään YVA-menettelyn toteuttamisella tai toteuttamatta jättämisellä ei ole merkitystä maakuntakaavan hyväksymisen kannalta.

Väite puutteellisista selvityksistä

Helsingin seudun vaihemaakuntakaavassa osoitettu Tallinna-tunnelin Helsingin keskustan kautta kulkeva linjaus on osoitettu jo aiemmassa maakuntakaavassa. Tässä yhteydessä laaditussa Helsingin ja Tallinnan välisen kiinteän yhteyden esiselvityksessä todettiin tunnelin suurimpien taloudellisten ja kasvua tuottavien hyötyjen muodostuvan Helsingin ja Tallinnan työssäkäyntialueiden yhteen kytkeytymisestä. Esiselvityksessä todettiin työmatkojen matka-ajalla olevan tässä ensisijainen merkitys, joten linjauksen tulee kulkea Helsingin rautatieaseman, Pasilan aseman ja Helsinki-Vantaan lentoaseman kautta. Näin linjaus kytkeytyy sekä seudulliseen että valtakunnalliseen liikennejärjestelmään. Linjausta ja siihen liittyviä vaikutusten arviointeja tarkennettiin Suomen ja Viron valtioiden,

asianomaisten maakuntien sekä kaupunkien yhteisessä, EU-rahoitteisessa FinEst Link -selvityksessä, joka valmistui vuonna 2016. FinEst Link-selvityksen aineistoihin sisältyy laaja vaikutusten arviointi, joka on myös ollut osa Helsingin seudun vaihemaakuntakaavan ehdotuksen nähtävilläolon aineistoa. Lisäksi linjauksen vaikutusten arviointia on tarkennettu kesällä 2019 laaditulla alue- ja yhdyskuntarakenteeseen kohdistuvalla vaikutusten arvioinnilla. Pasilan ja Helsingin kautta kulkevasta Tallinna-tunnelin linjauksesta on olemassa riittävät selvitykset ja poliittiset päätökset mm. osana valtakunnallista ja seudullista suunnittelua, maakuntakaavaprosessia ja MAL 2019-suunnittelua. Ohjeellinen linjaus on osoitettu jo voimassa olevassa Uudenmaan 4. vaihemaakuntakaavassa, Helsingin yleiskaavassa ja valmisteilla olevassa Vantaan yleiskaavassa.

Kaavan valmisteluvaiheessa on tunnistettu liikenteen valtakunnalliset solmukohdat ja verrattu eri linjausvaihtoehtoja suhteessa näihin. Helsingin seudun vaihemaakuntakaavan mukainen linjausvaihtoehto on ainoa valmisteluvaiheessa tutkituista vaihtoehtoista, joka kytkee radan suoraan joukkoliikenteen valtakunnallisiin solmuihin kulkiessaan Helsingin rautatieasemaan ja Pasilan aseman kautta Helsinki-Vantaan lentoasemalle. Muut valmisteluvaiheessa tutkitut linjausvaihtoehdot eivät kulje Helsingin päärautatieaseman ja Pasilan aseman kautta. Näin ollen muut tutkitut linjausvaihtoehdot eivät täytä linjaukselle asetettua kriteeriä hyvästä valtakunnalliseen joukkoliikennejärjestelmään kytkeytymisestä. Espoon kautta kulkevat linjausvaihtoehdot perustuvat valtakunnalliseen joukkoliikennejärjestelmään liittymisen osalta liityntäliikenteeseen. Kuitenkaan esimerkiksi Länsimetron kapasiteetti ei tehtyjen selvitysten perusteella tule olemaan riittävä vastaanottamaan Tallinna-yhteyden aikaansaamaa käyttäjälisäystä Espoon ja Helsingin päärautatieaseman välisellä osuudella.

Linjausvaihtoehtojen vaikutusten arvioinnissa on tunnistettu Espoon kautta kulkevien linjausvaihtoehtojen heikkous suhteessa valtakunnallisen joukkoliikennejärjestelmän solmuihin (Helsingin päärautatieasema, Pasilan asema) sekä liityntäliikenteen aiheuttamat haitalliset vaikutukset esimerkiksi Länsimetron kapasiteettiin ja siten metropolialueen ytimen joukkoliikennejärjestelmään.

Helsingin seudun vaihemaakuntakaavaa laadittaessa käytössä on ollut riittävät selvitykset Tallinna-tunnelia koskien. Näistä keskeisimpiä ovat FinEst Link -projektin yhteydessä laaditut selvitykset. Kaikki FinEst Link-projektiin liittyvät materiaalit ovat saatavilla osoitteesta www.finestlink.fi. Helsingin päärautatieaseman kautta kulkeva linjausvaihtoehto on myös osoitettu jo Uudenmaan 4. vaihemaakuntakaavassa perustuen laadittuun esiselvitykseen. Myös valittajan Finest Bay Area -projektin kaavaehdotuksen laadintaan mennessä valmistunut aineisto on ollut käytettävissä kaavan tausta-aineistona.

Helsingin seudun vaihemaakuntakaavassa esitetty Tallinna-tunnelin ohjeellinen linjaus tarkentuu tarkemmassa jatkosuunnittelussa. Tunnelin Helsingin seudun vaihemaakuntakaavassa osoitetun ohjeellisen linjauksen toteuttamiskelpoisuus Helsingin kaupungin ja Vantaan kaupungin

alueidenkäytön ja ympäristöolosuhteiden lähtökohtien ja reunaehtojen osalta on varmistettu kaupunkien kanssa käydyssä vuorovaikutuksessa. Kaupungit ovat varautuneet tunneliin lainvoimaisissa ja vireillä olevissa yleiskaavoissaan. Espoon kaavoissa ei ole varauduttu tunneliin. Tunnelin taloudellinen toteuttaminen tai kannattavuuden arviointi eivät ole maakuntakaavoituksessa ratkaistavia asioita.

Taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeen merkitykseltään seudullisen vähittäiskaupan suuryksiköiden alarajoja koskeva suunnittelumääräys

Uusimaa-kaavan kokonaisuuden kaupan ratkaisulla tuetaan keskuksien elinvoimaa ja siihen tukeutuvaa, mahdollisuuksien mukaan kestävästi saavutettavaa yhdyskuntarakennetta. Taajama-alueiden yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on edistettävä kävelyä, pyöräilyä ja joukkoliikennettä sekä päivittäisten palveluiden saavutettavuutta. Uusimaa-kaavan kokonaisuudessa kauppaa ohjataan yleisillä suunnittelumääräyksillä sekä kaupan alueita, taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeitä, uusia raideliikenteeseen tukeutuvia taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeitä sekä keskuksia ja palvelukeskittymiä koskevien maakuntakaavamerkintöjen suunnittelumääräyksillä.

Maankäyttö- ja rakennuslain 71 c §:n mukaan kaupan ensisijainen sijaintipaikka on keskusta. Uusimaa-kaavan kokonaisuudessa tätä tavoitetta on vahvistettu siten, että keskuksille ei ole osoitettu kaupan mitoitusta eikä kaupan laadullisia rajoituksia. Kaupan sijoittamisella keskustaan edistetään sellaisen palveluverkon muodostumista, jossa asiointimatkat ovat kohtuullisia ja liikenteen haitat mahdollisimman vähäisiä. Kaavamääräyksissä ei ole toistettu maankäyttö- ja rakennuslain 71 c §:ssä esitettyjä vähittäiskaupan suuryksiköiden sijoittumista koskevia säädöksiä.

Kaupan ensisijainen sijoituspaikka on keskusta-alue, mutta sen mukaan myös muu sijainti kaupan palveluille voi olla perusteltua saavutettavuus huomioon ottaen. Uusimaa-kaava 2050 kaavakokonaisuudessa on korostettu olemassa olevaan rakenteeseen tukeutuvaa yhdyskuntarakenteen kehittämisen tärkeyttä. Tämän vuoksi taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeet ovat jo nykyisellään kestävästä yhdyskuntarakennetta tai ovat kehitettävissä sellaiseksi. Keskuksiin tukeutuvat taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeet on osoitettu rajaukseltaan suppeampina kuin aiempien maakuntakaavojen taajamatoimintojen alueet.

Kaikki kauppa ei pysty sijoittumaan keskustaan esimerkiksi suuren tilantarpeensa vuoksi. Tämän tyyppiset alueet täydentävät keskusta-alueita, jolloin palveluverkko muodostuu monipuoliseksi ja samalla kaupan erilaisille toiminnoille on riittävästi sopivia sijaintipaikkoja. Maakuntakaavassa on osoitettu enimmäismitoitukset keskustan ulkopuolisille kaupan alueille sekä osoitettu merkittävydeltään seudullisen vähittäiskaupan suuryksikön koon alarajat koko Uudellemaalle, taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeille ja palvelukeskittymille. Kaavaratkaisun kaupan mitoitus perustuu Uudenmaan rakennemallit 2050 -työssä tehtyihin väestöennusteisiin, kaupan palveluverkon mitoittamisesta tehtyihin selvityksiin sekä Uudenmaan palveluverkon

mitoittaminen ja vaikutusten arviointi 2017 herkkyyselvityksen jatkoselvitykseen.

Valitus koskettaa Uudenmaan kaikkia pääkaupunkiseudun ulkopuolella olevia taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeitä ja niiden kaupan seudullisuuden koon alarajoja. Helsingin seudun vaihemaakuntakaavassa tämä tarkoittaa niitä taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeitä, jotka liittyvät seuraaviin kuntiin/niiden keskuksiin: Hyvinkää; Järvenpää; Kerava; Kirkkonummi/ Kirkkonummen keskusta, Masala, Veikkola; Mäntsälä; Nurmijärvi/ Klaukkala, Nurmijärven kirkonkylä, Rajamäki; Sipoo/ Nikkilä, Söderkulla; Tuusula/Hyrylä, Jokela; Vihti/ Nummela. Itä-Uudenmaan vaihemaakuntakaavassa tämä tarkoittaa Loviisan ja Porvoon keskuksiin liittyviä taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeitä. Länsi-Uudenmaan vaihemaakuntakaavassa tämä tarkoittaa niitä taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeitä, jotka liittyvät seuraaviin kuntiin/niiden keskuksiin: Hanko, Raasepori/Karjaa ja Tammisaari, Karkkila, Lohja.

Valitus antaa virheellisen kuvan maakuntakaavassa annetun merkitykseltään seudullisen vähittäiskaupan 10 000 k-m² koon alarajan laajuuden merkityksestä Uusimaa-kaavan kokonaisuudessa. Valitus kohdistuu lähinnä Mäntsälää suurempiin kuntiin, kuten Porvooseen, Lohjaan, Hyvinkääseen, Järvenpäähän, Keravaan, Nurmijärveen, Tuusulaan, Kirkkonummeen, Vihtiin, Raaseporiin ja Sipooseen. Vain Hanko, Karkkila ja Loviisa ovat pienempiä kuntia. Uusimaa-kaavan kokonaisuudessa taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeet on osoitettu pääkaupunkiseudun ulkopuolella vain suurimpiin ja monipuolisimpiin keskuksiin tukeutuvina tiiviimmän asutuksen ja työpaikkojen kehittämisvyöhykkeinä. Taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeen yhdyskuntarakennetta tulee vaihemaakuntaaavojen suunnittelumääräysten mukaan täydentää ja tiivistää monipuolisten toimintojen alueena. Tämä tulee lisäämään myös palvelujen tarvetta ja parantamaan kestävän liikkumisen toteuttamisen mahdollisuuksia.

Vaihemaakuntaaavoissa keskuksat on jaettu kolmeen luokkaan: valtakunnankeskukseen, keskuksiin ja pieniin keskuksiin. Jokaiseen kuntaan on osoitettu ainakin yksi keskus -maakuntakaavamerkintä. Kaikki Uusimaa-kaava 2050 -kaavakokonaisuudessa osoitetut keskuksat ovat mitoitattomia ja laaturajoittattomia. Ratkaisu vahvistaa keskuksien asemaa vähittäiskaupan suuryksiköiden sijaintipaikkana. Tämä tukee myös vähittäiskaupasta annetun lain säädöksiä siitä, että keskustahakuinen kauppa tulee sijoittaa ensisijaisesti keskuksiin, ellei muu sijainti kaupan palvelujen saavutettavuus huomioon ottaen ole perusteltua. Pienillä keskuksilla ei ole taajamatoimintojen kehittämisvyöhykettä, joten niillä ei ole taajamaan liittyvää 10 000 k-m²:n seudullisuuden koon alarajaa. Pieniä keskuksia ovat Siuntion, Inkoon, Pornaisten, Askolan, Lapinjärven, Pukkilan ja Myrskylän kuntakeskuksat.

Raaseporin, Lohjan ja Loviisan kunnat ovat pinta-alaltaan laaja-alaisia. Palvelukeskittymät ovat taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeiden ulkopuolella sijaitsevia olemassa olevia maaseudun pieniä taajamia Länsi- ja Itä-Uudellamaalla. Palvelukeskittymät voivat tarjota lähipalveluiden lisäksi

myös matkailupalveluiden edellytyksiä. Kaikki kaupan palveluverkkoon kuuluvat palvelukeskittymät ovat olemassa olevia taajamia, joista osa on aiemmissa maakuntakaavoissa osoitettu jopa keskustatoimintojen alueiksi. Palvelukeskittymien keskustahakuisen kaupan ja paljon tilaa vaativan erikoiskaupan seudullisuuden koon alarajat ovat molemmissa laatuluokissa $6\ 000\ \text{k-m}^2$, ellei selvitysten perusteella muuta osoiteta. Palvelukeskittymille ei ole osoitettu taajamatoimintojen kehittämisvyöhykettä. Palvelukeskittymiä ei ole osoitettu Helsingin seudulle.

Kaukana kunta- tai alakeskuksista olevat palvelukeskittymät eivät aiheuta merkittäviä haitallisia vaikutuksia keskuksien kaupallisiin palveluihin ja niiden kehittämiseen. Sen sijaan palvelukeskittymien kehittäminen maaseudun pienten taajamien palveluiden alueeksi tukee maakunnallisen palveluverkon ja lähipalveluiden toimintaedellytyksiä. Palvelukeskittymien palveluiden kehittäminen ja niiden toteuttaminen vähentävät pitkämatkaisen liikkumisen tarvetta kaukana olevaan kunta- tai alakeskukseen. Palvelukeskittymään kohdistuvat asiointimatkat ovat pituudeltaan kohtuullisempia kuin keskuksiin ja täten myös liikkumisen haitalliset vaikutukset muodostuvat mahdollisimman vähäisiksi. Väestötiheydeltään pienten ja laajojen kuntien asiointiliikenne perustuu pääosin henkilöautoliikenteeseen, koska harva asutus ei mahdollista kustannustehokkaan joukkoliikenteen kehittämistä näillä alueilla. Tämän vuoksi palvelukeskittymät ja niille osoitetut seudullisen koon alarajat ovat tärkeä osa tavoitetta Itä- ja Länsi-Uudellamaalla keskuksien lisäksi mahdollistaa tasapainoista palveluverkkoa ja aluerakennetta Uudenmaan koko alueella. Kaavaselostuksen sivulla 104 kuvassa 29 on esitetty seudullisesti merkittävän kaupan alarajat eri kaavamerkintöjä sekä niiden ulkopuolisia alueita koskien.

Seudullisesti merkittävän vähittäiskaupan vaikutusalue ulottuu useamman kunnan tai niiden osien alueelle. Tästä syystä maakuntakaavan seudullisuuden koon alarajojen tarkastelu koko kunnan väestömäärän pohjalta on tarkoituksenmukaisinta. Uusimaa-kaava 2050 kaupan ratkaisussa on otettu huomioon väestön ja ostovoiman kehityksen lisäksi myös matkailijat ja vapaa-ajan asukkaat. Uudellamaalla on merkittävä määrä vapaa-ajan asuntoja kaikissa kunnissa, mutta alueellisina keskittyminä erottuvat rannikkoalue sekä Karkkila–Vihti–Lohja - Raasepori -alue, sekä Itä-Uudellamaalla Porvoo ja Loviisa. Esimerkiksi Lohjan ja Raaseporin seudulla on molemmissa kunnissa ollut n. 25 000 vapaa-ajan asukasta jo vuonna 2013. Vapaa-ajan asukkaat kasvattavat alueen ostovoimaa merkittävästi. Huomion arvoista onkin, että myös matkailijoita ja vapaa-ajan asukkaita palvelevat suuryksiköt ovat seudullisesti merkittäviä. Sen sijaan paikallisesti merkittävien kaupan suuryksiköiden asiakaskunta tulee pääosin omasta kunnasta tai lähialueelta. Paikallinen vähittäiskaupan palveluverkko tulee selvittää ja osoittaa yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa. Paikallinen kaupan palveluverkko täydentää seudullista kaupan palveluverkkoa.

Vähittäiskaupan saavutettavuus Uudellamaalla (2017) -selvityksen mukaan saavutettavuusanalyysit eivät kuitenkaan anna yksiselitteisiä vastauksia kaupan optimaaliseen sijoittamiseen, kun huomioidaan asukkaiden ja kaupan näkökulmat. Selvityksen mukaan asukkaiden hyvä saavutettavuus ei kerro

siitä, miten hyvin uusi suuryksikkö täydentäisi palveluverkkoa henkilöautottoman liikkumisen näkökulmasta, koska tähän vaikuttaa myös olemassa oleva muu tarjonta. Selvityksen mukaan ostopaikan saavutettavuus ilman henkilöautoa on hyvä alueilla, jotka sijaitsevat hyvän palvelutarjonnan tuntumassa.

Maakuntakaavalla ohjataan seudullisesti merkittävää kauppaa. Uudenmaan liiton teettämän kaupan herkkyystarkastelun jatkoselvityksen (2019) mukaan seudullisesti merkittävät kauppapaikat ovat kooltaan merkittävästi suurempia kuin taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeille osoitettu 10 000 k-m² seudullisuuden koon alaraja. Lisäksi Vähittäiskaupan palveluverkon vaikuttavuuden arviointi -selvityksen mukaan 10 000 k-m² vähittäiskaupan suuryksiköiden koon alaraja keskustahakuiselle kaupalle ei heikennä merkittävästi keskustojen kaupan toimintaedellytyksiä eikä niiden kehittämistä.

Uudenmaan liitto teettämässä selvityksessä Uudenmaan kaupan palveluverkon kehitys ja vertailu (2016) todettiin, että Uudellamaalla kaupan ratkaisu on varsin alhainen päivittäistavarakaupan alarajan osalta verrattuna muihin vertailussa olleiden viiden muun maakunnan (Kanta-Häme, Kymenlaakso, Etelä-Karjala, Pohjois-Pohjanmaa ja Päijät-Häme) kaupan ratkaisuihin. Uudellamaalla oleva alhainen alaraja on vaikuttanut eri toimijoiden sijoittumismahdollisuuksiin, minkä vuoksi Uusimaa 2050-kaavakokonaisuudessa kaupan ratkaisulla on pyritty huomioimaan uusien kaupan toimijoiden sijoittumisen mahdollisuudet ja sitä kautta edistämään myös kilpailun toimivuutta.

Uusimaa 2050-kaavakokonaisuudessa on osoitettu merkitykseltään seudullisen vähittäiskaupan suuryksikön alaraja ja vähittäiskaupan suuryksiköiden enimmäismitoitus maakuntakaavassa osoitettujen keskusten ulkopuolelle maankäyttö- ja rakennuslain 71 b §:n edellyttämällä riittävällä tarkkuudella. Maakuntakaavan kaupan ratkaisu tarkentuu yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa ja tarkempien kaupan palveluverkkoa koskevien suunnitelmien ja vaikutusten arviointien kautta maankäyttö- ja rakennuslain 71 b §:n edellyttämällä tavalla. On huomattava, että seudullisuuden raja voi yksityiskohtaisempien selvitysten perusteella olla maakuntakaavassa esitettyä pienempi tai suurempi.

Kaupan palvelurakenteen tasapainoinen kehitys on huomioitu osoittamalla kaupan alueille enimmäismitoituksen lisäksi myös kaupan laatu saavutettavuuden ja maankäyttö- ja rakennuslain sisältövaatimusten (71 b §) mukaisesti. Kaupan laadun kannalta oleellista on kaupan alueen vaikutus keskukseen ja sen kehittämiseen. Tämän vuoksi pääkaupunkiseudun reuna-alueella ja pääkaupunkiseudun ulkopuolella olevat kaupan alueet on osoitettu tilaa vaativan kaupan alueina. Laaturajoittamattomina ne vaikuttaisivat keskustan kehittämiseen.

Kulosaari

Kulosaaren kulttuuriympäristöarvot on osoitettu kaavassa asianmukaisesti ja niiden turvaamiseksi on annettu määräyksiä. Kulosaaren alueen sisältyminen taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeeseen ja pääkaupunkiseudun ydinvyöhykkeeseen ei siis ole ristiriidassa maankäyttö- ja rakennuslain kanssa.

Kehittämisperiaatmerkinnällä osoitetun laajan taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeen alueelle sijoittuva aluevaraus-, kohde-, viiva- tai ominaisuusmerkintä osoittaa, että kyseisellä osa-alueella vyöhykkeen kehittämiseen liittyy reunaehtoja, jotka tulee ottaa huomioon kyseisen osa-alueen tarkemmassa suunnittelussa. Kulosaaren osalta näitä ovat alueen kulttuuriympäristöarvot. Tästä voi seurata, että vyöhykkeen kyseisellä osa-alueella yhdyskuntarakennetta ei tehosteta, vaikka se onkin koko vyöhykettä kokonaisuutena tarkasteltaessa merkinnän keskeinen tavoite.

Kulttuuriympäristöjen selvitykset perustuvat Uudenmaan 4. vaihemaakuntakaavaan. Uudenmaan kulttuuriympäristöt käsiteltiin kokonaisuudessaan 4. vaihemaakuntakaavassa, jolloin päivitettiin myös tarpeellisilta osin Missä maat on mainiommat-Uudenmaan kulttuuriympäristöt -selvitys (2016). Selvityksen päivitystarpeet käytiin läpi vuorovaikutuksessa kuntien kanssa. Uusimaa-kaavan 2050 kokonaisuus, johon Helsingin seudun vaihemaakunta kuuluu, tuli vireille 2016.

Kun seuraavan maakuntakaavan laadinta tulee ajankohtaiseksi, voidaan pohtia, millä tavoin ja tarkkuudella maakuntakaavatasolla inventoidaan Uudenmaan modernia rakennettua kulttuuriympäristöä. Kulosaareen liittyvien kulttuuriympäristöarvojen turvaaminen on mahdollista toteuttaa yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa. Maakuntakaavasta ei aiheudu merkittäviä haitallisia vaikutuksia kulttuuriympäristön arvoille eikä tämä siten ole ollut esteenä maakuntakaavan hyväksymiselle. Kaavaratkaisu on myös toimiviin yhdyskuntiin ja kestävään liikkumiseen liittyvien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukainen.

Siirtoviemärin yhteystarve

Vesiensuojelun, vesienhuollon huoltovarmuuden ja väestökehityksen tulevaisuuden tarpeiden vuoksi Helsingin seudun vaihemaakuntakaavassa on perusteltua osoittaa Espoo-Vihti siirtoviemäri yhteystarvemerkinällä, jotta siihen voidaan varautua yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa. Ottaen huomioon maakuntakaavan tehtävä yleispiirteisenä suunnitelmana, ei kaavassa esitetyn yhteystarpeen voida katsoa aiheuttavan maanomistajalle tai muulle oikeuden haltijalle kohtuutonta haittaa.

Siirtoviemärin yhteystarvemerkinä perustuu Uudenmaan 2. vaihemaakuntakaavaan, jossa se on osoitettu merkinnällä siirtoviemärin ohjeellinen linjaus (katkoviivamerkinä) kahtena vaihtoehtoisena linjauksena. Lisäksi kaavamerkinä perustuu vuonna 2014 päättyneen Vihdin jätevesihuollon vaihtoehdot -hankkeen YVA-menettelyn tuloksiin, jossa on käsitelty yhtenä Vihdin jätevesien käsittelyn vaihtoehtona siirtoviemärin

rakentamista ja jätevesien käsittelyä Espoon Blominmäen jätevedenpuhdistamolla.

Etelä-Suomen aluehallintoviraston antaman päätöksen (Päätös nro 509/2019 Vihdin Nummelan jätevedenpuhdistamon ympäristöluvan muuttamisesta) mukaan aluehallintovirasto määrää jätevesien johtamisen Siuntionjoen vesistöön lopetettavaksi vuoden 2026 loppuun mennessä. Vihdin kunnan antamien tietojen mukaan Nummelan puhdistamon toiminta loppuu vuosien 2026–2030 aikana ja Vihdin kunnan jätevedet tullaan käsittelemään joko uudessa keskuspuhdistamossa tai Espoon Blominmäen jätevedenpuhdistamossa.

Uudenmaan liitto katsoo, että pitkän aikavälin vesihuollon tarpeiden ja mm. kuntien lausuntojen perusteella siirtoviemäriin yhteystarve Espoon ja Vihdin välillä on perusteltua osoittaa Helsingin seudun vaihemaakuntakaavassa. Yhteystarve ei osoita yhteyden tarkkaa sijaintia eikä yhteyden leveyttä maastossa. Nuolen päät osoittavat, mistä mihin yhteystarve kulkee, eikä yhteystarvenuolella oteta kantaa sen sijaintiin näiden pisteiden välillä. Siten ei voida varmuudella sanoa, sijoittuisiko siirtoviemäri toteutuessaan valittajan kiinteistöjen alueelle. Ohjeelliseen merkintään ei liity maankäyttö- ja rakennuslain 33 §:n mukaista rakentamisrajoitusta. Siirtoviemäriin yhteystarvemerkinä ei estä valittajan tai vaikutusalueella asuvien kiinteistöillä tehtäviä maanalaisia rakennustöitä.

Maakuntakaavan siirtoviemäriin yhteystarvemerkinä ei pakota kuntia toteuttamaan siirtoviemäriä, vaan merkinä mahdollistaa ko. yhteyden huomioimisen tarkemmassa suunnittelussa. Linjauksen tarkempi sijainti ja vaikutukset tarkentuvat suunnittelun edetessä. Maakuntakaava on luonteeltaan strateginen pitkän aikavälin suunnitelma, joten tarkempia lisäselvityksiä hankkeesta ei ole ollut tarkoituksenmukaista tehdä maakuntakaavan yhteystarvemerkinä varten. Maakuntakaavassa ei tehdä lupaharkintaa, vaan se tehdään jätevedenpuhdistamon ympäristöluvassa.

Maa-aineshuollon kehittämisalue

Maa-aineshuollon kehittämisalueen maakuntakaavamerkinä koskee maa-aineshuoltoa ja sitä tukevia toimintoja. Kaavassa on sen strategisuudesta ja yleispiirteisyydestä johtuen osoitettu vain merkittävimmät tiedossa olevat maa-aineshuollon ja kiertotalouden alueet. Kaavassa maa-aineshuollon kehittämisalueiden aluevalinnat perustuvat siihen, että näillä alueilla on tai on suunniteltu sellaisia maa-aineshuollon toimintoja, jotka täyttävät ympäristövaikutusten arviointia koskevan lain (YVA-laki) kriteerit kiven, hiekan tai soran oton ja/tai ylijäämämaiden käsittelyn ja loppusijoituksen osalta. Lisäksi aluevalintojen perusteena ovat alueiden saavutettavuus ja keskeinen sijainti seudullisen maa-aineshuollon kannalta. Merkinnän on tarkoitus edistää kestävästä kiviaineshuoltoa ja siihen liittyvää kiertotaloutta.

Valituksessa viitataan ympäristövaikutusten arviointiin, joka on laadittu valituksen kohteena olevalle alueelle 15.10.2009–18.1.2012. YVA-selostuksen mukaan hanke koskee maa-ainesten ottotoimintaa. Alueelle ei YVA:n mukaan

ole suunniteltu muita sellaisia maa-aineshuollon toimintoja, kuten puhtaan ylijäämään käsittelyyn tai loppusijoitukseen liittyviä toimintoja, jotka ovat olleet maakuntakaavamerkinnän osoittamisen perusteena.

Lupa maa-ainesten ottoon myönnetään maa-aineslain ja ympäristölupa ympäristönsuojelulain perusteella. Maakuntakaava ei ole esteenä lakien perusteella myönnetylle toiminnalle, eikä merkintä ei ole edellytys maa-aineslain mukaisen luvan eikä ympäristönsuojelulain mukaisen ympäristöluvan myöntämiselle.

Valittajille on varattu tilaisuus vastaselityksen antamiseen. Muut valittajat paitsi Länsi-Uudenmaan museo ja Museovirasto ovat antaneet vastaselityksen. *Kyrksläatts Natur och Miljö rf* on vastaselityksessään vaatinut, että yhdistykseltä peritään joka tapauksessa ainoastaan yksi oikeudenkäyntimaksu.

Uudenmaan liitto on hallinto-oikeuden pyynnöstä toimittanut 20.5.2021 maakuntaliiton lausunnon liitteenä olleen luettelon mukaisia kumottuja luonnonsuojelualueita koskevan kartan, josta ilmenee kumottujen alueiden tai niiden osien pinta-alat. Selvitys on lähetetty tiedoksi Suomen luonnonsuojeluliiton Uudenmaan piiri ry:lle ja Espoon ympäristöyhdistys ry:lle.

Hallinto-oikeuden ratkaisu

Tutkimatta jättäminen

Hallinto-oikeus ei tutki Maria Himmasen ja tämän asiakumppaneiden valitusta numero 18.

Hallinto-oikeus ei tutki Kyrksläatts Natur och Miljö rf:n valitusta numero 9 siltä osin kuin siinä on esitetty oikeudenkäyntimaksua koskevia vaatimuksia.

Katselmus

Vaatimukset katselmuksen toimittamisesta Luoman ja Mankin alueella hylätään (valitukset 6, 8, 16 ja 17).

Osittainen kumoaminen

Hallinto-oikeus kumoaa maakuntakaavan hyväksymistä koskevan päätöksen Suomen luonnonsuojeluliiton Uudenmaan piiri ry:n (valitus 7) ja Espoon ympäristöyhdistys ry:n (valitus 12) valituksista siltä osin kuin päätöksellä on kumottu kaavaselostuksen liitteessä 3 ”Kumottavat merkinnät” esitetyllä tavalla voimassa olleissa maakuntakaavoissa ollut ominaisuusmerkintä ”Natura 2000 -verkostoon kuuluva tai ehdotettu alue” mainittujen osa-alueiden osalta. Mainittujen alueiden osalta voimaan jää siten aiempien maakuntakaavojen kaavakartoilla oleva ominaisuusmerkintä ”Natura 2000 -verkostoon kuuluva tai ehdotettu alue”.

Hallinto-oikeus kumoaa maakuntakaavan hyväksymistä koskevan päätöksen Suomen luonnonsuojeluliiton Uudenmaan piiri ry:n (valitus 7) ja Espoon ympäristöyhdistys ry:n (valitus 12) valituksista siltä osin kuin sillä on kumottu aiemmissa maakuntakaavoissa olleet luonnonsuojelualueita koskevat merkinnät. Mainittujen alueiden osalta jää siten kokonaisuudessaan voimaan aiemmissa maakuntakaavoissa olevat luonnonsuojelualueet.

Hallinto-oikeus kumoaa maakuntakaavan hyväksymistä koskevan päätöksen Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen valituksesta (valitus 15) taajamatoimintojen kehittämisvyöhykettä koskevan suunnittelu- määräyksen viimeisen kappaleen määräyksen, joka koskee merkitykseltään seudullisten vähittäiskaupan suuryksiköiden koon alarajoja muilla kuin pääkaupunkiseudulla sijaitsevilla taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeillä, osalta.

Valitusten hylkääminen

Hallinto-oikeus hylkää valitukset muilta osin.

Oikeudenkäyntikulut

Oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskevat vaatimukset hylätään (valitukset 5, 6, 8, 9,16 ja 17)

Täytäntöönpanoa koskeva määräys

Asian tultua tällä päätöksellä ratkaistuksi ei hallinto-oikeuden 22.1.2021 määräämä täytäntöönpanokielto ole enää voimassa siltä osin kuin valitukset on hylätty.

Perustelut

1 Tutkimatta jättäminen

1.1 Maria Himmanen ja tämän asiakumppanit (valitus 18)

Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 15 §:n 1 momentin mukaan valituksessa on ilmoitettava vaatimusten perustelut.

Kuntalain 135 §:n 3 momentin mukaan valittajan tulee esittää pykälän 2 momentissa tarkoitettut valituksen perusteet ennen valitusajan päättymistä.

Hallinto-oikeus on 22.10.2020 lähettämällään sähköpostiviestillä ilmoittanut valittajan asiamiehelle, että kuntalain 135 §:n 3 momentin, jota sovelletaan maakuntakaavan hyväksymistä koskeviin valituksiin, mukaan valittajan tulee esittää valituksen perusteet ennen valitusajan päättymistä. Hallinto-oikeus on samalla varannut valittajille tilaisuuden täydentää kirjelmäänsä 30.10.2020 mennessä.

Himmanen ja hänen asiakumppaninsa eivät ole valituskirjelmässään eikä valitusaikana myöhemminkään esittäneet perusteita valitukselleen. Kun valituksen täydennys on saapunut hallinto-oikeudelle valitusajan päättymisen jälkeen, valitus on jätettävä tutkimatta. Asiaa ei ole syytä arvioida toisin sen vuoksi, että hallinto-oikeuden lähettämässä täydennyspyynnössä ilmoitettu määräaika täydennyspyyntöön vastaamiselle on päättynyt valitusajan päättymisen jälkeen eli 30.10.2020.

1.2 Kyrkslätts Natur och Miljö rf (valitus 9)

Siltä osin kuin Kyrkslätts Natur och Miljö rf:n valituksessa on esitetty oikeudenkäyntimaksujen perimiseen liittyviä vaatimuksia, hallinto-oikeus toteaa, että tuomioistuinmaksulain 10 §:n mukaan maksun määrää asian esittelijä. Hallinto-oikeus ei voi ensi asteena ottaa kantaa oikeudenkäyntimaksun määräämiseen, vaan maksun määräämistä koskevaan päätökseen saa vaatia oikaisua tuomioistuinmaksulain 11 §:n mukaisessa menettelyssä.

2 Vuorovaikutus ja yhteistyö viranomaisten kanssa

2.1 Lähtökohdat

Useissa valituksissa on katsottu, että vuorovaikutus ja yhteistyö eri viranomaisten kanssa on ollut puutteellista.

Lisäksi valituksessa 7, johon valituksessa 12 on yhdytty, on muun ohella esitetty, että osallisilla ei ole ollut mahdollisuutta arvioida aiempien maakuntakaavojen suojeluvarausten kumoamisratkaisun perusteita, koska perusteita ei ole esitetty kaava-aineistossa.

2.2 Oikeusohjeet

Maankäyttö- ja rakennuslain 6 §:n 1 momentin mukaan kaavaa valmisteltaessa on oltava vuorovaikutuksessa niiden henkilöiden ja yhteisöjen kanssa, joiden oloihin tai etuihin kaava saattaa huomattavasti vaikuttaa, siten kuin jäljempänä tässä laissa säädetään. Pykälän 2 momentin mukaan kaavoja valmistelevien viranomaisten on tiedotettava kaavoituksesta sillä tavoin, että niillä, joita asia koskee, on mahdollisuus seurata kaavoitusta ja vaikuttaa siihen.

Maankäyttö- ja rakennuslain 62 §:n 1 momentin mukaan kaavoitusmenettely tulee järjestää ja suunnittelun lähtökohdista, tavoitteista ja mahdollisista vaihtoehdoista kaavaa valmisteltaessa tiedottaa niin, että alueen maanomistajilla ja niillä, joiden asumiseen, työntekoon tai muihin oloihin kaava saattaa huomattavasti vaikuttaa, sekä viranomaisilla ja yhteisöillä, joiden toimialaa suunnittelussa käsitellään (*osallinen*), on mahdollisuus osallistua kaavan valmisteluun, arvioida kaavoituksen vaikutuksia ja lausua kirjallisesti tai suullisesti mielipiteensä asiasta.

Maankäyttö- ja rakennuslain 63 §:n 1 momentin mukaan kaavaa laadittaessa tulee riittävän aikaisessa vaiheessa laatia kaavan tarkoitukseen ja merkitykseen nähden tarpeellinen suunnitelma osallistumis- ja vuorovaikutusmenettelyistä sekä kaavan vaikutusten arvioinnista. Saman pykälän 3 momentin mukaan kaavoituksen vireilletulosta tulee ilmoittaa sillä tavoin, että osallisilla on mahdollisuus saada tietoja kaavoituksen lähtökohdista, suunnitellusta aikataulusta sekä osallistumis- ja arviointimenettelyistä. Ilmoittaminen on järjestettävä kaavan tarkoituksen ja merkityksen kannalta sopivalla tavalla. Ilmoittaminen voi tapahtua myös kaavoituskatsauksesta tiedottamisen yhteydessä.

Maankäyttö- ja rakennuslain 65 §:n 1 momentin mukaan kaavaehdotus on asetettava julkisesti nähtäville. Nähtäville asettamisesta on tiedotettava kaavan tarkoituksen ja merkityksen kannalta sopivalla tavalla. Kunnan jäsenille ja osallisille on varattava tilaisuus esittää mielipiteensä asiassa (*muistutus*). Pykälän 2 momentin mukaan muistutuksen tehneille, jotka ovat sitä kirjallisesti pyytäneet ja samalla ilmoittaneet osoitteensa, on ilmoitettava kunnan perusteltu kannanotto esitettyyn mielipiteeseen. Pykälän 3 momentin mukaan mitä tässä pykälässä säädetään kunnasta, koskee maakuntakaavan osalta maakunnan liittoa.

Maankäyttö- ja rakennuslain 66 §:n 1 momentin mukaan maakuntakaavaa valmisteltaessa on oltava yhteydessä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukseen ja niihin ministeriöihin, joiden toimialaan kuuluvia valtakunnallisesti merkittäviä asioita kaavassa käsitellään. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen, kyseisten ministeriöiden sekä maakunnan liiton kesken on järjestettävä neuvottelu kaavan laadintaan liittyvien valtakunnallisten ja muiden keskeisten tavoitteiden toteamiseksi. Pykälän 2 momentin mukaan valmisteltaessa muuta kaavaa, joka koskee vaikutuksiltaan valtakunnallisia tai merkittäviä maakunnallisia asioita tai joka on valtion viranomaisen toteuttamisvelvollisuuden kannalta tärkeä, kunnan on oltava yhteydessä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukseen. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ja kunnan kesken on järjestettävä neuvottelu tällaisen kaavan laadintaan liittyvien valtakunnallisten, maakunnallisten ja muiden keskeisten tavoitteiden toteamiseksi. Pykälän 3 momentin mukaan edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettuun neuvotteluun on kutsuttava ne viranomaiset, joiden toimialaa asia saattaa koskea.

Maankäyttö- ja rakennusasetuksen 8 §:n 1 momentin mukaan maakunnan liiton on maakuntakaavaa laadittaessa oltava tarpeellisessa määrin yhteistyössä asianomaisten kuntien, valtion viranomaisten ja muiden maakuntakaavoituksen kannalta keskeisten tahojen kanssa. Valtakunnallisesti merkittävissä asioissa on oltava yhteydessä ympäristöministeriöön ja niihin ministeriöihin, joita asia koskee.

Maankäyttö- ja rakennusasetuksen 11 §:n 1 momentin mukaan maankäyttö- ja rakennuslain 66 §:n 1 momentissa tarkoitettu viranomaisneuvottelu järjestetään kaavoitukseen ryhdyttäessä sekä ennen kuin kaavaehdotus on ollut

julkisesti nähtävänä. Kaavaehdotusta koskevien lausuntojen tulee olla käytettävissä viranomaisneuvottelussa. Pykälän 3 momentin mukaan neuvotteluun kutsutaan lisäksi muut viranomaiset, joiden toimialaa asia saattaa koskea.

Maankäyttö- ja rakennusasetuksen 32 §:n mukaan, jos kaavaehdotusta on olennaisesti muutettu sen jälkeen, kun se on asetettu julkisesti nähtäville, se on asetettava uudelleen nähtäville. Uudelleen nähtäville asettaminen ei kuitenkaan ole tarpeen, jos muutokset koskevat vain yksityistä etua ja niitä osallisia, joita muutokset koskevat, kuullaan erikseen.

2.3 Kaavan valmistelun vaiheet

Kaavaselostuksen ja maakuntahallituksen lausunnon mukaan kaavan keskeiset vaiheet ovat olleet seuraavat:

- Kaavatyön käynnistyspäätös maakuntahallituksessa 16.5.2016
- Kaavan vireilletulopäätös maakuntahallituksessa 6.2.2017
- Vireilletulosta ja osallistumis- ja arviointisuunnitelman nähtävilläolosta kuulutettu 13.2.2017
- Osallistumis- ja arviointisuunnitelma nähtävillä ja lausunnoilla 13.2. – 13.3.2017
- Ensimmäinen viranomaisneuvottelu 15.5.2017
- Valmisteluaineiston nähtävilläolosta kuulutettu 27.2.2018
- Valmisteluaineisto nähtävillä ja lausunnoilla 27.2. –13.4.2018
- Avoin esittelytilaisuus valmisteluaineiston nähtävilläolon aikana Helsingissä 8.3.2018
- Kaavaluonnosten nähtävilläolosta kuulutettu 8.10.2018
- Kaavaluonnokset lausunnoilla ja nähtävillä 8.10.–9.11.2018
- Avoimet sekä lausunnonantajien tilaisuudet Helsingissä 23.10., Lohjalla 24.10. ja Porvoossa 25.10.2018
- Kaavaehdotukset lausunnoilla 21.3.–24.5.2019
- Lausunnonantajien esittelytilaisuudet Helsingissä 29.3. ja 4.4.2019
- Toinen viranomaisneuvottelu 14.8.2019
- Lausuntojen vastineet hyväksytyt maakuntahallituksessa 9.9.2019
- Kaavaehdotusten nähtävilläolosta kuulutettu 8.10.2019
- Kaavaehdotukset nähtävillä 8.10. –8.11.2019
- Avoimet tilaisuudet ehdotusten nähtävilläolon aikana Helsingissä ja Porvoossa 8.10., Lohjalla 9.10., Karjaalla 11.10., Hyvinkäällä 21.10. ja Loviisassa 23.10.2019
- Muistutusten vastineet hyväksytyt maakuntahallituksessa 14.2. ja 2.3.2020
- Kaavat hyväksytyt maakuntahallituksessa 27.4.2020
- Kaavat hyväksytyt maakuntavaltuustossa 25.8.2020

2.4 Oikeudellinen arviointi

Hallinto-oikeus toteaa, että maakuntakaavoituksen vuorovaikutusmenettely on yleisiltä lähtökohdiltaan toteutunut vuorovaikutusmenettelyä koskevien säännösten edellyttämällä tavalla.

Siltä osin kuin valituksissa on vedottu siihen, ettei esitettyjä mielipiteitä ja tehtyjä muistutuksia ole otettu huomioon tai että eri kaavoitusvaihtoehdoista ei ole riittävästi kuultu osallisia, hallinto-oikeus toteaa, että kaavoitusmenettelyyn liittyvän vuorovaikutuksen pääasiallisena tarkoituksena on mahdollistaa asiaan osallisten mielipiteiden saattaminen kaavoittajan tietoon ja turvata maankäyttö- ja rakennuslain 62 §:n tavoite osallistumismahdollisuudesta kaavan valmisteluun. Osallistumista ja vuorovaikutusta koskevalla sääntelyllä ei siten rajoiteta viranomaisen toimivaltaa päättää kaavan sisällöstä maankäyttö- ja rakennuslain ja muiden lakien asettamissa rajoissa. Vuorovaikutusmenettelyllä ei myöskään sidota kaavan sisältöä kuulemisten yhteydessä esitettyihin mielipiteisiin. Se, etteivät annetut muistutukset ole johtaneet kaavaehdotuksen muuttamiseen, ei sellaisenaan tee menettelyä lainvastaiseksi.

Siltä osin kuin valituksissa 7 ja 12 on kysymys aikaisemmista maakuntakaavoista kumotuista maakuntakaavamerkinnoistä, hallinto-oikeus kuitenkin toteaa seuraavaa.

Maakuntahallituksen lausunnon yhteydessä esitetystä 26.1.2021 päivätystä taulukosta ”Uusimaa-kaava 2050 kokonaisuus: aiempien maakuntakaavojen luonnonsuojelualuumerkinnoista kumotut alueet, jotka on poistettu maakuntakaavasta” ilmenee, että luonnonsuojelualueiden kumoamisratkaisu perustuu osin vasta nähtävillä pitämisen jälkeen valmistuneisiin selvityksiin tai arviointeihin. Tällainen selvitys on Laku-kriteerien ja luontokohteiden tarkastelu Inkoossa ja Kirkkonummella (Luontotieto Keiron Oy 7.2.2020). Lisäksi joidenkin muidenkin kohteiden osalta kumoaminen tukeutuu mainitun taulukon mukaan ehdotusvaiheen nähtävillä pidon jälkeen tehtyyn arviointiin tai selvitykseen (Uudenmaan ELY-keskus 2020). Hallinto-oikeus toteaa, että näiltä osin tiedot ja perusteet, joilla kohteiden kumoamista on perusteltu, eivät ole olleet osallisten käytettävissä siten, että osalliset olisivat voineet lausua niistä mielipiteensä maankäyttö- ja rakennuslain 62 §:n 1 momentissa edellytetyllä tavalla. Siltä osin kuin kaavaan on nähtävillä pitämisen jälkeen tehty muutoksia ehdotusvaiheen valmistumisen jälkeen tehtyjen selvitysten perusteella, kaavan ei myöskään voida katsoa näiltä osin perustuneen riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin. Hallinto-oikeus lausuu, mikä merkitys näillä puutteilla on kokonaisarviossa päätöksen lainvastaisuuden kannalta myöhemmin kohdassa 8 *Luonnonsuojeluun ja viheryhteyksiin liittyvät valitusperusteet*. Hallinto-oikeus lausuu aiempiin maakuntakaavoihin sisältyneiden kumottuihin suojeluvarauksiin kohdistuvien muiden valitusperusteiden osalta sekä niiden vaikutuksesta ratkaisun lopputulokseen jäljempänä samassa kohdassa.

Raskaan raideliikenteen varikkoa koskevan merkinnän valituksissa esitettyjen viranomaisneuvotteluiden puutteiden osalta lausutaan myös jäljempänä kohdassa 7.4.2.

Lisäksi hallinto-oikeus lausuu jäljempänä erikseen täydentävästi valituksesta 9.

3 Maakuntakaavan vaikutusten selvittämistä ja kaavan sisällön arviointia koskevat lähtökohdat

3.1 Maakuntakaavan vaikutusten selvittämistä ja kaavan sisältöä koskevia oikeusohjeita

Maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n 1 momentin mukaan kaavan tulee perustua kaavan merkittävät vaikutukset arvioivaan suunnitteluun ja sen edellyttämiin tutkimuksiin ja selvityksiin. Kaavan vaikutuksia selvittäessä otetaan huomioon kaavan tehtävä ja tarkoitus. Pykälän 2 momentin mukaan kaavaa laadittaessa on tarpeellisessa määrin selvittävä suunnitelman ja tarkasteltavien vaihtoehtojen toteuttamisen ympäristövaikutukset, mukaan lukien yhdyskuntataloudelliset, sosiaaliset, kulttuuriset ja muut vaikutukset. Selvitykset on tehtävä koko siltä alueelta, jolla kaavalla voidaan arvioida olevan olennaisia vaikutuksia.

Maankäyttö- ja rakennuslain 24 §:n 2 momentin mukaan maakunnan suunnittelussa ja muussa alueiden käytön suunnittelussa on huolehdittava valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden huomioon ottamisesta siten, että edistetään niiden toteuttamista.

Maankäyttö- ja rakennuslain 25 §:n 4 momentin mukaan maakuntakaavassa esitetään alueiden käytön ja yhdyskuntarakenteen periaatteet ja osoitetaan maakunnan kehittämisen kannalta tarpeellisia alueita. Aluevarauksia osoitetaan vain siltä osin ja sillä tarkkuudella kuin alueiden käyttöä koskevien valtakunnallisten tai maakunnallisten tavoitteiden kannalta taikka useamman kuin yhden kunnan alueiden käytön yhteen sovittamiseksi on tarpeen.

Maankäyttö- ja rakennuslain 26 §:n 1 momentin mukaan maakuntakaavan laatimisesta ja muusta maakunnan suunnittelusta huolehtii kuntayhtymä (*maakunnan liitto*), jossa alueen kuntien on oltava jäseninä.

Maankäyttö- ja rakennuslain 27 §:n 1 momentin mukaan maakunnan liiton tulee huolehtia tarpeellisesta maakuntakaavan laatimisesta, kaavan pitämisestä ajan tasalla ja sen kehittämisestä. Pykälän 2 momentin mukaan maakuntakaava voidaan laatia myös vaiheittain tai osa-alueittain.

Maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 1 momentin mukaan maakuntakaavaa laadittaessa on valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet otettava huomioon siten kuin siitä edellä säädetään. Kaavaa laadittaessa on kiinnitettävä huomiota

maakunnan oloista johtuviin erityisiin tarpeisiin. Kaava on mahdollisuuksien mukaan yhteen sovitettava maakuntakaava-alueeseen rajoittuvien alueiden maakuntakaavoituksen kanssa. Pykälän 2 momentin mukaan luonnonsuojelulain 7 ja 77 §:ssä tarkoitettujen luonnonsuojeluohjelmien ja -päätösten sekä 32 §:ssä tarkoitettua maisema-aluetta koskevien perustamispäätösten tulee olla ohjeena kaavaa laadittaessa.

Pykälän 3 momentin mukaan kaavaa laadittaessa on kiinnitettävä erityisesti huomiota:

- 1) maakunnan tarkoituksenmukaiseen alue- ja yhdyskuntarakenteeseen;
- 2) alueiden käytön ekologiseen kestävyYTEEN;
- 3) ympäristön ja talouden kannalta kestäviin liikenteen ja teknisen huollon järjestelyihin;
- 4) vesi- ja maa-ainesvarojen kestäväan käyttöön;
- 5) maakunnan elinkeinoelämän toimintaedellytyksiin;
- 6) maiseman, luonnonarvojen ja kulttuuriperinnön vaalimiseen; sekä
- 7) virkistykseen soveltuvien alueiden riittävyYTEEN.

Pykälän 4 momentin mukaan kaavaa laadittaessa on myös pidettävä silmällä alueiden käytön taloudellisuutta ja sitä, ettei maanomistajalle tai muulle oikeuden haltijalle aiheudu kohtuutonta haittaa. Kaavaa laadittaessa on selvitettävä, kenen toteutettavaksi kaava ja sen edellyttämät toimenpiteet kuuluvat. Pykälän 5 momentin mukaan edellä tässä pykälässä mainitut seikat on selvitettävä ja otettava huomioon siinä määrin kuin maakuntakaavan tehtävä yleispiirteisenä kaavana edellyttää.

Maankäyttö- ja rakennuslain 29 §:n mukaan maakuntakaava esitetään kartalla. Kaavaan kuuluvat myös kaavamerkinnät ja -määräykset.

Maankäyttö- ja rakennuslain 30 §:n 1 momentin mukaan maakuntakaavassa voidaan antaa määräyksiä, joita kaavan tarkoitus ja sen sisällölle asetettavat vaatimukset huomioon ottaen tarvitaan maakuntakaava-aluetta suunniteltaessa tai rakennettaessa (*maakuntakaavamääräykset*). Pykälän 2 momentin mukaan, jos jotakin aluetta on maiseman, luonnonarvojen, rakennetun ympäristön, kulttuurihistoriallisten arvojen tai muiden erityisten ympäristöarvojen vuoksi suojeltava, maakuntakaavassa voidaan antaa sitä koskevia tarpeellisia määräyksiä (*suojelumääräykset*).

Maankäyttö- ja rakennuslain 31 §:n mukaan maakuntakaavan hyväksyy maakunnan liiton ylin päättävä toimielin.

Maankäyttö- ja rakennuslain 32 §:n 1 momentin mukaan maakuntakaava on ohjeena laadittaessa ja muutettaessa yleiskaavaa ja asemakaavaa sekä ryhdyttäessä muutoin toimenpiteisiin alueiden käytön järjestämiseksi. Pykälän 2 momentin mukaan viranomaisten on suunnitellessaan alueiden käyttöä koskevia toimenpiteitä ja päättäessään niiden toteuttamisesta otettava maakuntakaava huomioon, pyrittävä edistämään kaavan toteuttamista ja katsottava, ettei toimenpiteillä vaikeuteta kaavan toteuttamista. Pykälän 3 momentin mukaan maakuntakaava ei ole oikeusvaikutteisen yleiskaavan eikä

asemakaavan alueella voimassa muutoin kuin 1 momentissa tarkoitetun kaavojen muuttamista koskevan vaikutuksen osalta.

Maankäyttö- ja rakennuslain 33 §:n 1 momentin mukaan maakuntakaavassa virkistys- tai suojelualueeksi osoitetulla alueella, Puolustusvoimien tai Rajavartiolaitoksen tarkoituksiin osoitetulla alueella ja liikenteen tai teknisen huollon verkostoja tai alueita varten osoitetulla alueella on voimassa rakentamista koskeva rajoitus. Rakentamisrajoituksen aluetta voidaan kaavassa erityisellä määräyksellä laajentaa tai supistaa. Pykälän 2 momentin mukaan alueella, jolla rakentamisrajoitus on voimassa, ei lupaa rakennuksen rakentamiseen saa myöntää siten, että vaikeutetaan maakuntakaavan toteutumista. Lupa on kuitenkin myönnettävä, jos maakuntakaavasta johtuvasta luvan epäämisestä aiheutuisi hakijalle huomattavaa haittaa eikä kunta tai, milloin alue on katsottava varatuksi muun julkisyhteisön tarkoituksiin, tämä lunasta aluetta tai suorita haitasta kohtuullista korvausta (*ehdollinen rakentamisrajoitus*). Haittaa arvosteltaessa ei oteta huomioon omistussuhteissa maakuntakaavan hyväksymisen jälkeen tapahtuneita muutoksia, ellei niitä ole tehty maakuntakaavan toteuttamista varten. Jos maakuntakaavan aluevaraus pääasiallisesti vastaa rakennuslain (370/1958) mukaisen seutukaavan aluevarausta, ei vastaavasti myöskään seutukaavan hyväksymisen jälkeen omistussuhteissa tapahtuneita muutoksia oteta huomioon. Pykälän 3 momentin mukaan maakunnan liitto voi, jos se maankäytön järjestämisen turvaamiseksi on tarpeen, kieltää käyttämästä aluetta, jolla kaavaehdotuksen tai hyväksytyyn kaavan mukaan on rakentamisrajoitus, kaavaehdotuksen tai kaavan vastaiseen rakentamiseen. Rajoitus ei koske jo olevaan asuntoon kuuluvan talousrakennuksen rakentamista eikä maa- ja metsätalouden harjoittamista varten tarpeellista rakentamista. Rajoitus on voimassa enintään kaksi vuotta.

Maankäyttö- ja rakennuslain 197 §:n 1 momentin mukaan kaavaa hyväksyttäessä ja vahvistettaessa on sen lisäksi, mitä tässä laissa säädetään, noudatettava, mitä luonnonsuojelulain 10 luvussa säädetään. Lupa-asiaa ratkaistaessa ja muuta viranomaispäätöstä tehtäessä on lisäksi noudatettava, mitä luonnonsuojelulaissa ja sen nojalla säädetään.

Luonnonsuojelulain 64 a §:n mukaan Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen suojelun perusteena olevia luonnonarvoja ei saa merkittävästi heikentää.

Luonnonsuojelulain 65 §:n 1 momentin mukaan, jos hanke tai suunnitelma joko yksistään tai tarkasteltuna yhdessä muiden hankkeiden ja suunnitelmien kanssa todennäköisesti merkittävästi heikentää valtioneuvoston Natura 2000 -verkostoon ehdottaman tai verkostoon sisällytetyn alueen niitä luonnonarvoja, joiden suojelemiseksi alue on sisällytetty tai on tarkoitus sisällyttää Natura 2000 -verkostoon, hankkeen toteuttajan tai suunnitelman laatijan on asianmukaisella tavalla arvioitava nämä vaikutukset. Sama koskee sellaista hanketta tai suunnitelmaa alueen ulkopuolella, jolla todennäköisesti on alueelle ulottuvia merkittäviä haitallisia vaikutuksia. Pykälän 2 momentin mukaan luvan myöntävän tai suunnitelman hyväksyvän viranomaisen on

valvottava, että 1 momentissa tarkoitettu arviointi tehdään. Viranomaisen on pyydettävä arvioinnista lausunto elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta ja siltä, jonka hallinnassa luonnonsuojelualue on. Jos elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus itse on hankkeen suunnittelija tai toteuttaja, ympäristöministeriö päättää, mikä toinen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus antaa lausunnon. Ympäristöministeriön päätökseen ei saa erikseen valittamalla hakea muutosta.

Luonnonsuojelulain 66 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen ei saa myöntää lupaa hankkeen toteuttamiseen taikka hyväksyä tai vahvistaa suunnitelmaa, jos 65 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettu arviointi- ja lausunnotmenettely osoittaa hankkeen tai suunnitelman merkittävästi heikentävän niitä luonnonarvoja, joiden suojelemiseksi alue on sisällytetty tai on tarkoitus sisällyttää Natura 2000 -verkostoon.

Luontodirektiivin 6 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava erityisten suojelutoimien alueilla tarpeellisia toimenpiteitä luontotyyppien ja lajien elinympäristöjen heikentymisen sekä niitä lajeja koskevien häiriöiden estämiseksi, joita varten alueet on osoitettu, siinä määrin kuin nämä häiriöt saattaisivat vaikuttaa merkittävästi mainitun direktiivin tavoitteisiin.

Luontodirektiivin 6 artiklan 3 kohdan mukaan kaikki suunnitelmat tai hankkeet, jotka eivät liity suoraan alueen käyttöön tai ole sen kannalta tarpeellisia, mutta ovat vaikuttamaan tähän alueeseen merkittävästi joko erikseen tai yhdessä muiden suunnitelmien tai hankkeiden kanssa, on arvioitava asianmukaisesti sen kannalta, miten ne vaikuttavat alueen suojelutavoitteisiin. Alueelle aiheutuvien vaikutusten arvioinnista tehtyjen johtopäätösten perusteella ja jollei 4 kohdan säännöksistä muuta johdu, toimivaltaiset kansalliset viranomaiset antavat hyväksyntänsä tälle suunnitelmalle tai hankkeelle vasta varmistuttuaan siitä, että suunnitelma tai hanke ei vaikuta kyseisen alueen koskemattomuuteen, ja kuultuaan tarvittaessa kansalaisia.

3.2 Luontodirektiiviä koskevaa unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä ja komission ohje

Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä on korostettu, että luontodirektiivin 6 artiklan 3 kohdassa erotetaan toisistaan kaksi vaihetta. Säännöksen ensimmäinen virke koskee ensimmäistä, arviointivelvollisuuden sisältävää vaihetta. Säännöksen toisen virkkeen mukainen vaihe seuraa arviointia ja liittyy suunnitelman tai hankkeen hyväksymiseen.

Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan luontodirektiivin 6 artiklan 3 kohdan ensimmäisen virkkeen perusteella tehdyssä arvioinnissa ei saa olla aukkoja, ja siinä pitää olla täydellisiä, täsmällisiä ja lopullisia toteamuksia ja päätelmiä, joilla voidaan hälventää kaikenlainen perusteltu tieteellinen epäily asianomaisella suojelualueella suunniteltujen töiden vaikutuksista (ks. muun muassa tuomio 17.4.2018, komissio v. Puolan tasavalta, C-441/17, 114 kohta, tuomio 11.4.2013, Sweetman ym., C-258/11, 44 kohta ja tuomio 21.7.2016,

Orleans ym., C-387/15 ja C388/15, 50 kohta). Kyseisen 6 artiklan 3 kohdan ensimmäisen virkkeen nojalla tehtävä alueelle suunnitelmasta tai hankkeesta aiheutuvien vaikutusten asianmukainen arviointi merkitsee sitä, että alaa koskeva paras tieteellinen tieto huomioon ottaen on yksilöitävä suunnitelman tai hankkeen kaikki näkökohdat, jotka voivat yksinään tai yhdistettyinä muiden suunnitelmien tai hankkeiden kanssa vaikuttaa kyseisen alueen suojelutavoitteisiin (ks. muun muassa tuomio 17.4.2018, komissio v. Puolan tasavalta, C-441/17, 113 kohta ja tuomio 21.7.2016, Orleans ym., C-387/15 ja C388/15, 51 kohta).

Oikeuskäytännön mukaan luontodirektiivin 6 artiklan 3 kohdassa tarkoitettua suunnitelmaa tai hanketta koskeva lupa voidaan siten myöntää vain edellyttäen, että toimivaltaiset kansalliset viranomaiset ovat varmistuneet siitä, että se ei vaikuta pysyvällä tavalla haitallisesti kyseisen alueen koskemattomuuteen. Näin on silloin, kun ei ole olemassa mitään tieteelliseltä kannalta järkevää epäilyä tällaisten vaikutusten aiheutumatta jäämisestä (ks. muun muassa tuomio 17.4.2018, komissio v. Puolan tasavalta, C-441/17, 117 kohta, tuomio 11.4.2013, Sweetman ym., C-258/11, 40 kohta ja tuomio 8.11.2016, Lesoochranárske zoskupenie VLK, C-243/15, 42 kohta).

Asiassa voidaan ottaa selvityksenä huomioon myös Euroopan komission tiedonantona 21.11.2018 julkaistu ohje ”Natura 2000 -alueiden suojelu ja käyttö - Luontodirektiivin 92/43/ETY 6 artiklan säännökset” (2019/C 33/01). Suomessa ympäristöministeriö on julkaissut niin ikään oikeudellisesti sitomattoman, mutta selvitysaineistoa sisältävän oppaan luontoselvityksistä ja luontovaikutusten arvioinnista kaavoituksessa, YVA-menettelyssä ja Natura-arvioinnissa (Ympäristöopas 109/2003). Ympäristöoppaan 109/2003 mukaan linnustokohteen Natura-arvioinnissa tulee suojeluperusteena olevien lintulajien lisäksi ottaa huomioon lajien elinympäristöjen ominaispiirteet ja hankkeen vaikutus näihin ominaispiirteisiin.

3.3 Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet

Valtioneuvoston päätöksellä 14.12.2017 hyväksytyjen valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden kohdan 3.1 (*Toimivat yhdyskunnat ja kestävä liikkuminen*) mukaan edistetään koko maan monikeskuksista, verkottuvaa ja hyviin yhteyksiin perustuvaa aluerakennetta, ja tuetaan eri alueiden elinvoimaa ja vahvuuksien hyödyntämistä. Luodaan edellytykset elinkeino- ja yritystoiminnan kehittämiseksi sekä väestökehityksen edellyttämälle riittävälle ja monipuoliselle asuntotuotannolle.

Luodaan edellytykset vähähiiliselle ja resurssitehokkaalle yhdyskuntakehitykselle, joka tukeutuu ensisijaisesti olemassa olevaan rakenteeseen. Suurilla kaupunkiseuduilla vahvistetaan yhdyskuntarakenteen eheyttä.

Edistetään palvelujen, työpaikkojen ja vapaa-ajan alueiden hyvää saavutettavuutta eri väestöryhmien kannalta. Edistetään kävelyä, pyöräilyä ja joukkoliikennettä sekä viestintä-, liikkumis- ja kuljetuspalveluiden kehittämistä.

Merkittävät uudet asuin-, työpaikka- ja palvelutoimintojen alueet sijoitetaan siten, että ne ovat joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn kannalta hyvin saavutettavissa.

Kohdan 3.2 (*Tehokas liikennejärjestelmä*) mukaan edistetään valtakunnallisen liikennejärjestelmän toimivuutta ja taloudellisuutta kehittämällä ensisijaisesti olemassa olevia liikenneyhteyksiä ja verkostoja sekä varmistamalla edellytykset eri liikennemuotojen ja -palvelujen yhteiskäyttöön perustuville matka- ja kuljetusketjuille sekä tavara- ja henkilöliikenteen solmukohtien toimivuudelle. Turvataan kansainvälisesti ja valtakunnallisesti merkittävien liikenne- ja viestintäyhteyksien jatkuvuus ja kehittämismahdollisuudet sekä kansainvälisesti ja valtakunnallisesti merkittävien satamien, lentoasemien ja rajanylityspaikkojen kehittämismahdollisuudet.

Kohdan 3.3 (*Terveellinen ja turvallinen elinympäristö*) mukaan varaudutaan sään ääri-ilmiöihin ja tulviin sekä ilmastonmuutoksen vaikutuksiin. Uusi rakentaminen sijoitetaan tulvavaara-alueiden ulkopuolelle tai tulvariskien hallinta varmistetaan muutoin.

Ehkäistään melusta, tärinästä ja huonosta ilmanlaadusta aiheutuvia ympäristö- ja terveyshaittoja.

Haitallisia terveysvaikutuksia tai onnettomuusriskejä aiheuttavien toimintojen ja vaikutuksille herkkien toimintojen välille jätetään riittävän suuri etäisyys tai riskit hallitaan muulla tavoin.

Suuronnettomuusvaaraa aiheuttavat laitokset, kemikaaliratapihat ja vaarallisten aineiden kuljetusten järjestelyratapihat sijoitetaan riittävän etäälle asuinalueista, yleisten toimintojen alueista ja luonnon kannalta herkistä alueista.

Otetaan huomioon yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden tarpeet, erityisesti maanpuolustuksen ja rajavalvonnan tarpeet ja turvataan niille riittävät alueelliset kehittämisedellytykset ja toimintamahdollisuudet.

Kohdan 3.4 (*Elinvoimainen luonto- ja kulttuuriympäristö sekä luonnonvarat*) mukaan huolehditaan valtakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen ja luonnonperinnön arvojen turvaamisesta. Edistetään luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaiden alueiden ja ekologisten yhteyksien säilymistä. Huolehditaan virkistyskäyttöön soveltuvien alueiden riittävydestä sekä viheralueverkoston jatkuvuudesta. Luodaan edellytykset bio- ja kiertotaloudelle sekä edistetään luonnonvarojen kestävää hyödyntämistä. Huolehditaan maa- ja metsätalouden kannalta merkittävien yhtenäisten viljely- ja metsäalueiden sekä saamelaiskulttuurin ja -elinkeinojen kannalta merkittävien alueiden säilymisestä.

Kohdan 3.5 (*Uusiutumiskykyinen energiahuolto*) mukaan varaudutaan uusiutuvan energian tuotannon ja sen edellyttämien logististen ratkaisujen tarpeisiin. Tuulivoimalat sijoitetaan ensisijaisesti keskitetysti usean voimalan yksiköihin. Turvataan valtakunnallisen energiahuollon kannalta merkittävien voimajohtojen ja kaukokuljettamiseen tarvittavien kaasuputkien linjaukset ja niiden toteuttamismahdollisuudet. Voimajohtolinjauksissa hyödynnetään ensisijaisesti olemassa olevia johtokäytäviä.

3.4 Maakuntakaavan lainmukaisuuden tarkastelun lähtökohtia

Maakuntakaava poikkeaa sikäli yksityiskohtaisemmista kaavamuodoista, kuten asemakaavoista ja yleiskaavoista, että kaavan hyväksyy muu viranomainen kuin asianomainen kunta. Maakuntakaavan hyväksyvällä maakuntaliiton toimitelmällä on maankäyttö- ja rakennuslain asettamissa rajoissa itsenäinen harkintavalta päättää siitä, minkälainen kaava alueelle laaditaan. Pelkästään se, että asianomainen kunta vastustaa tietynsisältöisen kaavan hyväksymistä omalla alueellaan, ei tee kaavaa lainvastaiseksi.

Koska kunnallisvalitusta ei voi tehdä tarkoituksenmukaisuusperusteella, mahdollisia muita suunnitteluvaihtoehtoja ei voida arvioida hallinto-oikeuden päätöksessä, vaan hallinto-oikeus ottaa valitusten johdosta kantaa vain siihen, onko valituksenalainen päätös lainvastainen kuntalain 135 §:n 2 momentissa tarkoitetuilla perusteilla. Mikäli päätös on valituksessa esitetyillä perusteilla kokonaan tai osittain lainvastainen, päätös tulee näiltä osin kumota. Tämä edellyttää kuntalain 135 §:n 3 momentin perusteella myös, että valitusperusteet kumoamiselle esitetään ennen valitusajan päättymistä. Kaavan muuttaminen tai palauttaminen jostain lähtökohdasta uudelleen valmisteltavaksi ei sitä vastoin kuulu hallinto-oikeuden toimivaltaan maankäyttö- ja rakennuslain 203 §:ssä mainittuja poikkeuksia lukuun ottamatta, joista ei ole ollut kysymys. Siltä osin kuin valituksissa on vaadittu valituksenalaisen päätöksen muuttamista, hallinto-oikeus on käsitellyt nämä vaatimukset päätöksen kumoamista asianomaisilta osin koskevinä vaatimuksina.

Maakuntakaava on maankäytön suunnittelujärjestelmän yleispiirteisien kaavamuoto, joka ohjaa yleiskaavalla ja asemakaavalla tapahtuvaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua. Maakuntakaavan tehtävänä on muun ohella osoittaa maakunnan tasolla alueiden käytön ja yhdyskuntarakenteen periaatteet ja maakunnan kehityksen kannalta tarpeelliset alueet. Maakuntakaavalla ei sen tarkoitus ja maankäyttö- ja rakennuslain eri kaavatasoja koskevat säännökset huomioon ottaen ole tarpeen eikä yleensä mahdollistakaan ratkaista rakentamisen tai muunkaan maankäytön edellyttämiä tarkempia yksityiskohtia, vaan maakuntakaavassa ratkaistaan ensisijaisesti kysymys siitä, onko tietty maankäyttö alueidenkäytöllisesti mahdollista sijoittaa asianomaiselle alueelle.

Maakuntakaavan sisällöllisen lainmukaisuuden arvioinnin lähtökohtana ovat kaavamerkinnät ja niitä koskevat suunnittelumääräykset.

Maakuntakaavaratkaisun tueksi saatetaan kuitenkin selvityksinä esittää olennaisestikin yksityiskohtaisempia suunnitelmia kuin mitä maakuntakaavassa osoitettu maankäyttömerkintä lähtökohtaisesti edellyttäisi. Siihen nähden, että maakuntakaavan toteuttaminen edellyttää yksityiskohtaisempien kaavojen hyväksymistä alueelle, maakuntakaava ei lähtökohtaisesti ole lainvastainen sillä perusteella, että kaava-aineistoon sisältyy selvitysaineistona ehkä olennaisestikin kaavamerkinnän sisältöä yksityiskohtaisempia suunnitelmia. Vaikka tällä aineistolla on merkitystä arvioitaessa maakuntakaavan tueksi laadittujen selvitysten riittävyttä ja

maakuntakaavamerkinnän toteuttamiskelpoisuutta, arvioidaan maakuntakaavan sisällöllinen lainmukaisuus vain sen perusteella, minkälaista rakentamista tai muuta maankäyttöä kaavamerkintä mahdollistaa tai edellyttää yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa.

Maankäyttö- ja rakennuslain 25 §:n 4 momentin sääntelystä seuraa, että maakuntakaavassa osoitetaan ainoastaan valtakunnallisten tai maakunnallisten tavoitteiden kannalta taikka useamman kuin yhden kunnan alueiden käytön yhteen sovittamisen kannalta tarpeelliset aluevaraukset. Siten maakuntakaava ei lähtökohtaisesti ole lainvastainen yksin sillä perusteella, että kaavassa ei ole osoitettu alueen maankäytön kannalta ehkä sinänsä tarpeellista merkintää tai kaavamääräystä, mikäli kysymyksessä ei ole maankäyttö- ja rakennuslain 25 §:n 4 momentin tarkoittamalla tavalla laajemman alueen maankäytön tarpeiden yhteen sovittamisen kannalta välttämätön maakuntakaavaan otettava aluevaraus tai merkintä.

Se, mitä on pidettävä maakuntakaavassa osoitettavana maankäyttönä, on lain asettamissa maakuntakaavan sisältövaatimusten puitteissa maakuntaliiton harkintamarginaaliin kuuluva kysymys. Siten sen ratkaiseminen, mikä on valtakunnallisten tai maakunnallisten tavoitteiden taikka useamman kuin yhden kunnan alueiden käytön yhteen sovittamisen kannalta tarpeellinen ja siten maakuntakaavaan osoitettavissa oleva aluevaraus, kuuluu lähtökohtaisesti maakuntaliitolle sillä olevan harkintavallan nojalla.

Kaavaa koskevien selvitysten ensisijaisena tavoitteena on varmistaa, että alueelle on tarkentuvan suunnittelun periaatteen mukaisesti mahdollista yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa osoittaa sellaisia kaavaratkaisuja, jotka ovat maakuntakaavan ohjausvaikutuksen mukaisia eli toteuttavat maakuntakaavan tavoitteena olevaa maankäyttöä.

Maakuntakaavan tarkoitus yleispiirteisenä maankäytön suunnitteluvälineenä ei yleensä edellytä, että maakuntakaavassa osoitetun maankäytön sopivuus tulisi tai olisi edes mahdollista yksityiskohtaisesti arvioida selvityksillä maakuntakaavavaiheessa. Maakuntakaavalla ei siten sen tarkoitus ja maankäyttö- ja rakennuslain eri kaavatasoja koskevat säännökset huomioon ottaen ole tarpeen eikä yleensä mahdollistakaan arvioida tai ratkaista rakentamisen, hulevesien käsittelyn tai esimerkiksi pohjaveden suojaamisen kaltaisia tarkempia yksityiskohtia. Maakuntakaavassa ei liioin yleensä ole tarpeen yksityiskohtaisesti selvittää, minkälaisilla täsmällisillä toimenpiteillä luonnonsuojelulliset näkökohdat on mahdollista ottaa huomioon, vaan riittävää on, että alustavien selvitysten perusteella tällaisten toimenpiteiden voidaan arvioida olevan mahdollisia.

Selvyyden vuoksi hallinto-oikeus toteaa, että siltä osin kuin yksittäistä hanketta on maakuntakaavoituksen yhteydessä selvitetty yksityiskohtaisemmin kuin mitä maakuntakaavan suunnittelutarkkuus edellyttäisi, voi tarkentuvan suunnittelun periaatteesta ja yksityiskohtaisemman kaavan sisältövaatimuksista seurata, että yksityiskohtaisessa kaavoituksessa toteutettavaksi valikoituakin toisenlainen vaihtoehto kuin mitä

maakuntakaavan yhteydessä esitetyissä selvityksissä on suunniteltu. Tähänkin nähden riittävää yksityiskohtien osalta on, että selvitysten perusteella voidaan tässä vaiheessa arvioida, että ympäristövaikutukset, mukaan lukien yhdyskuntataloudelliset, sosiaaliset, kulttuuriset ja muihin vaikutuksiin liittyvät näkökohdat on jatkosuunnittelussa mahdollista ottaa asianmukaisesti huomioon ja että maakuntakaavaa laadittaessa on voitu riittävässä määrin varmistua siitä, että asianomaiselle alueelle kaavailtu maankäyttömuoto on ylipäätään mahdollista sijoittaa sille.

Selvitysvelvollisuuden arvioinnissa on myös otettava huomioon, että maakuntakaavalla ei sen maankäyttö- ja rakennuslain 32 §:n 1 ja 2 momentista ilmenevät oikeusvaikutukset ja saman pykälän 3 momentista ilmenevät voimassaoloa koskevat rajoitukset huomioon ottaen ole välittömiä toimintaan kohdistuvia oikeusvaikutuksia alueilla, joilla on voimassa asemakaava tai yleiskaava.

4 Kaavan hyväksymismenettely ja valitusosoitus

Kuntalain 99 a §:n, joka oli voimassa 1.5.2020–31.5.2021, mukaan sähköinen kokous voidaan pitää käyttäen sellaista videoneuvottelua tai muuta soveltuvaa teknistä tiedonvälitystapaa, että:

- 1) kokouksen puheenjohtaja ja sihteeri voivat luotettavasti todentaa kokoukseen osallistuvat;
- 2) kokouksen puheenjohtaja voi johtaa kokousta 102 §:ssä tarkoitetulla tavalla; ja
- 3) kokoukseen osallistuva voi seurata kokouksen kulkua ja osallistua asioiden käsittelyyn.

Hallinto-oikeus toteaa, että asiassa ei ole ilmennyt, että kaavan osin sähköisenä kolmessa erillisessä kokouksessa toteutunut hyväksymismenettely olisi ollut valituksissa esitetyillä perusteilla lainvastainen. Päätös ei liioin ole lainvastainen sillä valituksessa 8 esitetyillä perusteella, että merkinnän poistamisesta on äänestetty koko maakuntakaavan uudelleentuloon lähettämistä vastaan tai sillä, että kokouksessa on muun ohella keskusteltu kaavan viivästyttämisestä, mikäli asia palautettaisiin uudelleen valmisteluun.

Valituksessa 4 on vaadittu, että Heikki Vestmanin esityksen pohjalta hyväksytyn pöytäkirjamerkinnän, joka koskee maakuntakaavan niin sanottuja valkoisia alueita, mitätöimistä tai toteamista ei-oikeusvaikutteiseksi. Hallinto-oikeus toteaa, että kysymyksessä olevan kaltainen pöytäkirjamerkintä ei ole osa valituksenalaista päätöstä, eikä sillä ole itsenäistä oikeudellista merkitystä osana päätöstä tai sen tulkintaa. Tähän nähden päätös ei ole lainvastainen pöytäkirjamerkintään liittyvällä valitusperusteella.

Siltä osin kuin valituksessa 6 on katsottu, että valitusosoitus on virheellinen, hallinto-oikeus toteaa, että päätöksen valitusosoitus on ollut seuraavan sisältöinen:

”Valitus on tehtävä 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

Valitusajaa laskettaessa tiedoksisaanti päivää ei oteta lukuun. Jos valitusajan viimeinen päivä on pyhäpäivä, lauantai, itsenäisyyspäivä, vapunpäivä, jouluaatto tai juhannusaatto, valitus voidaan tehdä seuraavana arkipäivänä. Asianosaisen katsotaan saaneen tiedon päätöksestä seitsemän päivän kuluttua kirjeen lähettämisestä tai tiedoksianto- tai saantitodistuksen osoittamana päivänä. Sähköisesti toimitetun asiakirjan katsotaan annetun tiedoksi kolmantena päivänä viestin lähettämisestä, jollei muuta näytetä (Laki sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa 13/2003 19 §). Kunnan jäsenen ja kuntayhtymän jäsenkunnan katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemän päivän kuluttua siitä, kun pöytäkirja on asetettu nähtäville yleiseen tietoverkkoon (Kuntalaki 410/2015 140 §). Maakuntavaltuuston 25.8.2020 20 § osalta sovelletaan Maankäyttö- ja rakennuslain 188 §: Kaavan tai rakennusjärjestyksen hyväksymistä koskevan päätöksen katsotaan tulleen asianosaisten tietoon silloin, kun päätös on kuntalain mukaisesti asetettu yleisesti nähtäville.”

Hallinto-oikeus toteaa, että valitusosoitus on päätöksen tiedoksisaantiajankohdan osalta sikäli moniselitteinen, että siinä selostetaan asiaan sovellettavan maankäyttö- ja rakennuslain 188 §:n lisäksi lainkohtia ja vaihtoehtoja, joilla ei ole eikä voisiakaan nyt kysymyksessä olevassa kaava-asiassa olla valitusajan laskemisen kannalta merkitystä. Kun valittaja, jolla on ollut asiamiehenään asianajaja, on kuitenkin toimittanut valituksensa ajoissa perille, valituksessa esitetyillä valitusosoitukseen liittyvillä näkökohdilla ei ole merkitystä valituksen tutkimisen eikä myöskään päätöksen lainmukaisuuden kannalta.

5 Kaavan tavoitteesta ja sisällöstä sekä esitystavasta kaavaselostuksen mukaan

Uusimaa-kaava 2050 -kokonaisuus koostuu kolmesta erillisestä, Helsingin seudun, Itä-Uudenmaan ja Länsi-Uudenmaan vaihemaakuntakaavakartasta, sekä kolmesta erillisestä, kutakin vaihemaakuntakaavaa koskevasta merkinnästä ja määräykset -asiakirjoista. Kaikille kolmelle vaihemaakuntakaavalle yhteisiä asiakirjoja ovat kaavaselostus, kaavaselostuksen liitekartat sekä muu liiteaineisto. Kaavaselostuksessa kuvataan Uusimaa-kaava 2050 -kokonaisuuden tavoitteet ja lähtökohdat, kaavaratkaisut perusteluineen, vaikutusten arvioinnin tulokset sekä muut kaavoihin liittyvät olennaiset asiat.

Seutujen vaihemaakuntakaavoissa pyritään voimassa olevia maakuntakaavoja yleispiirteisempään ja strategisempaan esitystapaan. Keskeisenä tavoitteena on ollut selkiyttää maakuntakaavan roolia valtakunnallisten, maakunnallisten ja seudullisten suunnittelukysymysten ratkaisijana osana maankäyttö- ja rakennuslain kaavahierarkiaa sekä kehittää maakuntakaavasta entistä strategisempi ja joustavampi työkalu. Kunnille jää näin aiempaa enemmän liikkumavaraa maakuntakaavan ratkaisujen tarkentamisessa paikallisiin olosuhteisiin sopiviksi. Yleispiirteisyys koskee sekä kaavan sisältöä, esitystapaa että tulkintaa. Alueidenkäytön ratkaisut tarkentuvat yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tai viranomaispäätösten yhteydessä. Maakuntakaavaratkaisu muodostuu yleisistä suunnittelumääräyksistä sekä

kaavamerkinnöistä ja niihin liittyvistä suunnittelumääräyksistä. Yleiset suunnittelumääräykset voivat koskea esimerkiksi tiettyä teemaa tai aluekokonaisuutta. Kaavaselostuksessa on avattu kaavaratkaisun periaatteita ja tulkintaa suhteessa yksityiskohtaisempaan suunnitteluun ja kaavan toteuttamiseen.

Voimassa olevissa maakuntakaavoissa on annettu niin sanottuja valkoisia alueita koskevia suunnittelumääräyksiä ja kehittämissuosituksia. Ns. valkoiset alueet ovat alueita, joille ei ole maakuntakaavassa osoitettu erityistä käyttötarkoitusta. Uusimaa-kaavan yhteydessä ei enää käytetä käsitettä ”valkoiset alueet” maakuntakaavan merkintöjen ulkopuolisista alueista. Näihin kaavamerkintöjen ulkopuolisiin alueisiin liittyy merkittäviä valtakunnallisia, maakunnallisia tai seudullisia intressejä, jotka tulevat esiin myös Uusimaa-kaavalle asetetuissa tavoitteissa. Tavoitteista korostuvat erityisesti kestävyys, ilmastonmuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen, luonnon monimuotoisuuden turvaaminen ja alueiden vahvuuksiin perustuva profilointi ja kehittäminen. Kaavamerkintöjen ulkopuolisilla alueilla alueidenkäyttöä ohjaavat Uusimaakaavan yleiset suunnittelumääräykset. Yleiset suunnittelumääräykset sisältävät muun muassa tarkoituksenmukaisen ja kestäväen alue- ja yhdyskuntarakenteen sekä viherrakenteen arvojen huomioon ottamisen periaatteet.

Kaavakartat sekä merkinnät ja määräykset ovat oikeusvaikuttaisia asiakirjoja. Kaavaselostus, kaavaselostuksen liitekartat sekä muu liiteaineisto ovat oikeusvaikutuksettomia asiakirjoja. Seutujen vaihemaakuntakaavakarttojen mittakaava on 1:250 000. Kaavakartoista on koostettu myös koko Uudenmaan eli Uusimaakaava 2050 -kaavakokonaisuuden alueen kattava epävirallinen yhdistelmä. Liitekartat ovat osa kaavaselostusta ja ne on koottu erilliseksi aineistoksi. Liitekartat esitetään A3-pienennöksinä tarkoituksenmukaisessa mittakaavassa. Liitekarttoja on kahden tyyppisiä: Selventävillä liitekartoilla esitetään erillään tiettyjä merkintäkokonaisuuksia oikeusvaikuttaiselta kaavakartalta. Taustoittavilla liitekartoilla esitetään muun muassa Uusimaa-kaavan valmistelussa käytettyä taustatietoa, esimerkiksi selvitysten tuloksia aiheista, joita ei käsitellä kaavatyössä kokonaisuutena.

Seutujen vaihemaakuntakaavoissa käytetään aluevaraus-, kohde- ja viivamerkintöjä sekä ominaisuus- ja kehittämisperiaatemarkkintöjä. Useimpiin kaavamerkintöihin liittyy suunnittelumääräyksiä, joilla ohjataan ensisijaisesti kuntien kaavoitusta ja muuta eri viranomaisten alueiden käyttöä koskevaa suunnittelua. Näiden lisäksi annetaan yleisiä suunnittelumääräyksiä, jotka koskevat esimerkiksi laajoja aluekokonaisuuksia tai koko kaava-alueita. Kaavoissa käytettyjä merkintätyyppejä, määräyksiä ja niiden tulkintaa on kuvattu tarkemmin kaavaselostuksen luvussa 6.1 sekä Merkinnät ja määräykset -asiakirjassa.

Tullessaan voimaan seutujen vaihemaakuntakaavat kumoavat alueeltaan voimassa olevat kaavat lukuun ottamatta Uudenmaan 4. vaihemaakuntakaavan tuulivoimaratkaisua ja Östersundomin alueen maakuntakaavaa.

6 Maakuntakaavan keskeisistä merkinnöistä

Kaavan yleisten suunnittelumääräysten mukaan maakuntakaavan merkinnät ovat yleispiirteisiä. Maakuntakaavan yleispiirteisyys koskee sekä kaavan sisältöä, esitystapaa että tulkintaa. Alueidenkäytön ratkaisujen tulee tarkentua yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tai viranomaispäätösten yhteydessä.

Kasvun kestävä ohjaaminen sekä liikkuminen ja logistiikka

Alueidenkäytön suunnittelussa on edistettävä ilmastonmuutoksen hillinnän ja ilmastonmuutokseen sopeutumisen kannalta kestäviä ratkaisuja.

Alue- ja yhdyskuntarakennetta tulee kehittää olemassa olevaan rakenteeseen tukeutuen.

Ympärivuotista asumista sekä työpaikkarakentamista on ohjattava ensisijaisesti maakuntakaavassa osoitettuihin keskuksiin, pääkaupunkiseudun ydinvyöhykkeelle, taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeille sekä palvelukeskittymiin. Keskusten välisten liikenneyhteyksien kehittämistä on tuettava erityisesti joukkoliikenteeseen perustuen.

Olemassa olevia taajamia tulee kehittää niiden maankäyttöä täydentäen ja tehostaen ja niiden toiminnallista rakennetta monipuolistaen. Taajama-alueiden yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on edistettävä kävelyä, pyöräilyä ja joukkoliikennettä sekä päivittäisten palveluiden saavutettavuutta. Lisäksi on turvattava riittävät virkistysmahdollisuudet sekä virkistysyhteydet maakunnallisille virkistysalueille.

Uudet asuin- ja työpaikka-alueet tulee suunnitella niin, että ne täyttävät kestävä ympäristön kriteerit: alueiden sijainnin alue- ja yhdyskuntarakenteessa sekä rakentamisen määrän ja tehokkuuden tulee olla sellaista, että monipuolisille toiminnoille, lähipalveluille ja joukkoliikenneyhteyksille sekä lyhyille asiointimatkoille kävellen ja pyöräillen syntyy edellytykset.

Maakuntakaavassa osoitettujen keskusten, palvelukeskittymien ja taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeiden ulkopuolella tapahtuvan asuin- ja työpaikkarakentamisen tulee ensisijaisesti sijoittua olemassa olevan yhdyskuntarakenteen yhteyteen. Rakentamisen ohjauksessa tulee huomioida olemassa olevan infrastruktuurin mahdollisimman tehokas hyödyntäminen, palveluiden saavutettavuus ja kestävä liikkuksen edellytykset.

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on pyrittävä minimoimaan liikenteestä aiheutuvia melu-, tärinä ja päästöhaittoja.

Elinkeinot ja kauppa

Merkitykseltään seudullisen vähittäiskaupan suuryksikön koon alaraja on 4 000 k-m², ellei selvitysten perusteella muuta osoiteta ja ellei näissä suunnittelumääräyksissä muuta määrätä. Merkitykseltään seudullisella vähittäiskaupan suuryksiköllä tarkoitetaan myös useasta myymälästä koostuvaa vähittäiskaupan aluetta, joka on vaikutuksiltaan verrattavissa merkitykseltään seudulliseen vähittäiskaupan suuryksikköön.

Ympäristön voimavarat ja vetovoima

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa ja alueidenkäytössä on otettava huomioon alueiden arvokkaat ominaispiirteet ja turvattava luonnon, maiseman

ja kulttuuriympäristön arvot. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on tarkistettava viranomaispäätösten, inventointien tai rekisterien ajantasainen tieto arvokkaista alueista, kohteista ja yhteyksistä mukaan lukien alueiden ja kohteiden tarkemmat rajaukset.

Laajat yhtenäiset luonnon- ja kulttuurimaisema-alueet tulee ottaa huomioon ilmastonmuutoksen hillinnän ja siihen sopeutumisen, maa- ja metsätalouden ja niitä tukevien elinkeinojen kehittämisen sekä luonnon monimuotoisuuden ja virkistyskäytön kannalta. Laajojen, yhtenäisten rakentamattomien alueiden pirstomista ja pinta-alan pienentämistä on vältettävä erityisesti taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeiden ulkopuolisilla alueilla.

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on otettava huomioon Helsingin seudun viherkehän kokonaisuuden kehittäminen. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on otettava huomioon Natura 2000 -ohjelmaan kuuluvat tai siihen kuuluviksi ehdotetut alueet, turvattava alueiden yhtenäisyys, arvioitava suunnitelmasta alueelle kohdistuvat vaikutukset ja huolehdittava, ettei merkittävästi heikennetä niitä luonnonarvoja, joiden perusteella alue on ehdotettu tai sisällytetty Natura 2000 -verkostoon. Suunnitelman vaikutukset ja hyväksymisedellytykset tulee arvioida siten kuin luonnonsuojelulaissa on säädetty. Vaikutuksia arvioidessa on otettava huomioon mahdolliset yhteisvaikutukset muiden suunnitelmien ja hankkeiden kanssa. Suunnittelussa tulee käyttää valtioneuvoston Natura-alueita koskeviin päätöksiin sisältyviä aluerajauksia sekä viimeisimpiä Natura-tietolomakkeita.

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on edistettävä vesiensuojelua ja pyrittävä parantamaan vesien ekologista tilaa.

Saariston alueella on huomioitava saaristoelinkeinojen toiminta- ja kehittämisedellytykset, virkistyskäyttömahdollisuudet, ympärivuotinen asuminen, vapaa-ajan asuminen ja matkailu. Alueella on myös huomioitava maakunnallisesti merkittävän vesiliikenteen ja teknisen huollon sekä Puolustusvoimien ja rajavallvonnan toimintaedellytykset. Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on otettava huomioon luonnon, maiseman ja kulttuuriympäristön arvojen säilyminen, ympäristön tilan parantaminen sekä vesiensuojelun edistäminen.

Energia ja tekninen huolto

Ilmaston kannalta kestävään energiajärjestelmään siirtymistä on edistettävä.

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on edistettävä kestävää luonnonvarojen käyttöä, kierto- ja biotaloutta, uusiutuvan energian tuotantoa sekä hukkalämmön hyödyntämistä. Rakentamisessa tulee edistää kestävää maa-aineshuoltoa.

Suunniteltaessa laajoja aurinkoenergian tuotantoalueita tulee alueet ensisijaisesti sijoittaa olemassa olevan yhdyskuntarakenteen ja sähköverkon liityntäpisteiden läheisyyteen ottaen huomioon ympäristön arvot ja reunaehdot.

Yhdyskuntateknisen huollon verkostojen ja laitosten toimintamahdollisuudet ja kehittämistarpeet tulee huomioida yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa. Jätteiden lajitteluun, käsittelyyn ja siirtovarastointiin tarkoitettuja kiertotalousalueita ei tule sijoittaa asutuksen tai muun ympäristöhaitoille herkän toiminnon läheisyyteen. Tarvittavat suojaetäisyydet, ympäristöhaittojen ehkäiseminen sekä liikenteen vaikutukset tulee selvittää

yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa. Tuulivoima-aluetta suunniteltaessa on turvattava Puolustusvoimien toimintaedellytykset, ottamalla huomioon Puolustusvoimien toiminnasta, kuten tutkajärjestelmistä ja radioyhteyksien turvaamisesta aiheutuvat rajoitteet.

Ympäristöhäiriöt

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on otettava huomioon suuronnettomuusvaaraa aiheuttavat laitokset ja varastot.

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on tarkistettava näitä koskeva ajantasainen tieto turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukesilta ja pyydetävä pelastusviranomaisen lausunto.

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on maakunnallisten ja Puolustusvoimien ampumaratojen lisäksi otettava huomioon myös paikallisten ulkoampumaratojen toiminnasta maankäytölle aiheutuvat rajoitukset sekä pyrittävä turvaamaan ratojen toiminta- ja kehittämisedellytykset.

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa ja ampumaradan käytössä on otettava huomioon ampumaradan ympäristöönsä aiheuttama melu. Merkittävät ympäristöhäiriöt on estettävä teknisin ratkaisuin ja/tai osoittamalla riittävät suoja-alueet.

Taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeen suunnittelumääräyksen mukaan taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeen yhdyskuntarakennetta tulee tehostaa nykyiseen rakenteeseen, erityisesti keskuksiin ja asemanseutuihin tukeutuen ja joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn edellytyksiä parantaen. Vyöhykettä tulee kehittää tiiviinä ja monipuolisena asumisen, työpaikkojen, palveluiden ja viherrakenteen kokonaisuutena ympäristön erityiset arvot huomioon ottaen. Helsingin seudulla vyöhykettä tulee kehittää rakenteeltaan verkostomaisena joukkoliikennekaupunkina.

Vyöhykkeen kehittämiseen liittyvät yksityiskohtaisemmat aluevaraustarpeet ja muut alueidenkäyttöön liittyvät järjestelyt on tutkittava yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa.

Vyöhykkeen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee turvata luonnon- ja kulttuuriympäristön erityisten arvojen säilyminen sekä edistää ekologisen verkoston kytkeytymistä vyöhykkeen ulkopuoliseen viherrakenteeseen.

Tiivistettäessä yhdyskuntarakennetta on kiinnitettävä huomiota vyöhykkeen arvokkaisiin ominaispiirteisiin ja elinympäristön laatuun. Lisäksi tulee turvata riittävät virkistysmahdollisuudet sekä virkistysyhteydet vyöhykkeen sisällä ja sen ulkopuolelle. Erityistä huomiota on kiinnitettävä kaavassa osoitettuja viherrakenteen osia yhdistäviin Helsingin seudun viherkehälle ja ranta-alueille suuntautuviin sekä merenrannan suuntaisiin yhteyksiin.

Vyöhykkeen rakentamattomat rannat on yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa varattava yleiseen virkistykseen, jollei erityinen tarve edellytä alueen osoittamista muuhun käyttöön.

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on kiinnitettävä huomiota hulevesien hallintaan ja varauduttava sään ääri-ilmiöihin.

Satamien ja Helsinki-Vantaan lentoaseman toiminta- ja kehittämisedellytykset on turvattava.

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee turvata jakeluliikenteen toimintaedellytykset.

Vyöhykkeen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on otettava huomioon ja turvattava raide- ja joukkoliikenteen kehittämisen vaatimat riittävät varikkoalueet. Suunniteltaessa muuta maankäyttöä olemassa olevien varikoiden alueille on varmistettava, että korvaava varikkokapasiteetti on toteutettu ennen olemassa olevan varikon toiminnan päättymistä.

Merkitykseltään seudullisten vähittäiskaupan suuryksiköiden koon alarajat ovat seuraavat, ellei selvitysten perusteella muuta osoiteta:

Taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeellä pääkaupunkiseudulla (Espoo, Helsinki, Kauniainen ja Vantaa)

- Keskustahakuinen kauppa (päivittäistavaran kauppa ja muun erikoistavaran kauppa) 10 000 k-m²

- Paljon tilaa vaativa erikoistavaran kauppa 30 000 k-m²

Muilla taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeillä

- Keskustahakuinen kauppa (päivittäistavaran kauppa ja muun erikoistavaran kauppa) 10 000 k-m²

- Paljon tilaa vaativa erikoistavaran kauppa 10 000 k-m².

Aluevarausmerkintään *virkestysalue* liittyy maankäyttö- ja rakennuslain 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus. Merkinnän suunnittelumääräyksen mukaan alue varataan yleiseen virkistykseen ja ulkoiluun. Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on turvattava virkistyskäyttödellytysten säilyminen, alueen saavutettavuus, riittävä palveluvarustus sekä ympäristöarvot. Alueen suunnittelussa on kiinnitettävä erityistä huomiota ympäristön laatuun, alueen sijaintiin ekologisessa verkostossa sekä merkitykseen luonnon monimuotoisuuden kannalta. Alueelle voidaan rakentaa yleistä virkistyskäyttöä palvelevia rakennuksia ja rakenteita. Alueelle voidaan yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa osoittaa selvitysten perusteella yhdyskuntarakenteen eheyttämisen kannalta tarpeellisia paikallisia väyliä ja yhdyskuntateknisen huollon laitteita ja rakenteita. Väylien suunnittelussa on turvattava virkistysyhteyksien esteetön ja turvallinen jatkuminen.

Perustelut valitukseen maakuntakaavan laatimisen ja sisällön osalta

7 Luoma-Mankki (Valitukset 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 16, 17 ja 20)

7.1 Katselmusvaatimus

Kun otetaan huomioon perusteet, jolla kyseessä olevalle alueelle kohdistuvaa katselmusta on vaadittu, maakuntakaavan tarkkuustaso sekä hallinto-oikeuden päätöksessä viitatus selvitykset ja ratkaisun perustelut, katselmuksen toimittaminen ei, kun otetaan huomioon oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 48 §, ole tarpeen asian selvittämiseksi.

7.2 Alueelle osoitettu maankäyttö

Valituksissa tarkoitettu *raskaan raideliikenteen varikkomerkintä* on kohdemerkintä, jolla sen kuvauksen mukaan osoitetaan alueita raskasta

raideliikennettä palvelevaa varikkotoimintaa varten. Varikkomerkinä on osoitettu Luoman ja Mankin alueille Kirkkonummen itärajan tuntumassa ja Espoon länsirajan tuntumassa siten, että se mahdollistaa jatkosuunnittelulla varikon toteuttamisen käytettävissä olevista selvityksistä ilmenevästi joko Espoon (Mankin) tai Kirkkonummen (Luoman) alueelle.

Varikkomerkinän *suunnittelumääräyksen* mukaan kohdemerkinnällä osoitetun raskaan raideliikenteen varikon sijainti ja laajuus on määriteltävä yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa siten, että alue muodostaa toiminnallisesti yhtenäisen kokonaisuuden ja alue on riittävä turvaamaan varikon toiminta- ja kehittämisedellytykset. Varikko tulee suunnitella siten, että toiminnasta aiheutuvat melu- ja muut ympäristöhäiriöt ovat mahdollisimman vähäiset. Uusi rakentaminen ja muu maankäyttö on sopeutettava ympäristöönsä tavalla, joka turvaa ympäristö- ja luontoarvot sekä ottaa huomioon alueen kulttuurihistorialliset ja maisemalliset ominaispiirteet. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on kiinnitettävä huomiota hulevesien hallintaan ja varauduttava sään ääri-ilmiöihin.

Varikkomerkinän eteläpuolelle Luoma-Mankissa sijoittuu *Natura 2000 -alue* ominaisuusmerkinnällä osoitettu kohde Espoonlahti-Saunalahti, joka on osoitettu myös suojelualueen aluevarausmerkinnällä.

Aluetta koskee lisäksi *kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeän alueen ominaisuusmerkintä*. Ominaisuusmerkintä käsittää maakunnallisesti merkittävät kohteet Luoman kylä ja Vitträskin ympäristö sekä varikkomerkinän länsipuolella lounaasta koilliseen kulkevan Suuren rantatien, joka on tasoltaan valtakunnallisesti merkittävä RKY-kohde.

Espoonjokilaakson maisema-alue, joka sijoittuu varikkomerkinän itäpuolelle on niin ikään osoitettu kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeän alueen ominaisuusmerkinnällä.

Varikon etelä-, itä- ja länsipuolilla kulkee viheryhteystarve (Kauklahti-Espoonlahti-Mankki).

Alue sijaitsee taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeiden kehittämisperiaatemerkintöjen välissä (lounaassa kohde Kirkkonummi ja idässä kohde Pääkaupunkiseutu, Kerava, Tuusula), mutta merkinnät eivät ulotu varikon merkintään tai Natura-alueen rajaan asti. Alueen lounais- ja koillispuolilla on osoitettu olemassa olevat päärata ja maakunnallisesti merkittävä tie (Kehä III).

7.3 Varikkomerkitään liittyvät selvitykset

7.3.1 Varikon sijoittamista koskeva teknis-taloudellinen selvitys

Maakuntahallituksen lausunnon ja kaavaselostuksen mukaan Rantaradan varikon sijainti perustuu Väyläviraston selvitykseen *"Lähiliikennevarikkoselvitys Espoon ja Kirkkonummen alueella - Esiselvitys"* (2019). Sen tiivistelmän mukaan: "Uusi lähiliikenne tarvitsee uutta junakalustoa ja vastaavasti uusi junakalusto vaatii oman varikon. Ilmalan varikkoa ei ole mahdollista laajentaa. Uutta lähiliikenteen junakalustoa tarvitaan tulevien raideinvestointien myötä. Samoin Pissararadan liikenteen käynnistäminen ja lopettaminen on toteutettava muualta kuin Ilmalasta.

Tehdyt selvitykset ovat osoittaneet, että uusien varikkojen liikenteellisesti parhaat mahdolliset sijainnit ovat kaupunkiraiteiden päissä, rantaradalla Kaukalahden aseman jälkeen ja pääradalla Keravan korkeudella. Tässä työssä on tarkasteltu kolmea kohdetta rantaradalla Kaukalahden aseman länsipuolella: Mankissa, Luomassa ja Vuohimäellä.

Varikon mitoituksessa on käytetty kahta eri pituista junayksikköä; yhden pituus on 75 metriä (nykyinen FLIRT-juna) ja toisen pituus on 113 metriä (mahdollinen pidennetty FLIRT-juna). Tavoitteena on saada yhdelle varikolle mahtumaan vähintään 70 pidemmän mitoitusyksikön pituista junaa. Vuohimäen varikkoa varten tarvittaisiin oma huoltoraide kaupunkiradan pääteasemalta Kaukalahdesta, koska nykyinen kaksiraiteinen rata Kaukalahden ja Kirkkonummen välillä ja yksiraiteinen rata Kirkkonummen länsipuolella eivät mahdollista kaluston liikuttelua aikataulun mukaisen liikenteen liikennöintiaikana. Mikäli kaupunkirata rakennetaan Kauklahteen, ja varikko on Mankissa tai Luomassa, ei välttämättä olisi tarvetta erilliselle huoltoraiteelle Kaukalahdesta varikolle lyhyen etäisyyden takia. Kolmen tarkasteltavan varikkovaihtoehdon osalta on tarkasteltu seuraavia vaikutuksia; liikenteellisiä vaikutuksia, vaikutuksia kaavoitukseen ja maankäyttöön sekä ihmisiin, maisemaan ja kulttuuriperintöön liittyviä vaikutuksia. Lisäksi on tarkasteltu luontoon kohdistuvia vaikutuksia ja ympäristöhäiriöitä sekä arvioitu kohteiden rakennettavuutta. Jokaiselle kohteelle on myös laskettu rakennuskustannusarvio.

Jatkotoimenpiteenä esitetään varikkosuunnitelmien tarkentamista Mankin ja Luoman alueiden osalta. Vuohimäen aluetta pidetään huonoimpana vaihtoehtona kaukaisen sijaintinsa vuoksi. Vaikka rakentamiskulut ja vaikutukset ovat pienemmät, ovat liikennöintikustannukset korkeammat. Koska liikennöinnin tarkasteleminen rajattiin tämän selvityksen ulkopuolelle, seuraavaksi on syytä tehdä varikoille liikennöintiselvitys. Tarkempi varikkotarkastelu on käynnissä syksyllä 2019.

Tällä hetkellä ei ole päätöksiä, mikä organisaatio vastaa varikkojen jatkosuunnittelusta ja toteutetaanko varikot osana valtion rataverkkoa vai yksityisraiteina. Jatkosuunnittelun vaiheet ovat näissä vaihtoehdoissa erilaisia. Eri organisaatioiden roolit selviävät myöhemmin."

Alueen rakennettavuudesta esiselvityksessä on sekä Mankin että Luoman alueen osalta lausuttu seuraavaa: ”Alue on vanhaa merenpohjaa eikä sovellu hyvin varikon raiteiston ja rakennusten rakentamiseen. Alueen maaperä on rakennettavuusluokassa 6, savea on yli 15 metriä ja on rakentamiseen erittäin huonosti soveltuvaa aluetta. Pohjaolosuhteet vaativat paaluperustuksen kantavaan pohjaan.”

Varikkoon liittyviä kysymyksiä on lisäksi tutkittu yleisluonteisemmin selvityksessä ”*Junaliikenteen kaluston huolto- ja seisontataraidetarpeet sekä radan kunnossapidon aluetarpeet*” (Liikennevirasto 2017).

7.3.2 Melusta, tärinästä ja muusta ympäristöhäiriöstä saatu selvitys

Vuoden 2019 esiselvityksen mukaan tärinän ilmeneminen on mahdollista maaperän todennäköisen saviuuden johdosta. Meluhäiriöt lähiasutukselle lisääntyvät äänimaailman muuttuessa, ja näiden vaikuttavuutta tulee selvittää lisää. Lähiliikennejunien aiheuttama mahdollinen tärinä on vähäistä. Tärinä torjutaan pohjarakenneratkaistuilla. Varikon valaistuksesta voi aiheutua ympäristöhäiriöitä ihmisille ja eläimille pimeään aikaan. Varikon aitaus aiheuttaa estevaikutuksen ihmisten ja eläinten liikkumiselle. Alueille tai niiden välittömään läheisyyteen ei sijoitu pohjavesialueita. Varikolle tullaan toteuttamaan aluekohtaiset hulevesijärjestelyt, jolloin varikon toiminnasta ei todennäköisesti aiheudu vaikutuksia alueen pinta- ja pohjavesiin.

7.3.3 Luonnonoloja koskevaa selvitystä

Vuoden 2019 esiselvityksen mukaan Luoman alueen osalta varikon eteläpuolelle sijoittuu Saunalahden Natura-alue, jolle varikosta voi aiheutua vähäisiä vaikutuksia esimerkiksi melun ja lisääntyneen valaistuksen johdosta. Alueen läpi kulkee pellolla Mankin osalta 3 ja Luoman vaihtoehdon osalta 2 avo-ojaa, joiden kulkua tulisi todennäköisesti muokata rakennusvaiheessa. Luoman osalta on todettu, että uomat ovat saukolle sopivia kulkuyhteyksiä (saukkoselvitystä ei ole tehty).

Mankin osalta maakuntakaavan mukaan alueen poikki kulkee viheryhteystarve, mihin varikko vaikuttaisi yhteyttä rajoittavasti tai tarpeeseen yhteyden osoittamiseen lännempää jokiuoman alueelta yhteyksien turvaamiseksi. Mankin alueen osalta vaikutukset on suuntaa antavassa vaikutusten merkitystä kuvaavassa luokittelussa arvioitu vähäisiksi tai kohtalaisen kielteisiksi.

Luoman alueen osalta selvityksessä todetaan seuraavaa:
 ”Alueen pohjoisosassa kulkee luonnontilainen puro (Luomanpuro/Bobäck bäcken), joka on varikkoalueen osalta muokattu tierummuin ja silloin, jotka heikentävät uoman luonnontilaa. Mahdollisella uoman muokkauksella voi olla vaikutuksia puron alajuoksulla.

Alueelle sijoittuu paikallisesti arvokkaita luontotyyppikuvioita: kostea runsasravinteinen lehto (Luoman puron radan ja Kehä III välinen osuudella), vanha sekapuustoinen lehtomainen kangas (Luomakujan eteläpuolella), lisäksi kaksi muuta lehtomaisen kankaan kohdetta. Varikko vaikuttaisi näihin kohteisiin voimakkaasti, kohteiden muuttuessa rakentamisen seurauksena. Alue on osittain potentiaalista saukon ja lepakoiden elinaluetta, lisäselvitysten tarve. Alueen läpi kulkee myös liito-oravan liikkumiselle hyvin soveltuva yhteys. Varikko vaikuttaisi näihin potentiaaliin elinalueisiin ja yhteyksiin voimakkaasti, kohteiden muuttuessa suuresti rakentamisen seurauksena.”

Luoman alueen osalta vaikutukset on arvioitu näiltä osin suuriksi tai erittäin suuriksi kielteisiksi vaikutuksiksi.

7.3.4 Natura-alueita ja hankkeen vaikutuksia siihen koskevaa selvitystä

Varikon läheisyydessä sijaitsee Espoonlahti-Saunalahden Natura 2000 -alue (FI0100027), jonka pinta-ala on 223 hehtaaria. Suojelun perusteena olevat luontotyypit ovat Fladat, kluuvijärvet ja laguuninomaiset lahdet, Laajat matalat lahdet, Itämeren boreaaliset rantaniityt, Kosteaa suurruohokasvillisuus, Fennoskandian hemiboreaaliset luontaiset jalopuumetsät, Boreaaliset lehdot sekä Fennoskandian hakamaat ja kaskilaitumet. Suojelun perusteina olevat lajit ovat meriuposkuoriainen ja katkokynsisammal.

Tietolomakkeen tiivistelmän aluekuvauksessa on esitetty seuraavaa: Espoonlahti-Saunalahti on kaksiosainen Natura-alue Espoon ja Kirkkonummen rajalla. Pinta-alaltaan huomattavampi on Espoonlahti (220 ha). Se koostuu ruovikkoisesta merenlahdesta sekä metsälehmusvaltaisen jalopuulehdon, niittyjen ja hakamaan muodostamasta maa-alueesta (Fiskarsinmäki), joka on ollut laidunkäytössä 1970-luvun loppuun saakka. Lahteen laskee kolme pientä jokea. Saunalahden osa-alue on otettu mukaan meriuposkuoriaisen (*Macrolea pubipennis*) esiintymispaikkana. Laji on tunnettu alueelta 1960-luvulta lähtien, ja populaatio on säilynyt runsaana. Meriuposkuoriaisen suojelualuerajaus koostuu muutaman hehtaarin ruovikkoisesta vesialueesta. Espoonlahdella on merkitystä vesi- ja kosteikkolinnuston pesimäalueena sekä muutonaikaisena levähdyspaikkana. Lahdella levähtää mm. runsaasti laulujoutsenia ja uiveloita.

Fiskarsinmäki on valtakunnallisesti merkittävä jalopuulehto. Metsälehmuksen lisäksi siellä kasvaa mm. vuorijalavaa (Udellamaalla St) ja tammea, sen puusto on vanhaa ja siellä elää useita muitakin uhanalaisia ja harvinaisia lajeja. Erityisesti on mainittava luontodirektiivin liitteen II laji katkokynsisammal, joka on Suomessa luokiteltu sekä valtakunnallisesti että Udellamaalla erittäin uhanalaiseksi. Lajilla on Suomessa vain muutama esiintymä. Fiskarsinmäen jalopuulehtoa uhkaa kuluminen ja ulkoilua alueella tulisi ohjata tietyille poluille. Alueen niityillä ja hakamailla on aloitettu laidunnus uudestaan 1995 ja sitä on syytä jatkaa, etteivät ne kasva umpeen (ks. Ryttäri & Tukiä 1994).

Saunalahdella elää meriuposkuoriaisen pysyvä populaatio. Lajia esiintyy myös Kirkkonummen puoleisella rannalla. Meriuposkuoriainen on luokiteltu

Suomessa vaarantuneeksi. Espoonlahden vedenlaatu on vedenlaatuluokituksen mukaan parantunut viime vuosina ja on tällä hetkellä tyydyttävä. Alueelle tulee jonkin verran hajakuormitusta.

Alueen suojelutavoite: Kaikki tietolomakkeen taulukoissa 3.1 ja 3.2 mainitut luontotyypit ja lajit (lukuun ottamatta edustavuudeltaan luokkaan D luokiteltuja lajeja) kuuluvat alueen suojeluperusteisiin ja kaikkien niiden suojeluperusteena on vähintäänkin alueen merkittävyyden säilyttäminen osana verkostoa.

Lisäksi alueen suojelussa ja hoidossa painotetaan seuraavia tavoitteita:

- alueella vallitseva luontotyyppien ja lajien sekä niiden elinympäristöjen tila säilytetään turvaamalla luonnon omien prosessien mukainen kehitys
- alueella vallitseva luontotyyppien ja lajien sekä niiden elinympäristöjen tila säilytetään hoitotoimenpiteillä
- luontotyyppin ja lajin elinympäristön laatua tai lajin populaation elinvoimaisuutta parannetaan ennallistamis- ja hoitotoimenpitein

Alueen pohjoisosassa sijaitseva Fiskarsinmäen lehto- ja niittyalue sekä osa rantaruovikkoa on rauhoitettu asetuksella Espoonlahden luonnonsuojelualueeksi (22 ha). Tästä pieni osa oli mukana valtakunnallisessa lehtojensuojeluohjelmassa. Espoonlahden vesialueen raja on valtakunnallisen lintuvesiensuojeluohjelman mukainen. Täällä Natura-alueen suojelutavoitteet toteutetaan vesilain ja/tai luonnonsuojelulain nojalla. Vesilaki koskee vesialueella tehtäviä sellaisia toimia, jotka vaativat vesioikeuden luvan. Saunalahdelle ehdotettu meriuposkuoriaispopulaation suojelualue ei kuulu suojeluohjelmiin. Alueen ruovikko ja vesialue tulee säilyttää luonnontilassa eikä alueella tule sallia esim. moottoriveneilyä. Rantaniitty tulee pitää avoimena pienilmasto-olojen säilyttämiseksi. Suojelutavoitteet toteutetaan joko luonnonsuojelulain mukainen suojelualue perustamalla tai asemakaavan suojelualueratkaisulla.

Kaavan valmistelun aikaisemmassa vaiheessa, jolloin varikkomerkintää ei vielä ollut alueelle osoitettu, on laadittu muun ohella Espoonlahti–Saunalahti - Natura- aluetta koskeva Natura 2000 -kynnysarviointi, jossa on alueen osalta todettu johtopäätöksinä seuraavaa: ”Vedenlaadun heikkenemisen estäminen on sekä meriuposkuoriaisen toimeentulon että vesialueen Natura-luontotyyppien kannalta keskeistä. Espoonlahti–Saunalahti -Natura- aluetta ympäröivien maa-alueiden kehittämisessä tuleekin kiinnittää erityistä huomiota kaikkiin vedenlaatuun vaikuttaviin tekijöihin. Näiden tekijöiden huomioiminen siirretään käytäntöön yleis- ja asemakaavojen suunnittelun ja toteutuksen yhteydessä, esimerkiksi Kirkkonummen yleiskaavoituksessa tulee määritellä riittävä suojavyöhyke Natura-alueen reunoille. Melu- ja virkistyskäyttö-vaikutukset eivät vesialueilla kohdistu merkittävästi Natura-alueen perusteena oleviin luontotyypeihin tai lajeihin, eivätkä ne maa-alueillakaan kohdistu Natura-alueen perusteena oleviin luontotyypeihin tai lajeihin. Poikkeuksena on jalopuulehtoon kohdistuva kulutusvaikutus, jota voidaan lieventää käyttöä ohjaamalla. Alueen perinneympäristöjen säilyminen on riippuvaista

hoitotoimien jatkuvuudesta, johon ei voida kaavoituksella vaikuttaa. Maakuntakaavaluonnoksen toteuttaminen ei merkittävästi heikennä niitä Espoonlahti–Saunalahti -Natura-alueen luontoarvoja, joiden suojelemiseksi alue on liitetty Natura 2000 -verkostoon.”

Sen jälkeen, kun alueelle on päätetty osoittaa varikkomerkintä, on laadittu Natura-arviointi (*Uudenmaan liiton julkaisuja E 227 – 2019*), jonka johdannossa on todettu muun ohella seuraavaa:

”Tarkempiin Natura-kynnysarviointeihin ja Natura-arviointeihin on valittu ne Natura-alueet, joihin kohdistuu Uusimaa-kaavassa merkittävimpiä maankäyttöpaineita. Kaavan luonnosvaiheessa on laadittu Natura-kynnysarviointi kahdeksalle ja Natura-arviointi neljälle Natura-alueelle. Yksi kynnysarvioinnin kohteista oli Espoonlahti–Saunalahti -Natura-alue. Kaavaehdotusvaiheessa Espoonlahti–Saunalahti -Natura-alueen luoteispuolelle lisättiin raskaan raideliikenteen varikkoa koskeva kohdemerkintä, mistä syystä kaavaluonnoksen Natura-tarveharkinta (Nieminen & Koskimies 2019) katsottiin tarpeelliseksi päivittää. Arviointi kohdistui joulukuussa 2018 hyväksytyissä Natura-tietolomakkeissa esitettyihin luontotyyppeihin ja lajeihin.”

Arvioinnissa maakuntakaavaehdotuksen merkinnöistä Natura-alueeseen mahdollisista kohdistuvista heikentävistä vaikutuksista on todettu seuraavaa: ”Alueen luoteispuolella olevalla kohdemerkinnällä osoitettu raskaan raideliikenteen varikko aiheuttaa rakentamisen ja käytön aikana ainakin hulevesistä, melusta, tärinästä ja valaistuksesta johtuvia heikentäviä vaikutuksia ympäristöönsä (Veijovuori ym. 2019). Luoman vaihtoehdolla on suuremmat melu-, tärinä- ja valovaikutukset Natura-alueeseen kuin Mankin vaihtoehdolla, sillä Luoman vaihtoehto sijaitsee merkittävästi lähempänä Natura-aluetta (lähimmillään alle 100 m etäisyydellä alueen rajasta, Kehä III:n toisella puolella) kuin Mankin vaihtoehto (lähimmillään n. 350 m etäisyydellä alueen rajasta, Hangon radan toisella puolella). Meluvaikutuksista ei vielä ole perusteellista selvitystä, mutta sekä lisääntyneen valaistuksen että lähiliikennejunien aiheuttama tärinä arvioidaan Natura-alueelle vähäiseksi, ja tärinä voidaan torjua sopivilla pohjarakenneratkaisuilla (Veijovuori ym. 2019). Molempien alueiden läpi kulkee nykyisin avo-ojia ja vesi valuu kummaltakin alueelta Espoonlahteen, joten ilman huolellisia toimenpiteitä sekä rakennustöiden aikaiset että valmiin varikon hulevesien vaikutukset voivat heikentää Espoonlahden veden laatua.

Taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeen kehittämisperiaatemerkintä ja keskustatoimintojen kohdemerkinnän edellyttämä tiiviimpi rakentaminen saattavat aiheuttaa kasvavaa virkistyskäyttöpainetta Natura-alueen maa- ja vesialueilla. Lisääntyvän asutuksen kautta vesialueelle saattaa tulla enemmän hajakuormitusta.

Kehä III:een kohdistuu mahdollisesti kunnostustoimenpiteitä ja tarve liikennekapasiteetin kasvattamiseen, jonka seurauksena liikennemäärä kasvaa ja meluvaikutukset todennäköisesti kasvavat.”

Arvioinnissa on todettu heikentävien vaikutusten ehkäisemiseksi tai lieventämiseksi tehtävistä toimenpiteistä seuraavaa:

”Natura-alueen luoteispuolelle osoitetun raskaan raideliikenteen varikon laajuus, sijainti ja muut ominaisuudet tulee määritellä yksityiskohtaisessa suunnittelussa siten, että rakentamisesta ja käytöstä aiheutuvat melu-, hulevesi-, valaistus- ja muut ympäristöhäiriöt ovat mahdollisimman vähäiset. Veijovuoren ym. (2019) mukaan varikolle toteutetaan aluekohtaiset hulevesijärjestelyt. Vastaava käsittelytarve on myös asutusalueiden hulevesille, ja kaiken Natura-alueelle kulkeutuvan huleveden ravinnekuormitus tulee minimoida esimerkiksi viivytyks- ja erotusaltaiden avulla. Asutus- ja varikkoalueiden hulevesien asianmukaisella käsitellyllä (taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeen suunnittelumääräyksen mukaisesti) voidaan jopa pienentää ravinnevalumiin määrää nykytilanteeseen verrattuna maatalousalueiden muuttuessa rakennetuiksi alueiksi. Tällä olisi todennäköisesti edullinen vaikutus alueen vesiluontotyyppisiin. Nykyisin Espoonlahden vedenlaatu on vedenlaatuokituksen mukaan jo parantunut vähitellen, mutta vesi on silti usein sameaa ja leväkukinnot tavallisia.

Myös meriuposkuoriaiseen kohdistuvia heikentäviä vaikutuksia voidaan lieventää vedenlaatua parantavilla toimilla. Muita meriuposkuoriaisen kannalta olennaisia lievennyskeinoja ovat mahdollisesti toteutettavien ruoppausten toteutustapa, sijainti ja ajoitus sekä järviruokokasvustojen leviämisen kontrollointi. Ruoppaukset tulee toteuttaa menetelmillä, joista ravinteita leviää vesifaasiin mahdollisimman vähän. Ruoppauksia ei tule tehdä meriuposkuoriaisesiintymien läheisyydessä ainakaan kasvukauden aikana, jotta lajin ravintokasvit eivät peity sedimentillä. Meriuposkuoriaisesiintymissä ruoppauksia ei pidä tehdä lainkaan, sillä laji elää koko elinkiertonsa ajan vedessä. Järviruokoesiintymiä tulee kontrolloida, sillä ne kaventavat meriuposkuoriaiselle soveliaan elinympäristön määrää ja ruo’ on toistuva niitto toimii siten osaltaan heikentävien vaikutusten lievennyskeinona.

Virkistyskäytön ohjaaminen on erityisen olennaista, kun virkistyskäytön määrä oletettavasti vähitellen kasvaa. Virkistyskäytön haittavaikutuksia voidaan vähentää erityisesti yleiskaavamääräyksillä, alueen hoito- ja käyttösuunnitelman laatimisella ja toteuttamisella sekä tiedotuksen keinoin. Virkistyskäytön ohjaaminen tietyille poluille Fiskarsinmäen alueella lieventää jalopuumetsän ja lehdon kulutusvaikutusta, joka uhkaa heikentää näiden luontotyyppien laatua. Kulutusvaikutuksen kontrollointi tukee myös katkokynsisammalen säilymistä jalopuiden rungoilla. Virkistyskäytön ja pienvenesataman kehittämisestä johtuva vesiliikenteen lisääntyminen, Kehä III:n aiheuttama meluvaikutusten lisääntyminen sekä raskaan raideliikenteen varikon aiheuttama meluvaikutuksen ja valosaasteen lisääntyminen johtavat linnuston erityisesti pesimäaikana kokeman häiriön määrän kasvuun, mutta Natura-alueen perusteena oleviin luontoarvoihin tai lajeihin niillä ei ole vaikutusta (linnut eivät sisälly alueen suojeluperusteisiin). Meluvaikutuksia on mahdollista lieventää useilla ratkaisulla, erityisesti melusuojauksella, ja valosaastetta vähentää merkittävästi suuntaamalla valaistuksen valaistavaan kohteeseen.”

Johtopäätöksinä on lausuttu seuraavaa: ”Maakuntakaavaehdotuksesta ei ole suoria vaikutuksia Espoonlahti–Saunalahti -Natura-alueeseen, mutta Natura-alueen lähiympäristössä tapahtuvista muutoksista voi aiheutua epäsuoria heikentäviä vaikutuksia Natura-alueen perusteena oleville luontotyypeille ja lajeille. Olennaiset heikentävät vaikutukset ovat raskaan raideliikenteen varikon rakentamisen ja taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeiden lisärakentamisen seurauksena Espoonlahden vedenlaadun heikkeneminen sinne valuvien hulevesien määrän kasvun ja/tai heikon laadun vuoksi sekä taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeiden kasvavan väestön aikaansaama virkistyskäytön lisääntyminen. Ilman lievennystoimia heikentävien vaikutusten arvioidaan olevan korkeintaan kohtalaisia luontotyyppien osalta ja vähäisiä lajien osalta. Lievennystoimilla vaikutukset voidaan todennäköisesti kokonaan ehkäistä tai jopa saada aikaan edullisia vaikutuksia nykytilanteeseen verrattuna.

Vedenlaadun heikkenemisen estäminen on sekä meriuposkuoriaisen toimeentulon että vesialueen Natura-luontotyyppien laadun kannalta keskeisintä. Espoonlahti–Saunalahti -Natura-alueita ympäröivien maa-alueiden kehittämisessä tuleekin kiinnittää erityistä huomiota kaikkiin vedenlaatuun vaikuttaviin tekijöihin. Tarvittavat lievennystoimenpiteet voidaan toteuttaa asianmukaisesti yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa, jolloin voidaan määritellä mm. riittävät suojavyöhykkeet ja varmistaa hulevesien riittävä käsittely. Virkistyskäytön tai lisääntyvän melun ja valon vaikutukset eivät kohdistu merkittävästi Natura-alueen perusteena oleviin luontotyypeihin tai lajeihin. Poikkeuksena on jalopuumetsään ja lehtoon sekä katkokynsisammaleeseen kohdistuva kulutusvaikutus, jota voidaan lieventää virkistyskäyttöä ohjaamalla.

Maakuntakaavaehdotuksesta ei ole suoria heikentäviä vaikutuksia, ja se mahdollistaa myös epäsuorien heikentävien vaikutusten estämisen tai lieventämisen. Näin ollen Uusimaa-kaava 2050:n ehdotus ei yksistään tai tarkasteltuna yhdessä muiden tiedossa olevien hankkeiden tai suunnitelmien kanssa merkittävästi heikennä luonnonsuojelulain tarkoittamalla tavalla Espoonlahti–Saunalahti -Natura-alueen valinnan perusteena olevia luontoarvoja tai alueen eheyttä.”

Uudenmaan ELY-keskus on luonnonsuojelulain 65 §:ssä tarkoitetussa lausunnossaan 9.10.2019 todennut muun ohella seuraavaa: ”Natura-arvioinnin lähtökohtana on, että kaiken Natura-alueelle kulkeutuvan huleveden ravinnekuormitus tulee minimoida esimerkiksi viivytys- ja erotusaltaiden avulla. Arvioinnin mukaan hulevesien asianmukaisella käsittelyllä voidaan jopa pienentää ravinnevalumiin määrää nykytilanteeseen verrattuna maatalousalueiden muuttuessa rakennetuiksi alueiksi. Tällä arvioidaan olevan edullinen vaikutus alueen vesiluontotyypeihin.

Meriuposkuoriaiseen kohdistuvia heikentäviä vaikutuksia voidaan arvioinnin mukaan lieventää vähäisiksi vedenlaatua parantavilla toimilla. Uudenmaan ELY-keskus pitää perusteltuna arvioinnin johtopäätöksiä Espoonlahti-Saunalahti Natura-alueen suojelun perusteena oleviin

luontotyyppeihin ja lajeihin kohdistuvien vaikutusten merkittävydestä. ELY-keskus kuitenkin toteaa, että meriuposkuoriansen esiintymisestä Espoonlahdella viime vuosina tehdyt selvitykset osoittavat lajin populaatioiden heikentymistä. Lajin ravintokasvien esiintymät näyttävät taantuvan ja samaan aikaan järviruoko valtaa sopivia elinympäristöjä. Merkittävin syy tähän lienee vesien rehevöityminen. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa Natura-aluetta ympäröivillä maa-alueilla tulee kiinnittää erityistä huomiota kaikkiin vedenlaatuun vaikuttaviin tekijöihin. Vedenlaadun heikkenemisen estäminen on sekä meriuposkuoriansen että suojelun perusteena olevien vesiluontotyyppien kannalta keskeistä. ELY-keskus korostaa, että yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee kunkin Espoonlahden vedenlaatuun vaikuttavan hankkeen ja suunnitelman osalta selvittää ja arvioida tarkemmin Natura-alueelle päätyvien hulevesien määrää ja laatua sekä erityisesti vedenlaatuun kohdistuvia yhteisvaikutuksia. ELY-keskus katsoo, että Uusimaa-kaava 2050 ei yksistään tai myöskään tarkasteltuna yhdessä muiden hankkeiden ja suunnitelmien kanssa merkittävästi heikennä Espoonlahti-Saunalahti Natura 2000 -alueen suojelun perusteena olevia luonnonarvoja, kun arvioinnissa kuvatut lieventämistoimet toteutetaan yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa.”

7.3.5 Kulttuuriympäristöä ja maisemaa koskevaa selvitystä

Maakunnallisesti merkittävien kulttuuriympäristöjen osoittaminen Helsingin seudun maakuntakaavassa on perustunut *Missä maat on mainiommat - Uudenmaan kulttuuriympäristöt* -selvitykseen, joka on valmistunut vuonna 2012 ja jota on päivitetty vuonna 2016 Uudenmaan 4. vaihemaakuntakaavan yhteydessä. Mainitussa selvityksessä on Luoman kylän ja Vitträskin ympäristön osalta lausuttu muun ohella seuraavaa: ”Luoman kylä on muodostunut maakunnan halkaisevan suuren kallioperän murroslaakson ja Espoonlahden solmukohtaan. Alue oli asuttu jo kivikaudella. Kylään kuului 1500-luvulla yhdeksän tilaa. Viljelyn lisäksi tärkeitä elinkeinoja ovat olleet merenkulku ja laivanrakennus. Kylän viljelykset on raivattu Vitträskistä mereen virtaavan Bobäcksbäckenin ja Espoonlahden rannoille. Suuri rantatie mutkittellee lounais-koillissuuntaisena peltojen luoteissivun harjanteilla, joille myös asutus on nauhamaisesti keskittynyt. Kylä on sijainnut liikenteen solmukohdassa, jossa Suuri rantatie on sivunnut merta. Kylässä on ollut 1800-luvulla tärkeä höyrylaivaliikenteen laituripaikka, ja 1900-luvun vaihteessa sinne rakennettiin rautatie. Myöhemmin Kehä III on halkaissut viljelymaiseman. Maatilojen talouskeskusten lisäksi rakennettua ympäristöä leimaavat lukuisat 1900-luvun alun palstatilat. Höyrylaivaliikenne ja rautatien rakentaminen olivat sysäyksenä huvilarakentamiselle Luomanlahden ja Vitträskjärven rannoille 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa. Järven karuille ja kallioisille rannoille nousseista huviloista merkittävimpiä ovat arkkitehtien Gesellius-Lindgren-Saarinen suunnittelemat Hviträsk ja Hvittorp. Vitträskin rantakalliosta on löydetty kalliomaalauksia.”

Maakunnallisesti arvokkaaksi osoitettua varsin laajaa rajausta on perusteltu seuraavasti: ”Maakunnan halkaiseva suuri murroslaakso, liikenteen solmukohtaan sijoittuva kylä. Vitträskin rannoilla 1900-luvun alun huvila-

asutusta”. Lisäksi perusteluissa mainitaan RKY-kohteet Hvitträskin ateljeehuvi, Kabanovin tykkitie ja Suuri rantatie.

Selvityksessä mainittu Suuri rantatie on *Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö (RKY)*, jonka kuvauksessa on todettu muun ohella seuraavaa: ”Suuri Rantatie on Hämeen Härkätien ohella Suomen tärkein historiallinen maantieyhteys. Turkua ja Viipuria yhdistämään rakennetun Suuren Rantatien parhaiten säilyneistä tieosuuksista voi hyvin hahmottaa keskiaikaisen tien kulkua halki Etelä-Suomen rannikkoalueen. Suuri osa rannikkoa seuraavasta, keskiaikaisten kirkkojen, kartanoiden, satamapaikkojen ja muinaislinnojen kautta kulkevasta tiestä on edelleen käytössä. - - - Kirkkonummen, Espoon ja Vantaan halki kulkiessaan tie ohittaa pitäjien keskiaikaiset kirkot. Espoonkartanon alueella Mankinjoen ylittää 1770-luvun kivihoivisilta, joka on myös museosilta.”

Kaava-aineistossa olevassa selvityksessä ”*Tien päällä – Uudenmaan kulttuurihistoriallisesti arvokkaat tiet ja reitit*” todetaan rantatiestä nyt kysymyksessä olevan alueen osalta seuraavaa: ”Siuntion Rantatie jatkaa yhtenäisenä Kirkkonummelle, jonka keskustassa se ohittaa kirkon eteläpuolitse, jatkaen Masalan kautta Espoon rajalle Mankkiin. Sieltä linjaus kulkee Espoonkartanon vieritse ja ylittää Mankinjoen museoidun kivisillan jatkaen Espoon kirkolle.”

Esponjokilaakson maisema-alue *on Missä maat on mainiommat* -selvityksessä (2016) luokiteltu ylikunnalliseksi kulttuuriympäristöksi, jonka kuvauksen osalta selvityksessä on lausuttu muun ohella seuraavaa: Espoonjokilaakso on osa maakunnan halkaisevaa ja paikoin hyvin havaittavaa kallioperän murroslaaksoa. Alueen vanhinta säilynyttä kerrostumaa edustavat lukuisat muinaisjäännökset sekä Suuri rantatie ja sen varteen 1400-luvun lopulla rakennettu harmaakivikirkko. Jokilaaksossa on useita keskiajalta periytyviä kyliä, joissa on jonkin verran vanhaa rakennuskantaa jäljellä. Myös Pasila-Karjaa-rata asemineen on rakennettu Espoonjokilaaksoon.

Aluetta koskevissa perusteluissa todetaan seuraavaa:

”Maakunnan suurmaiseman arvokas murroslaakso, jossa lukuisia historiallisia kerrostumia keskiaikaisista kylistä viljelymaisemineen ja kylineen 1900-luvun alun teollisuuteen.” Lisäksi perusteluissa mainitaan RKY-kohteena muun ohella Suuri rantatie.

7.3.6 Luomaa ja Mankkia koskevien vaihtoehtojen vertailusta

Esiselvityksessä *Lähiliikennevarikko – selvitys Espoon ja Kirkkonummen alueella* (Väylävirasto 35/2019) todetaan vaihtoehtojen vaikutusten ja niiden vertailun osalta muun ohella seuraavaa:

Kaavoitus ja maankäyttö (Mankki, arvion mukaan suuri tai erittäin suuri kielteinen vaikutus): ”Lainvoimaisissa Uudenmaan maakuntakaavoissa alue on taajamatoimintojen aluetta. Espoon lainvoimaisen yleiskaavan (29.1.2010) ja Kirkkonummen yleiskaavan 2020 mukaan varikkoalue on maa- ja

metsätalousvaltaista aluetta, jolloin varikon sijoituessa alueelle maankäyttö maanviljelystä muuttuisi rakennetuksi ympäristöksi. Varikon sijoittuminen alueelle edellyttää yleiskaavan muutosta. Alueella ei ole voimassa olevaa asemakaavaa.

Maakuntakaavan mukaan alueen poikki kulkee viheryhteystarve, mihin varikko vaikuttaisi yhteyttä rajoittavasti tai tarpeeseen yhteyden osoittamiseen lännenpää jokiuoman alueelta yhteyksien turvaamiseksi. Alueen eteläosassa myös virkistysalueen merkinnät. Kehä III:n ja radan pohjoispuolella kulkee Suuri rantatie, joka on valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö (RKY-2009). Varikolla ei ole välittömiä vaikutuksia Suureen rantatiehen. Varikolla on maisemallisia vaikutuksia, mutta suurimmat kulttuuriympäristöarvot sijoittuvat Kehä III pohjoispuolelle, Suuren rantatien linjaukseen ja sen varrella olevaan vanhaan kyläasutukseen ja peltomaisemiin.

Alue sijoittuu vain osittain maakunnallisesti merkittävän kulttuuriympäristön läheisyyteen.

Alue jakautuu kuuden eri kiinteistön alueelle, alueiden lunastukset tai pakkolunastukset voivat olla mahdollisia.”

Kaavoitus ja maankäyttö (Luoma, arvion mukaan suuri tai erittäin suuri kielteinen vaikutus): ”Lainvoimaisissa Uudenmaan maakuntakaavoissa alue on taajamatoimintojen aluetta, ja osittain tiivistettävää aluetta. Kirkkonummen yleiskaavan 2020 mukaan varikkoalue on maa- ja metsätalousvaltainen aluetta, jolloin varikon sijoituessa alueelle maankäyttö maanviljelystä muuttuisi rakennetuksi ympäristöksi. Varikon sijoittuminen alueelle edellyttää yleiskaavan muutosta. Alueella ei ole voimassa olevaa asemakaavaa.

Varikko sijoittuisi maakunnallisesti merkittävään kulttuuriympäristöön, johon varikolla olisi maisemallisia vaikutuksia varsinkin alueen pohjoisosassa, josta on avoimet kaukonäkymät peltojen takaa merelle. Alueen pohjoisosaan sijoittuva joen murroslaakso on tärkeä ympäristön kannalta. Se on maisemallinen solmukohta, jossa jokilaaksot kohtaavat merenlahden pohjukassa. Alueella risteää myös tiet ja rata. Alueen eteläpuolella on merkittäviä luontoarvoja.

Radan pohjoispuolella kulkee Suuri rantatie, joka on valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö (RKY-2009). Vaikka varikolla ei ole välittömiä vaikutuksia Suureen rantatiehen, vaikuttaa se Luoman kyläasutuksesta avautuvaan eteläpuolen peltomaisemaan. Alueen maakunnallisen kulttuuriympäristön arvot ovat peltomaisemissa kylineen sekä Kehä III:n eteläpuolella säilyneessä huvila-asutuksessa.

Alue sijoittuu kokonaan maakunnallisesti merkittävän kulttuuriympäristön alueelle. Alueen maakunnallisen kulttuuriympäristön arvot ovat peltomaisemissa kylineen sekä Kehä III:n eteläpuolella säilyneessä huvila-asutuksessa. Alueen pohjoisosaan sijoittuva joen murroslaakso on tärkeä kulttuuriympäristön kannalta.

Alue jakautuu 24 eri kiinteistön alueelle, alueiden lunastukset tai pakkolunastukset voivat olla mahdollisia. Rakennuksia sijaitsee neljän kiinteistön alueella.”

Maisema ja kulttuuriperintö (Mankki, arvion mukaan vähäinen tai kohtalainen kielteinen vaikutus, kielteisten vaikutusten osuus myönteisiä suurempi):

”Kehä III:n mukaisesti kulkeva valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö (Kuninkaantie; Suuri Rantatie) sivuaa varikkoaluetta Kehä III:n pohjoispuolella. Varikolla olisi maisemallisia vaikutuksia kulttuurimaisemaan erityisesti tien käyttäjien näkökulmasta.

Alue sijoittuu vain osittain maakunnallisesti merkittävän kulttuuriympäristön läheisyyteen. Radan eteläpuoliset laajat peltoalueet, jotka rajoittuvat Mankin jokeen, säilyvät vaihtoehdossa.”

Maisema ja kulttuuriperintö (Luoma, arvion mukaan suuri tai erittäin suuri kielteinen vaikutus): ”Kehä III:n mukaisesti kulkeva valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö (Suuri Rantatie) sivuaa varikkoaluetta radan pohjoispuolella. Varikolla olisi maisemallisia vaikutuksia kulttuurimaisemaan sekä tiellä että radalla liikkuvien näkökulmasta.

Varikko sijoittuu maakunnallisesti merkittävään kulttuuriympäristöön. Varikkoalueen myötä maisema muuttuisi maaseutuvaltaisesta rakennetuksi ympäristöksi, ja muuttaisi maisemaa radan ja tielläliikkujien näkökulmasta.

Rakennus- ja kulttuurihistorian sekä maiseman kannalta tärkeitä rakennuksia sijaitsee alueen välittömässä läheisyydessä 4 kpl, joihin varikolla on alueen yleismaisemaa muuttava vaikutus.

Espoonlahden pohjoisosan alueen avoin maiseman avautuminen on maakunnallisesti tärkein arvokkaan kulttuuriympäristön kannalta. Vaihtoehdossa säilytettäviä ympäristön arvoja on enemmän ja varikon rakentamisella olisi haitallisempia vaikutuksia.”

7.4 Oikeudellinen arviointi Luoma-Mankin osalta

7.4.1 Yleistä

Hallinto-oikeus viittaa tarkastelunsa lähtökohtana maakuntakaavan suunnittelutarkkuudesta ja tarkoituksesta edellä kohdassa 3.4 lausumaansa. Valituksenalainen, varsin yleispiirteinen kohdamerkintä mahdollistaa käytettävissä olevien selvitysten perusteella paitsi sijainniltaan osin myös vaikutuksiltaan ympäristön ja sen arvojen kannalta erilaiset toteuttamisvaihdot. Varikkohankkeen toteuttaminen edellyttää olennaisesti valittua maakuntakaavatasoa yksityiskohtaisempaa jatkosuunnittelua, jossa ratkaistaan esimerkiksi varikkoalueen täsmällinen sijainti ja laajuus samoin

kuin kysymys siitä, minkälaisia kaavamääräyksiä varikon sopeuttaminen ympäristöönsä edellyttää yksityiskohtaisessa kaavoituksessa.

Jatkosuunnittelussa ja kuntakaavoituksessa ratkaistavaksi jää erityisesti kysymys siitä, sijoitetaanko varikko Espoon Mankkiin vai Kirkkonummen Luomaan. Näihin seikkoihin nähden maakuntavaltuuston päätöksen lainmukaisuuden arvioinnissa on erityisesti kiinnitettävä huomiota siihen, ovatko merkinnän osoittamisen tueksi tehdyt selvitykset tässä vaiheessa riittävät ja ovatko selvityksissä ja valituksissa esitetyt kriittiset näkökohdat sellaisia, että ne voidaan ennalta arvioiden ratkaista yksityiskohtaisessa suunnittelussa yleis- ja asemakaavan sisältövaatimusten edellyttämällä lainmukaisella tavalla.

7.4.2 Kunnan ja muiden viranomaisten kuulemista ja kantojen huomioimista koskevat valitusperusteet

Hallinto-oikeus viittaa edellä kohdassa 3.4 lausumaansa ja toteaa, että maakuntakaavassa voidaan osoittaa kunnan alueelle maankäyttöä myös ilman kunnan suostumusta. Maakunnan liiton on maankäyttö- ja rakennusasetuksen 15 §:n mukaan tiedotettava kunnille vireillä olevista suunnitelmista ja muista kuntien alueiden käytön suunnitteluun, rakennettuun ympäristöön ja rakentamisen ohjaamiseen vaikuttavista toimenpiteistä. Tällä lainkohdalla ei kuitenkaan ole välitöntä merkitystä kaavan lainmukaisuuden arvioinnissa. Kunnan kuuleminen tapahtuu ensisijaisesti normaalien vuorovaikutusmenettelyjen puitteissa.

Maakuntakaavaehdotus on ollut nähtävillä ajalla 8.10.–8.11.2019, eli sen jälkeen, kun varikkoa koskeva merkintä on osoitettu kaavassa. Kirkkonummen kunta on voinut lausua ja se on lausunutkin tämän ehdotuksen johdosta tärkeinä pitämistään näkökohdista. Päätös ei ole lainvastainen sillä perusteella, että Kirkkonummen kuntaa ei olisi kuultu asiassa riittävästi. Päätös ei liioin ole lainvastainen sen johdosta, että se ohjaa kunnan kaavoitusta ja että se saattaa asettaa kunnalle velvoitteita ryhtyä ohjausvaikutuksen edellyttämiin toimenpiteisiin.

Siltä osin kuin valituksissa on katsottu, että Länsi-Uudenmaan museota (aiemmin Länsi-Uudenmaan maakuntamuseo) tai muitakaan alueellisia museoviranomaisia ei ole asianmukaisesti kuultu kaavan valmistelun yhteydessä, hallinto-oikeus toteaa, että asiakirjoista saatavan selvityksen mukaan viranomaisneuvotteluihin on kutsuttu museoviranomaisista ainoastaan Museovirasto. Ehdotusvaiheen viranomaisneuvotteluun 14.8.2019, jossa ovat olleet esillä muun ohella varikkomerkitään liittyvät kysymykset, on museoviranomaisista kutsuttu ainoastaan Museovirasto, joka on ollut kulttuuriympäristötehtävien hoidosta vastaava viranomainen, jonka tehtävänä on ollut ottaa kantaa maakunnallisiin suunnitelmiin. Museovirasto ei kuitenkaan ole osallistunut tilaisuuteen.

Hallinto-oikeus toteaa, että viranomaisneuvotteluun olisi yhteensovittamismahdollisuuksien selvittämiseksi ollut perusteltua kutsua myös

maakuntamuseo. Kun kuitenkin otetaan huomioon, että maakuntamuseon kanta on ollut tiedossa ja varikkoa koskevaan suunnittelumääräykseen on lisätty määräys siitä, että kulttuurihistorialliset ja maisemalliset ominaispiirteet on otettava huomioon jatkosuunnittelussa eli silloin, kun rakentamisen yksityiskohdat ovat tiedossa ja ratkaistavissa, asiassa ei ole tapahtunut sellaista menettelyvirhettä, että päätös olisi museon kuulemiseen tai sen kantojen huomioimiseen liittyvillä perusteilla syytä kumota.

Kaavaehdotus on ollut nähtävillä sen jälkeen, kun varikkomerkintä on lisätty kaavaan. Päätös ei muutoinkaan ole vuorovaikutukseen tai kaavoitusmenettelyyn liittyvillä perusteilla lainvastainen. Hallinto-oikeus viittaa lisäksi edellä kohdassa 2 vuorovaikutuksesta yleisesti lausumaansa.

7.4.3 Rakennettavuus ja muut kuin Naturaan liittyvät ympäristövaikutukset sekä teknis-taloudellinen vaihtoehtoistarkastelu

Varikon eri sijoitusvaihtoehtoja on tutkittu yleisellä tasolla selvityksessä ”*Junaliikenteen kaluston huolto- ja seisontaraidetarpeet sekä radan kunnossapidon aluetarpeet*” (Liikennevirasto 2017) sekä yksityiskohtaisemmin selvityksessä ”*Lähiliikennevarikkoselvitys Espoon ja Kirkkonummen alueella - Esiselvitys*” (Väylävirasto 2019).

Esiselvityksen lähtökohtana on ollut, että lähiliikenteen kehittämisen tarkoittama uuden junakaluston hankinta edellyttää uusien varikoiden perustamista. Selvityksessä eri vaihtoehtoja on verrattu muun ohella rakennettavuuden, rakennuskustannusten, liikennöintikustannusten ja liikenteellisten vaikutusten osalta. Esiselvityksessä on tarkasteltu kolmea eri vaihtoehtoa varikon sijainnille: Mankkia, Luomaa ja Vuohimäkeä, joista Vuohimäkeä on pidetty rakennettavuudeltaan ja ympäristöön sopivuudeltaan parhaana vaihtoehtona, mutta liikennöinnin kannalta merkittävästi muita vaihtoehtoja huonompana, mikäli Espoon kaupunkirata päättyy Kauklahteen. Selvityksen johtopäätösten mukaan varikko tulisi osoittaa Mankki-Luoman-alueelle. Maakuntakaavan varikkoa koskeva merkintä vastaa tätä johtopäätöstä.

Esiselvityksen mukaan koko Luoma-Mankin alue soveltuu rakentamiseen erittäin heikosti muun ohella sen johdosta, että alueen maaperä on rakennettavuusluokassa 6, savea on yli 15 metriä ja koska rakentaminen edellyttää paaluttamista.

Selvityksissä käsitellyt alueet eivät sijoitu pohjavesialueelle, vaikka Mankin alueelle suunnitellun varikon Väyläviraston esiselvityksessä esitetty raiteistoluonnos sijoittuu alueen koillisosassa varsin lähelle valituksessa 16 viitattua vedenhankintaa varten tärkeäksi luokiteltu pohjavesialuetta (Mankki 0104906). Asiassa ei ole muutoinkaan ilmennyt, että alueen sulfaatti-pitoisuuteen, geologiaan, hulevesiin, tulvavesiin, pohjavesiolosuhteisiin, pintavesiolosuhteisiin, kuivatukseen taikka valaistusvaikutuksiin liittyviä kysymyksiä olisi maakuntakaavavaiheessa tullut selvittää laajemmalti. Näiltä osin kysymys on yksityiskohtaisempaan suunnitteluun kuuluvista

kysymyksistä, jotka etukäteen arvioiden on mahdollista ottaa huomioon ja ratkaista yleis- ja asemakaavoituksessa.

Laajalla varikkohankkeella on väistämättä erilaisia vaikutuksia alueen valaistus- ja meluolosuhteisiin. Niin ikään on selvää, että hankkeesta aiheutuu eriasteisia rakennusaikaisia häiriöitä ja vaikutuksia pinta- ja pohjaveteen. Näitä vaikutuksia on mahdollista ja tuleekin yksityiskohtien täsmentymisen periaatteen mukaisesti tarpeellisilta osin selvittää yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa.

Hallinto-oikeus katsoo, että maakuntaliitto on vaihtoehtoja koskevien selvitysten perusteella voinut päättää, että varikko osoitetaan maakuntakaavassa nyt kyseessä olevalle alueelle. Päätöksen tukena olleita teknis-taloudellisia ja rakennettavuuteen liittyviä selvityksiä on pidettävä maakuntakaavan suunnittelutarkkuus huomioon ottaen riittävinä. Selvityksistä ei ilmene, että varikkoa ei olisi rakennettavuuteen liittyvien näkökohtien johdosta etukäteen arvioiden mahdollista sijoittaa alueelle, vaikka heikko rakennettavuus on tunnistettu jatkosuunnittelun haasteeksi. Näin ollen hankkeen osoittaminen rakennettavuudeltaan ongelmalliselle alueelle on ratkaisu, jonka maakuntavaltuusto on maakuntakaavan sisältövaatimusten puitteissa voinut tehdä osana alueidenkäyttöä koskevaa kokonaisharkintaansa ja ottaen erityisesti huomioon sijainnin liikenteellisen sopivuuden.

Päätös ei ole lainvastainen sillä perusteella, että se perustuisi virheelliseen tilannekuvaan tai tietoihin raideliikenteen tulevaisuudesta tai varikkojen asemasta osana raideliikennettä. Ratkaisevaa oikeudellista merkitystä asian arvioinnin kannalta ei liioin ole sillä, mitä asiassa on esitetty alueen nykyisistä liikennejärjestelyistä tai Luoman seisakkeen merkityksestä kylälle ja matkailulle.

Tämän vuoksi ja kun rakennettavuuteen liittyviä näkökohtia on joka tapauksessa arvioitava lähemmin yksityiskohtaisessa suunnittelussa, päätös ei ole lainvastainen vaihtoehtotarkasteluihin tai rakennettavuuteen liittyvillä valitusperusteilla.

7.4.4 Vaikutukset Natura-alueisiin

Kuten edellä on todettu, maakuntakaavassa omaksuttu ratkaisu jättää varikon yksityiskohtaisen toteutumisen olennaisesti alemman tasoisessa kaavoituksessa ratkaistavaksi. Kun otetaan huomioon, mitä edellä on lausuttu maakuntakaavan tarkoituksesta ja yleispiirteisyydestä, ei maakuntakaavaa kuitenkaan voida pitää Naturaan liittyvillä perusteilla lainvastaisena, mikäli asiassa voidaan riittävästi varmistua siitä, että suojelun toteutuminen on mahdollista varmistaa alemman tasoisessa kaavoituksessa.

Edellä selostetun Natura-arviointilausunnon mukaan lausunnossa esitetyt lieventämistoimenpiteet on mahdollista toteuttaa yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa. Natura-arvioinnissa ja ELY-keskuksen Natura-arvioinnista antamassa lausunnossa mainittujen esimerkiksi rakennusaikaisiin häiriöihin,

valoon, meluun ja vesistövaikutuksiin liittyvien mahdollisten seurausten vaikutuksen tarkempaa kohdistumista Natura-alueeseen voidaan ylipäätään arvioida lähemmin vasta asiassa tarkentuvan suunnittelun yhteydessä. Tässä vaiheessa riittävää on siten, että asiassa ei ole epäselvyyttä siitä, ovatko ongelmat ratkaistavissa yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa. Hallinto-oikeus toteaa, että suunnittelun tällä tasolla kielteistä arviota ei ole syytä perustaa myöskään siihen, että vaadittavat tekniset, rakenteelliset tai muut rakentamisen aikaiset ratkaisut voivat osoittautua nyt oletettua kalliimmiksi.

Kun näistä lähtökohdista otetaan huomioon maakuntakaavan sisältö, tehdyt selvitykset sekä maakuntakaavassa osoitetut suunnittelumääräykset sekä niiden mahdollistama suunnitteluvara alemman tasoisessa kaavoituksessa, kaavaratkaisu ohjaa ottamaan huomioon Natura-alueiden perustana olevat suojeluarvot alueen jatkosuunnittelussa luonnonsuojelulain edellyttämällä tavalla. Tähän nähden ja kun lisäksi otetaan huomioon se, että yleis- ja asemakaavan laatiminen saattaa edellyttää Natura-arvioinnin suorittamista tässä vaiheessa valittavan kaavaratkaisun pohjalta sekä se, että luonnonsuojelulain 64 a § edellyttää heikentämiskiellon huomioon ottamista siinäkin tapauksessa, että esimerkiksi virkistyskäytön ohjaaminen ei edellytä mitään maankäyttö- ja rakennuslain mukaista lupaa tai muutoinkaan kytkeydy suoraan kaavan toteuttamiseen, maakuntakaavan ei voida katsoa olevan valituksissa tarkoitetulla tavalla maankäyttö- ja rakennuslaissa edellytetyn luontoarvojen vaalimista koskevan vaatimuksen tai luonnonsuojelulain vastainen. Valituksenalaisella päätöksellä hyväksytystä maakuntakaavasta sen suunnittelutarkkuus huomioiden ei ennalta arvioiden aiheudu sellaisia 65 §:n 1 momentissa tarkoitettuja Natura-alueelle ulottuvia merkittäviä haitallisia vaikutuksia, että saman lain 66 §:n 1 momentti olisi ollut esteenä maakuntakaavan hyväksymiselle. Näin ollen valituksissa tarkoitetun alueen osoittaminen maakuntakaavassa varikkoalueeksi ei ole lainvastaista Natura-alueisiin liittyvillä perusteilla.

7.4.5 Valituksissa esitetyt muut kuin Naturaan liittyvät ympäristövaikutukset

Laajalla varikkohankkeella on väistämättä erilaisia ympäristövaikutuksia, joiden osalta on jo edellä lausuttu Natura-arviointiin liittyvässä yhteydessä. Sen lisäksi hallinto-oikeus toteaa, että valmistelussa ei maakuntakaavavaiheessa ole ollut tarpeen laatia tarkempia selvityksiä liito-oravista, lepakoista, saukoista tai linnustovaikutuksista tai muistakaan valituksissa esitetyistä lajikohtaisen suojelun kysymyksistä tällä hetkellä pääosin viljelyskäytössä olevan alueen osalta. Saadun selvityksen mukaan myös viherkäytäviin ja luontopolkuihin liittyvät kysymykset on mahdollista ottaa huomioon yksityiskohtaisessa kaavoituksessa.

Siltä osin kuin valituksissa on katsottu, että päätös on EU:n vesipuitedirektiivin ja vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain vastainen, hallinto-oikeus toteaa, ettei kaavaillun varikkotoiminnan voida itsessään ennakoida aiheuttavan erityisiä vesistövaikutuksia. Nyt kysymyksessä olevan kaavamerkinnän mahdollistaman hankkeen vaikutukset eivät siten ylipäätään ole verrattavissa valituksissa esitetyillä tavoin mittavia

vesistövaikutuksia omaavien ympäristöluvanvaraisten ja nimenomaisesti vesistön käyttöön perustuvien hankkeiden vaikutuksiin. Asiassa ei muutoinkaan ole ilmennyt aihetta epäillä, että hanke voisi maakuntakaavan tarkoittamassa suunnittelutarkkuudessa vaarantaa EU:n vesipuitedirektiivin tai vesienhoitolain tavoitteiden eli vesialueen hyvän ekologisen tilan saavuttamista tai sen ylläpitämistä tai heikentää vesimuodostuman kemiallista tilaa.

Pääosin rakentamattoman ympäristön muuttumisesta rakennetuksi ympäristöksi seuraavan hulevesien lisääntymisen vaikutuksia ja rakentamiseen liittyviä muita vaikutuksia on käytännössä tarpeen ja mahdollistakin arvioida vasta yksityiskohtaisessa kaavoituksessa eli silloin, kun varikon sijaintipaikka ja muut siihen liittyvät yksityiskohdat ovat täsmentyneet. Asiassa ei siten ole tässä vaiheessa ilmennyt aihetta epäillä, etteikö eri vaikutuksia olisi mahdollista hallita.

Joukkoliikenteen toimintaedellytyksiä parantavan hankkeen ei liioin voida arvioida olevan lainvastainen ilmastonmuutoksen hillintään ja ilmastonmuutokseen sopeutumiseen liittyvien näkökohtien johdosta.

Kun otetaan huomioon maakuntakaavassa osoitetut suunnittelumääräykset sekä niiden mahdollistama suunnitteluvара alemman tasoisessa kaavoituksessa, kaavaratkaisu ohjaa kokonaisuutenakin arvioiden riittävästi ottamaan huomioon nämä vaikutukset yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa.

7.4.6 Varikkomerkinnän vaikutukset maanomistajien ja alueen maanviljelyksen kannalta

Siltä osin kuin valituksessa 16 on katsottu, että kaavamerkintä veisi tietyn osan valittajan omistaman maatilan pinta-alasta, hallinto-oikeus toteaa, että merkintä ei sellaisenaan kohdistu tietylle alueelle, vaan sen alueellinen ulottuvuus konkretisoituu edellä lähemmin kuvatulla tavalla vasta yksityiskohtaisessa kaavoituksessa. Tähän nähden merkintä ei sellaisenaan ole maanomistajan kannalta kohtuuton. Alueen nykykäyttöön nähden on kuitenkin sinänsä ilmeistä, että merkinnän mahdollistaman varikon rakentamisella olisi haitallisia vaikutuksia alueen nykyisen vallitsevan maankäyttömuodon, maanviljelyn kannalta. Maakuntaliitto on kuitenkin voinut laadittujen selvitysten perusteella päättää varikon sijoittamisesta alueelle, eikä asiassa ole ollut tarpeen laajemmin arvioida varikon vaikutuksia alueen perhe- tai muun maanviljelyksen tai muun elinkeinotoiminnan kannalta. Siltä osin kuin kaavamerkinnällä on välittömiä vaikutuksia yksittäisen maatilan tai muun kiinteistön kannalta, on näitä vaikutuksia arvioitava yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa, kun varikon täsmällinen sijainti selviää.

7.4.7 Maisemaan ja kulttuuriympäristöön liittyvät valitusperusteet

Maakuntakaavan raskaan raideliikenteen kohdemerkintä ei ota kantaa varikon lopulliseen sijaantiin, vaan sen perusteella on mahdollista sijoittaa varikkoalue

joko Luomaan tai Mankkiin. Varikon kohdemerkintä sijaitsee avoimessa maisemassa kolmen kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeän alueen ominaisuusmerkinnän välissä (Luoman kylä ja Vitträskin ympäristö, Suuri rantatie ja Espoonjokilaakson maisema-alue). Näistä Suuri rantatie on lisäksi valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö (RKY 2009). Varikon sijoittuminen radan ja Kehä III:n väliin muuttaisi merkittävästi avointa maisematilaa riippumatta varikon lopullisesta sijainnista. Selvityksissäkin ilmenevällä tavalla esimerkiksi varikkoalueen maanpinnan mahdollinen korottaminen, rakennusten koko ja tyyppi, muiden rakenteiden korkeus sekä alueen valaistus vaikuttavat osaltaan siihen, miten merkittäviä muutokset maisemakuvan kannalta olisivat.

Varikon Mankkiin sijoittuvassa toteutusvaihtoehdossa varikko muuttaisi ympäristön visuaalista ilmettä sen läheisyyteen sijoittuvien asuin- ja lomarakennuksien sekä virkistyskäytön kannalta. Varikon Luomaan sijoittuvalla vaihtoehdolla ei olisi välittömiä vaikutuksia Suureen rantatiehen, mutta varikko vaikuttaisi Luoman kyläasutuksesta avautuvaan eteläpuolen peltomaisemaan. Alueen maakunnallisen kulttuuriympäristön arvot ovat peltomaisemissa kylineen sekä Kehä III:n eteläpuolella säilyneessä huvila-asutuksessa. Varikko muuttaisi ympäristön visuaalista ilmettä sen läheisyyteen sijoittuvien asuin- ja lomarakennuksien sekä virkistyskäytön kannalta.

Hallinto-oikeus toteaa tarkastelunsa lähtökohtana, että selvitysten perusteella varikon sovittaminen maisemaan yksityiskohtaisessa kaavoituksessa on haastavaa. Maakuntahallituksen lausunnonkin mukaan kaikkia alueen kulttuuriympäristön ja maiseman arvoja ei voida kokonaisuudessaan turvata, jos varikko rakennetaan alueelle. Kulttuuriympäristömerkinnät koskevat toisaalta varsin laajoja alueita ja varikon rakentaminen muuttaa alueen luonnetta lähinnä tämän laajan kokonaisuuden yhdellä osa-alueella. RKY 2009 -kohteisiin, esimerkiksi Suureen rantatiehen, ei varikolla saadun selvityksen mukaan ole suoria vaikutuksia. Suurimpien vaikutusten voidaan selvitysten mukaan arvioida kohdistuvan avoimiin viljelymaisemiin sekä tilakeskuksiin suhteessa niiden ympäristöön. Liikenneväylät Kehä III ja rantarata toisaalta halkaisevat jo nyt maisemaa, ja varikko niveltyy toimintona osaksi tätä liikenteellistä kokonaisuutta.

Hallinto-oikeus toteaa, että maisemaan ja kulttuuriympäristöön liittyvät maakunnalliset arvot koskevat erityisesti tärkeiden näkymien huomioon ottamista alueella. Maakuntakaavan lainmukaisuuden arvioinnissa on punnittava toisiinsa nähden ja sovitettava yhteen osin ristiriitaisia tavoitteita yhtäältä maiseman suojelusta ja toisaalta joukkoliikenteen edistämisestä ja liikennejärjestelmän kehittämisestä. Maakuntakaavassa on oikeus painottaa kaavan erilaisia sisältövaatimuksia tavoitellulla tavalla, kunhan kaikki sisältövaatimukset otetaan punninnassa laissa edellytetyllä asianmukaisella painoarvolla huomioon. Vaikka maisemansuojeluun liittyvät näkökohdat ovat sinänsä painavia, on maakuntakaavassa voitu maisemansuojeluun liittyvistä epävarmuustekijöistä, jotka konkretisoituvat myöhemmässä yksityiskohtaisessa suunnittelussa, huolimatta painottaa liikenteen järjestämiseen liittyviä näkökohtia.

Hallinto-oikeuden käsityksen mukaan näkymiin liittyvien maisemallisten näkökohtien riittävä huomioon ottaminen on lähtökohtaisesti mahdollista yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa. Tämän vuoksi ja kun maisemansuojeluun liittyviä näkökohtia ei näissä oloissa ole pidettävä niin merkittävänä, että niitä olisi muut näkökohdat sivuuttaen ollut kaavaratkaisussa ehdottomasti painotettava enemmän kuin liikenteen järjestämiseen liittyviä näkökohtia, ei varikkomerkintä ole lainvastainen maisemaan tai kulttuuriympäristöön liittyvillä perusteilla.

Tämän vuoksi ja kun otetaan huomioon aluetta koskeva suunnittelumääräys, joka edellyttää että alueen kulttuurihistorialliset ja maisemalliset ominaispiirteet otetaan huomioon, sekä kaavan yleismääräykset ja selvityksissä tutkittujen sijaintivaihtoehtojen sijoittuminen maisemaa joka tapauksessa rajaavien väylien väliin, ei maakuntakaavan varikkomerkintä tai sitä koskeva suunnittelumääräys ole lainvastainen maisemaan ja kulttuuriympäristöön liittyvillä valitusperusteilla eikä valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden huomioimiseen liittyvien näkökohtien johdosta. Maakuntakaavassa on siten tältä osin katsottava riittävästi varmistetun merkittävien kulttuuriympäristöjen ja luonnonperinnön arvojen säilyminen. Kaavaa laadittaessa on myös maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentin mukaisesti kiinnitetty huomiota maiseman, luonnonarvojen ja kulttuuriperinnön vaalimiseen.

7.5 Johtopäätös

Edellä lausutuilla perusteilla maakuntakaavan valituksissa tarkoitettu raskaan raideliikenteen varikkomerkintä ei ole valituksissa esitetyillä perusteilla lainvastainen. Tämän vuoksi valitukset on hylättävä.

8 Luonnonsuojeluun ja viheryhteyksiin liittyvät valitusperusteet (valitukset 7, 9, 12, 14, 21 ja 22)

8.1 Lähtökohdat

Valituksessa 7, johon valituksessa 12 on yhdytty, on vaadittu, että maakuntakaava kumotaan siltä osin, kun päätöksellä kumotaan huomattava määrä voimassa olevien maakuntakaavojen suojelualuevarauksia ja viheryhteyksimerkintöjä. Valituksessa on muun ohella esitetty, että suojeluvarausten kumoaminen on maakuntakaavoituksen sisältövaatimusten mukaisen luonnonarvojen huomiointivelvoitteen vastainen. Lisäksi osallisilla ei ole ollut mahdollisuutta arvioida ratkaisun perusteita, koska kumoamisratkaisun aluekohtaisia perusteluja ei ole esitetty kaava-aineistossa. Vastaselityksessä on tuotu esiin, että Uudenmaan liiton tekemä kumoamisratkaisu on johtanut siihen, että koon ja kapeuden perusteella aiemman kaavan suojeluvarausten joukosta on kumottu muun muassa valtakunnallisten suojeluohjelmien kohteita sekä osia luonnonsuojelulain nojalla toteutettavista Natura-kohteista. Myöskään kumottavaksi esitettyjen

viheryhteystarvemeraintöjen osalta kumoamisen perusteita ei ole viheryhteyskohtaisesti arvioitu ja dokumentoitu. Valituksessa 12 on lisäksi vaadittu päätöksen kumoamista, koska maakuntakaavan ohjausvaikutus Natura-alueiden suojeluarvojen turvaamiseksi niihin kytkeytyvässä maankäytössä ei toteudu.

Valituksessa 9 on vaadittu, että hyvin pienellä mittakaavalla laadittu maakuntakaava tulisi laatia uudelleen ja esittää kartoilla, jotka ovat luettavissa tietokoneohjelmilla. Lisäksi valituksessa on vaadittu, että kaavasta poistetaan ne merkinnät, jotka soveltuvat paremmin yksityiskohtaisessa kaavoituksessa esitettäväksi.

Valituksissa 14, 18, 21 ja 22 on katsottu osin yleisillä ja osin yksittäisiin kiinteistöihin liittyvillä perusteilla, että suojelualueita osoitettaessa ei ole riittävästi huomioitu maanomistajien oikeusturvaan liittyviä näkökohtia. Valitus 18 on jäänyt edeltä kohdasta 1.1 ilmenevillä perusteilla tutkimatta.

8.2 Suojelualueita ja viheryhteysmerkintöjä koskevat kaavamääräykset

Aluevarausmerkinnällä *suojelualue* osoitetaan kaavamerkinnän kuvauksen mukaan luonnonsuojelulain nojalla suojellut tai suojeltavaksi tarkoitetut alueet. Niitä ovat kansallispuistot, luonnonpuistot ja muut luonnonsuojelualueet tai muutoin maakunnallisesti arvokkaiksi todetut luontoalueet. Merkinnällä osoitetaan myös suojeluohjelmien alueita sekä Natura 2000 -ohjelman alueita siltä osin kuin päätösten yhteydessä on toteuttamiskeinoksi päätetty luonnonsuojelulaki. Suojelualueena voi olla myös alue, jolle viranomaisen on tehnyt hallinnassaan olevaa aluetta koskevan muun kuin luonnonsuojelulakiin perustuvan suojelun turvaavan päätöksen. Toteutuneen suojelualueen tarkat rajat ja aluetta koskevat rauhoitusmääräykset ilmenevät asianomaisesta viranomaispäätöksestä. Merkintään liittyy MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus. Merkintään ei liity MRL 30 §:n mukaisia suojelumääräyksiä.

Merkintään liittyvän suunnittelumääräyksen mukaan suojelualueeksi osoitetulle alueelle ei saa suunnitella toimenpiteitä, jotka vaarantavat tai heikentävät niitä luonto- ja ympäristöarvoja, joiden perusteella alueesta on muodostettu suojelualue tai tavoitteena on siitä perustaa sellainen.

Kehittämisperiaatemarkinnällä *viheryhteystarve* osoitetaan maakunnallisesta ekologisesta ja virkistyksellisestä verkostosta ne yhteystarpeet, joiden toteuttaminen edellyttää muusta maankäytöstä johtuvaa yhteensovittamista. Merkintä ei osoita yhteyden tarkkaa sijaintia eikä määritä yhteyden leveyttä maastossa.

Merkintään liittyvän suunnittelumääräyksen mukaan yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on turvattava, että merkinnällä osoitettu yhteystarve säilyy tai toteutuu tavalla, joka turvaa lajiston liikkumismahdollisuudet, virkistys- ja ulkoilumahdollisuudet sekä ylläpitää maisema- ja luontoarvoja. Viheryhteyden

tarkkaa sijaintia ratkaistaessa on selvitettävä, että yhteydellä on edellytykset toimia osana laajempaa ekologista ja virkistyksellistä verkostoa.

Ominaisuusmerkinnällä *Natura 2000 -alue* osoitetaan valtioneuvoston päätöksien mukaiset Natura 2000 -ohjelman alueet. Maa- ja vesialueet osoitetaan rasterimerkinnällä ja jokikohteet viivamerkinnällä.

Yleisissä suunnittelumääräyksissä (ympäristön voimavarat ja vetovoima) on muun ohella määrätty, että laajat yhtenäiset luonnon- ja kulttuurimaisema-alueet tulee ottaa huomioon ilmastonmuutoksen hillinnän ja siihen sopeutumisen, maa- ja metsätalouden ja niitä tukevien elinkeinojen kehittämisen sekä luonnon monimuotoisuuden ja virkistyskäytön kannalta. Laajojen, yhtenäisten rakentamattomien alueiden pirstomista ja pinta-alan pienentämistä on vältettävä erityisesti taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeiden ulkopuolisilla alueilla.

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on otettava huomioon Helsingin seudun viherkehän kokonaisuuden kehittäminen.

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on otettava huomioon Natura 2000 -ohjelmaan kuuluvat tai siihen kuuluviksi ehdotetut alueet, turvattava alueiden yhtenäisyys, arvioitava suunnitelmasta alueelle kohdistuvat vaikutukset ja huolehdittava, ettei merkittävästi heikennetä niitä luonnonarvoja, joiden perusteella alue on ehdotettu tai sisällytetty Natura 2000 -verkostoon. Suunnitelman vaikutukset ja hyväksymisedellytykset tulee arvioida siten kuin luonnonsuojelulaissa on säädetty. Vaikutuksia arvioitaessa on otettava huomioon mahdolliset yhteisvaikutukset muiden suunnitelmien ja hankkeiden kanssa. Suunnittelussa tulee käyttää valtioneuvoston Natura-alueita koskeviin päätöksiin sisältyviä aluerajauksia sekä viimeisimpiä Natura-tietolomakkeita.

8.3 Luontoympäristöä koskevat maakuntakaavan perusratkaisut ja selvitykset kaavaselostuksen mukaan

Kaavaselostuksen mukaan ympäristön voimavarat ja vetovoima -teeman lähtökohtana ovat Uudenmaan voimassa olevien maakuntakaavojen, erityisesti 4. vaihemaakuntakaavan tietopohja ja ratkaisut, joihin on tehty tarkistuksia ja päivityksiä. Uusimaa-kaavaa varten on hankittu tietoja valtakunnallisista ja maakunnallisista luontoarvoista (Uusimaa-kaavan luontoselvityskohteiden 2017–2018 maakunnallinen arvo) sekä päivitetty aikaisempaa luontotietoa (LAKU-kriteerien ja luontokohteiden tarkastelu Inkoossa ja Kirkkonummella 2020). Lisäksi ekologisen verkoston suhdetta muuhun maankäyttöön on tarkasteltu uusien selvitysten perusteella aiempaa laajemmin (Uudenmaan ekologiset verkostot Zonation-analyysien perusteella 2018). Muita keskeisiä lähtökohtia ovat 1.4.2018 voimaan tulleet valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet sekä viranomaisten laatimat valtakunnalliset inventoinnit.

Ympäristön voimavarat ja vetovoima -teeman kokonaisuus muodostuu kaavakartan merkinnöistä, niihin liittyvistä määräyksistä sekä koko

suunnittelualuetta koskevista yleisistä suunnittelumääräyksistä. Selostuksessa kuvataan kaavaratkaisun periaatteita ja annetaan ohjeita kaavaratkaisun tulkintaan. Liitekartat ovat viherrakenteen kokonaisuutta tai yksittäisiä kaavamerkintöjä selventäviä ja niissä kuvataan myös muutoksia voimassa oleviin maakuntakaavoihin. Kaavaselostuksen mukaan liitekartat eivät ole oikeusvaikutteisia. Selostuksen liiteaineistoissa 1 ja 2 on kuvattu tarkemmin niiden suojelualueiden sekä viheryhteystarpeiden ratkaisujen perusteluja, jotka on merkitty Uusimaa-kaavan 2050 kaavakartalle.

Teemaan kuuluvien kaavamerkintöjen esitystapaan ja ohjausvaikutukseen on tehty muutoksia voimassa oleviin kaavoihin nähden. Virkistysalueiden osalta esitystapa ja ohjausvaikutus vaihtelee virkistysalueen koon mukaan: pienemmät virkistykseen soveltuvat alueet osoitetaan Uusimaa-kaavassa kehittämisperiaatemerkinnällä ilman tarkkoja aluerajauksia ja rakentamisrajoitusta, suuremmat virkistysalueet osoitetaan voimassa olevien kaavojen tapaan aluevarauksina, joissa on ehdollinen rakentamisrajoitus. Myös viheryhteystarpeiden esitystapaa ja ohjausvaikutusta on muutettu: yhteystarpeiden määrää kaavakartalla on karsittu ja linjauksia yleispiirteistetty uudistettujen periaatteiden mukaisesti. Kaavaratkaisussa korostuu määräysten ohjaavuus maakunnallisten viheryhteyksien toteuttamisessa.

Uusimaa-kaavassa ei osoiteta pääkaupunkiseudun rannikko- ja saaristovyöhykettä tai muita saaristovyöhykkeitä merialueella. Pääkaupunkiseudun ulkopuolella saaristovyöhykkeillä ja niihin kuuluvalla mantereen rantavyöhykkeellä on ohjattu rakentamisen painotuksia ja annettu ympäristöä, maisemaa, ympäristön tilan parantamista ja vesiensuojelua koskevia suunnittelumääräyksiä yksityiskohtaisemmalle alueiden käytölle. Näitä ohjataan Uusimaa-kaavan saariston aluetta koskevalla yleisellä suunnittelumääräyksellä. Määräys käsittää sekä saariston että siihen liittyvän mantereen rantavyöhykkeen.

Uusimaa-kaavassa ei osoiteta ulkoilureittejä. Kaavaratkaisu ei toisaalta estä tai vaikeuta ulkoilureittien toteutumista kuntien kaavoissa tai ulkoilulain mukaisina ulkoilureittitoimituksina. Osa Uusimaa-kaavassa osoitetuista viheryhteystarpeista voi toimia myös ulkoilureittinä. Virkistysyhteyksien kehittämistä ohjataan myös taajama-alueita koskevalla yleisellä suunnittelumääräyksellä sekä taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeen määräyksillä.

8.4 Suojelualueet

Suojelualueiden osalta kaavaselostuksessa on lausuttu muun ohella seuraavaa: Suojelualueina osoitetaan luonnonsuojelulain nojalla suojeltuja tai suojeltaviksi tarkoitettuja alueita. Liitekartalla V2 esitetään voimassa olevista kaavoista siirtyvät, poistettavaksi esitettävät ja uusina osoitettavat luonnonsuojelualueet.

Suojelualueiden rajaukset perustuvat seuraaviin aineistoihin: toteutuneet luonnonsuojelualueet (valtion maille tai yksityismaille luonnonsuojelulain

nojalla perustetut luonnonsuojelualueet, ympäristöhallinnon tietokanta 13.8.2019), valtion omistamat ja suojelualueeksi soveltuvat alueet (Metsähallituksen toimittamista aineistoista, uusimmat tiedot 14.8.2019), valtakunnallisten luonnonsuojeluohjelmien ja Natura 2000 -ohjelman alueet, joiden toteuttamiskeinoksi on esitetty luonnonsuojelulaki, Uusimaa-kaavan 2050 luontoselvitykset (Faunatica Oy 2019), valtakunnallinen soidensuojelun täydennysehdotus inventointi (Uudenmaan ELY-keskus 2014), muut ajantasaiset luontoinventointitiedot ja kuntakaavoitustiedot ja Uudenmaan 4. vaihemaakuntakaava. Suojelualueina osoitetaan myös muita viranomaispäätöksiin perustuvia luonnonsuojelulain kautta toteutettavaksi soveltuvia alueita. Näitä ovat soiden, lintuvesien, lehtojen ja vanhojen metsien valtakunnallisten luonnonsuojeluohjelmien alueet, sekä Natura 2000 -ohjelman alueet siltä osin, kuin päätösten yhteydessä on toteuttamiskeinoksi esitetty luonnonsuojelulaki.

Uusimaa-kaavassa osoitetaan myös muita, osin uusia suojelualuevarauksia. Suojelualueina osoitetaan toteutunutta suojelualueverkostoa täydentäviä, vähintään maakunnallisesti arvokkaita luontokohteita, joilla on arvioitu olevan perusteet toteutua luonnonsuojelualueina. Alueet perustuvat Uudenmaan liiton tekemien luontoselvitysten tuloksiin, kuntakaavoituksen yhteydessä tuotettuihin luontoselvityksiin sekä muihin tietoihin vähintään maakunnallisista luontoarvoista. Muihin tietoihin sisältyvät myös ehdotetut rajaukset soidensuojelun täydennysohjelmaksi, koska ne ovat valtakunnallisten luontoarvojensa perusteella luonnonsuojelulain kautta toteutettavaksi soveltuvia.

Suojelualuumerkintöjen osoittamisen yleisenä perusteena on se, että alueella on luonnonsuojelulain kautta toteutettavaksi soveltuvia vähintään maakunnallisia luontoarvoja. ---Suojelualueet osoitetaan aluevarauksena, jonka suunnittelumääräys ohjaa viranomaistoimintaa. Viranomaisen on päätöksissään otettava huomioon, etteivät ne vaaranna tai heikennä niitä luonto- ja ympäristöarvoja, joiden perusteella alueesta on tarkoitus muodostaa suojelualue. Voimassa olevaa maakuntakaavan suojelualuetta koskee maankäyttö- ja rakennuslain 33 § mukainen ehdollinen rakentamisrajoitus eikä sen alueella sovelleta metsälakia.

Kaavaselostuksen mukaan suojelualueita osoitetaan enemmän kuin voimassa olevissa maakuntakaavoissa. Kaikkien Uusimaa-kaavan suojelualuumerkintöjen pinta-ala on yhteensä 105 489 ha, josta uusina osoitettavat alueet ovat noin 14 %. Uusina osoitettuja alueita on yhteensä 14 533 ha, josta suurin osa on jo luonnonsuojelualueina toteutuneita alueita ja monet laajat alueet sijoittuvat merialueille (liitekartta V2). Uusia suojelualueita on esitetty enemmän läntiselle Uudellemaalle kuin itäiselle, mikä johtuu osin luontoarvojen esiintymisen eroista ja toisaalta osin myös siitä, että luontoarvojen selvittämistä on painotettu maankäytön muutospainoiden mukaan. Lisäksi joidenkin kohteiden osalta asiaan vaikuttaa se, että kunnat ovat tuottaneet maakunnallisista luontoarvoista maakuntakaavan laadintaan soveltuvaa tietoa enemmän läntisellä Uudellamaalla kuntakaavoitusta varten. Helsingin kaupungin alueelle osoitetut suojelualueet ovat kaupungin luonnonsuojeluohjelman mukaisia.

Valtakunnallisesti arvokkaiden soiden osalta suojelualuumerkinnot perustuvat soidensuojelun täydennys ehdotuksen valmistelun yhteydessä (2012–2015) tuotettuun luontotietoon ja paikkatietoaineistoon. Suojelualuumerkinnot on osoitettu soidensuojelun täydennys ehdotuksen rajaukset, koska ne ovat luontoarvoiltaan valtakunnallisia sekä luonnonsuojelulain kautta toteutettavaksi soveltuvia.

Kaavaselostuksen mukaan suojelualueilla turvataan lajiston ja luontotyyppien monimuotoisuutta, ekologisen verkoston toimivuutta ja huolehditaan lisäksi kansallismaiseman, kulttuuriperinnön sekä osaltaan virkistykseen ja retkeilyyn mahdollisuuksien säilymisestä. ---

Pienialaisia, eli alle 5 hehtaarin kokoisia tai alle 200 m leveitä (esim. jokivarret) suojelualueita ei osoiteta Uusimaa-kaavassa. Ratkaisun keskeiset perusteet ovat tavoite kaavakartan selkeydestä ja maakuntakaavan tehtävä yleispiirteisenä suunnitelmana. Alle 5 hehtaarin kohteilla tai kapeilla alueilla ei ole vastaavaa merkitystä maakuntatason alueidenkäytön ohjauksen kannalta kuin laajemmilla alueilla. Jo toteutuneilla pienialaisilla suojelualueilla on suoja luonnonsuojelulain mukaisten päätösten kautta ja osa alueista on hankittu valtiolle luonnonsuojelua varten. Yleisten suunnittelumääräysten mukaisesti yksityiskohtaisemman suunnittelun yhteydessä on otettava huomioon ympäristön arvokkaat ominaispiirteet ja turvattava luontoarvot. Tämä määräys koskee myös pienialaisia luonnonsuojelullisesti arvokkaita kohteita. Luontoinventoinneissa tunnistetut maakunnallisesti arvokkaat alueet tulee ottaa huomioon yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa myös suoraan maankäyttö- ja rakennuslain mukaisesti (kuntakaavoitusta koskevat sisältövaatimukset maankäyttö- ja rakennuslain 39 § ja 54 §). Luonnonsuojelulain mukainen luonnonsuojelun alueen perustaminen on osalla näistäkin alueista mahdollista. Liitekartassa V3 esitetään maakunnallisesti arvokkaat luontokohteet, joita ei esitetä kaavakartalla.

Maakunnallisten luontoarvojen selvittäminen on tehty maakuntakaavan laadinnan edellyttämällä tarkkuudella. Uusimaa-kaavaa varten on teetetty vähintään maakunnallisten luontoarvojen tunnistamiseksi luontoselvitys, jossa on tarvittaessa täydennetty tietoja myös maastokartoituksin 2017–2018. Selvitettävien kohteiden valinnassa on painotettu maankäytön muutosalueita ja koko maakunnan kattavassa paikkatietotarkastelussa (Zonation) arvokkaimpaan viidennekseen tunnistettuja alueita. Lisäksi mahdollisesti maakunnallisia kohteita on saatu tietoon mm. kuntien teettämistä luontoselvityksistä ja 4. vaihemaakuntakaavan valmistelun yhteydessä saadusta palautteesta. Luontokohteet on arvioitu maakunnallisesti arvokkaiksi yhtenäisillä Uudenmaan luonnonympäristöjen arvottamisen kriteereillä (Uudenmaan liitto 2012). Luontokohteiden luontotyyppinä, lajistoa ja muuta ekologialta merkitystä kuvaavista tiedoista on näillä LAKU-kriteereillä tunnistettu maakunnalliset osat. Tiedot perustuvat maastohavaintoihin ja muun aineiston, esimerkiksi ilmakuvien, osalta luontoasiantuntijoiden tekemään tulkintaan. Zonation-analyysien tuloksia on käytetty luontokohteiden arvottamisessa vain maakunnallisen tason ekologialta verkoston selvityksen (2018) tulosten osalta. Ekologialta verkoston maakunnalliset osat voivat tuoda joillekin kohteille lisäarvoa LAKU-kriteerien mukaisesti. Maakuntakaavan

laadinnassa on hyödynnetty eri tavoin koottua tietoa, jonka soveltuvuus on joko todettu Uudenmaan liitossa tai sen on tarkistanut asiantuntijatyönä luontoselvityksiin erikoistunut konsultti ja tarvittaessa tietoja on täydennetty maastonselvityksin. Kaikkien alueiden osalta ei ole ollut perusteltua tehdä uusia maastotöitä.

Maakunnallisesti arvokkaaksi tunnistamisen jälkeen on arvioitu, soveltuuko maakuntakaavan suojelualuumerkintä alueen luontoarvojen turvaamisen tavaksi vai riittävätkö luontoarvojen turvaamiseen muut keinot. Näitä ovat maakuntakaavan muut merkinnät ja määräykset, esimerkiksi virkistysalue, yksityiskohtaisempi suunnittelu pienialaisten kohteiden osalta tai muu erityislainsäädäntö, kuten metsälaki tai vesilaki. Kaavaselostuksen mukaan perustelut kunkin alueen osalta löytyvät liiteaineistosta 2. Liiteaineistoon on kirjattu myös perusteet, jos suojelualuevarauksen rajausta on muutettu lähdeaineistoihin nähden merkittävässä määrin maakuntakaavan mittakaava ja esitystapa huomioon ottaen.

Kaavaselostuksen mukaan kaavaehdotuksen nähtävilläolon jälkeen on tehty joitakin suojelualueiden rajausten pienennyksiä ja joidenkin suojelualueiden poistoja muistutusten sekä muiden uusien tietojen takia. Poistetun suojelualueen osan tilalle ei osoiteta muita sellaisia merkintöjä, jotka eivät jo olleet nähtävillä olleissa maakuntakaavojen ehdotuksissa.

Maakunnallisia luontoarvoja voi sijaita muuallakin kuin tämän kaavatyön yhteydessä tunnistetuilla alueilla. Myöhemmin tehtävissä luontoarvojen selvityksissä on syytä käyttää maakunnallisten arvojen tunnistamiseen Uudenmaan alueelle soveltuvia, yhtenäisiä LAKU-kriteerejä, jotta eri selvitysten tiedot olisivat mahdollisimman vertailukelpoisia ja toisiaan täydentäviä. Suojelualueiden toteuttamisessa tarvittavaa tarkempaa luontotietoa tuottaa Uudenmaan ELY-keskus. Kuntakaavoja laadittaessa ja muussa yksityiskohtaisemmassa alueiden käytön suunnittelussa on tehtävä maakuntakaavan selvityksiä tarkemmat luontoselvitykset.

8.5 Natura 2000 -alueet

Kaavaselostuksen liite 2 sisältää suojelualueiden kohdetiedot. Asiakirjassa on muun ohella lausuttu seuraavaa: Uusimaa-kaavan 2050 seuduittaisissa vaihemaakuntakaavoissa osoitetaan suojelualueina alueet, jotka ovat luonnonsuojelulain nojalla suojeltuja tai suojeltavaksi tarkoitettuja alueita. Suojelualueina osoitetaan viranomaispäätösten perusteella suojeltavaksi esitetyt alueet siltä osin, kuin päätöksessä toteuttamiskeinoksi on esitetty luonnonsuojelulaki (Natura-alueet ja luonnonsuojeluohjelmat). Näiden lisäksi suojelualuumerkinnällä osoitetaan luonnonsuojelualueverkostoa täydentäviä varauksia. Nämä ovat vähintään maakunnallisesti arvokkaita luonnonympäristöjä, joilla on edellytykset toteutua luonnonsuojelulain mukaisella menettelyllä. Suojelualueina ei osoiteta pienialaisia kohteita. Suojelualueiden kaavaratkaisun suunnitteluperiaatteet ja yleiset perustelut esitetään tarkemmin kaavaselostuksessa.

Kaavaselostuksen liitteenä 4 on arvio ”Vaikutukset Natura 2000 -ohjelman alueisiin”. Selvityksessä on todettu muun ohella seuraavaa: ”Maakuntakaava-alueelle sijoittuu yli 100 Natura-verkoston kuuluvaa aluetta. Niiden yhteenlaskettu pinta-ala on noin 180 000 hehtaaria. Kaikkien alueiden osalta on tehty arviointi siitä, vaikuttaako kaavaratkaisu merkittävästi heikentävästi alueen Natura-arvoihin. --- Natura 2000 -alueiden verkoston tarkoituksena on suojata monimuotoista luontoa. Verkosto turvaa luontodirektiivissä määriteltyjen luontotyyppien ja lajien elinympäristöjä. Luonnonsuojelulaki edellyttää, ettei Natura 2000 -verkoston kuuluvan alueen suojelun perusteena olevia luonnonarvoja saa merkittävästi heikentää. Myös maakuntakaavassa on Natura 2000 -alueet otettava huomioon ja arvioitava kaavaratkaisun vaikutukset kyseisiin alueisiin.

Natura 2000 -verkosto esitetään vaihemaakuntakaavoissa sellaisena kuin se on viimeisimmän valtioneuvoston päätöksen (5.12.2018) jälkeen. Alueiden merkintätapa noudattaa vaihemaakuntakaavoissa voimassa olevien maakuntakaavojen merkintätapaa. Poikkeuksen tekevät alle viiden hehtaarin kokoiset alueet, joita ei esitetä kaavakartalla. Syynä on kaavakartan mittakaava 1:250 000, mikä ei anna edellytyksiä kaikkein pienempien alueiden esittämiseksi kaavakartalta vaadittavalla selkeydellä. Yhtään Natura-tunnuksen alla olevaa aluekokonaisuutta ei poistettu kokonaisuudessaan, vaan ainoastaan näiden osa-alueita. Tällaisia pieniä osa-alueita on yhteensä 47 kpl. Vaikutusten arvioinnissa se sijaan ovat mukana kaikki Natura-alueet, myös alle viiden hehtaarin alueet.---

Kaavaehdotuksia laadittaessa on otettu huomioon Natura-alueiden sijainti suhteessa muuhun maankäyttöön. Aikaisemmista maakuntakaavoista poiketen vaihemaakuntakaavoissa ei anneta merkintäkohtaisten suunnittelumääräysten yhteydessä Natura-alueiden huomioon ottamista koskevia määräyksiä. Natura-alueiden huomioon ottaminen on toteutettu kaavaehdotuksissa yleismääräyksen kautta.”

8.6 Viheryhteydet

Kaavaselostuksessa on viheryhteyksien osalta sanottu muun ohella, että viheryhteyden merkitys ja linjaus tulee aina arvioida osana laajempaa maakunnallisista ekologista ja virkistysverkostoa. Maakuntatasolla yhteyden ekologista toimivuutta voidaan pitää ensisijaisena, jotta lajiston liikkuminen voidaan turvata mahdollisimman hyvin. Yhteystarpeen virkistyksellinen merkitys on yleensä sitä suurempi, mitä tiiviimmässä yhdyskuntarakenteessa ollaan. Ekologinen merkitys korostuu paikoissa, joissa viheryhteydet risteävät teiden tai ratojen kanssa. Näiden yhteyksien päätarkoitus on turvata eläinten kulkua, mutta samalla niillä on myös ekologinen, riistanhoidollinen ja liikenneturvallisuutta edistävä tarkoitus. Väylärakenteiden korjausten ja uudistamisen yhteydessä myös viheryhteyksien tarve ja toimivuus tulisi ottaa huomioon. Keskeisenä muutoksena voimassa oleviin maakuntakaavoihin on, että viheryhteystarpeiden määrää kaavakartalla on vähennetty ja merkinnän esitystapaa yleispiirteistetty vastaamaan Uusimaa-kaavan yleispiirteistä tarkastelutasoa.

Liitteessä 1 ”Viheryhteystarpeiden kuvaukset” on viheryhteystarpeista lausuttu muun ohella seuraavaa: ”Viheryhteystarpeina on osoitettu ekologisesta ja virkistyksestä verkostosta ne maakunnalliset yhteydet, joiden toteuttaminen ja kehittäminen on erityisen tärkeää muusta maankäytöstä johtuvien muospaineiden ja estevaikutusten takia. Yhteystarpeiden tunnistamisessa on käytetty Zonation-menetelmällä tuotettua tietoa Uudenmaan arvokkaista luontoalueista ja ekologisista verkostoista (Uudenmaan ekologiset verkostot Zonation-analyysien perusteella). Lisäksi viheryhteystarpeet perustuvat voimassa oleviin maakuntakaavoihin sekä olemassa olevaan maankäyttöön, joissa edellä mainittu periaate täyttyy. Kaikkia olemassa olevia tai tunnistettuja viheryhteyksiä ei osoiteta maakuntakaavakartalla, vaan niiden huomioon ottaminen tapahtuu yleisten suunnittelumääräysten sekä taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeen määräysten kautta. Seutujen vaihemaakuntakaavoissa on osoitettu myös ekologiselta kytkeytyvyydeltään heikkoja yhteyksiä, joiden vahvistamiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota maankäyttöä ja/tai liikenteen infrastruktuuria kehitettäessä. Teiden ja ratojen ylityspaikoista on saatu tietoa ELY-keskuksen riista-aitaselvityksestä ja hirvivaaraselvityksestä sekä kunnilta. Uusimaa-kaava 2050 -kokonaisuuden viheryhteyksillä on aina sekä virkistykellinen että ekologinen tehtävä.

- Taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeillä osoitetaan niiden läpi kulkevia yhteyksiä sekä vyöhykkeen virkistys- tai suojelualueilta vyöhykkeen ulkopuolelle johtavia yhteyksiä. Ratkaisu toteutuu Helsingin seudun vaihemaakuntakaavan taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeellä, jolla on erityinen rakentamispaine ja tarve yhteensovittaa eri toimintoja. Taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeillä viheryhteystarpeiden linjaukset perustuvat mm. olemassa oleviin ulkoilu- ja virkistysalueisiin sekä metsien, peltojen ja jokivarsien muodostamiin käytäviin. Viheryhteystarvemerkinnällä on osoitettu paitsi olemassa olevia ja hyvin toimivia yhteyksiä, myös uusia tarpeellisia tai kehitettäviä yhteyksiä, joissa yhteys on nykytilassa heikko.

- Helsingin seudun ulkopuolella taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeille ei pääsääntöisesti osoiteta viheryhteyksiä. Poikkeuksena ovat alueet, jotka ovat erityisen tärkeitä ja joissa viheryhteyksien toteuttamiselle ei ole vaihtoehtoisia käytäviä. Merkinnän suunnittelumääräyksen tavoitteena on turvata kaikilla vyöhykkeillä yhteyksien huomioon ottaminen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa.

- Helsingin seudulla on rakentamispaineita myös taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeen ulkopuolella. Viheryhteyksiä osoitetaan pitkinä suojelu- ja virkistysalueita yhdistävinä yhteyksinä siten, että ratkaisu tukee Helsingin seudun viherkehän kehittämistä ja yhtenäisyyttä.

- Muualla seutujen vaihemaakuntakaavojen viheryhteystarpeet ovat pääsääntöisesti lyhyitä yhteyksiä, jotka on osoitettu valtakunnallisesti tai maakunnallisesti merkittävien teiden ja ratojen poikki. Syynä on rakenteiden aiheuttama estevaikutus. Yhteyksien ylläpito- ja toteuttamistarve on ensisijaisesti ekologinen. Lisäksi kaavassa osoitetaan joitakin rantojen

suuntaisia viheryhteystarpeita siten, että ne muodostavat arvokkaiden luontoalueiden ketjuja.---

8.7 Oikeudellinen arviointi luonnonsuojelualueiden ja viheryhteyksien osalta

8.7.1 Tarkastelun lähtökohdat

Hallinto-oikeus viittaa tarkastelunsa lähtökohtana edellä kohdassa 3.4 maakuntaliiton harkintavallasta lausuttuun. Hallinto-oikeus myös toteaa, että alueella voimassa oleva maakuntakaava ei ole ohjeena alueelle hyväksyttävälle uudelle maakuntakaavalle. Kaavan hyväksyvä viranomais voi siten maankäyttö- ja rakennuslain sisältövaatimusten mukaisissa puitteissa päättää hyväksyä myös suojelualueiden ja viheryhteyksien osalta toisen sisältöisen ja toisista lähtökohdista valmistellun kaavan kuin, mitä alueella on aikaisemmin ollut voimassa.

8.7.2 Menettelyyn ja kuulemisen laajuuteen liittyvät valitusperusteet

Siltä osin kuin valituksissa on katsottu, että kaavan vaikutukset ovat olleet niin merkittäviä maanomistajille, että niistä olisi tullut tiedottaa laajemmin ja henkilökohtaisesti, hallinto-oikeus toteaa, että maankäyttö- ja rakennuslainsäädännön maakuntakaavan laadintaan liittyvät vuorovaikutusta koskevat säännökset eivät edellytä asukkaiden ja maanomistajien kuulemista henkilökohtaisesti. Asiaa ei ole syytä arvioida toisin sillä perusteella, että maakuntakaavassa on osoitettu uusia suojelualueita. Kun otetaan huomioon maakuntakaavan luonne laajaa aluetta koskevana yleispiirteisenä suunnitelmana ja edellä selostettu vuorovaikutusmenettely, maakuntakaavan kaavoitusmenettely täyttää tältä osin vuorovaikutuksen ja tiedottamisen osalta maankäyttö- ja rakennuslaissa säädetyt vaatimukset

8.7.3 Kielilain soveltamiseen liittyvät valitusperusteet

Kielilain 32 §:n 1 momentin mukaan valtion ja kunnallisen viranomaisen yleisölle suunnatussa tiedottamisessa on kaksikielisessä kunnassa käytettävä suomen ja ruotsin kieltä. Asianomaisen ministeriön on huolehdittava siitä, että yksilön hengen, terveyden ja turvallisuuden sekä omaisuuden ja ympäristön kannalta oleellinen tieto annetaan koko maassa molemmilla kansalliskielillä. Pykälän 2 momentin mukaan kaksikielisen viranomaisen ilmoitukset, kuulutukset ja julkipanot sekä muut yleisölle annettavat tiedotteet tulee antaa suomen ja ruotsin kielellä. Pykälän 3 momentin mukaan viranomaisten laatimien selvitysten, päätösten tai muiden vastaavien tekstien julkaiseminen ei velvoita kääntämään niitä sellaisinaan. Viranomaisen tulee kuitenkin huolehtia sekä suomen- että ruotsinkielisen väestön tiedonsaantitarpeista.

Uudenmaan liiton hallintosäännön 41 §:n 1 momentin mukaan Uudenmaan liitto on kaksikielinen kuntayhtymä. Liiton päätöksenteon, hallinnon ja

toiminnan järjestämisessä sekä viestinnässä on otettava suomen- ja ruotsinkielisten asukkaiden tarpeet tasapuolisesti huomioon. Liiton palvelut on järjestettävä niin, että asukkaita ja luottamushenkilöitä pystytään palvelemaan heidän omalla kielellään kaikilla liiton tehtäväalueilla. Pykälän 3 momentin mukaan muun ohella maakuntavaltuuston esityslistat ja pöytäkirjat liitteineen, maakuntasuunnitelma ja -ohjelma, maakuntakaavat ja muut laaja-alaiset suunnitelmat ja selvitykset, asiointilomakkeet, ilmoitukset, kuulutukset ja julkipanot, muut yleisölle annettavat tiedotteet sekä muut kielilain nojalla molemmilla kielillä laadittavat asiakirjat on laadittava sekä suomeksi että ruotsiksi.

Siltä osin kuin valituksissa on kielilain 32 §:ään viitaten katsottu, että ruotsinkielisen väestön tiedonsaantitarpeesta ei ole riittävästi huolehdittu, kun heidän oikeusasemaansa merkittävästi vaikuttaneita taustaselvityksiä eivät ole ollut saatavilla ruotsin kielellä, hallinto-oikeus toteaa, että kielilain mainittu säännös ei edellytä, että kaikki kaava-asiakirjat olisi tullut kääntää ruotsiksi. Välitöntä oikeudellista merkitystä ei myöskään ole sillä seikalla, onko ruotsinkielisten maanomistajien osuus kaikista maanomistajista suurempi kuin ruotsinkielisten osuus koko väestössä. Asiassa ei ole ilmennyt, etteikö ruotsiksi esitettyihin muistutuksiin ja muihin mielipiteenilmaisuihin ja tiedusteluihin olisi vastattu ruotsiksi tai ruotsinkielisellä käännöksellä. Päätös ei myöskään ole lainvastainen sillä perusteella, että soidensuojelutyöryhmän raportti on ollut saatavissa vain suomeksi. Tähän nähden ja kun otetaan huomioon, että kaava-aineistosta on käännetty ruotsiksi kaavakartat, merkinnät, määräykset ja kaavaselostus sekä kaavan hyväksymistä koskeva päätös, ei päätös ole lainvastainen kielilain soveltamiseen liittyvien näkökohtien johdosta.

8.7.4 Suojelualueita ja viheryhteyksiä koskevan kaavaratkaisun perusteena olevaan selvitykseen liittyvät yleiset valitusperusteet

Uudenmaan maakuntaliiton lausunnon mukaan uusina osoitettuja suojelualueita on koko Uusimaa-kaavan kokonaisuudessa yhteensä noin 14 500 hehtaaria. Hallinto-oikeus toteaa, että nämä alueet ovat suurimmaksi osaksi jo toteutuneita luonnonsuojelualueita, jotka on tullutkin ottaa mukaan maakuntakaavan kartalle tai uusiksi suojelualueiksi on osoitettu myös merialueita. Aiemmissa maakuntakaavoissa osoitettuja luonnonsuojelualuumerkintöjä on lausunnon mukaan kumottu ja jätetty osoittamatta yhteensä noin 2 500 hehtaaria. Kaavaselostuksessa on lausunnon mukaan yleisesti kerrottu suojelualueiden merkitsemisen perusteet, jotka kattavat myös ratkaisut jonkin alueen poistamisesta. Lisäksi kumottavat alueet on esitetty liitekartalla. Tähän nähden ja kun otetaan huomioon maakuntakaavan luonne laajaa aluetta koskevana yleispiirteisenä suunnitelmana, maakuntaliiton harkintavalta ja edellä selostetut kaavatyössä käytössä olleet selvitykset, hallinto-oikeus katsoo, että luonnonsuojelualueita ja viheryhteyksiä koskevia muutoksia on kaava-aineistossa selvitetty yleisellä tasolla sinänsä riittävästi. Edellä kohdassa 2.4 lausutuilla perusteilla osa kohdekohtaisesta selvityksestä ei kuitenkaan ole ollut kaavaa laadittaessa asianmukaisesti osallisten käytettävissä. Edellä kerrottu ilmenee myös

maakuntahallituksen hallinto-oikeuteen toimitetun lausunnon yhteydessä esitetystä 26.1.2021 päivätystä taulukosta ”Uusimaa-kaava 2050 kokonaisuus: aiempien maakuntakaavojen luonnonsuojelualue -merkinnöistä kumotut alueet, jotka on poistettu maakuntakaavasta” josta ilmenee, että selvityksiä on valmistunut vasta kaavaehdotuksen nähtävillä pitämisen jälkeen.

Siltä osin kuin valituksissa on katsottu, että valtakunnallisen soidensuojelunohjelman täydennysehdotuksen yhteydessä laadittua inventointiraporttia ei olisi tullut käyttää maakuntakaavan selvitysaineistona ja kaavamerkintöjen perusteena muun ohella sen johdosta, että yksityisten omistamat suot on tarkoituksella tuolloin jätetty suojeltavaksi vapaaehtoiselta pohjalta, hallinto-oikeus toteaa, että maankäyttö- ja rakennuslaissa ei ole asetettu rajoituksia sille, minkälaisia muutoin asianmukaisen menettelyn läpikäyneitä selvityksiä voidaan kaavaratkaisun pohjana hyödyntää. Merkitystä ei siten ole esimerkiksi sillä, että selvitys on laadittu soidensuojeluohjelman täydennystä varten tai sillä, että ohjelman valmistelun yhteydessä ei ole tehty päätöksiä ohjelman jatkosta. Selvityksen huomioimisen edellytyksenä ei ylipäätään ole, että suojelun toteutuksesta olisi tehty valtioneuvoston periaatepäätös tai että maanomistaja olisi antanut suostumuksen. Päätös ei myöskään ole lainvastainen sillä perusteella, että jokin toinen maakuntaliitto on arvioinut täydennysohjelman merkitystä toisin kuin Uudenmaan maakuntaliitto.

Ratkaisevaa merkitystä selvityksen käytettävyyden kannalta ei liioin ole sillä, että siihen perustuvia yksittäisiä kaavamerkintöjä on ehkä maanomistajien muistutusten johdosta muutettu vuorovaikutusmenettelyn osana. Selvityksen merkitystä osana kaavaratkaisun perusteluja on siten arvioitava sen sisällön perusteella eikä arvioinnissa ole välitöntä merkitystä sillä, minkälaisen muun prosessin osana selvitys on alun perin laadittu. Uudenmaan maakuntakaavaselostuksessa on tältä osin esitetty maankäyttö- ja rakennusasetuksen 10 §:n edellyttämät tarpeelliset tiedot, jotta maanomistajat ovat voineet arvioida kaavaehdotuksen vaikutuksia taloudellisiin ja kulttuurisiin seikkoihin lainkohdassa edellytetyin tavoin. Päätös ei siten ole myöskään lainvastainen silläkään perusteella, että kaavaselostus olisi puutteellinen.

8.7.5 Viheryhteyksien poistamista koskevat yleiset valitusperusteet

Hallinto-oikeus toteaa, että saadun selvityksen mukaan kehittämisperiaatemerkinällä osoitetut viheryhteystarpeet on valituksenalaisessa kaavassa osin osoitettu erilaisilla tekniikoilla kuin alueella aikaisemmin voimassa olleessa maakuntakaavassa. Viheryhteystarpeiden yksityiskohtaisempaa suunnittelua ohjataan aikaisempaa enemmän erilaisilla kaavamerkintöihin perustuvilla suunnittelumääräyksillä, minkä johdosta viheryhteystarpeita koskevia määräyksiä on poistettu. Asiassa ei ole kuitenkaan ilmennyt, että maakuntavaltuuston päätös olisi lainvastainen valituksissa esitetyillä yleisillä viheryhteystarpeisiin liittyvillä perusteilla, kun otetaan huomioon kehittämisperiaatemerkinän toteutumista kokonaisuutena

turvaavien suunnittelumääräysten ohjausvaikutus ja kaava-asiakirjoissa esitetyt perusteet esitystavalta.

8.7.6 Kaavan esitystapaa ja aiemmissa maakuntakaavoissa esitettyjen suojeluvarausten kumoamista koskevat valitusperusteet

Maankäyttö- ja rakennuslain 29 §:n 1 momentin mukaan maakuntakaava esitetään kartalla. Kaavaan kuuluvat myös kaavamerkinnot ja -määräykset. Pykälän 2 momentin mukaan maakuntakaavaan liittyy selostus, jossa esitetään kaavan tavoitteiden, eri vaihtoehtojen ja niiden vaikutusten sekä ratkaisujen perusteiden arvioimiseksi tarpeelliset tiedot siten kuin asetuksella tarkemmin säädetään.

Maankäyttö- ja rakennusasetuksen 9 §:n 1 momentin mukaan maakuntakaava esitetään kartalla tai kartoilla sellaisessa mittakaavassa, että niistä alueiden käytön ohjaustarve huomioon ottaen ilmenevät tarkoituksenmukaisella tavalla alueiden käytön periaatteet, tarpeelliset alueet ja kaavan muu sisältö. Pykälän 2 momentin mukaan maakuntakaavamääräykset esitetään maakuntakaava-kartalla tai erillisenä asiakirjana.

Maakuntahallituksen lausunnossa on todettu muun ohella, että vaihemaakuntakaavoja on kaavaprosessin eri vaiheissa voinut tarkastella pdf-tiedostoina. Lisäksi kaava-aineistot ovat olleet nähtävillä Uudenmaan liiton karttapalvelussa, jossa niitä on voinut katsella suuremmassa mittakaavassa. Lausunnon mukaan pdf-tiedostot ja karttapalvelu toimivat yleisesti saatavilla olevilla tietokoneohjelmilla ja verkkoselaimilla.

Siltä osin kuin valituksessa 9 on katsottu, että kaavasta tulisi poistaa merkintöjä liian yksityiskohtaisina, hallinto-oikeus viittaa edellä kohdassa 3.4 maakuntaliiton harkintavallasta lausuttuun.

Hallinto-oikeus toteaa, että maakuntakaava on yleispiirteinen kaava, jonka kaavamerkinnot ja määräykset on tarkoitettukin täsmentymään vasta yksityiskohtaisemman suunnittelun tai lupamenettelyn yhteydessä. Tähän nähden ja kun kaavaa on mahdollista tarkastella eri mittakaavoissa tavanomaisilla tietokoneohjelmilla, esitystapaa ja valittua mittakaavaa ei sellaisenaan voida pitää lainvastaisena kaavan esitystapaan tai mittakaavaan liittyvillä valitusperusteilla. Toisaalta vakiintuneena lähtökohtana on pidettävä sitä, että yleispiirteisen kaavoituksen ohjausvaikutuksen vuoksi keskeiset aluevaraukset, kuten esimerkiksi suojelualuevaraukset, tulee esittää riittävän yksityiskohtaisesti. Näissä tilanteissa kaavakarttaa voidaan ja usein on välttämätöntäkin täydentää myös oikeusvaikutteisilla liitekartoilla, joiden avulla rakentamisrajoitusalueiden sijaintia voidaan tarkastella esimerkiksi yksittäisen maanomistajan kannalta. Tällainen kartta voi olla tarpeen, jotta kaava täyttäisi oikeudellisen selkeyden vaatimukset.

Vaikka kaava ei ole valituksessa esitetyillä esitystapaan tai mittakaavaan liittyvillä yleisillä perusteilla lainvastainen, ratkaisu poikkeaa siltä osin kuin alle viiden hehtaarin suuruiset Natura-alueen osa-alueet on jätetty esittämättä

kaavakartalla sekä esitystapaa koskevista säännöksissä tarkoitetuista lähtökohdista että vakiintuneesta kaavoituskäytännöstä eli siitä, että maakuntakaavassa käytetyt kaavamerkinnot selityksineen tulee kaikilta osin ilmaista myös kaavakartalla. Edellä lausuttu huomioon ottaen valtakunnallisesti merkittävien kohteiden osittaista kartalla esittämättä jättämistä ei voida perustella sillä maakuntahallituksen lausunnossa viitatulla perusteella, että maakuntakaavamerkintöjen ulkopuolisilla alueilla tarkempaa alueidenkäytön suunnittelua joka tapauksessa ohjaavat maakuntakaavan oikeusvaikutteiset yleiset suunnittelumääräykset. Samasta syystä ja ottaen erityisesti huomioon mahdollisuus esittää osa varauksista oikeusvaikutteisilla liitekartoilla, valtakunnallista arvoa omaavien kohteiden esittämättä jättämistä ei voida perustella myöskään kaavaselostuksessa esitetyllä kaavakartan selkeyteen liittyvällä tavoitteella tai maakuntakaavan lähtökohtaisella yleispiirteisyydellä. Se, että maakuntakaavan oikeusvaikutteiset yleiset suunnittelumääräykset sinänsä edellyttävät, että suunnittelussa tulee käyttää valtioneuvoston Natura-alueita koskeviin päätöksiin sisältyviä aluerajauksia ja viimeisimpiä Natura-tietolomakkeita, ei näin ollen hallinto-oikeuden käsityksen mukaan poista valtakunnallisesti arvokkaiden osa-alueiden esittämättä jättämisestä seuraavaa oikeudellista epäselvyyttä kaavan kuntakaavoitusta ohjaavan kartalta ilmenevän sisällön ja tavoitteena olevien oikeusvaikutusten välillä.

Kun Natura-alueiden osa-alueiden osoittamatta jättäminen oikeusvaikutteisella kaavakartalla saattaa aiheuttaa tulkinnanvaraisuutta yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa, Natura-alueita koskevia maakuntakaavan oikeusvaikutteisia yleisiä suunnittelumääräyksiä ilman vastaavaa karttamerkintää ei voida näissä oloissa pitää oikeudellisesti riittävänä eikä riittävän selkeänä maankäyttö- ja rakennuslain 32 §:n 1 momentissa säädetyn ohjausvaikutuksen kannalta eikä siten myöskään 28 §:n 2 momentissa ja 3 momentin 6 kohdassa säädetyn luonnonarvojen vaalimiseen liittyvän maakuntakaavan sisältövaatimuksen mukaisena.

Tähän nähden ja kun Natura-alueiden osa-alueiden esittämättä jättämiselle ei niiden valtakunnallinen merkitys huomioon ottaen ole esitetty muutakaan hyväksyttävää perustetta, kaavan hyväksymistä koskeva päätös on lainvastaisena kumottava siltä osin kuin sillä on kumottu kaavaselostuksen liitteessä 3 ”Kumottavat merkinnät” esitetyllä tavalla voimassa olleissa maakuntakaavoissa ollut ominaisuusmerkintä ”Natura 2000 -verkostoon kuuluva tai ehdotettu alue” mainittujen osa-alueiden osalta oikeusvaikutuksiltaan epäselvänä ja maakuntakaavan esitystapaa koskevista säännöksistä poikkeavana. Mainittujen alueiden osalta voimaan jää siis aiempien maakuntakaavojen kaavakartoilla oleva ominaisuusmerkintä ”Natura 2000 -verkostoon kuuluva tai ehdotettu alue”. Koska valituksissa ei ole katsottava vaaditun Natura-alueita koskevan yleisen suunnittelumääräyksen kumoamista, Natura-alueiden osoittamista koskevaa ratkaisua ei ole syytä kumota muilta osin.

Siltä osin kuin kysymys on muista aiempien maakuntakaavojen kumotuista luonnonsuojelumerkinnöistä, valitusten johdosta hallinto-oikeudelle annetun maakuntahallituksen lausunnon liitteestä 26.1.2021 (Liite 1: Uusimaa-kaava

2050 kokonaisuus: aiempien maakuntakaavojen luonnonsuojelumerkinnöistä kumotut alueet, jotka poistettu maakuntakaavasta) ilmenee, että muutosta on 50 kohteen osalta perusteltu kohteen pienialaisuudella. Hallinto-oikeus toteaa tältä osin, että maakuntahallitus voi harkintavaltansa puitteissa lähtökohtaisesti päättää esimerkiksi siitä, että jonkin tietyn pinta-alan alittavia enintään maakunnallista arvoa omaavia kohteita ei esitetä kaavakartalla. Perustetta tulee kuitenkin soveltaa paitsi johdonmukaisesti myös siten, että se ei perusteettomasti johda luontoarvoiltaan arvokkaiden kohteiden osoittamatta jättämiseen. Tällaisia ovat esimerkiksi alueet tai kohteet, joilla yksin tai yhdessä läheisen alueen kanssa on edelleen suojeluarvoja.

Kaavaselostuksen mukaan pienialaisina on käsitelty alle 5 hehtaarin kokoisia tai alle 200 metrin leveitä (esim. jokivarret) alueita. Hallinto-oikeus toteaa, että pienialainen, kuten myös kaavaselostuksessa käytetty esimerkki viittaa varsin pieniin alueisiin. Esimerkiksi metsälain soveltamisohjeissa pienialaisena pidetään yleensä enintään kahden hehtaarin suuruisia alueita. Saadusta selvityksestä ilmenee, että pienialaisuutensa vuoksi kumottujen varausten pinta-alat vaihtelevat kuitenkin viidestä hehtaarista runsaaseen kymmeneen hehtaariin. Vaikka poiston perusteena ei näiltä osin ole kohteen pinta-ala, vaan mahdollisesti alle 200 metrin leveys, kohteita ei hallinto-oikeuden käsityksen mukaan voida pitää käsitteellisesti pienialaisina tai muutoinkaan tällä perusteella suojeluarvonsa tai maakunnallisen merkityksensä menettäneinä. Kun näiden alueiden kumoamiselle ei ole esitetty luontoarvojen heikentymiseen tai muitakaan kaavan sisältövaatimukseen liittyvää perustetta, ratkaisua on myös tältä osin pidettävä maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n ja 28 §:n 3 momentin 6 kohdassa säädettyjen maakuntakaavan luonnonsuojelun vaalimista koskevien sisältövaatimusten sekä 32 §:n 1 momentissa säädetyn ohjausvaikutuksen kannalta lainvastaisena.

Kun lisäksi otetaan huomioon, että osa suojelualuumerkintöjen poistoista perustuu edeltä kohdasta 2.4 ilmenevällä tavalla selvityksiin tai arviointeihin, jotka eivät ole olleet, eivätkä ole voineetkaan olla maankäyttö- ja rakennuslaissa säädetyn vuorovaikutusmenettelyn kohteena, aiemmissa maakuntakaavoissa osoitettujen suojeluvarausten kumoamista koskeva ratkaisu on eri perustein lukuisien kohteiden osalta lainvastaisena kumottava.

Koska kaavan on tarkoitettu muodostavan luontoarvot turvaava kokonaisuus, ja koska maakuntakaavan osittainen kumoaminen johtaisi sekä oikeudellisesti että kuntakaavoituksen ohjausvaikutuksen kannalta epäselvään tilanteeseen, aiempien maakuntakaavojen luonnonsuojelumerkintöjen kumoamista koskeva ratkaisu on näissä oloissa kumottava. Näin ollen aiemmissa maakuntakaavoissa esitetyt luonnonsuojelualueet ja niitä koskevat merkinnät jäävät kokonaisuudessaan voimaan Uusimaa 2050 -kaavassa esitettyjen suojelualueiden ohella.

Se, että alueiden kumoamiselle on mahdollisesti kaavan nähtävillä pitämisen jälkeen valmistuneissa selvityksissä tai arvioinneissa joiltakin osin esitetty sinänsä asianmukaiset perusteet, ei näissä oloissa anna aihetta arvioida asiaa toisin.

8.7.7 Suojelualueiden lisäämistä koskevat yleiset valitusperusteet

Hallinto-oikeus toteaa, että tietyn alueen osoittaminen maakuntakaavassa suojelua varten ei edellytä, että alue olisi jo aikaisemmin muodostettu luonnonsuojelualueeksi luonnonsuojelulain mukaisessa menettelyssä. Suojelumerkinnän kuvauksen perusteella riittävää on, että alue on tarkoitettu suojeltavaksi ja että luontoalue on todettu maakunnallisesti arvokkaaksi.

Hallinto-oikeus toteaa, että suojelualuumerkinnän osoittamisen lähtökohtana ovat riittävät selvitykset alueen luonnonarvoista. Jos alueella on tällaisia merkinnän edellyttämiä arvoja, voi merkinnällä olla epäsuoria tai suoria kielteisiä vaikutuksia maanomistajan kannalta, eikä päätös ole yksin tällä perusteella lainvastainen. Siltä osin kuin valituksissa on yleisellä tasolla katsottu, että suojelumerkinnät aiheuttaisivat maanomistajan kannalta maankäyttö- ja rakennuslain kieltämää kohtuutonta haittaa, hallinto-oikeus toteaa, että alueen osoittaminen suojelualueeksi maakuntakaavassa ei tarkoita, että alueesta muodostuisi yksin maakuntakaavamerkinnän perusteella luonnonsuojelulain mukainen suojelualue. Luonnonsuojelualueen perustamisen edellytyksistä säädetään luonnonsuojelulaissa.

Tilanteesta riippuen perustaminen voi perustaminen yleisten edellytysten täyttämisen lisäksi edellyttää maanomistajan hakemusta tai suostumusta. Suojelualuumerkintä ei ole lainvastainen pelkästään sillä perusteella, ettei asiassa ole varmuutta siitä, että alueen osoittaminen luonnonsuojelualueeksi olisi mahdollista ilman maanomistajan suostumusta. Riittävää on, että alueella on kaavamerkinnän edellyttämiä maakunnallisia luontoarvoja, joihin on tullut kiinnittää erityistä huomiota maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentin 6 kohdan nojalla. Pelkkä merkinnän osoittaminen ei merkitse alueen pakkolunastamista eikä muutoinkaan aiheuta maanomistajalle laissa tarkoitettua kohtuutonta haittaa eikä myöskään ole perustuslain takaaman omaisuudensuojan vastaista.

Edellä todetusta seuraa, että päätös ei ole lainvastainen sillä perusteella, että suojelumerkinnällä saattaa tilanteesta riippuen olla esimerkiksi metsälaista tai muusta lainsäädännöstä aiheutuvia maanomistajan kannalta kielteisiä vaikutuksia tai sillä perusteella, että se vaikeuttaisi alueen metsätalouskäyttöä sen johdosta että merkintä vaikuttaisi esimerkiksi puutavaran ostajien käyttäytymiseen maanomistajan kannalta haitallisella tavalla tai sillä perusteella, että päätös olisi perustuslain takaamaan omaisuudensuojan vastainen.

8.7.8 Espoon ympäristöyhdistys ry:n valituksessa esitetyt muut valitusperusteet

Yhdistyksen valituksessa on yleisesti katsottu, että päätöksessä ei ole riittävästi huomioitu tulvaherkkiä alueita, kaavan ohjausvaikutusta Natura-alueiden suojeluarvojen turvaamiseksi, tärkeiden vesistöjen suojelua eri näkökulmista, maisema-, kulttuurimaisema- ja virkistysarvojen huomiointia erityisesti tärkeiden vesistöjen yhteydessä ja luonnon monimuotoisuuden

varjelemista ja lajikadon huomioimista. Tältä osin valituksessa on viitattu muun ohella muiden kaavojen yhteisvaikutuksiin.

Hallinto-oikeus toteaa, että ympäristöyhdistyksen esittämiä, luonteeltaan yleisiä näkökohtia on tutkittu kaavaselostuksesta ilmenevällä tavalla Natura-alueiden osalta muun ohella kaavaselostuksen liitteenä 4 olevassa asiakirjassa Vaikutukset Natura 2000 -ohjelman alueisiin. Maakuntahallituksen lausunnon mukaan Uusimaa-kaavakokonaisuuden alueelle sijoittuu yli 100 Natura-verkostoon kuuluvaa aluetta. Niiden yhteenlaskettu pinta-ala on noin 180 000 hehtaaria. Kaikkien alueiden osalta on lausunnon mukaan tehty arviointi siitä, vaikuttaako kaavaratkaisu merkittävästi heikentävästi alueen Natura-arvoihin.

Valituksessa esimerkkinä mainitun Matalajärven Natura-alueen osalta selvityksessä on todettu seuraavaa: ”Natura-alue säilyy kaavassa koskemattomana eikä sen pinta-ala supistu. Aluevaraus, ominaisuusmerkintä ja kehittämisperiaatemarkintä tukevat Natura-alueen suojeluperusteina olevien luonnonarvojen säilymistä. Maakuntakaavaehdotus ei muuta voimassa olevissa maakuntakaavoissa esitettyä maankäyttöä tavalla, josta seuraisi olennaisia Natura-alueen luonnonarvoja vaarantavia tai heikentäviä vaikutuksia. Johtopäätös: Ehdotus Helsingin seudun vaihemaakuntakaavaksi ei yksistään tai tarkasteltuna yhdessä muiden tiedossa olevien hankkeiden tai suunnitelmien kanssa todennäköisesti merkittävästi heikennä luonnonsuojelulain tarkoittamalla tavalla Matalajärven Natura-alueen valinnan perusteena olevia luonnonarvoja.”

Suojelualueita koskevissa selvityksissä on osaltaan otettu huomioon luonnon monimuotoisuuden liittyvät näkökohdat ja hulevesien hallinta. Kaavaselostuksessa ja siinä viitatuissa selvityksissä, esimerkiksi ”Missä maat on mainiommat” - Uudenmaan kulttuuriympäristöt -selvityksessä (2016), on tarkasteltu alueeseen liittyviä maisema- ja kulttuurimaisemakysymyksiä. Hallinto-oikeus toteaa johtopäätöksensä, että valituksessa esitettyjä seikkoja on selvitetty kaava-aineistossa riittävästi maakuntakaavan yleispiirteisyyteen nähden.

Siltä osin kuin valituksessa on katsottu, että merkinnät eivät siinä esitettyjen näkökohtien johdosta täytä maakuntakaavalle asetettu sisältövaatimuksia, hallinto-oikeus toteaa, että kaavan suunnittelumääräyksissä on Natura-alueiden huomiointia koskevia määräyksiä, jotka edellyttävät Natura-alueisiin kohdistuvien vaikutusten huomioimista. Huomioimista on pidettävä riittävänä myös valituksessa mainitun Matalajärven Natura-alueen osalta.

Yleisten suunnittelumääräysten mukaan yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on edistettävä vesiensuojelua ja pyrittävä parantamaan vesien ekologian tilaa. Määräys ei ole lainvastainen sillä yhdistyksen vastaselityksessä esitetyllä perusteella, että määräyksen sanamuoto olisi vesipuidedirektiivin, joka edellyttää hyvän ekologian tilan saavuttamista, vastainen.

Taajamatoimintojen kehittämisvyöhykettä koskevassa suunnittelumääräyksessä todetaan, että yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa

on kiinnitettävä huomiota hulevesien hallintaan ja varauduttava sään ääri-ilmiöihin. Hallinto-oikeus katsoo, että päätös ei ole lainvastainen sillä perusteella, etteikö hulevesien hallintaan ja sään ääri-ilmiöihin liittyviä näkökohtia olisi otettu riittävästi kaavaratkaisussa huomioon.

Maisema-, kulttuuri- ja virkistysalueiden osalta hallinto-oikeus toteaa, että kaavan suunnittelumääräykset edellyttävät, että yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa ja alueidenkäytössä on otettava huomioon alueiden arvokkaat ominaispiirteet ja turvattava luonnon, maiseman ja kulttuuriympäristön arvot. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on tarkistettava viranomaispäätösten, inventointien tai rekisterien ajantasainen tieto arvokkaista alueista, kohteista ja yhteyksistä mukaan lukien alueiden ja kohteiden tarkemmat rajaukset. Yleismääräystä on pidettävä riittävänä turvaamaan valituksessa tarkoitetut arvot arvioituna yhdessä kaavassa osoitettujen kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeiden alueiden kanssa.

Päätös ei liioin ole lainvastainen sillä perusteella, että kaavassa ei ole erityistä suunnittelumääräystä luonnon monimuotoisuuden huomioimisesta. Asiaa ei ole aihetta arvioida toisin Espoon kaupungin erityisolosuhteiden, esimerkiksi väestönkasvun, johdosta. Hallinto-oikeus toteaa myös, että maakuntavaltuuston päätös ei ole lainvastainen sillä perusteella, että Espoon kaupunki ei yhdistyksen käsityksen mukaan olisi yksityiskohtaisessa kaavoituksessa aikaisemmin riittävästi ottanut huomioon maakuntakaavan ohjausvaikutusta.

Kytön saaren osalta valituksessa on vaadittu, että Kytön saarelle osoitetaan sen arvot turvaavia suojeluun tai virkistykseen liittyviä kaavamerkintöitä.

Maakuntahallituksen lausunnon mukaan: ”Maakuntakaavassa ei ole osoitettu Kytön saarelle maakuntakaavamerkintöitä. Alueidenkäyttöä ohjataan näin kaavan yleisillä suunnittelumääräyksillä. Yleisten suunnittelumääräysten mukaan ”saariston alueella on huomioitava saaristoelinkeinojen toiminta- ja kehittämisedellytykset, virkistyskäytömahdollisuudet, ympärivuotinen asuminen, vapaa-ajan asuminen ja matkailu. Alueella on myös huomioitava maakunnallisesti merkittävän vesiliikenteen ja teknisen huollon sekä Puolustusvoimien ja rajavallvonnan toimintaedellytykset. Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on otettava huomioon luonnon, maiseman ja kulttuuriympäristön arvojen säilyminen, ympäristön tilan parantaminen sekä vesiensuojelun edistäminen.

Maakunnallisten luontoarvojen selvittäminen on tehty maakuntakaavan laadinnan edellyttämällä tarkkuudella ja painottaen maankäytön muutosalueita. Kytön saarella on kaksi luonnonsuojelualuetta, mutta niitä ei osoiteta maakuntakaavassa, koska ne ovat alle 5 hehtaarin kokoisia. Pienialaisten kohteiden luontoarvoja suojaavat maankäyttö- ja rakennuslain yksityiskohtaisempaa suunnittelua koskevat velvoitteet ja toteutuneiden suojelupäätösten osalta suoraan luonnonsuojelulaki. Lisäksi maakuntakaavan yleisten suunnittelumääräysten mukaisesti yksityiskohtaisemman suunnittelun yhteydessä on otettava huomioon ympäristön arvokkaat ominaispiirteet ja

turvettava luontoarvot. Tämä määräys koskee myös pienialaisia luonnonsuojelullisesti arvokkaita kohteita.

Maakuntakaavassa virkistysalueiksi on osoitettu ensisijaisesti valtion, kuntien ja Uudenmaan virkistysalueyhdistyksen omistama tai hallinnoimia alueita. Näillä alueilla yleiselle virkistykselle ja sen kehittämiseksi on katsottu olevan parhaat edellytykset pitkällä aikavälillä. Kytön saari on yksityisessä omistuksessa (Espoon saariston osayleiskaava-alue, selostus 10.11.2015) eikä sitä ole perusteltua osoittaa vaihemaakuntakaavassa virkistysalueena tai virkistyskäytön kohdealueena.”

Asiassa saadun selvityksen mukaan Kytön saarella olevat, yhteensä alle kahden hehtaarin luonnonsuojelualueet ovat pinta-alaltaan suppeita. Hallinto-oikeus toteaa, että asiassa ei ole ilmennyt, että Kytön saarella olisi sellaisia maakunnallisia arvoja, että kaavaratkaisu, jossa sen maankäyttöä ohjataan ainoastaan maakuntakaavan yleisillä suunnittelumääräyksillä, olisi näissä oloissa lainvastainen. Asiaa ei ole syytä arvioida toisin sillä perusteella, että saari sijaitsee kaukana avomerellä tai sen valituksessa esitetyn käsityksen perusteella, että keskellä merta olevat pienet saaret lähialueineen tulisi jättää aktiivisen maankäytön ulkopuolelle ja sallia niillä ainoastaan virkistyskäyttö ja suojelu. Saaren suojeluarvot voidaan ottaa huomioon yksityiskohtaisessa kaavoituksessa siten kuin alueelle mahdollisesti laadittavan yksityiskohtaisemman kaavan sisältövaatimukset edellyttävät.

8.8 Oikeudellinen arviointi muiden aluekohtaisten valitusperusteiden osalta

8.8.1 Valitus 14 (Josvholm)

Valituksessa 14 on vaadittu, että päätös on kumottava siltä osin kuin kiinteistölle 92-418-2-19 on osoitettu suojelumerkintä (873, Josvholm). Valituksessa on aluekohtaisten perusteiden osalta katsottu, että merkinnän tarkoittamat metsät ovat tosiasiallisesti talousmetsää, joka ei täytä suojelukriteereitä. Merkintää on laajennettu yleiskaavan vastaavasta merkinnästä, ja joka tapauksessa se ei perustu riittävään selvitykseen, erityisesti siltä osin kuin alueella ei ole toimitettu maastokäyntiä.

Maakuntahallituksen lausunnon mukaan alueelle sijoittuu kaavassa suojelualue 873 Josvholm, joka on vähintään maakunnallisesti arvokas luontokokonaisuus. Suojelualuemerkinnän maakunnalliset luontoarvot perustuvat selvitykseen Uusimaa-kaava 2050 - Luontoselvityskohteiden maakunnallinen arvo. Koosteraportti (Uudenmaan liitto 2019). Lisäksi suojelualue on osa maakunnallista ekologista käytävää, joka on tunnistettu Uudenmaan ekologiset verkostot Zonation-analyysien perusteella (Uudenmaan liitto 2018) -selvityksessä.

Maakuntahallituksen viittaamassa koosteraportissa on sivulla 414 todettu, että kiinteistöllä 92-418-2-19 sijaitsevan lehtokorven vesitalous on hakkuista

huolimatta säilynyt luonnontilaisen kaltaisena, ja huomattavan järeät suojuspuutervalepät lisäävät sen arvoa ja kehityspotentiaalia. Se täyttää yhdistelmäkriteerin ”vähintään maakunnallisesti arvokkaisiin metsiin tai puustoihin soihin läheisesti kytkeytyneet luonnontilaisen kaltaiset tai ennallistamiskelpoisuudeltaan vähintään kohtalaiset korvet”.

Hallinto-oikeus toteaa, että valituksessa viitatus erillisen maastokatselmuksen toimittaminen ei ole edellytyksenä luonnonsuojelualueen osoittamiselle. Merkinnälle on ollut edellä esitetyn koosteraportin mukaiset maankäytölliset perusteet. Tämän vuoksi ja kun otetaan huomioon, mitä edellä on lausuttu suojelumerkinnän oikeusvaikutuksista, ei päätös ole valituksessa esitetyillä perusteilla lainvastainen.

8.8.2 Valitus 22 (*Kauhalan metsät ja suot*)

Valituksessa 22 on katsottu, että päätös on kumottava siltä osin kuin kiinteistöille 257-445-3-11 ja 257-445-2-20 on osoitettu suojelumerkintä (934, Kauhalan metsät ja suot) sekä siltä osin kuin kiinteistölle 257-445-2-20 on osoitettu virkistysaluemerkintä.

Maakuntahallituksen lausunnon mukaan suojelualuemerkinnän maakunnalliset luontoarvot perustuvat selvitykseen Uusimaa-kaava 2050 - Luontoselvityskohteiden maakunnallinen arvo. Koosteraportti (Uudenmaan liitto 2019). Lisäksi valitus kohdistuu Helsingin seudun vaihemaakuntakaavassa osoitettuun Kakarberget nimiseen virkistysalueeseen. Kyseinen virkistysalue on osoitettu voimassa olevassa Uudenmaan 4. vaihemaakuntakaavassa. Helsingin seudun hyväksytyssä vaihemaakuntakaavassa virkistysalueen raja-alue on lausunnon mukaan valituksessa mainitulta osaltaan pysynyt samana.

Hallinto-oikeus toteaa, että valituksessa mainitut kiinteistöt 257-445-3-11 ja 257-445-2-20 sijoittuvat maakuntakaavan suojelumerkinnän Kauhalan metsät ja suot ja maakuntakaavan virkistysaluemerkinnän Kakarbergetin virkistysalueeseen länsipuolelle siten, että suojelumerkintä kohdistuu osin kiinteistön 257-445-3-11 alueelle ja molemmat merkinnät kohdistuvat vähäisessä määrin kiinteistön 257-445-2-20 alueelle.

Hallinto-oikeus toteaa, että maakuntahallituksen viittaamassa koosteraportissa on sivulla 198 todettu, että Kauhalan metsät ja suot -alue on lajisto-, luontotyyppi- ja yhdistelmäkriteerien perusteella maakunnallisesti arvokas. Alue kuuluu kokonaisuudessaan suurempaan, erilaisten luontotyyppien muodostamaan yhdistelmään, mikä lisää luontotyyppien esiintymien arvoja. Tähän nähden ja kun otetaan huomioon, että valituksessa tarkoitettua virkistysaluemerkinnän laajuutta ei nyt hyväksytyssä maakuntakaavassa ole muutettu, ei päätös ole valituksessa esitetyillä perusteilla lainvastainen.

9 Myntinmäki ja Hista (valitukset 7, 12 ja 19)

9.1 Valitukset

Valituksessa 7, johon valituksessa 12 on Helsingin seudun vaihemaakuntakaavaa koskevilta osin yhdytty, on vaadittu, että Espoon Myntinmäen ja Histan uudet raideliikenteeseen tukeutuvan taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeen merkinnät on kumottava kokonaan.

Valituksessa 19 on vaadittu, että päätös on kumottava siltä osin kuin Espoon Mynttilän/Myntinmäen alueelle on osoitettu päärata ja uuden raideliikenteeseen tukeutuvan taajamatoimintojen kehittämisvyöhyke.

Valitusperusteina edellä olevissa valituksissa on esitetty muun ohella, että aluetta koskevat luontoselvitykset ovat olleet puutteellisia eikä tunnistettujakaan luontoarvoja ole otettu huomioon. Valitulle raidelinjaukselle ei ole esitetty vaihtoehtoja.

9.2 Kaavassa osoitettu maankäyttö

Myntinmäen ja Histan alueille on osoitettu *uusi raideliikenteeseen tukeutuva taajamatoimintojen kehittämisvyöhyke* -kehittämisperiaatemerkintä. Merkinnän kuvauksen mukaan kehittämisperiaatemerkinnällä osoitetaan uudet tuleviin asemanseutuihin tukeutuvat, maakunnan kehittämisen kannalta merkittävät taajamatoimintojen vyöhykkeet.

Merkinnän suunnittelumääräyksen mukaan vyöhykettä koskee taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeen suunnittelumääräys muutoin kuin kaupan osalta. Lisäksi vyöhykettä koskee seuraava määräys: Uuden raideliikenteeseen tukeutuvan taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeen maankäyttö sekä uuden tai olevan raideliikenneyhteyden ja uuden aseman suunnittelu tulee kytkeä toisiinsa. Vyöhykkeelle ei tule suunnitella sellaista alueidenkäyttöä, joka estää tai merkittävästi haittaa alueen tulevaa kehittämistä tiiviiksi, monipuolisia toimintoja ja palveluita mahdollistavaksi, raideliikenteeseen tukeutuvaksi taajama-alueeksi. Vyöhykkeellä tulee kiinnittää erityistä huomiota kävelyn ja pyöräilyn edellytyksiin.

Vyöhykkeen toteuttaminen voi alkaa jo ennen, kuin alueella on asema. Poikkeuksena ovat Histan ja Lempolan alueet, joiden toteuttaminen tulee kytkeä uuden raideliikenneyhteyden ja aseman sitovaan toteuttamispäätökseen. Vyöhykkeen toteuttamisen aikana ennen aseman rakentamista on huolehdittava riittävän palvelutason joukkoliikenteen järjestämisestä alueelle. Vyöhykkeen tarkempi sijainti ja laajuus on määriteltävä yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa.

Histan alueelle on osoitettu merkintä keskustatoimintojen alue, keskus.

Myntinmäen alueen läpi ja Histan alueen eteläpuolelta kulkee maakuntakaavassa osoitettu päärata (ESA-rata).

Histan alueen itäpuolella sijaitsee Kotasuon suojelualue. Histan ja Myntinmäen alueen välissä Valtatie 1:n eteläpuolella sijaitsee Kakarlamminsuon suojelualue.

Myntinmäen alueen keskivaiheilla sijaitsee Kvarnträskin suojelualue, jonka läpi on osoitettu Espoon keskuspuisto – Kauhalan metsä -viheryhteystarve, johon yhtyy Histan alueen länsipuolelta kohti Myntinmäen länsipuolta kulkeva Halujärvi-Nuuksion viheryhteystarve.

Myntinmäen alue rajoittuu sen itäpuolella virkistysalueeseen (Espoon keskuspuisto) ja lounaassa Espoon kartanon kulttuurimaisemaan.

9.3 Mynttilän aluetta koskevista luontoselvityksistä

Selvityksessä ”*Luontoselvityskohteiden maakunnallinen arvo -koosteraportti*” on Mynttilän alueella sijaitsevan Högabergetin alueen osalta lausuttu tuloksena seuraavaa: ”Osa kohteesta voidaan luokitella luontotyyppi- ja yhdistelmäkriteerien perusteella maakunnallisesti arvokkaaksi, ja osa voidaan olemassa olevan luontotiedon perusteella jättää maakunnallisesti arvokkaan kohteen ulkopuolelle. Osasta kohdetta tieto ei riittänyt arviointiin. Sijainti maakunnallisen ekologisen verkoston alueella nostaa kohteen arvoa.”

Lisäksi valittajat ovat tuoneet esiin, että Espoon Pohjois- ja keskiosien yleiskaavaa varten laaditussa selvityksessä ”*Myntinmäki – luontoselvitys 2019*”, (Luontotieto Keiron Oy 30.10.2019) on todettu, että alueella on muun ohella liito-oravia ja tutkittu liito-oravayhdyskunnan tarkempaa sijoittumista alueella. Myös muissa yleiskaavaa ja muita suunnitelmia varten laadituissa selvityksissä on tutkittu muun ohella Mynttilän aluetta.

Viheryhteyksiä ja suojelun toteutumista yleensä kaava-alueella on lisäksi selvitetty kohdassa 8.3 luetelluissa selvityksissä.

9.4 Oikeudellinen arviointi Myntinmäen ja Histan osalta

Siltä osin kuin valituksissa on katsottu, että valituksissa kyseessä oleva uuden raideliikenteeseen tukeutuvan taajamatoimintojen kehittämisvyöhyke mahdollistaa sen, että Myntinmäen ja Histan alueille voidaan kuntakaavoituksessa kaavoittaa uusi, nykyisestä yhdyskuntarakenteesta irrallaan oleva kaupunginosa, hallinto-oikeus toteaa seuraavaa:

Maakuntaliiton lausunnon mukaan kasvu ohjataan ensisijaisesti pääkaupunkiseudulle, asemanseuduille ja muihin joukkoliikenteen solmukohtiin, kuten valituksessa mainituille Espoon Myntinmäen ja Histan sekä Lohjan Lempolan alueille. Kaavaan on osoitettu uusia raideliikenteeseen tukeutuvia taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeitä, joiden toteutus tulee ajankohtaiseksi vasta sitten, kun nykyisen rakenteen tehostamisen lisäksi alue-

ja yhdyskuntarakenteen laajentamiselle uusille alueille on todelliset edellytykset ja tarve. Kaavalla on haluttu varmistaa, että tulevilla, uusilla asemanseuduilla säilyvät toteuttamisedellytykset riittävän tiiviille, raideliikenteeseen tukeutuville taajamille, jotka voidaan rakentaa energiatehokkaiksi ja joiden avulla on mahdollista ilmastoviisaan joukkoliikenteen järjestäminen.

Edelleen lausunnossa todetun mukaan vyöhykkeiden toteuttaminen voi alkaa jo ennen kuin alueella on asema tai sen toteutuminen on varmistunut. Poikkeuksena ovat Espoon Histan ja Lohjan Lempolan alueet, joiden toteuttaminen tulee kytkeä uuden raideliikenneyhteyden ja aseman sitovaan toteuttamispäätökseen. Nämä kyseiset alueet sijaitsevat irrallaan ja kauempana olemassa olevasta yhdyskuntarakenteesta, jolloin niiden kestävän liikkumisen järjestämisen edellytykset ovat riippuvaisempia uuden raideliikennehankkeen ja aseman toteuttamisesta. Lisäksi ne avaavat kunnan yhdyskuntarakenteen kehittämisessä kokonaan uuden pääsuunnan, jonka kehittäminen raideliikenteen vaatimalla tehokkuudella sitoo paljon resursseja. Muut uudet asemanseudut, kuten Espoon Myntinmäki, muodostavat olemassa olevalle maakunnallisesti merkittävälle taajama-alueelle luontevan, edullisen ja tarkoituksenmukaisen täydentymisvyöhykkeen joko nykyiseen rakenteeseen ja infraan suoraan linkittyen tai parhaana kehitymissuuntana olevalle rakenteelle. Nämä alueet sijaitsevat olemassa olevan yhdyskuntarakenteen reunalla tai sisällä, jolloin alueet voidaan helposti sitoa olemassa olevaan rakenteeseen ja joukkoliikenneverkkoon.

Siltä osin kuin valituksissa on katsottu, että Myntinmäen alueelle ei olisi tullut osoittaa päätatamerkintää, hallinto-oikeus toteaa, että maakuntaliiton lausunnon mukaan Uudenmaan 2. vaihemaakuntakaavassa on osoitettu päärata-merkinnällä valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittävä rata eli Helsingistä Turkuun johtava nopea raideyhteys, joka on linjattu Espoo-Salo -oikoradan alustavan yleissuunnitelman perusteella. Pääradan sijaintiin ei maakuntakaavatyön yhteydessä ole voitu lausunnon mukaan vaikuttaa. Hallinto-oikeus toteaa, että esitettyihin reunaehtoihin nähden ratalinjausta tai sen mahdollisia muualle sijoitettavia vaihtoehtoja ei ole nyt laaditun maakuntakaavan yhteydessä ollut tarpeen selvittää enemmälti. Varmuus radan toteutumisesta ei myöskään ole ollut edellytyksenä pääradan tai siihen liittyvien uuden raideliikenteeseen tukeutuvan taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeiden osoittamiselle maakuntakaavassa.

Hallinto-oikeus toteaa, että Histan alueen rakentamiseen liittyy vaiheistamismääräys, joka kytkee alueen toteuttamisen raideliikenneyhteyden ja aseman sitovaan toteuttamispäätökseen. Tähän nähden päätös ei ole lainvastainen sillä perusteella, että alue olisi irrallaan muusta yhdyskuntarakenteesta. Myntinmäen alueeseen ei liity samanlaista rakentamisen vaiheistamista koskevaa määräystä. Kun kuitenkin otetaan huomioon, mitä maakuntahallituksen lausunnossa, kaavan selvityksissä ja karttatarkastelussa on ilmennyt Myntinmäen alueen kytkeytyneisyydestä jo olemassa olevaan yhdyskuntarakenteeseen ja alemman tasoisessa kaavoituksessa oleva suunnitteluvара, ei päätöstä voida Myntinmäenkään

osalta pitää sillä perusteella lainvastaisena, että alue ei kytkeytyisi riittävästi jo olemassa olevaan yhdyskuntarakentamiseen.

Asiassa ei myöskään ole ilmennyt, että Myntinmäen tai Histan alueelle ei, kun otetaan huomioon ympäristöön ja luontoon, rautatieyhteyksiin sekä asemien rakentamiseen liittyvät teknis-taloudelliset näkökohdat, etukäteen arvioiden voitaisi yksityiskohtaisessa kaavoituksessa osoittaa kaavatalouden kannalta riittävästi asukkaita tai asukasmäärän lisäyksen edellyttämää raideliikenneyhteyttä ja asemaa. Välitöntä oikeudellista merkitystä ei liioin ole sillä, minkälaisia kehittämissuunnitelmia Espoon kaupungilla on eri aikoina ollut Myntinmäen aluetta varten. Myntinmäen alueen osoittamisen edellytyksenä ei myöskään ole, että Espoo-Salo-ratayhteyden asemien määrästä Espoon osalta olisi laadittu vaikutusarviointi. Siihen nähden, että alueella voimassaoleva maakuntakaava ei ole ohjeena uuden maakuntakaavan laatimiselle, päätös ei ole myöskään lainvastainen pelkästään sillä perusteella, että kehittämisvyöhykettä on laajennettu tai sillä perusteella, että aiemmissa kaavoissa osoitettuja viheryhteyksiä on osin siirretty.

Hallinto-oikeus toteaa, että maakuntakaavassa osoitettu maankäyttö ei ole lainvastaista yksin sillä perusteella, että maakuntakaavan mahdollistama, yksityiskohtaisessa kaavoituksessa lähemmin osoitettava maankäyttö merkitsisi rakentamista nykyiselle metsäalueelle tai sen läheisyyteen taikka sillä perusteella, että rakentaminen merkitsisi uuden taajaman muodostumista. Maakuntakaavapäätöksen lainmukaisuuden kannalta on tältä osin merkitystä erityisesti sillä, onko alueeseen liittyvien luontoarvojen huomioiminen yksityiskohtaisessa kaavoituksessa mahdollista. Myntinmäessä sijaitseva Högabergetin alue on selvityksissäänkin ilmenevällä tavalla maakunnallisesti arvokas alue. Asiassa ei kuitenkaan ole ilmennyt, etteikö siihen tai muihin nyt kyseessä oleviin alueisiin liittyviä erityisiä arvoja olisi mahdollista ottaa huomioon taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeen suunnittelumääräyksen ja maakuntakaavan yleismääräysten edellyttämällä tavalla yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa.

Yksittäisten lajihavaintojen osalta hallinto-oikeus toteaa, että Myntinmäessä yleiskaavoitusta varten tehdyistä selvityksistä kootut liito-oravahavainnot ovat luonteeltaan sellaisia, että ne voidaan ja ne tuleekin ottaa huomioon alueelle laadittavassa yleiskaavassa ja rakentamisen edellytyksenä olevassa asemakaavassa. Kun otetaan huomioon eri kaavamuotojen suunnittelutarkkuus ja erilaiset tavoitteet, päätös ei muutoinkaan ole lainvastainen yksin sen johdosta, että yleiskaavaa varten laadittuja selvityksiä ei sellaisenaan ole otettu päätöksen perusteeksi. Maakuntakaavan suunnittelutarkkuuteen nähden ei luontoharrastajien tekemillä laihokaviosammalhavainnoilla liioin ole sellaisenaan merkitystä maakuntakaavan lainmukaisuuden arvioinnin kannalta. Nämä ja muut valituksissa esitetyt yksittäisiin eliöihin tai kasveihin liittyvät havainnot voidaan ottaa niiden merkityksen edellyttämällä painoarvolla huomioon yksityiskohtaisessa kaavoituksessa.

Siltä osin kuin asiassa on katsottu, että Myntinmäen ja Histan alueelle olisi tullut laatia jo maakuntakaavavaiheessa tarkemmat luontoarvoja ja esimerkiksi rakennettavuutta koskevat selvitykset, hallinto-oikeus viittaa yleisesti

kohdassa 3.4 maakuntakaavan suunnittelutarkkuudesta ja selvitysten laajuudesta lausumaansa ja toteaa, että esitettyjen näkökohtien johdosta ei ole ilmennyt, etteivätkö valituksissa tarkoitetut Myntinmäen ja Histan alueille kohdistuvat taajamarakentamisen yksityiskohtaisessa kaavoituksessa mahdollistavat merkinnät perustuisivat maakuntakaavan yleispiirteisyyteen ja suunnittelua rajaaviin reunaehtoihin nähden riittäviin selvityksiin. Valituksissa esitetyt luontoon ja kulttuuriympäristöön liittyvät suojeluarvot on etukäteen arvioiden mahdollista ottaa huomioon yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa. Tähän nähden ja kun otetaan huomioon, mitä edellä kohdassa 3.4 on lausuttu maakuntakaavan tarkoituksesta, suunnittelutarkkuudesta, selvityksistä sekä maakuntaliiton harkintavallasta kaavoituksessa, päätös ei ole Myntinmäen tai Histan osalta valituksissa kysymyksessä olevien kaavamääräysten osalta valituksissa esitetyillä perusteilla lainvastainen.

10 Vartiosaari (valitukset 4 ja 11)

10.1 Valitusten kohde

Valituksessa 4 on vaadittu, että päätös kumotaan ensisijaisesti siltä osin kuin Vartiosaari on maakuntakaavassa sisällytetty taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeeseen tai toissijaisesti kokonaan. Laajasalon ja Vartiosaaren osalta puuttuvat kaavakartan viheryhteysmerkinnät tulee korjata. Viheryhteysmerkinnät tulee joka tapauksessa osoittaa Laajasalon etelärannoille Hevossalmen rantoja myöten sekä Laajasalon itärannalle liikuntapuiston ja Vartiosaaren välille.

Valituksessa 11 on vaadittu, että päätös kumotaan Vartiosaaren alueen osalta.

10.2 Vartiosaaren alueelle osoitettu maankäyttö

Vartiosaari sisältyy maakuntakaavassa osoitettuun *taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeeseen*, jonka pinta-ala on noin 52 500 hehtaaria. Merkinnän kuvauksen mukaan kehittämisperiaatemerkinällä osoitetaan suurimpiin ja monipuolisimpiin keskuksiin tukeutuvat, valtakunnallisesti, maakunnallisesti tai seudullisesti merkittävät taajamatoimintojen vyöhykkeet, joiden yhdyskuntarakenteen kehittämisellä ja tehostamisella on erityistä merkitystä koko maakunnan kehittämisen kannalta.

Taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeet sisältävät pääosin jo olemassa olevia taajamia, joilla yhdyskuntarakenne on jo nykyisellään kestävää tai kehitettävissä sellaiseksi. Taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeellä yhdyskuntarakenteen tulee kokonaisuutena katsottuna olla riittävän tehokas, jotta kestävään yhdyskuntarakenteeseen liittyvät tavoitteet voidaan saavuttaa. Vyöhyke voi sisältää eri luonteisia osa-alueita rakentamattomista tehokkaasti rakennettuihin.

Vyöhykkeellä voi asumisen, palveluiden ja työpaikkojen lisäksi sijaita esimerkiksi virkistys- ja suojelualueita, liikenneväyliä ja muita liikenteen

tarvitsemia alueita, yhdyskuntateknisen huollon alueita ja muita erityisalueita, ympäristöön soveltuvia teollisen tuotannon alueita, maa- ja metsätalousalueita sekä vesialueita.

Taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeen kaavamerkintä ja siihen liittyvät määräykset määrittelevät laajan, toiminnallisesti monipuolisen aluekokonaisuuden kehittämisen yleiset periaatteet. Kehittämisperiaatemerkinällä osoitetun vyöhykkeen alueelle sijoittuva muu maakuntakaavamerkintä osoittaa, että kyseisellä osa-alueella vyöhykkeen kehittämiseen liittyy myös muita maakunnallisia intressejä tai reunaehtoja, jotka tulee ottaa huomioon kyseisen osa-alueen tarkemmassa suunnittelussa.

Taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeen suunnittelumääräyksessä on muun ohella todettu, että taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeen yhdyskuntarakennetta tulee tehostaa nykyiseen rakenteeseen, erityisesti keskuksiin ja asemansuutuihin tukeutuen ja joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn edellytyksiä parantaen. Vyöhykettä tulee kehittää tiiviinä ja monipuolisena asumisen, työpaikkojen, palveluiden ja viherrakenteen kokonaisuutena ympäristön erityiset arvot huomioon ottaen. Helsingin seudulla vyöhykettä tulee kehittää rakenteeltaan verkostomaisena joukkoliikennekaupunkina.

Vyöhykkeen kehittämiseen liittyvät yksityiskohtaisemmat aluevaraustarpeet ja muut alueidenkäyttöön liittyvät järjestelyt on tutkittava yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa. Vyöhykkeen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee turvata luonnon- ja kulttuuriympäristön erityisten arvojen säilyminen sekä edistää ekologisen verkoston kytkeytymistä vyöhykkeen ulkopuoliseen viherrakenteeseen. Tiivistettäessä yhdyskuntarakennetta on kiinnitettävä huomiota vyöhykkeen arvokkaisiin ominaispiirteisiin ja elinympäristön laatuun. Lisäksi tulee turvata riittävät virkistysmahdollisuudet sekä virkistysyhteydet vyöhykkeen sisällä ja sen ulkopuolelle.

Erityistä huomiota on kiinnitettävä kaavassa osoitettuja viherrakenteen osia yhdistäviin Helsingin seudun viherkehälle ja ranta-alueille suuntautuviin sekä merenrannan suuntaisiin yhteyksiin. Vyöhykkeen rakentamattomat rannat on yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa varattava yleiseen virkistykseen, jollei erityinen tarve edellytä alueen osoittamista muuhun käyttöön. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on kiinnitettävä huomiota hulevesien hallintaan ja varauduttava sään ääri-ilmiöihin.

Koko Vartiosaaren on osoitettu *kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeän alueen ominaisuusmerkintä* ” Helsingin höyrylaivareittien kesähuvila-asutus – Vartiosaari ”. Merkinän kuvauksen mukaan ominaisuusmerkinnällä osoitetaan valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet sekä maisemanähtävyydet (valtioneuvoston päätös 1995), valtakunnallisesti merkittävät rakennetun kulttuuriympäristön alueet, tiet ja kohteet (RKY 2009), maakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöt (Missä maat on mainiommat 2016) sekä valtakunnalliset maisemanhoitoalueet (Luonnonsuojelulaki 32 §). Siihen liittyvässä suunnittelumääräyksessä todetaan, että yksityiskohtaisemmassa alueiden suunnittelussa, rakentamisessa ja käytössä

on turvattava valtakunnallisesti merkittävien kulttuuriympäristöjen ja luonnonperinnön arvot. Maakunnallisesti merkittävien kulttuuriympäristöjen ja luonnonperinnön arvot on otettava huomioon alueita kehitettäessä. Alueen suunnittelussa on arvioitava ja sovitettava yhteen maakuntakaavassa osoitetun käyttötarkoituksen mukainen maankäyttö sekä alueen maisema- ja kulttuuriympäristöarvot.

Alueelle on osoitettu virkistyskäytön kohdealueen kehittämisperiaatemerkinä. Merkinnän kuvauksen mukaan kehittämisperiaatemerkinä osoitetaan alle 50 hehtaarin kokoiset yleiseen virkistykseen ja ulkoiluun tarkoitettut alueet, jotka ovat sijaintinsa ja muiden ominaisuuksiensa perusteella tärkeitä maakunnallisen virkistysalueverkoston ylläpitämisen ja kehittämisen kannalta. Merkinä koskevassa määräyksessä mukaan, virkistyskäytön kohdealueelta on yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa varattava riittävän laajat ja vetovoimaiset yleiseen virkistykseen ja ulkoiluun soveltuvat alueet ja kehitettävä aluetta osana maakunnallista virkistysalueverkostoa. Suunnittelussa on kiinnitettävä erityistä huomiota ympäristön laatuun, alueiden sijaintiin ekologisessa verkostossa sekä merkitykseen luonnon monimuotoisuuden kannalta. Kohdealueelta yleiseen virkistykseen varattavat alueet osoitetaan yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa siten, että varaukset kohdistuvat ensisijaisesti valtion, kunnan tai Uudenmaan virkistysalueyhdistyksen omistamille tai hallinnoimille alueille.

Vartiosaaren ei ole maakuntakaavassa osoitettu keskusta, asemanseutua eikä joukkoliikenneyhteyttä tai muutakaan erityistä kulkuyhteyttä mantereelta Vartiosaaren. Vartiosaari ei myöskään kuulu maakuntakaavassa osoitettuun pääkaupunkiseudun ydinvyöhykkeeseen, jolla kehittämisperiaatemerkinä kuvauksen mukaan osoitetaan pääkaupunkiseudun muuta taajamatoimintojen kehittämisvyöhykettä tehokkaammin rakennettavat taajama- ja keskustatoimintojen alueet, jotka tukeutuvat kestäväan liikennejärjestelmään ja tukevat verkostomaisen kaupunkirakenteen kehittymistä.

10.3 Vartiosaarta koskevaa selvitystä

Vartiosaari sisältyy Museoviraston laatimaan inventointiin valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY 2009) osana kohdetta Helsingin höyrylaivareittien kesähuvila-asutus. Kohteen kuvauksessa todetaan muun ohella, että Helsingin lähisaaristoon höyrylaivareittien varteen syntynyt huvila-asutus ilmentää pääkaupunkilaisten 1800-luvulla alkanutta ja 1900-luvun alkupuolella laajentunutta kesäasumiskulttuuria. Huvila-asutus on sijoittunut entisille kartanoiden maille höyrylaivareittien varrelle. Huviloiden päärakennuksiin liittyy mm. arvokkaita puistoja ja puutarhoja, huvimajoja, pelikenttiä, uimakoppeja ja laitureita.

Vartiosaaren huvila-alue koostuu rantoja kiertävästä pääosin 1900-luvun alun kesäkoti- ja huvila-asutuksesta sekä saaren sisäosien vanhasta pienimuotoisesta maatalousalueesta. Saaren monista edustavista huviloista mainittakoon ns. Waseniuksen hieno jugend-ajan huvila.

Maakunnallisesti merkittävien kulttuuriympäristöjen osoittaminen Helsingin seudun maakuntakaavassa on perustunut *Missä maat on mainiommat* - Uudenmaan kulttuuriympäristöt -selvitykseen, joka on valmistunut vuonna 2012 ja jota on päivitetty vuonna 2016 Uudenmaan 4. vaihemaakuntakaavan yhteydessä. Selvityksessä on Vartiosaaren osalta todettu, että Vartiosaaren paikallisliikenteen höyryvenereitille pääasiassa 1900-luvun alussa rakennetut, edustavat kesähuvilat ja -kodit kiertävät rantoja yhtenäisenä rivinä. Saaren sisäosissa on vanha pieni maatalousalue. Kokonaisuutta on pidetty eheänä ja hyvin säilyneenä.

10.4 Oikeudellinen arviointi Vartiosaaren alueen osalta

Valituksessa 4 viitatussa vuosikirjaratkaisussa KHO 2018:151 on ollut kysymys siitä, että maakuntakaavan ei voitu katsoa olleen Vartiosaaren osalta maankäyttö- ja rakennuslain 32 §:n 1 momentissa ja 39 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla ohjeena yleiskaavaa laadittaessa, ja yleiskaavaratkaisu oli tämän vuoksi Vartiosaaren osalta kumottava. Kun otetaan huomioon, mitä tämän päätöksen perusteluissa kohdassa 3.4 on lausuttu maakuntaliiton harkintavallasta kaavan sisällön ja siinä osoitettavan maankäytön suhteen, hallinto-oikeus toteaa, että päätös ei ole lainvastainen sillä perusteella, että taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeen osoittamisella Vartiosaaren alueelle on saadun selvityksen mukaan haluttu mahdollistaa Vartiosaaren tiivistäminen jatkosuunnittelussa, koska tavoitetta ei sellaisenaan voida pitää lainvastaisena, mikäli tämä voi tapahtua yksityiskohtaisemman kaavan sisältövaatimukset ja alueen erityiset arvot riittävästi huomioon ottaen.

Ratkaistaessa sitä, voidaanko Vartiosaaren alueelle osoitettua taajamatoimintojen kehittämisvyöhykettä pitää ristiriitaisena suhteessa alueelle osoitettuun kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeän alueen ominaisuusmerkintään ja sen ilmentämiin valtakunnallisesti merkittävien rakennetun kulttuuriympäristön arvoihin, on siten arvioitava, onko yksityiskohtaisessa suunnittelussa mahdollista laatia sellainen yleiskaava, jossa molemmat alueelle maakuntakaavassa osoitettavat kaavamerkinnot on mahdollista sovittaa yhteen. Hallinto-oikeus toteaa, ettei valtakunnallisesti merkittävien rakennetun kulttuuriympäristön arvoihin liittyvän ominaisuusmerkinnän huomioon ottaminen sinällään lähtökohtaisesti edellytä alueen jättämistä uudesta rakentamisesta kokonaan vapaaksi.

Taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeen kohdemerkintä edellyttää, että maakuntakaavassa kyseiselle osa-alueella osoitetut muut maakunnalliset intressit tai reunaehdot otetaan huomioon. Myös kaavan yleismääräykset ohjaavat ottamaan huomioon alueiden arvokkaat ominaispiirteet ja turvaamaan luonnon, maiseman ja kulttuuriympäristön arvot. Kun nämä selostetut määräykset ohjaavat ottamaan kysymyksessä olevat arvot huomioon yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa, Vartiosaarta koskeva maakuntakaavaratkaisu voisi olla hallinto-oikeuden käsityksen mukaan lainvastainen lähinnä siinä tapauksessa, että olisi jo etukäteen arvioiden selvää tai hyvin todennäköistä, ettei alueelle olisi mahdollista laatia maakuntakaavan

ohjausvaikutuksen mukaista alueen erityiset arvot huomioivaa ja turvaavaa lainmukaista yleiskaavaa.

Hallinto-oikeus pitää selvänä, että kulttuuriympäristöön ja maisemaan liittyvien arvojen sekä taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeen periaatemerkinnän yhteensovittaminen siinä tapauksessa, että Vartiosaaren aluetta halutaan jatkossa tiivistää, on haastavaa. Maakuntakaava ei toisaalta ole mitoittava eikä muutoinkaan ota kantaa alueelle yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa osoitettavissa olevan rakentamisen määrään ja tapaan. Asiassa ei ole muutoinkaan ilmennyt, etteikö lisärakentamisen osoittaminen alueelle lähtökohtaisesti olisi mahdollista yleiskaavoituksella siten, että myös alueen kulttuuriympäristön ja maiseman vaalimiseen liittyvät arvot voidaan turvata.

Kun otetaan huomioon edellä kerrottu ja aluetta koskeva suunnittelumääräys, joka edellyttää että alueen kulttuuriympäristön erityisten arvojen säilyminen otetaan huomioon, sekä kaavan yleismääräykset ja erityisesti se, että eri tavoitteiden ja ratkaisuvaihtoehtojen tutkiminen, niiden yhteensovittaminen ja esimerkiksi liikenteellisten kysymysten ratkaiseminen kuuluu ensisijaisesti yleiskaavatasoisessa suunnittelussa ratkaistavaksi, hallinto-oikeus katsoo, että maakuntakaavassa on tältä osin riittävästi varmistettu valtakunnallisesti merkittävien kulttuuriympäristöjen ja luonnonperinnön arvojen säilyminen. Kaavaa laadittaessa on myös maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentin mukaisesti kiinnitetty huomiota maiseman, luonnonarvojen ja kulttuuriperinnön vaalimiseen. Vartiosaaren kohdistuva taajamatoimintojen kehittämisvyöhykemerkinä ei ole valituksessa esitetyillä, kulttuuriympäristöön liittyvillä perusteilla lainvastainen. Päätöksessä on myös riittävästi huomioitu valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet.

Siltä osin kuin asiassa on kysymys Vartiosaaren viheryhteyksistä, maakuntahallituksen lausunnon mukaan taajamien sisäisiä viheryhteystarpeita ei ole enää pääsääntöisesti merkitty kaavakartalle, vaan niiden toteuttamista ohjataan taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeen määräyksellä. Hallinto-oikeus toteaa, että kyseisen määräyksen mukaan vyöhykkeen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee turvata luonnon- ja kulttuuriympäristön erityisten arvojen säilyminen sekä edistää ekologisen verkoston kytkeytymistä vyöhykkeen ulkopuoliseen viherrakenteeseen. Tiivistettäessä yhdyskuntarakennetta on määräyksen mukaan kiinnitettävä huomiota vyöhykkeen arvokkaisiin ominaispiirteisiin ja elinympäristön laatuun. Lisäksi tulee turvata riittävät virkistysmahdollisuudet sekä virkistysyhteydet vyöhykkeen sisällä ja sen ulkopuolelle. Erityistä huomiota on määräyksen mukaan kiinnitettävä kaavassa osoitettuja viherrakenteen osia yhdistäviin Helsingin seudun viherkehälle ja ranta-alueille suuntautuviin sekä merenrannan suuntaisiin yhteyksiin.

Hallinto-oikeus toteaa, että kaavaratkaisu on voitu perustaa erikseen osoitetun viheryhteyden sijasta edellä selostettuun kaavamääräykseen. Määräystä voidaan näissä oloissa pitää riittävänä turvaamaan viheryhteystarpeet. Päätös ei ole lainvastainen viheryhteyksien järjestämiseen liittyvillä valitusperusteilla.

11 Kulosaari (valitus 1)

11.1 Valituksen kohde ja alueelle osoitettu maankäyttö

Valituksessa on vaadittu, että päätös kumotaan Kulosaaren alueelle osoitettujen tiivistämistavoitteiden osalta. Taajamatoimintojen kehittämistoimintojen ja pääkaupunkiseudun ydinvyöhykkeen kaavamerkinnät ovat valituksen mukaan yleisemminkin liian tarkkarajaisia ja velvoittavat liiaksi tiivistämään alueita.

Kulosaari sijoittuu Helsingin seudun vaihemaakuntakaavassa osoitetun pääkaupunkiseutua laajasti kattavan *taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeen alueelle*, jota on edellä selostettu Vartiosaaren kohdalla. Aluetta koskee myös *pääkaupunkiseudun ydinvyöhykkeen kehittämisperiaatemarkintä*. Sen kuvauksen mukaan merkinnällä osoitetaan pääkaupunkiseudun muuta taajamatoimintojen kehittämisvyöhykettä tehokkaammin rakennettavat taajama- ja keskustatoimintojen alueet, jotka tukeutuvat kestävään liikennejärjestelmään ja tukevat verkostomaisen kaupunkirakenteen kehittymistä. Merkinnän suunnittelumääräyksen mukaan pääkaupunkiseudun ydinvyöhykettä koskevat myös taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeen määräykset. Vyöhykettä on suunniteltava joukkoliikenteeseen, kävelyyn ja pyöräilyyn tukeutuvana muuta taajamatoimintojen kehittämisvyöhykettä tehokkaammin rakennettavana alueena. Yhdyskuntarakennetta tiivistettäessä on kiinnitettävä huomiota vyöhykkeen arvokkaisiin ominaispiirteisiin ja elinympäristön laatuun.

Kulosaaren alueelle sijoittuu maakuntakaavassa *Kulosaaren huvila-alueen kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeä alue*. Merkinnän kuvauksen mukaan ominaisuusmerkinnällä/kohdemerkinnällä osoitetaan valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet sekä maisemanähtävyydet (valtioneuvoston päätös 1995), valtakunnallisesti merkittävät rakennetun kulttuuriympäristön alueet, tiet ja kohteet (RKY 2009), maakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöt (*Missä maat on mainiommat* 2016) sekä valtakunnalliset maisemanhoitoalueet (Luonnonsuojelulaki 32 §). Sen suunnittelumääräyksen mukaan yksityiskohtaisemmassa alueiden suunnittelussa, rakentamisessa ja käytössä on turvattava valtakunnallisesti merkittävien kulttuuriympäristöjen ja luonnonperinnön arvot. Maakunnallisesti merkittävien kulttuuriympäristöjen ja luonnonperinnön arvot on otettava huomioon alueita kehitettäessä. Alueen suunnittelussa on arvioitava ja sovitettava yhteen maakuntakaavassa osoitetun käyttötarkoituksen mukainen maankäyttö sekä alueen maisema- ja kulttuuriympäristöarvot.

11.2 Alueen kulttuuriympäristöön liittyvää selvitystä

Missä maat on mainiommat -Uudenmaan kulttuuriympäristöt -selvityksessä (2016) Kulosaaren huvilakaupungista on todettu seuraavaa: ”Kulosaari on Suomen vanhimpia huvilakaupunkiperiaatteiden mukaan rakennettuja alueita

1900-luvun alkupuolelta. Alueella on säilynyt lukuisia puu- ja kivihuviloita sekä kokonaisuuteen kuuluvat puisto, Kulosaaren kasino ja rantahotelli sekä kirkko ja kellotorni.”

Kulosaaren huvila-alueen Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt -kuvauksen mukaan ”Kulosaari on yksi maan vanhimmista puutarhakaupungeista, joka on suunniteltu 1900-luvun alun huvilakaupunkiperiaatteiden mukaisesti. Alueen rakennuskanta koostuu puu- ja kivihuviloista sekä alueen ytimessä sijaitsevasta puistoalueesta, jossa kohoavat näyttävinä Kulosaaren kasino ja rantahotelli. Ylempänä rinteessä ovat rivitalot ja saaren korkeimmalla kohdalla kirkko ja kellotorni. Useimmiten yhdenperheen asunnoiksi suunnitellut huvilat ovat saaneet rinnalleen nuorempia huviloita. Katuverkko noudattelee saaren maaston muotoja ja ympäristölle antaa leiman tienvarsien ja puistojen monipuolinen puusto ja rehevät istutukset. Vanha huvilakaupunki on keskittynyt saaren eteläisille ja itäisille ranta-alueille. Kulosaaren kirkko on vuodelta 1935 (B. Jung) ja Kulosaaren keskeiseen puistotilaan kasinopuistoon liittyy Kulosaaren Casino, alkuaan Brändö Pavillon, 1915 (A. Lindgren) ja Wihuri-yhtymän pääkonttori, alun perin Kulosaaren rantahotelli 1917 (L. Sonck). Kulosaaren tunnetuimpia asuinrakennuksia ovat Ribbinghofin rivitalot (1916-1917 A. Lindgren ja B. Liljeqvist), jotka ovat lajinsa varhaisimpia Suomessa.”

11.3 Oikeudellinen arviointi Kulosaaren alueen osalta

Hallinto-oikeus toteaa, ettei valtakunnallisesti merkittävien rakennetun kulttuuriympäristön arvoihin liittyvän ominaisuusmerkinnän huomioon ottaminen sinällään lähtökohtaisesti edellytä alueen jättämistä uudesta rakentamisesta kokonaan vapaaksi.

Taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeen kohdemerkintä edellyttää, että maakuntakaavassa kyseiselle osa-alueella osoitetut muut maakunnalliset intressit tai reunaehdot otetaan huomioon. Vastaavasti pääkaupunkiseudun ydinvyöhykettä koskevan määräyksen mukaan yhdyskuntarakennetta tiivistettäessä on kiinnitettävä huomiota vyöhykkeen arvokkaisiin ominaispiirteisiin ja elinympäristön laatuun. Myös kaavan yleismääräykset ohjaavat ottamaan huomioon alueiden arvokkaat ominaispiirteet ja turvaamaan luonnon, maiseman ja kulttuuriympäristön arvot. Kun nämä selostetut määräykset ohjaavat ottamaan kysymyksessä olevat arvot huomioon yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa, Kulosaarta koskeva maakuntakaavaratkaisu voisi olla hallinto-oikeuden käsityksen mukaan lainvastainen lähinnä siinä tapauksessa, että olisi jo etukäteen arvioiden selvää tai hyvin todennäköistä, ettei alueelle olisi mahdollista laatia maakuntakaavan ohjausvaikutuksen mukaista lainmukaista yleiskaavaa.

Maakuntakaava ei ole mitoittava eikä muutoinkaan ota kantaa alueelle yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa osoitettavissa olevan rakentamisen määrään. Asiassa ei ole muutoinkaan ilmennyt, etteikö lisärakentamisen osoittaminen alueelle lähtökohtaisesti olisi mahdollista yleiskaavoituksella siten, että myös alueen kulttuuriympäristön ja maiseman vaalimiseen liittyvät

arvot voidaan turvata. Tämän vuoksi ja kun otetaan huomioon aluetta koskevat suunnittelumääräykset, jotka edellyttävät että alueen kulttuuriympäristön erityisten arvojen säilyminen ja arvokkaat ominaispiirteet otetaan huomioon, sekä kaavan yleismääräykset ja erityisesti se, että eri tavoitteiden ja ratkaisuvaihtoehtojen tutkiminen, niiden yhteensovittaminen ja esimerkiksi liikenteellisten kysymysten ratkaiseminen kuuluu ensisijaisesti yleiskaavatasoisessa suunnittelussa ratkaistavaksi, hallinto-oikeus katsoo, että maakuntakaavassa on tältä osin riittävästi varmistettu valtakunnallisesti merkittävien kulttuuriympäristöjen ja luonnonperinnön arvojen säilyminen. Kaavaa laadittaessa on myös maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n 3 momentin mukaisesti kiinnitetty huomiota maiseman, luonnonarvojen ja kulttuuriperinnön vaalimiseen. Kulosaaren kohdistuva taajamatoimintojen kehittämisvyöhykemerkinä ei ole valituksessa esitetyillä, kulttuuriympäristöön liittyvillä perusteilla lainvastainen. Päätöksessä on myös riittävästi huomioitu valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet. Kaavan yleispiirteisyyteen nähden alueen kulttuuriympäristöön liittyviä arvoja ei ole liioin ollut erityisesti kaavan yleispiirteisyyteen nähden tarpeen selvittää nyt tehtyä laajemmin. Kulosaaren liittyvien valituksessa tarkoitettujen arvojen turvaaminen on mahdollista varmistaa yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa.

Päätös ei myöskään ole lainvastainen sillä valituksessa esitetyillä yleisluonteisella valitusperusteella, että taajamatoimintojen kehittämistoimintojen ja pääkaupunkiseudun ydinvyöhykkeen kaavamerkinät olisivat liian tarkkarajaisia ja liian velvoittavia tiivistämään rakentamista, kun tiivistämisen edellytyksenä nyt kysymyksessä olevan alueen osalta joka tapauksessa on se, että yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa löydetään ratkaisu, jolla alueen kulttuuriympäristöön liittyvät arvot voidaan turvata.

Kokousmenettelyjen osalta hallinto-oikeus viittaa edellä kohdassa 4. lausumaansa ja toteaa, ettei asiassa ole menetelty lainvastaisesti. Siltä osin kuin valituksessa on katsottu, että vuorovaikutus ja kuuleminen on ollut puutteellista, hallinto-oikeus viittaa edellä kohdassa 2 lausumaansa ja toteaa lisäksi seuraavaa:

Valituksenalaisen päätöksen perustelujen mukaan Taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeet -merkinnän kuvausta on maakuntakaavan hyväksymisen yhteydessä täydennetty seuraavilla lisäyksillä:

(Täydennys): Taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeet sisältävät pääosin jo olemassa olevia taajamia, joilla yhdyskuntarakenne on jo nykyisellään kestävää tai kehitettävissä sellaiseksi. Taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeellä yhdyskuntarakenteen tulee kokonaisuutena katsottuna olla riittävän tehokas, jotta kestävään yhdyskuntarakenteeseen liittyvät tavoitteet voidaan saavuttaa. Vyöhyke voi sisältää eri luonteisia osa-alueita rakentamattomista tehokkaasti rakennettuihin.

--

(Täydennys): Taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeen kaavamerkinä ja siihen liittyvät määräykset määrittelevät laajan, toiminnallisesti monipuolisen aluekokonaisuuden kehittämisen yleiset periaatteet.

Kehittämisperiaatemerkinällä osoitetun vyöhykkeen alueelle sijoittuva muu maakuntakaavamerkintä osoittaa, että kyseisellä osa-alueella vyöhykkeen kehittämiseen liittyy myös muita maakunnallisia intressejä tai reunaehtoja, jotka tulee ottaa huomioon kyseisen osa-alueen tarkemmassa suunnittelussa.

Hallinto-oikeus toteaa, ettei näitä eri alueiden ominaispiirteiden huomioon ottamista korostavia lisäyksiä voida pitää sellaisina maankäyttö- ja rakennusasetuksen 32 §:ssä tarkoitettuina olennaisina muutoksina, joiden johdosta kaava olisi tullut asettaa uudelleen nähtäville. Valituksessa ei muutoinkaan ole esitetty Kulosaaren osalta sellaisia näihin menettelyihin liittyviä seikkoja, jotka antaisivat aihetta arvioida vuorovaikutuksen tai kuulemisen olleen puutteellista.

12 Helsinki–Tallinna-tunneli (valitus 5)

12.1 Valituksessa esitetyt vaatimukset

Valituksessa on vaadittu, että päätös kumotaan liikennetunnelin ohjeellisen linjauksen sekä sitä koskevan kaavamääräyksen osalta. Valituksessa on katsottu, että Suomen ja Viron välille rautatietunnelille olisi tullut osoittaa kolme vaihtoehtoista linjausta. Koska näin ei ole menetelty, ei asiaa muun ohella ole valmisteltu puolueettomasti eikä päätös tältä osin perustu riittäviin selvityksiin.

12.1 Tunnelia koskevat kaavamääräykset

Helsingin seudun vaihemaakuntakaavassa on valituksessa tarkoitettu Tallinna-tunnelille osoitettu liikennetunnelin ohjeellinen linjaus V2, joka kulkee Helsingin päärautatieaseman ja Pasilan aseman kautta Helsinki-Vantaan lentoasemalle. Merkinnän kuvauksen mukaan katkoviivamerkinällä osoitetaan liikennetunnelin ohjeellinen linjaus silloin, kun tunnelin tarkka sijainti on ratkaisematta.

Suunnittelumääräyksen mukaan yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee kiinnittää erityistä huomiota seudullisiin ulkoilu-, virkistys- ja viheryhteys-tarpeisiin, luonnonsuojeluun, kulttuuriympäristöön ja kulttuuriperintöön, maisemaan, pohja- ja pintavesien suojeluun sekä lajiston liikkumiseen. Lisäksi on pyrittävä minimoimaan liikenteestä aiheutuvia melu-, tärinä- ja päästöhaittoja. Ohjeellinen liikennetunneli on toteutettava maanalaisena ratana.

Merkinnällä on kumottu Uudenmaan 4. vaihemaakuntakaavassa osoitettu samanniminen merkintä. Kumotun merkinnän kuvauksen mukaan sillä oli osoitettu tien tai radan ohjeellinen tunneliosuus.

12.2 Tunneli kaavaselostuksessa esitetyn mukaan

Kaavaselostuksessa on esitetty muun ohella seuraavaa:

Etelän suunta Tallinnaan on Uudellemaalle erityisen tärkeä jo nykyisen vilkkaan työssäkäynnin, tavaraliikenteen, yrityselämän toimintojen ja matkailun johdosta. Suunnitteilla olevat Tallinna-tunneli sekä kehittyvä Rail Baltica-ratakäytävä Baltian halki kasvattavat kuljetusreitien merkitystä entisestään. Tunneli mahdollistaisi työssäkäynnin, matkailun, kuljetukset, investoinnit ja yrityselämän toimintojen vapaan liikkumisen kaupunkien välillä ja laajemmin näiden vaikutusalueilla.

Tallinna-tunneli ulottuisi Helsinki-Vantaan lentoasemalta Tallinnan Ülemiste-lentokentälle ja lyhentäisi matka-aikaa Suomen ja Viron välillä nykyisestä noin kahdesta tunnista 30 minuuttiin. Tämän eurooppalaisella normaaliraideteveydellä rakennettavan tunnelin lisäksi lentoaseman pohjoispuolelle tarvitaan tavaraliikenteen terminaali ja ratayhteys Hanko-Hyvinkää-radalle. Terminaalissa rahti siirretään maantiekuljetukseen tai suomalaisen raihtelevyden raiteille.

Voimassa olevassa Uudenmaan 4. vaihemaakuntakaavassa Tallinna-tunneli on osoitettu liikennetunnelin ohjeellisen linjauksen merkinnällä. Tunneliyhteys lähtee Helsinki-Vantaan lentoasemalta ja kulkee Helsingin keskustan kautta kohti Tallinnaa. Linjaus perustui esiselvitykseen, jossa todettiin tunnelin suurimpien taloudellisten ja kasvua tuottavien hyötyjen muodostuvan Helsingin ja Tallinnan työssäkäyntialueiden yhteenkytkeytymisestä, missä työmatkojen matka-ajalla on ensisijainen merkitys. Kiinteän yhteyden tulee tästä syystä kulkea radan seudulliseen joukkoliikenteeseen parhaiten kytkevien solmujen, eli Helsingin rautatieaseman, Pasilan aseman ja Helsinki-Vantaan lentoaseman kautta.

Tallinna-tunnelista on laadittu selvityksiä osana EU-rahoitteista FinEst Link -projektia ja yksityisrahoitteisessa FinEst Bay Area -projektissa. FinEst Link -projektissa on tutkittu mm. Tallinna-tunnelin toteutettavuutta ja kannattavuutta taloudellisesta ja teknisestä näkökulmasta. Lähtökohtana oli esiselvityksessä valittu ja 4. vaihemaakuntakaavassa osoitettu ohjeellinen linjaus. ---

FinEst Link -projektin mukainen linjaus jatkuu yhtenäisenä Tallinnan lentoasemalta Rail Baltica -ratana ja kytkeytyisi edelleen Keski- ja Itä-Euroopan rautatieverkostoon. Kiinteä ratayhteys Baltian kautta Eurooppaan linkittäisi Viron ja Etelä-Suomen markkina-alueet yhteen, tuottaisi aluetaloudellisia hyötyjä koko Suomelle ja vahvistaisi Uudenmaan kansainvälistä saavutettavuutta ja kilpailukykyä merkittävästi. Kiinteä yhteys parantaisi myös tavaraliikenteen yhteyksiä ja edellytyksiä monella tapaa.

FinEst Link -projektin alustavien suunnitelmien mukaan Tallinna-tunnelissa yhdistyvät merenalaisissa rautatietunneleissa sekä matkustaja- että rahtiliikenne. Tunnelin ratayhteys jatkaisi eurooppalaisella normaaliraideteveydellä matkustajaliikenteen osalta Helsingin keskustan ja Pasilan kautta lentoaseman matkustajaterminaaliin asti. Rahtiliikenteen osalta

ratayhteys jatkuisi lentoaseman pohjoispuolelle sijoittuvaan rahtiterminaaliin asti. Näissä päätepisteissä eurooppalainen raideyhteys yhdistyisi suomalaisen standardin mukaiseen raideverkkoon.

Tallinna-tunneli sijoittuu Uusimaa-kaavan kokonaisuudessa Helsingin seudun vaihemaakuntakaavan alueelle. Helsingin seudun vaihemaakuntakaavan kaavakartalla Tallinna-tunneli on esitetty Liikennetunnelin ohjeellinen linjaus -merkinnällä mereltä Helsingin keskustan ja Pasilan kautta lentoasemalle. Tavaraliikenteen yhteystarve lentoasemalta rahtiterminaaliin ja rahtiterminaalista Hanko-Hyvinkää-radalle on osoitettu Liikenteen yhteystarve -merkinnöillä. Rahtiterminaali on osoitettu kaavakartalla Tuotannon ja logistiikkatoimintojen kehittämisalue -merkinnällä, joka sijoittuu lentoaseman melualueelle Tuusulan Metsäkylässä.

Lentoaseman matkustajaterminaalissa, Pasilan asemalla ja Helsingin keskustan asemalla olisi yhteys muuhun henkilöliikennejärjestelmään. Rahtiterminaalin ja sen järjestelyratapihan kautta olisi yhteys rata- ja tieverkostoon sekä lentoasemalle. Rahtiliikenteen kannalta merkittäviä uusia yhteyksiä olisivat valtatie 3 ja 4 Tuusulan kautta yhdistävä maantie 152 sekä tavaraliikenteen raideyhteystarve rahtiterminaalista Hanko-Hyvinkää radan kautta pääradalle.

Finest Bay Area -projektissa linjauksesta on Helsingin linjausvaihtoehdon lisäksi esitetty kaksi Espoon kautta kulkevaa vaihtoehtoa. Molemmat näistä vaihtoehtoista kulkevat lentoasemien välillä tunnelia varten rakennettavan keinosaaren ja Espoon Keilaniemen kautta.

Espoon kautta kulkevat linjausvaihtoehdot eivät kytkedy riittävän hyvin Suomen valtakunnalliseen liikennejärjestelmään, niistä ei ole riittävän kattavia selvityksiä, eivätkä ne tue Helsingin ja Tallinnan välistä kaksoiskaupunkikehitystä. Myöskään kaavallinen valmius Uudellamaalla ei tue näitä linjauksia. On myös huomattava, että kaikkien maakuntakaavaehdotukseen sisältyvien linjausvaihtoehtojen tulee perustua maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n ja maankäyttö- ja rakennusasetuksen 1 §:n mukaisiin selvityksiin. Näistä syistä vain FinEst Link -projektin tuottama, Helsingin kautta kulkeva linjaus on merkitty maakuntakaavaan. Lisäksi Helsingin seudun vaihemaakuntakaavassa esitetään tavaraliikenteen yhteystarpeet Tallinna-tunnelin, sitä palvelevan rahtiterminaalin ja Hanko-Hyvinkää-radon välillä.

Tarkemmat suunnitelmat tunnelin ja siihen liittyvien ratakäytävien osalta vaativat yksityiskohtaisempaa selvittämistä mm. yleissuunnitelman ja ympäristövaikutusten arvioinnin kautta. Tallinnan rautatietunneli on merkitty maakuntakaavaan ohjeellisella merkinnällä, joka ei edellytä YVA-menettelyn soveltamista kaavan laatimisen yhteydessä. FinEst Bay Area linjausvaihtoehtojen ympäristövaikutusten arviointi on käynnistynyt alkuvuodesta 2019, mutta sen tulokset eivät ehdi mukaan Uusimaa-kaavan prosessiin.

12.3 Helsinki-Tallinna-tunnelista maakuntakaava-aineistossa olevat selvitykset

Maakuntakaavan selvityksiin sisältyvät seuraavat asiakirjat Helsinki-Tallinna-tunnelista:

Esiselvityksessä (2015) on tutkittu, onko Helsinki-Tallinna-tunneli teknisesti toteutettavissa, mitkä ovat sen taloudelliset kustannukset ja hyödyt, ja kannattaako suunnittelua jatkaa.

Kaksivuotisessa FinEst Link -hankkeessa rautatietunnelia on tutkittu teknisestä, taloudellisesta ja kilpailukyvyn näkökulmista. Hankkeen loppuraportti on julkaistu vuonna 2018 ja sen loppuraportin *tiivistelmän, linjausvaihtojen raportin* sekä *suunnitelmapiirustusten* suomenkieliset käännökset vuonna 2019.

Maakuntakaavaa varten laaditussa arviointiraportissa ”*Tallinnan-tunnelin vaikutusten arviointi: Strateginen ympäristövaikutusten arviointi, laaja-alaiset vaikutukset sekä vaikutukset alue- ja yhdyskuntarakenteeseen*” (Uudenmaan liiton julkaisuja E 228–2019) on eri arviot koottu ja näitä arviointeja täydennetty maakuntakaavan tarkkuustasolle.

12.4 Vaihtoehtoiset linjaukset ja niihin liittyvät selvitykset

Kaavaselostuksen ja maakuntahallituksen lausunnon mukaan linjaus perustuu pääosin FinEst Link-selvityksen aineistoihin, erityisesti siihen sisältyvään vaikutusten arviointiin. Hallinto-oikeus toteaa, että kaavamerkinnän taustalla oleva Tallinnan ja Helsingin välinen tunneli on kokoluokaltaan poikkeuksellisen mittava hanke, jonka maankäytölliset vaikutukset ovat erityisen merkittävät ja jonka linjauksilla on vaikutusta muuhun maakuntakaavassa osoitettavaan maankäyttöön. Valituksen lähtökohtana on ollut, että kaavavaraus olisi tullut osoittaa valittajayhtiön suunnitelmiin paremmin sopivalla tavalla siten, että vaihtoehtoisia linjauksia olisi osoitettu kolme, kuten valmistelun aikaisemmassa vaiheessa on ollut.

Hallinto-oikeus viittaa edellä kohdassa 3.4 maakuntaliiton harkintavallasta kaavoituksessa lausumaansa ja toteaa lisäksi, että valituksessa tarkoitettu poliittinen harkinta merkitsee kaavojen osalta sitä, että maakuntakaavan hyväksyvällä toimielimellä on maankäyttö- ja rakennuslain säännösten asettamissa rajoissa laaja harkintavalta kaavan sisällöstä. Maakuntahallituksen lausunnon mukaan liitto on 11.3.2019 § 26 päättänyt esittää maakuntakaavassa vain Helsingin keskustan ja Pasilan kautta kulkevan linjausvaihtoehdon. Kaava ei ole lainvastainen sillä perusteella, että maakuntaliitto on hankkeen tarkoituksenmukaisuuteen liittyvän harkintansa perusteella päättänyt jatkaa valmistelua valitsemallaan tavalla eli yhden linjauksen pohjalta. Vaihtoehtoisia linjauksia esittävällä valittajayhtiöllä ei siten ole lakiin perustuvaa subjektiivista oikeutta saada kaavaan haluamaansa merkintää. Se vastaselityksessä viitattu seikka, että asiasta on äänestetty vielä useita kertoja ja lopullinen päätös on maakuntavaltuustossa tehty vasta elokuussa 2020, ei

anna aihetta arvioida asiaa tältä osin toisin. Linjausta ei myöskään ole tehty liian yksityiskohtaisesti, kun myös otetaan huomioon, että se on osoitettu ohjeellisena. Selvityksiä on maakuntakaavan suunnittelutarkkuuteen nähden pidettävä riittävinä niin rakennettavuuden, ratageometrian kuin muidenkin valituksessa esitettyjen näkökohtien osalta.

Näistä lähtökohdista hallinto-oikeus toteaa, että kaavaratkaisun perustana olevia selvityksiä on pidettävä riittävänä, kun otetaan muun ohella huomioon, että linjaus on osoitettu jo voimassa olevassa Uudenmaan 4. vaihemaakuntakaavassa. Maakuntakaavan ei liioin voida katsoa olevan lainvastainen sillä perusteella, että se ei perustuisi kaavan merkittävät vaikutukset arvioivaan suunnitteluun ja selvityksiin sillä perusteella, että valittajan ajamaan hankkeeseen liittyviä selvityksiä ei ole otettu valitun linjauksen perustaksi, kun selvityksiä on edellä lausuttu huomioon ottaen pidettävä riittävinä valitun linjauksen osoittamiselle. Se, että valittajan hankkeen tarkoittaman linjauksen selvityksissä on mahdollisesti edetty osin pidemmälle kuin valitun linjauksen osalta, ei anna aihetta arvioida asiaa toisin.

Maankäyttö- ja rakennuslaki tai YVA-menettelystä annettu laki ei edellytä kaavan vaikutusten arvioimista YVA-menettelyssä, eikä kaavoitus ole sidottu mahdollisesti toimitettuun YVA-menettelyyn. Vaikka kaavaratkaisun mahdollistamien hankkeiden toteuttaminen saattaa edellyttää YVA-menettelyn toimittamista, tämä ei kuitenkaan ole maakuntakaavan hyväksymisen edellytyksenä. Tähän nähden ja kun otetaan myös huomioon, että tunnelilinjaus on ohjeellinen, päätös ei muutoinkaan ole lainvastainen YVA-lainsäädännön soveltamiseen liittyvien näkökohtien johdosta. Päätös ei myöskään ole lainvastainen sen johdosta, että asiassa ei ole odotettu valittajan hankkeen YVA-menettelyn loppuun saattamista.

12.5 Tiedottaminen ja muu julkaisutoiminta sekä esteellisyyshäiriöt

Hallintolain 6 §:n mukaan viranomaisen on kohdeltava hallinnossa asioivia tasapuolisesti sekä käytettävä toimivaltaansa yksinomaan lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin. Viranomaisen toimien on oltava puolueettomia ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Niiden on suojattava oikeusjärjestyksen perusteella oikeutettuja odotuksia.

Hallintolain 27 §:n mukaan virkamies ei saa osallistua asian käsittelyyn eikä olla läsnä sitä käsiteltäessä, jos hän on esteellinen. Lain 28 §:n 1 momentin 7 kohdan mukaan virkamies on esteellinen, jos luottamus hänen puolueettomuuteensa muusta erityisestä syystä vaarantuu.

Valituksessa on katsottu, että Uudenmaan liiton tiedottaminen hankkeesta on ollut puolueellista, virheellistä ja yksipuolista. Kaavan laadintaan osallistuneiden viranhaltijoiden kannanotot osoittavat esteellisyyttä. Yhtiön hanke ja sen linjaukset on tiedotteissa ja sosiaalisen median julkaisuissa esitetty negatiivisessa valossa. Liiton julkaisutoiminta on valituksen mukaan ollut yksipuolista, koska Uudenmaan liiton kannalle vastakkaisia näkemyksiä ei ole selostettu lainkaan. Tältä osin valituksessa on muun ohella viitattu

Uudenmaan liiton internet-sivuilla julkaistuihin artikkeleihin ja maakuntaliiton sekä sen virkamiesten toimintaan Twitter-palvelussa sekä haastatteluihin lehdistössä.

Siltä osin kuin valituksessa on katsottu, että maakuntaliiton ja sen virkamiesten tiedottaminen on yleisesti vaarantanut maankäyttö- ja rakennuslain 6 ja 62 §:ien mukaisen vuorovaikutusmenettelyn, hallinto-oikeus viittaa edellä kohdassa 2 vuorovaikutusmenettelystä lausumaansa ja toteaa, että valittajan esittämien näkökohtien johdosta ei ole ilmennyt sellaisia seikkoja, jotka antaisivat aiheen arvioida asiassa menetellyn maankäyttö- ja rakennuslain vuorovaikutusta koskevien säännöksiä vastaisesti.

Hallinto-oikeus toteaa, että hallintolain 28 §:n 1 momentin 7 kohdassa tarkoitettua niin sanottua yleistä esteellisyysperustetta on arvioitava kokonaisuutena. Valitus kohdistuu tältä osin muuhun kuin varsinaiseen kaavan valmisteluun, vuorovaikutukseen ja hyväksymismenettelyyn. Esteellisyyttä koskevassa harkinnassa on tässä tapauksessa arvioitava, onko valituksessa kuvattu viestintä voinut perustellusti vaarantaa luottamusta maakuntakaavan käsittelyn puolueettomuuteen. Esteellisyyttä koskevien säännösten keskeisenä tarkoituksena on varmistaa, ettei päätöksenteko tapahdu epäasiallisilla perusteilla päätöksentekoon osallistuvalla henkilöllä asiaan tai asianosaiseen olevan suhteen vuoksi.

Hallinto-oikeus toteaa, että valituksessa viitatut virkamiehet ovat toimineet eri tehtävissä maakuntaliitossa. Ottamatta toimivaltaansa kuulumattomana kantaa päätöksenteon ulkopuolella tapahtuneen viestinnän asianmukaisuuteen enemmälti hallinto-oikeus toteaa yleisesti, että virkamiehillä on muun ohella perustuslain takaaman ilmaisunvapautensa nojalla oikeus esittää myös kriittisiä näkökohtia käsittelemistään asioista. Valituksessa tarkoitettua viranomaisviestinnän ei siten voida katsoa vaarantaneen luottamusta asian käsittelyn puolueettomuuteen hallintolain 28 §:n 1 momentin 7 kohdassa tarkoitettulla tavalla sen vuoksi, että viestinnässä on nostettu esiin valittajan hankkeeseen liittyviä näkökohtia osin kriittisessäkin sävyssä. Hallinto-oikeus toteaa asiaa kokonaisuutena arvioiden, että luottamus asian käsittelyn puolueettomuuteen ei ole vaarantunut valituksessa tarkoitettua viestinnän johdosta. Asiassa ei muutoinkaan ole ilmennyt, että maakuntakaavan käsittelyn yhteydessä ei olisi kohdeltu valittajayhtiötä tasapuolisesti tai että toimivaltaa olisi käytetty muuhun kuin lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin tai että asiassa muutoin olisi toimittu hallintolain 6 §:n tarkoittamien hallinnon oikeusperiaatteiden vastaisesti.

Siltä osin kuin valituksessa ja vastaselityksessä on katsottu, että ministeriöiden, kuntien tai muiden viranomaisten kannanottoja on esittelymateriaalissa vääristelty, hallinto-oikeus toteaa, että lausuntojen tiivistäminen ja tulkinta on varsinkin laajoissa kaava-asioissa vakiintunut käytäntö, ja päätöksentekijöillä on tästä riippumatta aina oikeus saada kannanotto kokonaisuudessaan käyttöönsä, mikäli he pitävät tätä tarpeellisena. Kun tiivistelmien yksittäisillä sanamuodoilla ei muutoinkaan ole välitöntä oikeudellista merkitystä kaavan hyväksymistä koskevan päätöksen lainmukaisuutta arvioitaessa, maakuntaliitto ei tiivistäessään ja tulkitessaan eri

tahojen lausuntoja ole ylittänyt harkintavaltansa rajoja tai menetellyt muutoinkaan hyvän hallinnon vaatimusten vastaisesti. Päätös ei siten ole lainvastainen myöskään viranomaisten lausuntojen ja muiden kannanottojen esittämiseen tai päätöksentekoon liittyvillä valitusperusteilla.

12.6 Johtopäätökset Helsinki–Tallinna-tunnelin osalta

Edellä lausutuilla perusteilla valituksessa tarkoitettu liikennetunnelin linjausta koskeva kaavamerkintä ei ole valituksessa esitetyillä perusteilla lainvastainen. Tämän vuoksi valitus on hylättävä.

13 Vähittäiskaupan suuryksiköt (valitus 15)

13.1 Valituksessa esitetyt vaatimukset

Valituksessa 15 on vaadittu, että *taajamatoimintojen kehittämisvyöhykettä* koskevan suunnittelumääräyksen viimeinen kappale, joka koskee merkitykseltään seudullisten vähittäiskaupan suuryksiköiden koon alarajoja muilla kuin pääkaupunkiseudulla sijaitsevilla taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeillä, on kumottava. Kaupan ratkaisu edellä mainituilta osilta on sekä sitä koskevien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden että maankäyttö- ja rakennuslain 71 b §:n sisältövaatimusten vastainen.

13.2 Vähittäiskauppaa koskevat oikeusohjeet

Maankäyttö- ja rakennuslain 71 a §:n mukaan vähittäiskaupan suuryksiköllä tarkoitetaan tässä laissa yli 4 000 kerrosneliömetrin suuruista vähittäiskaupan myymälää.

Maakunta- ja yleiskaavalle on asetettu vähittäiskaupan suuryksiköiden osalta erityiset sisältövaatimukset, jota koskevan maankäyttö- ja rakennuslain 71 b §:n 1 mukaan osoittaessa maakunta- tai yleiskaavassa vähittäiskaupan suuryksiköitä on sen lisäksi, mitä maakunta- ja yleiskaavasta muutoin säädetään, katsottava, että: 1) suunnitellulla maankäytöllä ei ole merkittäviä haitallisia vaikutuksia keskusta-alueiden kaupallisiin palveluihin ja niiden kehittämiseen; 2) alueelle sijoittuvat palvelut ovat mahdollisuuksien mukaan saavutettavissa joukkoliikenteellä ja kevyellä liikenteellä; sekä 3) suunniteltu maankäyttö edistää sellaisen palveluverkon kehitystä, jossa asiointimatkojen pituudet ovat kohtuulliset ja liikenteestä aiheutuvat haitalliset vaikutukset mahdollisimman vähäiset.

Pykälän 2 momentin mukaan maakuntakaavassa tulee esittää merkitykseltään seudullisen vähittäiskaupan suuryksikön koon alaraja. Vähittäiskaupan suuryksiköiden enimmäismitoitus on osoitettava maakuntakaavassa osoitettujen keskustatoimintojen alueiden ulkopuolella riittävällä tarkkuudella.

Maankäyttö- ja rakennuslain 71 c §:n 1 momentin mukaan vähittäiskaupan suuryksiköiden ensisijainen sijaintipaikka on keskusta-alue, ellei muu sijainti kaupan palvelujen saavutettavuus huomioon ottaen ole perusteltu. Pykälän 2 momentin mukaan merkitykseltään seudullisen vähittäiskaupan suuryksikön sijoittaminen maakuntakaavan keskustatoiminnoille tarkoitetun alueen ulkopuolelle edellyttää, että vähittäiskaupan suuryksikön sijoituspaikaksi tarkoitettu alue on maakuntakaavassa erityisesti osoitettu tähän tarkoitukseen.

Hallituksen esityksessä HE 251/2016 vp, on muun ohella todettu, että vähittäiskaupan suuryksikön kokorajan määrittelyllä 4 000 kerrosneliometriin voidaan suuryksikköjä koskeva erityinen sijainnin ohjaus rajata koskemaan niitä myymälöitä, joilla on erityisen merkittäviä vaikutuksia yhdyskuntarakenteeseen, liikenteeseen tai kaupan palvelujen saavutettavuuteen.

Ympäristöministeriön teettämän selvityksen mukaan suurimmat päivittäistavarakaupat ovat vain harvoin yli 4 000 kerrosneliometriä. Selvityksen mukaan tätä suuremmat kaupan yksiköt toimivat pääsääntöisesti yli 5 000 kerrosneliometrin myymälöissä tai kauppakeskuksissa, joissa samassa rakennuksessa on useita kaupan toimialoja. Lisäksi selvityksessä todettiin vähittäiskaupan suuryksikön kokorajalla olevan sitä suurempi vaikutus lähipalveluverkon harvenemiseen ja palvelujen saavutettavuuden heikentymiseen, mitä korkeampi kokoraja on.

Ympäristöministeriön julkaisun Vähittäiskaupan palveluverkkoselvityksistä maakuntakaavoituksessa mukaan merkitykseltään seudullisen päivittäistavara-kaupan koon alarajat ovat korkeintaan 5 000 kerrosneliometriä. Mikäli vähittäiskaupan suuryksikön kokoraja olisi 5 000 kerrosneliometriä, tarkoittaisi se usein sitä, että merkitykseltään seudullisten vähittäiskaupan suuryksikköjen sijoittuminen ratkaistaisiin tosiasiallisesti kuntien yleis- ja asemakaavoissa eikä maakuntakaavoissa. Tämä olisi vastoin maankäyttö- ja rakennuslain mukaista kaavaohjausjärjestelmää, jossa seudullinen maankäyttö ratkaistaan maakuntakaavassa.

13.3 Kaupan ohjaus Uusimaa-kaavan 2050 -kokonaisuudessa

Kaavaselostuksen mukaan maakuntakaavalla ohjataan merkitykseltään seudullisen vähittäiskaupan sijoittumista, laatua, mitoitusta ja ajoitusta. Maankäyttö- ja rakennuslain kauppaa koskevan lakimuutos (2017) on otettu huomioon kaupan palveluverkon suunnittelussa. Kaupan palveluverkon kokonaisratkaisu muodostuu *keskustatoimintojen alueiden, kaupan alueiden, taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeiden, uusien raideliikenteeseen tukeutuvien taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeiden*, palvelukeskittymien sekä *lentoaseman liikennealuetta* koskevien merkintöjen ja määräysten kokonaisuudesta. Uusimaa-kaavan tavoitteena on tukea keskustojen elinvoimaa ja arjen sujuvuutta. Tätä tavoitetta vahvistetaan siten, että keskuksille ei osoiteta kaupan mitoitusta eikä kaupan laadullisia rajoituksia. Maakuntakaavassa on osoitettu enimmäismitoitukset keskusten ulkopuolisille kaupan alueille sekä osoitettu merkittävyydeltään seudullisen vähittäiskaupan

suuryksikön koon alarajat koko Uudellemaalle, kehitettävälle vyöhykkeille ja palvelukeskittymille.

Kaavaselostuksen mukaan kaupan, keskuksien ja palvelukeskittymien kohdemerkinnöillä voidaan toteuttaa Uusimaa-kaavan tavoitetta tasapainoisesta palveluverkosta ja aluerakenteesta. Kohdemerkintöjen lukumäärä ei ole kuitenkaan ainoa palveluverkon rakennetta kuvaava asia. Keskustan ulkopuolella oleville kaupan alueille suunnatun kaupan toimiala sekä mitoitukset ovat niin ikään tärkeä osa kaupan palveluverkon rakennetta.

Kaupan mitoitukset osoittavat uuden liiketilan tarpeen Uudellamaalla ja se sisältää sekä paikallisesti että seudullisesti merkittävän liiketilan. Kaupan mitoitukseen vaikuttavat ennen kaikkea väestön ja ostovoiman kehitys. Mitoituksessa on huomioitu myös kaupan konseptien muuttuminen, kilpailuedellytykset, verkkokaupan kehitys ja myyntitehokkuus. Uudenmaan kaupan palveluverkon kehityksessä ja mitoituksessa on otettu huomioon myös matkailijat ja vapaa-ajan asukkaat.

Maakuntakaavassa osoitettuun pienen keskuksen merkintään ei liity taajamatoimintojen kehittämisvyöhykettä. Sen sijaan taajamatoimintojen kehittämisvyöhyke liittyy keskuksen merkintään, jolla seudullisesti merkittävän keskustahakuisen vähittäiskaupan koon alarajaksi on osoitettu 10 000 k-m². Maakuntakaavalla ohjataan seudullisesti merkittävää kauppaa, ja kauppa ei ole riittävän vetovoimainen seudullisesti, jos vähittäiskaupan suuryksikkö on vähäisempi kuin 10 000 k-m² (Uudenmaan palveluverkon mitoittaminen ja vaikutusten arviointi 2017 -herkkyyselvityksen jatkoselvitys, 2019).

13.4 Vähittäiskauppaa koskevat kaavamääräykset valituksenalaisessa maakuntakaavassa

Maakuntakaavan *yleisten suunnittelumääräysten* (Kauppa ja elinkeinot) mukaan merkitykseltään seudullisen vähittäiskaupan suuryksikön koon alaraja on 4 000 k-m², ellei selvitysten perusteella muuta osoiteta ja ellei näissä suunnittelumääräyksissä muuta määrätä. Merkitykseltään seudullisella vähittäiskaupan suuryksiköllä tarkoitetaan myös useasta myymälästä koostuvaa vähittäiskaupan aluetta, joka on vaikutuksiltaan verrattavissa merkitykseltään seudulliseen vähittäiskaupan suuryksikköön.

Kohdemerkinnällä *Kaupan alue* osoitetaan merkinnän kuvauksen mukaan merkitykseltään seudulliset vähittäiskaupan suuryksiköt keskustatoimintojen alueiden ulkopuolella. Sen suunnittelumääräyksen mukaan kaupan alueen merkinnän osoittamalle alueelle voidaan yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa osoittaa tilaa vaativaa vähittäiskauppaa, joka on merkitykseltään seudullinen vähittäiskaupan suuryksikkö. Kaupan alueet sekä niiden enimmäismitaukset on osoitettu taulukossa, joka on suunnittelumääräysten lopussa.

Taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeen suunnittelumääräyksen mukaan merkitykseltään seudullisten vähittäiskaupan suuryksiköiden koon alarajat

ovat taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeellä pääkaupunkiseudulla (Espoo, Helsinki, Kauniainen ja Vantaa) seuraavat, ellei selvitysten perusteella muuta osoiteta: - Keskustahakuinen kauppa (päivittäistavaran kauppa ja muun erikoistavaran kauppa) 10 000 k-m² - Paljon tilaa vaativa erikoistavaran kauppa 30 000 k-m²

Muilla taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeillä alarajat ovat seuraavat, ellei selvitysten perusteella muuta osoiteta: - Keskustahakuinen kauppa (päivittäistavaran kauppa ja muun erikoistavaran kauppa) 10 000 k-m² - Paljon tilaa vaativa erikoistavaran kauppa 10 000 k-m².

Palvelukeskittymissä molemmat alarajat ovat 6 000 k-m².

Kaikkia uusia raideliikenteeseen tukeutuvia taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeitä koskee seuraava määräys vähittäiskaupan osalta: Uuden raideliikenneyhteyden ja aseman sitova toteuttamispäätös muuttaa merkitykseltään seudullisten vähittäiskaupan suuryksiköiden koon alarajan 4 000 k-m² seuraavasti, ellei selvitysten perusteella muuta osoiteta: Pääkaupunkiseudulla (Espoo, Helsinki, Kauniainen ja Vantaa) - Keskustahakuinen kauppa (päivittäistavaran kauppa ja muun erikoistavaran kauppa) 10 000 k-m² - Paljon tilaa vaativa erikoistavaran kauppa 30 000 k-m² Pääkaupunkiseudun ulkopuolella - Keskustahakuinen kauppa (päivittäistavaran kauppa ja muun erikoistavaran kauppa) 10 000 k-m² - Paljon tilaa vaativa erikoistavaran kauppa 10 000 k-m².

13.5 Vähittäiskauppaa koskevat selvitykset

Maakuntakaavaa laadittaessa tehdyssä selvityksessä *Uudenmaan palveluverkon mitoittaminen ja vaikutusten arviointi (2018)* on todettu muun ohella seuraavaa: ”Keskustahakuisen kaupan laskennallista asukas pohjaa tutkitaan aluksi päivittäistavarakaupassa ja erikoiskaupassa erikseen. Päivittäistavarakaupassa kerrosalaltaan 4 000 neliömetrin kokoinen myymälä tarvitsee laskennallisesti yli 9 000 asukasta toimiakseen keskimääräisellä myyntitehokkuudella. Näin ollen asukasluvultaan pienissä kunnissa ei ole vain omaan väestöpohjaan perustuen edellytyksiä päivittäistavarakaupan suuryksiköille. Oheisen laskelman mukaan kerrosalaltaan 5 000 neliömetrin kokoinen myymälä tarvitsee noin 12 000 asukasta ja 10 000 neliömetrin myymälä noin 26 000 asukasta. Oletuksena tällöin on, että kaikki asukkaat asioivat tässä myymälässä. Tulevaisuudessa tavoitemyynnin aikaansaamiseen pienempi määrä asukkaita, koska ostovoima asukasta kohden kasvaa.

Erikoiskauppa (muu kuin tilaa vaativa kauppa) keskittyy suurelta osin kunnan pääkeskuksiin sekä jonkin verran myös kaupan alueille, sen sijaan alakeskuksissa erikoiskauppaa on yleensä vähäisästi. Erikoiskaupassa vähittäiskaupan suuryksiköt ovat yleensä laajan tavaravalikoiman myymälöitä. Laajan tavaravalikoiman kaupat ovat hypermarketteja, tavarataloja ja muita laajan tavaravalikoiman myymälöitä (esim. Tokmanni, Biltema, Hong Kong). Yhden toimialan yksittäisiä suurmyymälöitä on lähinnä urheilukaupassa ja suurissa kauppakeskuksissa muotikaupassa, mutta ne ovat enää vain hyvin

harvoin uuden lain mukaisia vähittäiskaupan suuryksiöitä eli pinta-alaltaan yli 4 000 kerrosneliömetriä.

Erikoiskaupassa vähittäiskaupan suuryksikkörajan kokoinen myymälä tarvitsee asukkaita lähes 6 000 toimiakseen paikallisena myymälänä, kun taas 10 000 k-m² myymälä edellyttää lähes 15 000 asukasta saavuttaakseen keskimääräisen myynnin.

Pääkaupunkiseudun reuna-alueilla, jossa rakenne ei ole enää niin tiivis kuin tiheällä ydinalueella, on kuitenkin riittävästi lähiasukkaita kerrosalaltaan 10 000 k-m² suuruiselle keskustahakuisen kaupan suuryksikölle. Suuryksikkö voi pitää sisällään päivittäistavarakauppaa ja/tai erikoiskauppaa. Tämän suuruinen yksikkö palvelee pääsääntöisesti vielä omaa lähialuetta, joka voi olla laajakin, koska palveluverkko on harva. Kuuma-kunnissa sekä muissa suurissa kunnissa, Porvoossa, Lohjalla ja Raaseporissa, on myös riittävästi asukkaita, jotta 10 000 k-m² suuruinen vähittäiskaupan suuryksikkö keskustahakuisessa kaupassa on merkitykseltään paikallinen. Tämän suuruinen suuryksikkö ei myöskään ole niin vetovoimainen, että se vetäisi asiakkaita lähialuetta kauempaa.

Uudenmaan maakunnan pienissä kunnissa seudullisesti merkittävän vähittäiskaupan suuryksikön alarajaksi suositellaan keskustahakuisessa kaupassa 4 000 kerrosneliömetriä. Asukkaita on Hangossa, Inkoossa, Karkkilassa, Siuntiossa, Askolassa, Lapinjärvellä, Loviisassa, Myrskylässä ja Pukkilassa niin vähän, että yli 4 000 kerrosneliömetrin suuruista vähittäiskaupan myymälää voidaan keskustahakuisessa kaupassa pitää seudullisesti merkittävänä.”

Selvityksessä *Uudenmaan palveluverkon mitoittaminen ja vaikutusten arviointi 2017 -herkkyyselvityksen jatkoselvitys: vaikutukset keskustoihin (2019)* on todettu muun ohella seuraavaa:

”Maakuntakaavan luonnoksessa on taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeitä pääkaupunkiseudun ulkopuolella kaikkien keskustatoimintojen alueiden (keskus) ympäristössä. Alueelle voi sijoittaa merkitykseltään paikallisia keskustahakuisia suuryksiöitä alle 10 000 k-m². ---

Taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeen keskustahakuisen kaupan merkitykseltään seudullisen koon alaraja on pääkaupunkiseudun ulkopuolella ja pääkaupunkiseudulla sama. Sen sijaan asukkaita on pääkaupunkiseudulla huomattavasti tiiviimmin kuin pääkaupunkiseudun ulkopuolella. Alaraja on hyvin alhainen pääkaupunkiseudulla, vaikka paikallinen keskittymä toteutuisi kokonaan päivittäistavarakauppana tai erikoiskauppana. ---

Pääkaupunkiseudun ulkopuolella on alaraja korkea useassa kunnassa, jos tarkastellaan kunnan asukasmäärää ja sillä oletuksella, että koko alaraja toteutuu yhden toimialan keskittymänä. Jos paikallinen keskus toteutuisi päivittäistavarakauppana, sille ei riittäisi laskennallisesti paikallista ostovoimaa Mäntsälässä tai tätä pienemmissä kunnissa.

- Keskustakaupan alaraja (10 000 k-m²) on korkea Mäntsälässä ja tätä pienemmissä kunnissa, jos kyse on päivittäistavarakaupasta.

Jos paikallinen keskus toteutuisi erikoiskauppana, sille ei riittäisi laskennallisesti paikallista ostovoimaa Mäntsälässä tai tätä pienemmissä kunnissa.

- Keskustakaupan alaraja (10 000 k-m²) on korkea Karkkilassa ja tätä pienemmissä kunnissa, jos kyse on erikoiskaupasta. (Kauniainen kuuluu pääkaupunkiseudun asiointialueeseen, jossa kuntarajat ovat asioinnissa merkityksettömät.)--

Pienissä kunnissa ei riitä omaa ostovoimaa 10 000 k- m²:n suuruisille päivittäistavarakaupan tai erikoiskaupan keskittymille. Todennäköisesti ei tämän kokoisia keskittyviä kuntiin rakennu. Ne eivät ole niin vetovoimaisia, että houkuttelisivat asiakkaita naapurikunnista. Seudullisesti merkittävät kauppapaikat ovat kooltaan näitä merkittävästi suurempia.---

Jos keskustojen ulkopuolelle sijoittuu paikallista kauppaa, se on kuntakaavoituksessa osoitettava ja selvitettävä asia. Jos keskustan ulkopuolelle taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeelle sijoittuu 9 999 k-m²:n suuruinen myymälä tai myymäläkeskittymä, sillä on todennäköisesti vaikutusta läheisen pienen keskustan elinvoimaan, mutta tämä vaikutus on paikallista. Alle 10 000 k-m²:n kokoinen myymälä ei ole riittävän vetovoimainen, että se vaikuttaisi seudullisesti naapurikunnan keskustan elinvoimaisuuteen. Vaikutus läheiseen keskustaan on samansuuntainen, jos taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeelle sijoittuu 3 999 k-m²:n suuruinen myymälä.

Ratkaisut ovat paikallisia ja paikallisesti merkittäviä. Ratkaisuilla ei ole seudullista merkitystä, joten ne tehdään kuntakaavoituksessa. Vaikutukset keskustan ensisijaisuuteen kaupan sijaintipaikkana ei ole suoraan kiinni alarajasta. Jo 4 000 k-m²:n suuruinen yksikkö keskustan ulkopuolella voi vaikuttaa pienen keskustan elinvoimaan.”

13.6 Oikeudellinen arviointi vähittäiskaupan suuryksiköiden osalta

Valitus kohdistuu pääkaupunkiseudun ulkopuolella oleviin taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeisiin, joita koskevan määräyksen kumoamista valituksessa on vähittäiskaupan suuryksiköiden koon alarajojen osalta vaadittu.

Valituksessa on erityisesti katsottu, että määräys on maakuntakaavaa varten laadittujen selvitysten vastainen ja osin myös, että selvitykset on laadittu sikäli virheellisestä lähtökohdasta, että koko kunnan asukasluku ohjaa suuryksiköiden sijoittumista lähialueen asukasmäärien sijaan eikä toteuta maankäyttö- ja rakennuslain tarkoitusta keskustojen ensisijaisuudesta vähittäiskaupan sijainteina. Edellä mainittu ei toteuta toimivia yhdyskuntia ja kestävästä liikkumisesta koskevia valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita, joiden mukaan tulee edistää palvelujen hyvää saavutettavuutta eri väestöryhmien sekä joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn kannalta. Esitetty

ratkaisu ei valituksen mukaan varmista riittävästi Uudenmaan erilaisten kuntien erityyppisten keskustojen ensisijaisuutta vähittäiskaupan suuryksikköjen sijoittumisessa. Valituksen mukaan päätös mahdollistaa taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeille keskustahakuista kauppaa aina 10 000 k-m²:in saakka paikallisena, vaikka kuntien lähtökohdat vaihtelevat suuresti tasapainoisen kestävän palveluverkon edellytysten osalta. Tämän on katsottu olevan ongelmallista erityisesti kunnissa, joissa on useita keskuksia.

Helsingin seudun vaihemaakuntakaavassa valituksen kohteena ovat maakuntahallituksen lausunnon mukaan seuraaville alueille osoitetut taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeet: Hyvinkää, Järvenpää, Kerava, Kirkkonummi/ Kirkkonummen keskusta, Kirkkonummi/Masala, Kirkkonummi/Veikkola, Mäntsälä, Nurmijärvi/Klaukkala, Nurmijärvi/Nurmijärven kirkonkylä, Nurmijärvi/ Rajamäki, Sipoo/Nikkilä, Sipoo/Söderkulla, Tuusula/Hyrylä, Tuusula/Jokela ja Vihti/Nummela.

Itä-Uudenmaan vaihemaakuntakaavassa tämä tarkoittaa maakuntahallituksen lausunnon mukaan Loviisan ja Porvoon keskuksiin liittyviä taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeitä.

Länsi-Uudenmaan vaihemaakuntakaavassa valituksessa kohteena ovat maakuntahallituksen lausunnon mukaan seuraaville alueille osoitetut taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeet: Hanko, Raasepori/Karjaa, Raasepori/Tammisaari, Karkkila ja Lohja.

Pääkaupunkiseudun ulkopuolella keskustatoimintojen alueilla ei ole kaupan mitoitusta eikä laadun rajoitusta. Pääkaupunkiseudun ulkopuolella saa sijoittaa vähittäiskaupan suuryksikköjä erikseen sijoituspaikaksi osoitetuille kaupan alueille, joille on osoitettu maakuntakaavassa kaupan alueiden enimmäismitoitukset (30 000–125 000 k-m²). Lisäksi erikseen merkittyjen palvelukeskittymien alueille saa sijoittaa 6 000 k-m². Pääkaupunkiseudun ulkopuolella saa edellä kerrottujen lisäksi sijoittaa kehittämisperiaate-merkinnällä osoitetulle taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeelle kaupallisia palveluja aina 10 000 k-m²:iin asti ilman, että kysymyksessä on merkitykseltään seudullisen vähittäiskaupan suuryksikkö.

Hallinto-oikeus toteaa tarkastelunsa lähtökohtana, että maakuntahallituksen lausunnossakin viitatus yleisen suunnittelumääräyksen kohdan ”Merkitykseltään seudullisten vähittäiskaupan suuryksiköiden koon alarajat ovat seuraavat, ellei selvitysten perusteella muuta osoiteta” sanamuoto edellyttää uusia selvityksiä käytännössä ainoastaan siinä tapauksessa, että poikkeaminen tapahtuu rajasta ylöspäin, koska määräys ei sitovasti edellytä rajojen uudelleen arviointia yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa, vaan ainoastaan, mikäli niistä halutaan poiketa. Tähän nähden ja kun otetaan huomioon vähittäiskauppaa koskevien maankäyttö- ja rakennuslain säännösten tarkoitus, on valituksissa tarkoitettulle alarajan nostolle maankäyttö- ja rakennuslain 71 a §:ssä tarkoitettusta 4 000 k-m²:sta merkittävästi korkeammalle esitettävä riittävät perusteet jo maakuntakaavaa varten laadituissa selvityksissä eikä niitä voi jättää pelkästään kuntakaavoituksen varaan. Näin ollen sille maakuntaliiton lausunnossa viitatus seikalle, että

rajoista on mahdollista poiketa selvitysten perusteella, ei voida antaa ratkaisevaa oikeudellista merkitystä sen paremmin vähittäiskaupan suuryksiköitä koskevien erityisten sisältövaatimusten kuin vähittäiskaupan suuryksiköiden sijoittumista koskevien säännöstenkään kannalta.

Samasta syystä ja kun otetaan huomioon, että kaavan on täytettävä maankäyttö- ja rakennuslain 71 b ja c pykälien vaatimukset siinäkin tilanteessa, että kaikki kaavan mahdollistama mitoitus toteutuu, ratkaisevaa merkitystä ei voida antaa myöskään sille lausunnossa viitatuille seikalle, että selvityksissä on pidetty epätodennäköisenä, että näin suuret kauppapaikat voisivat tosiasiallisesti kaikissa kunnissa ja kaikilta osin toteutua.

Hallinto-oikeus toteaa, että selvityksistä ilmenee, että 10 000 k-m²:n alarajaa voidaan pitää asukasmääriltään ja ostovoimaltaan pääkaupunkiseudulla ja joidenkin suurimpien kuntien osalta siinä määrin alhaisena, että rajan nostamista lain tarkoittamaa 4 000 kerrosneliometriä suuremmaksi voidaan pitää vähittäiskaupan sijoittumisen ja keskustojen ensisijaisuuden kannalta ongelmattomana. Suuressa osaa kuntia valituksenalainen määräys ja merkitykseltään seudullisen vähittäiskaupan suuryksikön koon alarajan nosto 10 000 k-m²:iin yhdessä muiden maakuntakaavan kauppaa koskevien merkintöjen kanssa nostaa kaupan kokonaimitoituksen kuitenkin niin korkeaksi, ettei maakuntakaavaratkaisu enää voi maankäyttö- ja rakennuslain 9 a luvussa tarkoitettulla tavalla ohjata vähittäiskaupan sijoittumista. Merkitykseltään seudullisiksi katsottavien vähittäiskaupan suuryksikköjen sijoittuminen siirtyisi tässä tilanteessa tosiasiallisesti ratkaistavaksi yksittäisten kuntien yleis- ja asemakaavoissa eikä maakuntakaavalla, mikä olisi vastoin maankäyttö- ja rakennuslain mukaista kaavaohjausjärjestelmää, jossa seudullinen maankäyttö tulee ratkaista maakuntakaavalla.

Maakuntakaavassa valitun ratkaisun ohjausvaikutuksen heikentymistä korostaa osaltaan lisäksi se, että valituksenalaisen määräyksen lisäksi kaavassa on osoitettu pääsääntöisesti useita palvelukeskittyviä, jotka mahdollistavat maankäyttö- ja rakennuslain 71 a §:ssä tarkoitettua 4 000 kerrosneliometriä suurempien vähittäiskaupan suuryksiköiden sijoittumisen osin hyvinkin etäälle keskustatoimintojen alueista. Selvitysten perusteella on ilmeistä, että osassa kuntia pelkästään palvelukeskittymien ja valituksenalaisen määräyksen mahdollistama mitoitus ylittää selvästi laskelmat, joiden mukaan kerrosalaltaan 5 000 neliömetrin kokoinen myymälä tarvitsee noin 12 000 asukasta ja 10 000 neliömetrin myymälä noin 26 000 asukasta, vaikka eri ostovoimaa lisäävät tekijät, kuten esimerkiksi vapaa-ajan asumisen ja matkailun sekä tavoitteelliset ostovoiman siirtymät otetaan huomioon.

Näistä lähtökohdista hallinto-oikeus toteaa, että maakuntakaavan seudullisuuden koon alarajoja on maakuntakaavassa tarkasteltu koko kunnan väestömäärän pohjalta siten, että merkitystä ei ole annettu esimerkiksi kuntaliitoskuntien monikeskustaisille rakenteille. Näissä oloissa, kun erityisesti otetaan huomioon, että edes koko väestömäärään pohjautuvaan tarkastelutapaan perustuvat ennusteet eivät riittävästi tue nyt valittuja alarajoja, ei asiassa laadittujen selvitysten valossa ole siten varmistettu, että vähittäiskaupan ratkaisulla valituksenalaisilta osin ei olisi maankäyttö- ja

rakennuslain 71 b:n 1 momentin 1–3 kohdissa tarkoitettuja merkittäviä haitallisia vaikutuksia keskusta-alueiden kaupallisiin palveluihin ja niiden kehittämiseen ja palvelujen saavutettavuuteen joukkoliikenteellä ja kevyellä liikenteellä. Selvityksistä ei riittävällä varmuudella ole liioin pääteltävissä, että valittu ratkaisu edistäisi sellaisen palveluverkon kehitystä, jossa asiointimatkojen pituudet ovat kohtuulliset ja liikenteestä aiheutuvat haitalliset vaikutukset mahdollisimman vähäiset.

Tähän nähden ja kun kysymyksessä olevan ratkaisun ei siten selvitysten perusteella riittävällä varmuudella ole katsottava ohjaavan alemmantasoista kaavoitusta varmistamaan Uudenmaan erilaisten kuntien erityyppisten keskusta-alueiden ensisijaisuutta vähittäiskaupan suuryksikköjen sijoittumisessa, on päätös valituksenalaiselta osin maankäyttö- ja rakennuslain vastaisena kumottava. Hallinto-oikeus toteaa selvyiden vuoksi, että kumoamisen johdosta muilla kuin pääkaupunkiseudulla sijaitsevilla taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeillä tulee noudatettavaksi maakuntakaavan kauppaa ja elinkeinoja koskeva yleinen suunnittelumääräys.

14 Soranottoalue Sipoon Linnanpellon alueella (valitus 2)

Valituksessa on vaadittu, että valittajayhtiön omistaman Sipoon Linnanpellon alueella sijaitsevalle kiinteistölle on osoitettava kiviainesten ottamista koskeva kaavamerkintä (Eok), kuten voimassa olevassa maakuntakaavassa.

Maakuntaliiton lausunnossa on tältä osin todettu, että kaavassa on sen strategisuudesta ja yleispiirteisyydestä johtuen osoitettu vain merkittävimmät tiedossa olevat maa-aineshuollon ja kiertotalouden alueet. Kaavassa maa-aineshuollon kehittämisalueiden aluevalinnat perustuvat siihen, että näillä alueilla on tai on suunniteltu sellaisia maa-aineshuollon toimintoja, jotka täyttävät ympäristövaikutusten arviointia koskevan lain (YVA-laki) kriteerit kiven, hiekan tai soran oton ja/tai ylijäämämaiden käsittelyn ja loppusijoituksen osalta. Lisäksi aluevalintojen perusteena ovat alueiden saavutettavuus ja keskeinen sijainti seudullisen maa-aineshuollon kannalta. Merkinnän on tarkoitus edistää kestävä kiviaineshuoltoa ja siihen liittyvää kiertotaloutta.

Hallinto-oikeus toteaa, että maa-aineshuollon kehittämisalueen kuvauksen mukaan kohdemerkinnällä osoitetaan laajat maa-aineshuollon kehittämisalueet. Kun otetaan huomioon valituksessa tarkoitettun alueen koko, sitä ei ole pidettävä kuvauksen tarkoittamalla tavalla laajana. Tämän vuoksi ja kun otetaan lisäksi huomioon, mitä kohdassa 3.4 on lausuttu maakuntakaavan suunnittelutarkkuudesta ja maakuntaliiton harkintavallasta, hallinto-oikeus toteaa lisäksi, ettei valituksessa tarkoitettua maankäyttöä ole ylipäättään pidettävä luonteeltaan sillä tavoin vähintään maakunnallisesti merkittävänä, että alue olisi tullut osoittaa maa-aineshuollon kehittämisaluetta koskevalla merkinnällä.

Merkitystä asian arvioinnissa ei ole sillä, että alueelle on mahdollisesti osoitettu yksityiskohtaisessa kaavoituksessa soranottoalue tai sillä, että

alueelle on voimassa olevassa maakuntakaavassa osoitettu vastaavia toimintoja. Merkitystä ei edellä lausuttuun alueen laajuuteen ja maankäytön paikallisena pidettävään luonteeseen nähden ole myöskään alueen sopivuudella ottotoimintaan, maa-aineksen laadulla taikka Sipoon kunnan yhtiön kilpailijan kanssa tekemällä sopimuksella. Maakuntaliitto on voinut painottaa maa-aineshuollon kehittämisalueiden osoittamisessa lausunnossaan toteamallaan tavalla ylijäämämaiden käsittelyyn ja loppusijoitukseen liittyviä näkökohtia. Päätös ei siten ole valituksessa tarkoitetuilta osin lainvastainen ja valitus on hylättävä.

Hallinto-oikeus toteaa selvyyden vuoksi, että maakuntakaavalla ei näissä oloissa ole välittömästi ratkaistu alueen soveltumista ottotoimintaan eikä valituksessa tarkoitetun merkinnän puuttuminen alueelta sellaisenaan myöskään estä maa-aineslain tai ympäristönsuojelulain mukaisten lupien myöntämistä alueelle.

15 Nummelan ja Blominmäen välinen siirtoviemäri (valitus 3)

Valituksessa on vaadittu, että Nummelan ja Espoon Blominmäen välille osoitettu siirtoviemärin yhteystarvetta koskeva kaavamerkintä kumotaan. Valituksessa on muun ohella katsottu, että merkintä aiheuttaa kohtuutonta haittaa valittajalle maanomistajana, ei perustu riittäviin selvityksiin, on maakuntakaavan sisältövaatimusten ja vesipuidedirektiivin vastainen.

Kehittämisperiaatemerkinällä osoitetaan sen kuvauksen mukaan seudullisen siirtoviemärin yhteystarpeet, joiden osalta ohjeellisen tai vaihtoehdoisen linjauksen osoittaminen ei ole mahdollista. Merkinän suunnittelumääräyksen mukaan yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee varmistaa linjauksen toteuttamismahdollisuudet.

Maakuntahallituksen lausunnon mukaan yhteystarvetta osoittavia nuolia käytetään silloin, kun kyseisen linjauksen suunnittelu ei ole vielä riittävän pitkällä, jotta linjauksen tarkempi sijoittuminen voitaisiin osoittaa kaavassa viivamerkinällä. Sanottuun nähden merkinällä ei ole osoitettu johdon lopullista sijaintia, vaan sillä on ensisijaisesti osoitettu tarve kyseiselle siirtoviemärille tietyn alku- ja loppupisteen välillä. Tähän nähden yhteystarve ei myöskään osoita yhteyden tarkkaa sijaintia tai ulottuvuutta maastossa, eikä sitä ole pidettävä valituksessa esitetyllä tavalla liian tarkasti yksityiskohtaista kaavoitusta ohjaavana. Samasta syystä maakuntakaavalla ei ole sitovasti ratkaistu sitä, kulkisiko linjaus valittajan kiinteistöjen kautta. Tähän nähden ja kun nyt kyseessä oleva, vain yhteystarpeen osoittaman merkinnän, johon ei liity rakentamisrajoitusta, ei muutoinkaan voida katsoa lähtökohtaisesti aiheuttavan maakuntakaavavaiheessa maanomistajalle maankäyttö- ja rakennuslaissa kiellettyä haittaa, päätös ei ole lainvastainen sen maanomistajalle aiheuttamaan haittaan liittyvien näkökohtien johdosta.

Maakuntaliitto on esittänyt jo voimassa olevassa maakuntakaavassa ohjeellisena siirtoviemärin linjauksena osoitetun merkinnän säilyttämisen valituksenalaisessa kaavassa yhteystarpeena perusteeksi muun ohella sen, että

vaikka alueen kunnilla ei olisikaan välitöntä tarvetta hankkeen toteuttamiseksi, varaudutaan kaavamerkinnällä pitkän tähtäimen mahdolliseen tarpeeseen. Hallinto-oikeus viittaa edellä maakaavan tarkoituksesta ja maakuntaliiton harkintavallasta kohdassa 3.4 lausumaansa ja toteaa lisäksi, että maakuntakaavamerkinnän osoittamisen edellytyksenä ei ole, että se perustuisi ELY-keskuksen tai muun viranomaisen lausuntoon. Asiassa on esitetty varautumiseen liittyvät riittävät perusteet merkinnälle.

Siltä osin kuin valituksessa on viitattu vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annettuun lakiin, vesipuidedirektiiviin sekä näitä säännöksiä koskevaan oikeuskäytäntöön, hallinto-oikeus toteaa, että valituksessa kysymyksessä olevalla linjauksella ei ole edes epäsuorasti otettu kantaa kysymykseen vesienpuhdistamotoiminnan tai jäteveden mereen johtamisen luvittamisen edellytyksistä. Sen johdosta, että yleispiirteisessä kaavoituksessa on varauduttu jätevesien siirtämiseen siirtoviemäriin kautta, ei ole tarpeen arvioida kaavamerkinnän lainmukaisuutta puhdistamotoiminnan edellytysten näkökulmasta esimerkiksi vesipuidedirektiivin kannalta. Kysymystä siitä, voidaanko jätevesiä lopulta laskea puhdistettuina vesistöihin, arvioidaan asianomaiseen hankkeeseen liittyvän luvituksen yhteydessä, eikä päätös ole lainvastainen sen johdosta, että maakuntakaavoituksen yhteydessä ei ole yksityiskohtaisesti tutkittu jätevesipuhdistamon toteuttamisedellytyksiä. Tämän vuoksi ja kun ei ole etukäteen aihetta arvioida, että purkujohtohanketta ei olisi näiden näkökohtien johdosta lainkaan mahdollista toteuttaa, ei päätös ole näillä perusteilla lainvastainen. Maakuntakaavan yleispiirteisyyteen ja siihen, että viemäri lähtökohtaisesti kulkisi maan alla, nähden päätös ei myöskään ole lainvastainen esitetyillä kulttuuriympäristöihin, liito-oraviin tai sen mahdollisella vaikutusalueella olevien vesistöjen ekologisen tilaan liittyvillä perusteilla. Nämä seikat on mahdollista ottaa niiden merkityksen edellyttämällä tavalla huomioon yksityiskohtaisessa kaavoituksessa.

16 Valitus 9 siltä osin kuin siitä ei ole lausuttu muualla

Hallinto-oikeus viittaa yleisesti edellä lausumaansa, kohdassa 7 Luoman tai Mankin alueelle osoitetusta rautatievarikosta lausumaansa sekä maakuntahallituksen lausunnossa valituksen johdosta esitettyyn. Viitatu seikat huomioon ottaen hallinto-oikeus toteaa, että päätöksen hyväksymismenettely on ollut asianmukainen. Päätös perustuu riittäviin väestöennusteisiin, tilastotietoihin ja se ei muutenkaan ole lainvastainen valituksessa esitetyillä yleisluonteisilla selvitysten puutteisiin tai kaavan esitystapaan liittyvillä perusteilla, kuten esimerkiksi kohdassa 8.7.6 on esitystavan osalta lähemmin todettu. Kaavassa on riittäväällä tarkkuudella osoitettu kulttuurikokonaisuudet. Päätös ei ole lainvastainen myöskään sillä perusteella, että sen oletuksena olisi kasvu Uudenmaan alueella. Maakuntakaavassa on niin ikään riittävässä määrin varauduttu maankäytön ohjausjärjestelmässä tarkoitettulla tavalla muun ohella tulviin, väestönmuutoksiin, tekniikan ja kaupan kehittymiseen, taloudellisiin kysymyksiin, ruotsinkielisen väestön asemaan ja muihinkin valituksessa esitettyihin näkökohtiin. Maakuntakaavassa ei ole osoitettu taajamatoimintojen alueita valituksessa mainitulle Sarvikista Långvikiin ulottuvalle alueelle.

Hallinto-oikeus toteaa, että valituksessa on vaadittu maakunnan alueella lukuisten erilaisten toimintojen kehittämistä tai niiden kehittämisen rajoittamista ja esitetty näkemyksiä maakunnan kehittämisen suunnasta. Tällaisia valituksessa esitettyjä vaatimuksia ja huomioita kaavan sisällöstä ovat olleet esimerkiksi kehittämisen lähtökohdat, jotka ovat liittyneet muun muassa pääkaupunkiseudun ulkopuolisten alueiden kehittämiseen ja niiden välisiin liikenneyhteyksiin, ruotsinkielisiin alueisiin, rannikkoalueisiin, vanhusasumisen järjestämiseen, luonnonsuojelualueiden ja viherkäytävien riittävyteen ja laatuun sekä luonnonhautaushauihin.

Hallinto-oikeus toteaa yleisesti, että maakuntaliitolla on harkintavaltansa puitteissa oikeus painottaa tärkeänä pitämiään näkökohtia, alueita ja kehittämistarpeita. Päätös ei siten ole lainvastainen sillä perusteella, että maakuntaliitto on maakuntakaavalle asetettujen sisältövaatimusten puitteissa oman näkemyksensä mukaisesti korostanut valitsemiaan näkökohtia. Tähän nähden se, että valittajalla on erilainen näkemys Uudenmaan maankäytön kehittämistarpeista, ei tee päätöstä lainvastaiseksi. Maakuntakaavan sisältövaatimukset eivät liioin edellytä, että kokonaismaakuntakaavassakaan osoitettaisiin kaikenlainen maankäyttö, vaan kaavan sisältöä on mahdollista täydentää vaihekaavoilla. Merkitystä tältä osin on erityisesti maakuntakaavan suunnittelutarkkuudella. Vain vähintään maakunnallisesti tärkeät toiminnot on osoitettava maakuntakaavassa. Siltä osin kuin valituksessa on katsottu, että maakuntakaava tulee kumota liian yksityiskohtaisilta osiltaan, hallinto-oikeus viittaa edellä kohdassa 3.4 lausumaansa ja toteaa että päätös ei ole tällä perusteella lainvastainen.

Hallinto-oikeus toteaa yhteenvedonaan, että päätös ei ole valituksessa esitetyillä perusteilla lainvastainen.

17 Lopputulos

Hallinto-oikeus on asiaa ratkaistaessa ottanut huomioon valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet. Hallinto-oikeus toteaa yhteenvedonaan, että maakuntavaltuuston päätös ei ole valituksissa esitetyillä perusteilla lainvastainen muilta kuin kumotuilta osiltaan.

18 Oikeudenkäyntikulut

Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 95 §:n 1 momentin mukaan oikeudenkäynnin osapuoli on velvollinen korvaamaan toisen osapuolen oikeudenkäyntikulut kokonaan tai osaksi, jos erityisesti asiassa annettu ratkaisu huomioon ottaen on kohtuutonta, että tämä joutuu itse vastaamaan oikeudenkäyntikuluistaan.

Kun otetaan huomioon asian lopputulos oikeudenkäyntikuluja vaatineiden osalta ja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 95 §:n 1 momentti, *Finest Bay Area Development Oy*:lle, *Ernst Grönblomille* ja tämän asiakumppaneille, *Luoman Kyläyhdistys - Kirkkonummi ry*:lle, *Kyrkslätt*s

Natur och Miljö rf:lle, Rikard Korkmanille taikka Jan Koskiselle ja tämän asiakumppaneille ei ole määrättävä maksettavaksi korvausta oikeudenkäyntikuluista hallinto-oikeudessa.

19 Täytäntöönpanoa koskeva määräys

Asian tultua tällä päätöksellä ratkaistuksi ei hallinto-oikeuden 22.1.2021 määräämää täytäntöönpanokieltoa ole enää aihetta pitää voimassa siltä osin kuin valitukset on hylätty.

Sovelletut oikeusohjeet

Perusteluissa mainitut

Muutoksenhaku

Maankäyttö- ja rakennuslain 188 §:n 1 momentin mukaan tähän päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Maankäyttö- ja rakennuslain 191 §:n 4 momentin mukaan muilla kuin maakunnan liitolla tai kunnalla ei ole oikeutta hakea muutosta hallinto-oikeuden päätökseen, jolla hallinto-oikeus on kumonnut maakuntakaavan.

Valitusosoitus on liitteenä (HOL julkipano).

Hallinto-oikeuden kokoonpano

Asian ovat ratkaisseet hallinto-oikeuden jäsenet Jaana Moilanen, Petteri Leppikorpi (t) ja Esa Hakkola.



Esittelijäjäsen

Esa Hakkola

Tämä päätös on sähköisesti varmennettu ja tulostettu hallinto-oikeuden asianhallintajärjestelmästä.

Jakelu ja oikeudenkäyntimaksu

Päätös

Kulosaarelaiset ry – Brändöborna rf

Oikeudenkäyntimaksu 260 euroa

Tiedote oikeudenkäyntimaksusta korkeimmassa hallinto-oikeudessa

Massax Oy

Oikeudenkäyntimaksu 260 euroa

Tiedote oikeudenkäyntimaksusta korkeimmassa hallinto-oikeudessa

Anna Fromond

Oikeudenkäyntimaksu 260 euroa

Tiedote oikeudenkäyntimaksusta korkeimmassa hallinto-oikeudessa

Laajasalo-Degerö Seura ry

Oikeudenkäyntimaksu 260 euroa

Tiedote oikeudenkäyntimaksusta korkeimmassa hallinto-oikeudessa

Finest Bay Area Development Oy

Oikeudenkäyntimaksu 260 euroa

Tiedote oikeudenkäyntimaksusta korkeimmassa hallinto-oikeudessa

Ernst Grönblom ym.

Oikeudenkäyntimaksu 260 euroa

Tiedote oikeudenkäyntimaksusta korkeimmassa hallinto-oikeudessa

Suomen luonnonsuojeluliiton Uudenmaan piiri ry

Maksutta

Tiedote oikeudenkäyntimaksusta korkeimmassa hallinto-oikeudessa

Luoman Kyläyhdistys - Kirkkonummi ry

Oikeudenkäyntimaksu 260 euroa

Tiedote oikeudenkäyntimaksusta korkeimmassa hallinto-oikeudessa

Kyrkslätts Natur och Miljö rf

Oikeudenkäyntimaksu 260 euroa

Tiedote oikeudenkäyntimaksusta korkeimmassa hallinto-oikeudessa

Länsi-Uudenmaan museo

Maksutta

Museovirasto

Maksutta

Espoon ympäristöyhdistys ry

Maksutta

Tiedote oikeudenkäyntimaksusta korkeimmassa hallinto-oikeudessa

Kirkkonummen kunta

Oikeudenkäyntimaksu 260 euroa

Tiedote oikeudenkäyntimaksusta korkeimmassa hallinto-oikeudessa

Erik Eklund

Oikeudenkäyntimaksu 260 euroa

Tiedote oikeudenkäyntimaksusta korkeimmassa hallinto-oikeudessa

Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Maksutta

Rikard Korkman

Oikeudenkäyntimaksu 260 euroa

Tiedote oikeudenkäyntimaksusta korkeimmassa hallinto-oikeudessa

Jan Koskinen ym.

Oikeudenkäyntimaksu 260 euroa

Tiedote oikeudenkäyntimaksusta korkeimmassa hallinto-oikeudessa

Maria Himmanen ym.

Oikeudenkäyntimaksu 260 euroa

Tiedote oikeudenkäyntimaksusta korkeimmassa hallinto-oikeudessa

Andreas Ehrnrooth ym.

Oikeudenkäyntimaksu 260 euroa

Tiedote oikeudenkäyntimaksusta korkeimmassa hallinto-oikeudessa

Annina Pudas

Oikeudenkäyntimaksu 260 euroa

Tiedote oikeudenkäyntimaksusta korkeimmassa hallinto-oikeudessa

MTK-Uusimaa ry ym.

Oikeudenkäyntimaksu 260 euroa

Tiedote oikeudenkäyntimaksusta korkeimmassa hallinto-oikeudessa

Harri Taberman

Oikeudenkäyntimaksu 260 euroa

Tiedote oikeudenkäyntimaksusta korkeimmassa hallinto-oikeudessa

Jäljennös

Uudenmaan liiton maakuntahallitus

Sisällysluettelo

Päätös, josta valitetaan	2
Valituksissa esitetyt vaatimukset	2
Maakuntakaavan voimaantuloa koskeva määräys	46
Täytäntöönpanon kieltämistä koskeva päätös	47
Asian käsittely ja selvittäminen	47
Hallinto-oikeuden ratkaisu	86
Perustelut	87
1 Tutkimatta jättäminen	87
1.1 Maria Himmanen ja tämän asiakumppanit (valitus 18)	87
1.2 Kyrksläatts Natur och Miljö rf (valitus 9)	88
2 Vuorovaikutus ja yhteistyö viranomaisten kanssa	88
2.1 Lähtökohdat	88
2.2 Oikeusohjeet	88
2.3 Kaavan valmistelun vaiheet	90
2.4 Oikeudellinen arviointi	91
3 Maakuntakaavan vaikutusten selvittämistä ja kaavan sisällön arviointia koskevat lähtökohdat	92
3.1 Maakuntakaavan vaikutusten selvittämistä ja kaavan sisältöä koskevia oikeusohjeita	92
3.2 Luontodirektiiviä koskevaa unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä ja komission ohje	95
3.3 Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet	96
3.4 Maakuntakaavan lainmukaisuuden tarkastelun lähtökohtia	98
4 Kaavan hyväksymismenettely ja valitusosoitus	100
5 Kaavan tavoitteesta ja sisällöstä sekä esitystavasta kaavaselostuksen mukaan	101
6 Maakuntakaavan keskeisistä merkinnöistä	103
7 Luoma-Mankki (Valitukset 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 16, 17 ja 20)	106
7.1 Katselmusvaatimus	106
7.2 Alueelle osoitettu maankäyttö	106
7.3 Varikkomerkintään liittyvät selvitykset	108
7.3.1 Varikon sijoittamista koskeva teknis-taloudellinen selvitys	108
7.3.2 Melusta, tärinästä ja muusta ympäristöhäiriöstä saatu selvitys	109
7.3.3 Luonnonoloja koskevaa selvitystä	109
7.3.4 Natura-aluetta ja hankkeen vaikutuksia siihen koskevaa selvitystä	110
7.3.5 Kulttuuriympäristöä ja maisemaa koskevaa selvitystä	115
7.3.6 Luomaa ja Mankkia koskevien vaihtoehtojen vertailusta	116
7.4 Oikeudellinen arviointi Luoma-Mankin osalta	118
7.4.1 Yleistä	118
7.4.2 Kunnan ja muiden viranomaisten kuulemista ja kantojen huomioimista koskevat valitusperusteet	119
7.4.3 Rakennettavuus ja muut kuin Naturaan liittyvät ympäristövaikutukset sekä teknis-taloudellinen vaihtoehtoistarkastelu	120
7.4.4 Vaikutukset Natura-alueisiin	121
7.4.5 Valituksissa esitetyt muut kuin Naturaan liittyvät ympäristövaikutukset	122
7.4.6 Varikkomerkinnän vaikutukset maanomistajien ja alueen maanviljelyksen kannalta	123
7.4.7 Maisemaan ja kulttuuriympäristöön liittyvät valitusperusteet	123

7.5 Johtopäätös	125
8 Luonnonsuojeluun ja viheryhteyksiin liittyvät valitusperusteet (valitukset 7, 9, 12, 14, 21 ja 22)	125
8.1 Lähtökohdat	125
8.2 Suojelualueita ja viheryhteyksimerkintöjä koskevat kaavamääräykset	126
8.3 Luontoympäristöä koskevat maakuntakaavan perusratkaisut ja selvitykset kaavaselostuksen mukaan	127
8.4 Suojelualueet	128
8.5 Natura 2000 -alueet	131
8.6 Viheryhteydet	132
8.7 Oikeudellinen arviointi luonnonsuojelualueiden ja viheryhteyksien osalta	134
8.7.1 Tarkastelun lähtökohdat	134
8.7.2 Menettelyyn ja kuulemisen laajuuteen liittyvät valitusperusteet	134
8.7.3 Kielilain soveltamiseen liittyvät valitusperusteet	134
8.7.4 Suojelualueita ja viheryhteyksiä koskevan kaavaratkaisun perusteena olevaan selvitykseen liittyvät yleiset valitusperusteet	135
8.7.5 Viheryhteyksien poistamista koskevat yleiset valitusperusteet	136
8.7.6 Kaavan esitystapaa ja aiemmissa maakuntakaavoissa esitettyjen suojeluvarausten kumoamista koskevat valitusperusteet	137
8.7.7 Suojelualueiden lisäämistä koskevat yleiset valitusperusteet	140
8.7.8 Espoon ympäristöyhdistys ry:n valituksessa esitetyt muut valitusperusteet	140
8.8 Oikeudellinen arviointi muiden aluekohtaisten valitusperusteiden osalta	143
8.8.1 Valitus 14 (Josvaholm)	143
8.8.2 Valitus 22 (Kauhalan metsät ja suot)	144
9 Myntinmäki ja Hista (valitukset 7, 12 ja 19)	145
9.1 Valitukset	145
9.2 Kaavassa osoitettu maankäyttö	145
9.3 Mynttilän aluetta koskevista luontoselvityksistä	146
9.4 Oikeudellinen arviointi Myntinmäen ja Histan osalta	146
10 Vartiosaari (valitukset 4 ja 11)	149
10.1 Valitusten kohde	149
10.2 Vartiosaaren alueelle osoitettu maankäyttö	149
10.3 Vartiosaarta koskevaa selvitystä	151
10.4 Oikeudellinen arviointi Vartiosaaren alueen osalta	152
11 Kulosaari (valitus 1)	154
11.1 Valituksen kohde ja alueelle osoitettu maankäyttö	154
11.2 Alueen kulttuuriympäristöön liittyvää selvitystä	154
11.3 Oikeudellinen arviointi Kulosaaren alueen osalta	155
12 Helsinki–Tallinna-tunneli (valitus 5)	157
12.1 Valituksessa esitetyt vaatimukset	157
12.1 Tunnelia koskevat kaavamääräykset	157
12.2 Tunneli kaavaselostuksessa esitetyn mukaan	158
12.3 Helsinki–Tallinna-tunnelista maakuntakaava-aineistossa olevat selvitykset	160
12.4 Vaihtoehtoiset linjaukset ja niihin liittyvät selvitykset	160
12.5 Tiedottaminen ja muu julkaisutoiminta sekä esteellisyysväitteet	161
12.6 Johtopäätökset Helsinki–Tallinna-tunnelin osalta	163
13 Vähittäiskaupan suuryksiköt (valitus 15)	163
13.1 Valituksessa esitetyt vaatimukset	163
13.2 Vähittäiskauppaa koskevat oikeusohjeet	163
13.3 Kaupan ohjaus Uusimaa-kaavan 2050 -kokonaisuudessa	164
13.4 Vähittäiskauppaa koskevat kaavamääräykset valituksenalaisessa maakuntakaavassa	165
13.5 Vähittäiskauppaa koskevat selvitykset	166

13.6 Oikeudellinen arviointi vähittäiskaupan suuryksiköiden osalta	168
14 Soranottoalue Sipoon Linnanpellon alueella (valitus 2)	171
15 Nummelan ja Blominmäen välinen siirtoviemäri (valitus 3)	172
16 Valitus 9 siltä osin kuin siitä ei ole lausuttu muualla	173
17 Lopputulos	174
18 Oikeudenkäyntikulut	174
19 Täytäntöönpanoa koskeva määräys	175
Sovelletut oikeusohjeet	175
Muutoksenhaku	175